

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
У ГЛОБАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної
конференції
(8 травня 2025 року, м. Харків)

Харків - 2025

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Навчально-науковий інститут
«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Кафедра міжнародних відносин

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
(8 травня 2025 року, м. Харків, Україна)

Електронний ресурс

Харків – 2025

УДК 327(100)(063)

М 83

Ресстраційне посвідчення УкрІНТЕІ МОН України
(№729 від 9 грудня 2024 року)

Затверджено до розміщення в мережі Інтернет рішенням
Вченої ради Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
(протокол № 9 від 23 квітня 2025 року)

Голова редакційної колегії:

Наталія Вінникова, доктор політичних наук, професорка

Редакційна колегія:

Віталій Солових, доктор наук з державного управління, професор

Ірина Пересипкіна, к.політ.наук, доцент

Ганна Федорова, старша викладачка

Адреса редакційної колегії:

61022, м. Харків, майдан Свободи 6,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»,
кафедра міжнародних відносин, к. 264,
тел. (057) 705-10-59,
e-mail: interrelations.conference@gmail.com

М83 Міжнародні відносини у глобальному та регіональному вимірі : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (8 травня 2025 року, м. Харків, Україна) / За ред. Н. А. Вінникової [Електронний ресурс]. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025. – Систем. вимоги: Процесор Pentium-класу; ОС Windows 7/10; Acrobat Reader 10. – (PDF 233 с.)

До матеріалів увійшли тези наукових доповідей науковців, практичних діячів, викладачів та здобувачів, що присвячені таким питанням, як: Європейський Союз у контексті динаміки міжнародних відносин; європейська безпека в умовах сучасних геополітичних загроз; перспективи та виклики інтеграційним процесам в Європі; економічні відносини України з Європейським Союзом; потенціал цифрової стратегії Європейського Союзу; культурна дипломатія та гуманітарне співробітництво між Україною та ЄС; участь України в науковому й освітньому просторі Європейського Союзу.

URI <https://ekhnuir.karazin.ua/handle/123456789/21435>

УДК 327(100)(063)

© ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2025

ЗМІСТ

Burek Vasylyna-Mykhailyna

Economic integration of Ukraine and the European Union:
analysis of sanctions policy and trade relations in the context of European integration..... 7

Faiier Olena

Professional liability insurance as an instrument to ensure the economic security of the state... 11

Mysak Jana

Strategic activities of the European Union to stabilize food security after 2022:
the importance of Ukrainian cereal exports as an instrument of economic diplomacy..... 13

Peresyphkina Iryna

The role of the EU in ensuring security in the face of modern geopolitical threats..... 17

Pisarevskyi Mykola, Miroshnychenko Tetiana

Cultural diplomacy as a foreign policy instrument of the modern European state..... 21

Statsenko Artur

Security guarantees in a changing world:
the Budapest memorandum and NATO's collective defense mechanism..... 25

Vinnykova Nataliya

The EU's course on strategic autonomy in the fragmented world..... 29

Zahnoiko Vadym

Communication of hromadas with internally displaced persons
as a component of decentralisation on Ukraine's path to the EU..... 33

Zaporozhchenko Ruslan

De-imperialization as a foreign policy strategy:
is the EU able to rethink its role in the world?..... 38

Zhornytska Anastasiia

The potential of civil society digitalization: the experience of the European Union..... 42

Алексеевко Людмила, Артеменко Людмила, Юркевич Оксана

Фінансово-гуманітарна безпека України в контексті Євроатлантичного виміру..... 45

Ахалаіа Діана

Космічна дипломатія Європейського Союзу
як інструмент м'якої сили в міжнародних відносинах..... 48

Бакуменко Анна

Еволюція публічної дипломатії у контексті сучасних міжнародних відносин..... 52

Баранець Василь, Осадца Іван

Можливі ризики та переваги використання ІІІ
в дипломатії та міжнародних відносинах..... 56

Величко Катерина

Виклики європейської безпеки в контексті війни в Україні..... 60

Виговська Ольга

Європейська інтеграція вищої освіти України: виклики і перспективи..... 63

<i>Волинець Яна</i> Роль ОБСЄ у формування системи європейської безпеки в умовах трансформації міжнародного порядку.....	66
<i>Жайворонок Марина</i> Мобільність здобувачів вищої освіти як важливий чинник інтеграції України до європейського науково-освітнього простору.....	70
<i>Здоровко Світлана</i> Боротьба з дезінформацією як новий пріоритет для міжнародних організацій.....	74
<i>Іванченко Маргарита</i> Роль української діаспори в ЄС у просуванні культурної дипломатії.....	77
<i>Іоффе Ілля</i> Застосування теорії ігор у міжнародних політичних дослідженнях: методологічні аспекти та практичні застосування.....	81
<i>Кобець Юлія, Міщук Андрій, Міщук Мар'яна</i> Виклики європейській безпековій політиці: від гарантій безпеки США до потреби у стратегічній автономії.....	85
<i>Коломиц Назарій</i> Співпраця України з ЄС у боротьбі з кіберзлочинністю.....	89
<i>Коновальська Катерина, Солових Євгенія</i> Культурна дипломатія як інструмент залучення фінансової допомоги для ЗСУ на прикладі благодійного ярмарку в Порту, Португалія.....	93
<i>Копиленко Діана</i> Потенціал цифрової стратегії ЄС.....	98
<i>Котляров Максим</i> Інформаційна та кібербезпека в контексті діяльності НАТО: виклики гібридної війни та перспективи колективної оборони.....	101
<i>Кочанов Володимир</i> Вплив міжнародних санкцій на інформаційну політику: на прикладі російсько-української війни.....	104
<i>Крупський Владислав</i> Як Росія стає сировинним придатком Китаю.....	107
<i>Кублик Василь</i> Роль України в безпеці Європи.....	110
<i>Кузь Олег</i> Міжмор'я як метафора: від концепту до геополітичного проєкту.....	113
<i>Куц Юрій</i> Мовна безпека в умовах сучасних геополітичних загроз в Україні.....	115
<i>Лаврентій Дмитро</i> Особливості німецької національної моделі охорони здоров'я: структура, виклики та перспективи.....	122

<i>Лепехова Анна, Субота Вікторія</i> Загальний аналіз економічного співробітництва України та Європейського Союзу: вплив геополітичних змін на економічні відносини...	126
<i>Лещинська Олена</i> Інтеграція західних Балкан до Європейського Союзу: виклики, перспективи та геополітичні чинники.....	129
<i>Липов Володимир, Носова Ольга</i> Розвиток цифрових технологій як чинник поглиблення суперечностей глобалізація / регіоналізація світового господарства.....	133
<i>Лучак Микола</i> Наукова та освітня інтеграція України в ЄС: виклики та перспективи.....	138
<i>Майстро Максим</i> Фактор Калінінградської області РФ у безпековій архітектурі Балтійського регіону.....	141
<i>Марченко Іван</i> Ідеологія трампізму як новий базис зовнішньополітичного курсу США.....	145
<i>Марчук Наталія</i> Комунікаційна політика ЄС в умовах російсько-української війни.....	147
<i>Махотін Тимур</i> Дезінформація як інструмент гібридної війни: політичні технології.....	150
<i>Мельничук Володимир</i> Розвиток тайванської проблеми та можливості ЄС у вирішенні конфлікту.....	153
<i>Мнекіна Марія, Шевель Елвіра</i> Європейський цифровий розвиток в інформаційному просторі Xinhua: особливості висвітлення на тлі американсько-китайських технологічних протиріч.....	157
<i>Мурадова Владислава</i> Європейська підтримка розвитку освіти та науки в Україні як важливий чинник модернізації освітньої системи.....	161
<i>Науменко Катерина</i> Роль місцевого самоврядування в процесах європейської інтеграції України: досвід та подальші перспективи.....	165
<i>Острецька Анастасія</i> Культурна дипломатія України як фактор формування стратегічного партнерства з країнами ЄС в умовах російсько-української війни.....	169
<i>Пєфтиц Віра</i> Між молотом та ковадлом: Балкани на перехресті інтересів Європейського Союзу й Туреччини.....	173
<i>Погрібна Вікторія</i> Гібридний тероризм: виклики та наслідки для Європи і світу.....	177
<i>Пруненко Дмитро, Солових Артем</i> Логістика залізничного сполучення ЄС: досвід для України.....	181
<i>Резуненко Вероніка</i> Цифровий компас – 2030 як європейська стратегія цифрової трансформації.....	185

<i>Романюк Олександр</i> Проблема європейської безпеки в контексті нової геополітичної ситуації: інституційний аспект.....	189
<i>Сободєєва Анастасія</i> Сучасні інструменти у міжнародних відносинах: чи може штучний інтелект замінити людину-аналітика?.....	193
<i>Солових Віталій</i> Трансформація зовнішньої політики ЄС у контексті сучасної динаміки міжнародних відносин.....	196
<i>Солових Євгенія</i> Човникова дипломатія як інструмент мирного врегулювання: роль ЄС у спробах припинення війни між Росією та Україною.....	203
<i>Требін Михайло</i> Європейська безпека в умовах турбулентного світу.....	208
<i>Федорова Ганна</i> Культурна дипломатія України: шлях до європейського простору.....	212
<i>Хижняк Лариса</i> Аналітика в гуманітарному співробітництві між Україною та ЄС.....	214
<i>Чернишова Лариса</i> Роль транскордонної інфраструктури в економічній співпраці України та ЄС.....	218
<i>Чміль Олеся</i> Роль Хорватії у зміцненні європейської безпеки в умовах геополітичних викликів.....	221
<i>Шевель Елвіра</i> Європейський Союз у контексті динаміки міжнародних відносин.....	225
<i>Шкурко Арсеній</i> Французька модель забезпечення європейської безпеки: стратегія, механізми та виклики.....	228

ECONOMIC INTEGRATION OF UKRAINE AND THE EUROPEAN UNION: ANALYSIS OF SANCTIONS POLICY AND TRADE RELATIONS IN THE CONTEXT OF EUROPEAN INTEGRATION

Vasylyna-Mykhailyna Burek,

master's degree,

Faculty of International and Political Studies

Jagiellonian University

vasylyna.burek@gmail.com

Economic relations between Ukraine and the European Union have undergone significant transformations in recent years, particularly in the context of Russian aggression that began in 2014 and escalated to a full-scale invasion in 2022. The dynamics of these relations are characterized by both structural changes in trade flows and a significant expansion of the EU sanctions regime against the Russian Federation, which indirectly affects the economic situation in Ukraine. The European Union has established itself as Ukraine's key trading partner.

In 2024, the EU's share in Ukraine's foreign trade was 53.8%, but in early 2025, it dropped to 49.1%, indicating changes in the structure of trade flows. In 2024, the FTA with the EU amounted to USD 60.5 billion. USD (+8.3%), but in early 2025, it decreased by 8.5% to USD 4.3 billion. USD [5].

The Ukrainian government has identified four key tasks regarding further economic integration with the European Union for 2025. The primary task is to complete consultations on trade liberalization per Article 29 of the Association Agreement, which provides for eliminating or reducing trade barriers between Ukraine and the EU. However, it should be noted that the EU is considering changing the current free trade rules to more quickly introduce protective duties if necessary, which could create challenges for Ukrainian exporters in sensitive sectors. The second priority is to include Ukraine in the EU's "Roam like at home" free-roaming, which will help reduce costs for Ukrainian citizens while staying in EU countries and positively impact the development of Ukraine's telecommunications sector. The third task is to conduct negotiations on the ACCA agreement on conformity assessment and acceptance of industrial products, which will eliminate technical barriers to trade in industrial goods. The fourth key task is to include Ukraine in the Single Euro Payments Area, which will simplify financial transactions between Ukrainian and European economic entities, reduce transaction costs, and contribute to increased investment flows [7].

The European Union's sanctions policy towards the Russian Federation has developed gradually since 2014, and by 2024 it has formed into a comprehensive regime consisting of four main groups: personal sanctions in connection with actions

that undermine the territorial integrity of Ukraine; sanctions in connection with the illegal annexation of Crimea and Sevastopol; sectoral sanctions in connection with the actions of the Russian Federation to destabilize the situation in Ukraine; sanctions against former Ukrainian high-ranking officials. Following Russia's full-scale invasion of Ukraine in February 2022, the EU significantly increased sanctions pressure, adopting 15 packages of sanctions. The key areas of the EU sanctions policy became: financial restrictions (exclusion of Russian banks from SWIFT, freezing of assets of the Central Bank of the Russian Federation, ban on investments); energy sanctions (embargo on coal imports, restrictions on oil and petroleum products imports, price cap on Russian oil); trade restrictions (ban on exports of dual-use goods, high-tech products, ban on imports of certain types of raw materials); transport restrictions (closure of EU airspace to Russian aviation, ban on Russian vessels' access to EU ports); personal sanctions against political and business elites of the Russian Federation; measures to counter the circumvention of sanctions. The latest, 15th package of sanctions (October 2024) is aimed at further limiting Russia's economic potential, particularly through countering the "shadow fleet" and strengthening restrictions on the military-industrial complex. A distinctive feature of this package is sanctions against Chinese companies supplying components for drones and microelectronics for the Russian military industry [1].

The EU sanctions policy has a comprehensive impact on Ukraine's economy. Among the positive effects: limiting Russia's economic potential reduces its ability to continue aggression; sanctions regarding occupied territories contribute to maintaining their international non-recognition; restrictions on investments in the Russian economy potentially redirect investment flows towards Ukraine; energy sanctions stimulate diversification of EU energy markets, creating new opportunities for Ukrainian energy sector[3]. At the same time, the sanctions policy also has negative effects: deformation of traditional trade and logistics chains due to transit restrictions through the Russian Federation; increase in prices for energy resources and certain goods due to supply limitations in global markets; reduction in the export potential of certain industries due to destruction of production capacities and logistical constraints. Beyond direct effects, sanctions also have structural impacts: accelerating the reorientation of the Ukrainian economy towards the European market; stimulating reforms to increase competitiveness; deepening economic integration with the EU as an alternative to lost Russian markets[6].

Ukraine's accession to the EU will have significant economic consequences for both sides. Joining the EU single market will increase its size and promote growth in trade flows, especially with geographically close countries (Poland, Germany). Structural reforms and integration into the single market will contribute to increasing the welfare of Ukrainian citizens, creating a new capacious market for products from

EU countries. The experience of previous EU enlargements shows that the integration of new members contributes to the growth of GDP, production, and employment in both new and old member states. Implementation of institutional and economic reforms will create favorable conditions for foreign direct investment from the EU. Ukraine's accession provides for the free movement of labor, which may lead to further labor migration, although, given the significant outflow of population from Ukraine in recent years and demographic problems, the scale of such migration may be limited.

Ukraine's integration into the EU single market creates opportunities and challenges for specific sectors of the economy. In agriculture, the inclusion of Ukraine's agricultural sector in the EU's Common Agricultural Policy will strengthen the EU's position in the global agricultural products market. However, in certain segments (grain, oilseeds, sugar, poultry meat), European producers are structurally less competitive, which may create tensions, especially for the Polish agricultural sector. For industry, integration opens new opportunities, especially in high value-added segments, but the benefits will depend on the ability of Ukrainian enterprises to adapt to EU standards and integrate into European production chains. In the energy sector, integration creates opportunities for increased electricity exports and the development of renewable sources, but requires significant investments in infrastructure modernization and energy efficiency improvements[2].

A key condition for Ukraine's successful integration into the EU single market is the implementation of institutional transformations and regulatory approximation. Full implementation of Ukraine's obligations under the Association Agreement, including the creation of a Deep and Comprehensive Free Trade Area (DCFTA), is an important step towards integration. Adaptation of Ukrainian legislation to the EU *acquis communautaire* in various areas (technical regulations, standards, sanitary and phytosanitary measures, consumer protection, competition policy) is a necessary prerequisite for successful integration[2]. Strengthening authorities' administrative and institutional capacity for effective implementation of European norms and standards is also critically important. Implementation of reforms aimed at ensuring the rule of law, fighting corruption, and improving the efficiency of the judicial system are key prerequisites for attracting investments[4].

Analysis of trade and economic relations between Ukraine and the EU indicates the achievement of a high level of economic integration, confirmed by the growing share of the EU in Ukraine's foreign trade turnover. However, the structure of Ukrainian exports is still characterized by the predominance of raw materials, which creates risks for long-term development. The EU sanctions policy towards the Russian Federation has a comprehensive impact on Ukraine's economy, creating both challenges related to the deformation of traditional trade and logistics chains, and

opportunities for structural transformation of the Ukrainian economy and its integration into the European economic space.

The prospects for Ukraine's integration into the EU single market depend on the ability to implement necessary institutional and economic reforms, adapt national legislation to EU requirements, and ensure the competitiveness of Ukrainian goods in the European market. Ukraine's economic integration with the EU has significant potential to stimulate economic growth, increase the welfare of citizens, and structurally transform the Ukrainian economy. However, realizing this potential requires systematic and consistent efforts from both Ukraine and the EU to overcome existing challenges and effectively use available opportunities. Only with a comprehensive approach to problem-solving and coordinated policy between the parties can significant progress be achieved in the process of Ukraine's economic integration into the European Union, which will have a positive impact on economic development and welfare of both Ukraine and EU member states.

References:

1. Council of the European Union, *Russia's war of aggression against Ukraine: EU adopts 15th package of restrictive measures*, [w:] <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2024/12/16/russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-eu-adopts-15th-package-of-restrictive-measures/>
2. Elżbieta Kaca, *Gospodarcze konsekwencje potencjalnego członkostwa Ukrainy dla UE*, [w:] <https://pism.pl/publikacje/gospodarcze-konsekwencje-potencjalnego-czlonkostwa-ukrainy-dla-ue>.
3. Lepeu, J. (2025). *Ukraine, the de-targetization of EU sanctions, and the rise of the European commission as architect of EU foreign policy*. International Politics.
4. Soloviova, A., Fomin, A. (2025). *Ukraine and the EU: Prospects and Challenges on the Road to Integration*. Acta de Historia & Politica: Saeculum XXI, (09).
5. Державна служба статистики України, [w:] <https://www.ukrstat.gov.ua>
6. Представництво України при Європейському Союзі, *Санкції ЄС*, [w:] <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/spivpracya-ukrayina-yes-u-sferi-zovnishnoyi-politiki-i-bezpeki/sankciyi-yes-u-vidpovid-na-agresiyu-rosiyi-ta-proti-kolishnih-visokoposadovciv-ukrayini>.
7. Сергій Сидоренко, *Свириденко оголосила 4 пункти плану економічного зближення України і ЄС на 2025 рік*, [w:] <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/24/7205766/>

PROFESSIONAL LIABILITY INSURANCE AS AN INSTRUMENT TO ENSURE THE ECONOMIC SECURITY OF THE STATE

Olena Faiier,

International Relations Department

Educational and Research Institute

“Karazin Institute of International Relations
and Travel Business”, Associate Professor

V.N. Karazin Kharkiv National University

PhD in Law, Associate Professor

Kharkiv, Ukraine

elena.faiier@karazin.ua

Abstract: the aim of the study is to form an integrated approach to understanding the context and legal necessity of professional liability insurance contract as an instrument to enhance the provision of the state economic security.

The methodological basis of the study is a set of scientific techniques and methods of scientific knowledge, including dialectical, historical-legal, logical-legal, system-structural, method of forecasting and comparative jurisprudence. Dialectical method has provided opportunities to analyse scientific positions regarding the content and development of professional liability insurance. Historical-legal method helps to study the genesis of the development of insurance in legal situations in international private law, the development of theoretical scientific thought and legislation. Systemic and structural methods have helped to clarify the content of the professional liability insurance contracts in the context of international private law.

The study, first of all, concludes that under a professional liability insurance contract, one party (the insurer), in case of a certain event occurrence (insured event), undertakes to make an insurance compensation to the beneficiary in whose favour the insurance contract has been concluded (the insured's client and/or a third party)), and the insured (a person performing professional activities) undertakes to pay insurance premiums and comply with other terms of the insurance contract. Secondly, it is noted that professional liability insurance contract is able to help in ensuring economic interests of citizens and business entities which is a part of national interests of Ukraine [3].

Key words: professional liability insurance, professional liability insurance contract, state economic security.

Review and discussion. In connection with the global economic crisis, the role of financial instruments for ensuring the economic security of the country, of which there are a huge number, is increasing. Among the most effective instruments, one can

specifically highlight the insurance system. According to the Article 89 of the Insurance Act of Ukraine, the subject of the insurance contract is the transfer by the insured for a fee of the risk associated with the object of insurance to the insurer on the terms determined by the insurance contract or the legislation of Ukraine. By examining the subject and requirements for an insurance contract, it is possible to establish the essential features of a professional liability insurance contract and find out its legal characteristics. We shall consider the features of a professional liability insurance contract and find out the place of this contract in the system of contracts which is able to help to ensure the state economic security. It is obvious that according to the criteria of the direction of the result, a professional liability insurance contract is classified as a contract aimed at insurance. Further legal characteristics of the professional liability insurance contract indicate that it is: bilateral, risky, in most cases real, although in some cases it can be consensual, compensated, free or mandatory, definite.

Considering the provisions of the Article 979 of the Civil Code of Ukraine [1] and the Article 89 of the Insurance Act of Ukraine [2], it is determined that under a professional liability insurance contract, one party (the insurer), in case of a certain event occurrence (insured event), undertakes to make an insurance compensation to the beneficiary in whose favour the insurance contract has been concluded (the insured's client and/or a third party)), and the insured (a person performing professional activities) undertakes to pay insurance premiums and comply with other terms of the insurance contract. A professional liability insurance contract is always concluded in favour of a third party, namely: a beneficiary, who can be either a client of the insured or a third party who has suffered due to the professional errors of a person performing professional activities. The legal basis for appointing third parties as beneficiaries in insurance can be the norm of the Article 90 of the Insurance Act of Ukraine [2].

It shall be noted that the legal facts that determine the occurrence of an insured event are concentrated exclusively in the sphere of professional duties of the insured; they are not caused by any external factors. The occurrence of an insured event in professional liability insurance depends solely on subjective factors – the actions or inaction of the insured – a person performing professional activities and their employees; therefore it is important to clearly define in the professional liability insurance contract the results of which the actions of the insured and their employees will result in the payment of insurance compensation.

Due to protection of the interests of insureds and beneficiaries, the insurance event under the professional liability insurance contract shall in most cases not be established by a court decision, but primarily by the actions of the insurer by conducting examinations, involving specialists, surveys on issues of professional mistakes made by the insured and conducting other actions that are important from the point of view of the insurer for the recognition of an insured event. It is noted that it is extremely necessary that professional liability insurance contract is able to help in ensuring economic interests of citizens and business entities which is a part of national interests of Ukraine.

Conclusion: Under a professional liability insurance contract, one party (the insurer), in case of a certain event occurrence (insured event), undertakes to make an insurance compensation to the beneficiary in whose favour the insurance contract has been concluded (the insured's client and/or a third party)), and the insured (a person performing professional activities) undertakes to pay insurance premiums and comply with other terms of the insurance contract. A professional liability insurance contract is always concluded in favour of a third party, namely: a beneficiary, who can be either a client of the insured or a third party who has suffered due to the professional errors of a person performing professional activities. An insurance event under a professional liability insurance contract shall in most cases be determined by the actions of the insurer.

Therefore, of course, the insurance system cannot ensure the protection of the economic interests of all entities in full, but the effectiveness of transferring part of the risks to professional participants in the insurance market has been proven primarily by the practice of insurance companies in foreign countries, which may be relevant and applicable in the activities of insurance companies in Ukraine, including to ensure the economic security of the state.

References:

1. Civil Code of Ukraine, 2003. Dated on January 01, 2003 No 435-IV [in Ukrainian]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
2. Insurance Act of Ukraine, 2021. Dated on November 18, 2021 No1909-IX [in Ukrainian]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
3. National Security of Ukraine Act of Ukraine. Dated on June 21, 2018 No 2469-VIII [in Ukrainian]: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>

STRATEGIC ACTIVITIES OF THE EUROPEAN UNION TO STABILIZE FOOD SECURITY AFTER 2022: THE IMPORTANCE OF UKRAINIAN CEREAL EXPORTS AS AN INSTRUMENT OF ECONOMIC DIPLOMACY

Jana Mysak, 2nd year graduate student,
international relations, strategic studies,
Faculty of International and Political Studies,
Institute of Political Science and International Relations,
Jagiellonian University
jana.mysak@student.uj.edu.pl

The ongoing war between Russia and Ukraine, which escalated in February 2022, has caused significant challenges to global food supply chains. This situation has particularly affected Ukraine, a country recognised as an essential global producer of

grains and various agricultural products. The onset of the war has resulted in significant disruptions to the export of agricultural products from Ukraine. The Black Sea, a key sea route for Ukrainian grain transport, has become a focal point of the crisis. Naval operations and the presence of sea mines have severely hampered the movement of grain-carrying vessels.

The blockade has left millions of tons of grain in silos and warehouses, halting exports to the international market. As a result, global grain prices soared, with wheat prices reaching their highest level in decades. Developing countries already facing economic instability and food shortages are at serious risk of famine, especially in sub-Saharan Africa and the Middle East, where they are heavily dependent on grain imports from Ukraine and Russia [1]. In response to the ongoing crisis, the European Union (EU) has increased military and humanitarian support to Ukraine. Furthermore, the EU has implemented coordinated regulatory and logistical measures to ensure the uninterrupted flow of agricultural exports from the country. This paper aims to analyze the EU's food security strategy in the context of the war in Ukraine, focusing specifically on Ukrainian grain exports as a tool for economic diplomacy.

Widely known as the “breadbasket of Europe,” Ukraine has become a leading exporter of agricultural products such as wheat, corn, barley, and sunflower oil. This is evidenced by the dynamic trends in grain exports over the past decade. For example, exports increased from 32.5 million tons of grains and pulses in the 2013-2014 marketing year to 57.2 million tons in the 2019-2020 marketing year, showing significant growth despite periodic fluctuations. In the 2021-2022 marketing year, Ukraine's exports will reach 42.6 million tons with a significant share of wheat (17.8 million tons) and corn (18.7 million tons). These commodities play an important role in ensuring food security in numerous regions, especially in Africa, the Middle East, and parts of Asia. Recent data indicate a return to pre-war export levels: in the first nine months of 2024, Ukraine exported 53.95 million tons of agricultural products [8].

The EU has actively implemented several strategic initiatives amid growing global food security challenges. The most significant is the Solidarity Belt Strategy, launched in June 2022, which facilitates EU Member States' exports of Ukrainian agricultural products. By the end of 2023, this joint effort had successfully enabled the export of over 60 million tonnes of agricultural products from Ukraine, including more than 40 million tonnes of cereals [1]. These exports have primarily benefited countries in Africa and the Middle East, where food shortages pose serious threats to both political stability and public health.

To support these important initiatives, the European Commission has allocated more than €250 million to improve transport infrastructure, streamline customs clearance processes, and provide essential support to logistics operators. Additionally, the EU has increased its reserves in the Food Security and Humanitarian Aid Fund and

strengthened its cooperation with respected UN agencies such as the Food and Agriculture Organization (FAO) and the World Food Programme (WFP) to ensure a coordinated and effective response to humanitarian needs [3].

During this period, the Black Sea Initiative, signed in July 2022 with Turkey as the primary facilitator and the UN as guarantor, played a crucial role in economic diplomacy. This agreement aimed to restore the maritime export of Ukrainian agricultural products, which had been disrupted by the Russian naval blockade of key Black Sea ports, including Odessa, Chernomorsk and Pivdenny. Together, these ports facilitated the transportation of 44 million tons of grain by more than 2,300 ships. The Ukrainian humanitarian corridor, created to bypass Russian blockades, enabled ships to access global markets [2]. Government programs, including irrigation subsidies and support for frontline agriculture, contributed to a 35% increase in physical sales by early 2024, helping to restore pre-war levels. By October 2022, the agreement facilitated the export of around 10 million metric tons of grain, significantly reducing the pressure on global food prices, which rose by 40% in the immediate aftermath of the blockade. However, the collapse of the agreement in July 2023 demonstrated the uncertainty of such diplomatic efforts. Despite Turkey's role as a stabilizing force, persistent geopolitical rivalry and military aggression ultimately limited the sustainability of the initiative [5]. This emphasizes the need for broader international mechanisms to ensure the resilience of global food supply chains during conflicts.

Regarding institutional measures, it is important to note the actions taken under the Common Agricultural Policy (CAP) and crisis support mechanisms. The European Commission mobilized specific funds from the crisis reserve to assist farmers in Member States bordering Ukraine directly affected by the influx of Ukrainian grain. Although these actions were somewhat reactive, they were vital in maintaining social and political stability within the Union, thereby influencing the coherence of the EU's policy toward Ukraine [7].

At the same time, the EU has continued to strengthen the global food security architecture by increasing funding for the UN World Food Programme (WFP) and supporting the Global Gateway initiative, which enhances transport and agricultural infrastructure in developing countries [4]. This approach has integrated Ukrainian grain exports into the EU's broader economic diplomacy strategy, which aims not only to address the consequences of the war but also to reinforce the EU's position as a regulator of global flows of strategic raw materials.

The political consequences of the grain crisis extend far beyond Ukraine's borders, affecting its relations with both its closest neighbors and the wider international community. In Poland, the grain crisis caused serious internal political challenges. As a major transit country for Ukrainian grain, Poland found itself at the center of a conflict between supporting Ukraine and solving problems in the domestic

agricultural sector [6]. The influx of Ukrainian grain, while necessary for global food security, has led to lower prices and competition with local products, sparking widespread protests among Polish farmers. These protests have translated into political pressure on the Polish government, and the ruling party has been criticized for not doing enough to protect local agricultural interests. The crisis in Poland illustrates the complex intersection of domestic political concerns and international solidarity, as the country navigates its role in supporting Ukraine while maintaining internal stability [6]. The political tensions in Poland have broader implications for EU unity, especially given the bloc's dependence on Poland as a key partner in implementing sanctions against Russia and facilitating Ukrainian grain exports.

The analysis reveals that the EU's response to the post-2022 food crisis has been multifaceted, encompassing regulatory, logistical, and geostrategic elements. Looking ahead, the prospects for long-term international cooperation on food security depend on several key factors. The most urgent need is for more diversified food supply chains, reducing dependence on a single route or country. The crisis has shown the risk of over-reliance on a single region or conflict zone, highlighting the importance of developing resilient alternative transport routes for global trade. The EU's efforts to support the creation of solidarity belts are a step in this direction, but further investment in infrastructure, security and logistics is needed. The need for long-term cooperation, diversification of food export routes and strengthening of international solidarity has never been clearer. As the conflict continues, the international community must work together to develop resilient solutions that can mitigate the impact of such disruptions in the future, ensuring food security and maintaining stability in the region.

References

1. Hassen B., T. i El Bilali, H. (2022). *Impacts of the Russia-Ukraine War on Global Food Security: Towards More Sustainable and Resilient Food Systems?* *Foods*, 11(15).
2. Carter, C.A. i Steinbach, S. (2023). *Did Grain Futures Prices Overreact to the Russia-Ukraine War?* MPRA Working Paper, [online]: <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/id/eprint/118248>.
3. Council of the European Union (2023). *How the Russian invasion of Ukraine has further aggravated the global food crisis*, [online]: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11088-2023-INIT/en/pdf>.
4. Council of the European Union (2025). *Ukrainian grain exports explained*, [online]: <https://www.consilium.europa.eu/en/infographics/ukrainian-grain-exports-explained/>.
5. Курилюк, Ю. (2023). *Стратегічне значення зернової угоди для економічної безпеки України. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права.*

6. Pięciak, W. (2023). *Koniec unijnego embarga na ukraińskie zboże. Narasta konflikt Kijowa z Warszawą*. Tygodnik Powszechny, nr 39.
7. Vanzetti, D. (2024). *The impact of the Russian-Ukrainian conflict on world grain markets*. The University of Western Australia. Dostępne na: https://www.researchgate.net/publication/377983491_The_impact_of_the_Russian-Ukrainian_conflict_on_world_grain_markets.
8. Zhang, Z., Abdullah, M.J., Xu, G. i in. (2023). *Countries' vulnerability to food supply disruptions caused by the Russia–Ukraine war from a trade dependency perspective*.

THE ROLE OF THE EU IN ENSURING SECURITY IN THE FACE OF MODERN GEOPOLITICAL THREATS

Peresypkina Iryna Valentynivna,

Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the

Department of International Relations,

Research Institute «Karazin Institute of
International Relations and Travel Business»,

V.N. Karazin Kharkiv National University,

iryna.peresypkina@karazin.ua

The topic of the European Union's role in ensuring security amidst modern geopolitical threats is highly relevant due to the rapidly evolving nature of global challenges. As hybrid warfare, cyberattacks, and interstate conflicts continue to grow in complexity, the EU's collective security efforts have gained increasing importance. The Union's ability to coordinate defense initiatives, manage crises, and strengthen member states' resilience not only contributes to the safety of its citizens but also helps maintain broader international stability. Understanding how the EU develops and implements these strategies is essential for assessing its capacity to address current and future threats, thereby preserving peace and security in a rapidly changing world [4, p.14-15].

The European Union (EU) plays a pivotal role in ensuring security in the face of modern geopolitical threats through its multifaceted foreign and security policy, its ability to coordinate responses among Member States, and its commitment to promoting stability within and beyond its borders. Over the past two decades, the EU has developed the Common Foreign and Security Policy (CFSP) and the Common Security and Defence Policy (CSDP) as foundational frameworks that enable Member States to work together on defense initiatives, crisis management, and conflict

prevention. This collaborative approach is evident in various missions, such as the EU Naval Force Operation Atalanta, which successfully curbed piracy off the coast of Somalia, and EUFOR Althea in Bosnia and Herzegovina, which helped stabilize the region following the conflict in the Western Balkans [5, p.33].

Moreover, the EU has taken a strong stance against cyber threats by creating specialized agencies, including the European Union Agency for Cybersecurity, and by adopting directives that enhance information sharing and impose higher standards of cybersecurity across critical infrastructure sectors. Another notable dimension of the EU's security strategy is its response to terrorism: following the terrorist attacks in several European capitals, Member States expanded data exchange mechanisms through Europol and Eurojust, thereby improving their ability to detect and disrupt extremist networks [1, p.91-102].

Meanwhile, the EU's sanctions regime has served as a strategic tool in addressing threats posed by state and non-state actors, as exemplified by the sanctions imposed in response to Russia's aggression toward Ukraine, which underscore the EU's resolve to uphold international law and territorial integrity. Additionally, European institutions work closely with NATO to ensure a comprehensive defense posture that combines EU crisis management capabilities with NATO's collective defense framework. This partnership has proven crucial in countering hybrid threats, such as disinformation campaigns and targeted cyberattacks, which require coordinated efforts among allies to protect democratic institutions [6, p. 1679-1698].

By investing in research and innovation – particularly under programs like the European Defence Fund – the EU aims to bolster its technological edge, ensuring both strategic autonomy and the ability to collaborate with global partners. Although challenges persist, ranging from diverging national interests to budgetary constraints, the EU's continual refinement of its security architecture and its emphasis on shared democratic values underscore its determination to safeguard peace and stability [3, p. 115-120].

Equally pivotal is the EU's approach to migration governance, a domain that underscores the Union's determination to harmonize humanitarian obligations with internal stability. Through mechanisms such as the European Border and Coast Guard Agency (Frontex), the EU seeks to manage external borders and conduct joint operations to deter illegal trafficking and smuggling networks. However, critics point to the ongoing challenges in forging a truly common migration and asylum policy, given the differing priorities of Member States. Despite these internal debates, the EU remains committed to addressing the root causes of migration through targeted development assistance and diplomatic engagement in regions prone to conflict or environmental stress [2].

Indeed, addressing fragility and conflict prevention lies at the heart of the EU's

external action: initiatives such as the European Peace Facility and involvement in training missions—ranging from EUTM Mali to EUCAP Sahel—demonstrate how European forces can bolster local security capacities and contribute to broader stabilization efforts. On the diplomatic front, the EU promotes conflict resolution through specialized bodies like the European External Action Service (EEAS), which leverages mediation and dialogue to de-escalate tensions, including in the Middle East and North Africa. Furthermore, the EU actively supports multilateral disarmament and non-proliferation regimes, participating in negotiations that seek to curb the spread of nuclear weapons and reduce the global stockpile of illicit small arms. These initiatives exemplify the Union's preference for rules-based solutions, consistent with the broader aim of strengthening international norms and fostering collaboration among stakeholders [5, p. 22-25].

Finally, the EU's pursuit of strategic autonomy signals a recognition that the Union must possess the requisite defense industrial base and operational capacities to act independently if necessary, while still maintaining strong partnerships with allies. By harmonizing defense procurement and nurturing innovation through the European Defence Fund, the EU aims to bridge capability gaps and reduce inefficiencies, thus ensuring a more coherent defense posture. This holistic approach – encompassing traditional defense collaboration, economic and diplomatic instruments, and forward-looking policies on energy and climate—illustrates how the EU seeks to address the complex matrix of contemporary security challenges [4, p. 12-15].

As geopolitical rivalries intensify and hybrid threats evolve, the EU's capacity to project stability and foster cooperative security arrangements will be critical in protecting not only its own interests, but also the broader international community's commitment to peace, human rights, and sustainable development. Simultaneously, the EU's emphasis on soft power and normative influence remains a key pillar in its overarching security strategy, particularly in regions undergoing democratic transitions. Through programs like the Instrument for Pre-accession Assistance (IPA), the EU offers financial and technical support to neighboring countries, aiding them in aligning with European governance standards and thereby reducing vulnerabilities to external interference. These soft-power mechanisms have been instrumental in fostering closer ties with the Western Balkans, the Eastern Partnership countries, and others that aspire to deeper integration or at least more robust partnerships with the EU. By promoting the rule of law, independent judicial systems, and transparent governance, the Union helps to mitigate the underlying factors that could otherwise fuel instability and external manipulation. Crucially, the EU's internal market and regulatory frameworks – extending to areas such as data protection, competition law, and environmental standards – further buttress the Union's influence abroad, since external actors often adapt their practices to meet European requirements [3, p. 89-

Notwithstanding these achievements, the Union encounters persistent obstacles that test its cohesion and responsiveness. Disparate threat perceptions among Member States can hinder the realization of a fully unified security doctrine, as some prioritize maritime security or migration pressures, while others emphasize threats emanating from the east, such as Russia's regional assertiveness. Budgetary constraints and differing political priorities also slow down progress in developing joint defense capabilities, prompting debates over the appropriate balance between collective EU initiatives and national sovereignty in defense matters. The complexity of decision-making, which requires consensus in sensitive areas of foreign and security policy, can further dilute or delay the EU's external response. Nevertheless, reforms introduced by the Treaty of Lisbon – such as the creation of the High Representative of the Union for Foreign Affairs and Security Policy – have incrementally streamlined diplomacy and allowed for a more cohesive international presence [4, p. 8-10].

Looking ahead, the EU's role in global security architecture will likely expand as it navigates a shifting geopolitical landscape marked by intensified great-power rivalry and technological innovation. The Union's emphasis on rules-based order, human rights, and transnational cooperation positions it as an important mediator and bridge-builder, capable of facilitating dialogue in settings where direct bilateral negotiations may falter.

In conclusion, the EU's role in ensuring security in the face of modern geopolitical threats reflects the Union's distinctive blend of soft-power outreach, economic leverage, legal frameworks, and increasingly coordinated defense measures. Through its Common Security and Defence Policy, partnerships with international organizations, and an expanding toolkit that includes sanctions, cybersecurity initiatives, and conflict-prevention missions, the EU has demonstrated significant capacity to respond to an evolving array of risks. Challenges – both internal and external – will persist, necessitating ongoing reform of decision-making structures, strengthened cooperation among Member States, and enhanced resilience to multifaceted threats.

References:

1. Christopher M., Radovici M. EU's Security Strategy. *The Romanian Economic Journal*. 2021. XXIV(82). P. 91-102.
2. Pinggen A. Progress Report on the Implementation of the EU Security Union Strategy. *Eucrim*. 2024. Iss.2. URL: <https://eucrim.eu/news/progress-report-on-the-implementation-of-the-eu-security-union-strategy/> (Last accessed: 15.02.2025)
3. Shepherd J.K.A. The EU Security Continuum: Blurring Internal and External Security. Abington: Routledge, 2023. 254 p.
4. The EU Security Union Report. Luxembourg: Publications Office of the

European Union, 2024. 28 p. URL: <https://euagenda.eu/publications/the-eu-security-union-report-may-2024> (Last accessed: 15.02.2025)

5. Voskopoulos G. European Union Security and Defence: Policies, Operations and Transatlantic Challenges. Switzerland: Springer, 2021. 218 p.

6. Wang C., Moise A.D. A unified autonomous Europe? Public opinion of the EU's foreign and security policy. *Journal of European Public Policy*. Vol.30. Iss.8. P. 1679-1698.

CULTURAL DIPLOMACY AS A FOREIGN POLICY INSTRUMENT OF THE MODERN EUROPEAN STATE

Pisarevskiy Mykola Illich,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of Hotel and Restaurant Business and Food Technologies,
Director of the Scientific Research Institute
«Karazin Institute of International Relations and Travel Business»,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
pisarevskiy@karazin.ua

Miroshnychenko Tetiana Mykolaivna,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor of the
Department of International Economic Relations and Logistics,
Scientific Research Institute «Karazin Institute of
International Relations and Travel Business»,
V.N. Karazin Kharkiv National University,
tatiana.miroschnichenko@karazin.ua

In today's interconnected world, cultural diplomacy has emerged as a vital tool for modern European states to project their values, build international partnerships, and enhance their soft power. Amid rapid geopolitical shifts and the evolving landscape of global challenges, leveraging cultural assets enables countries to foster mutual understanding, promote national identity, and create a favorable international image. This topic is particularly relevant as it examines how cultural diplomacy not only complements traditional foreign policy instruments but also plays a strategic role in addressing issues such as migration, economic integration, and security. By exploring the impact of cultural diplomacy on international relations, researchers can gain valuable insights into the mechanisms through which modern European states can strengthen their global influence and contribute to a more stable and cohesive

international community [1, p. 98-102].

Cultural diplomacy as a foreign policy instrument of the modern European state represents an innovative strategy wherein culture, art, education, and historical heritage are employed to foster mutual understanding and build lasting relationships between nations. European states have increasingly embraced this soft power approach to complement traditional political and economic strategies, recognizing that cultural exchange can open dialogue and create trust where conventional diplomacy might falter [5, p. 40-51].

Cultural diplomacy in France is a crucial aspect of the country's foreign policy, as France has long positioned itself as a global leader in culture, arts, and intellectual exchange. The French government actively promotes its cultural heritage and values through institutions such as the Institut Français and the Alliance Française, which operate in numerous countries worldwide. These organizations facilitate language learning, art exhibitions, film screenings, and intellectual debates, fostering mutual understanding between France and other nations [3]. Additionally, France hosts international cultural festivals, such as the Cannes Film Festival, which showcases global cinema while reinforcing France's soft power. Another significant initiative is the «Season of France» programs, where France partners with other countries to highlight their cultural ties through exhibitions, performances, and academic exchanges. UNESCO, headquartered in Paris, also plays a role in France's cultural diplomacy by advocating for global heritage preservation and cultural cooperation. Moreover, France supports artists, writers, and intellectuals through residencies and scholarships, ensuring a continuous flow of cultural dialogue. The country's emphasis on Francophonie is another key element, as it promotes the French language and culture in Africa, Asia, and the Americas. By investing in cultural diplomacy, France not only strengthens its international relations but also enhances its influence as a global cultural powerhouse [6, p. 139–149].

Cultural diplomacy in the United Kingdom plays a crucial role in fostering international relations, promoting British values, and enhancing the country's global influence. It involves the use of cultural assets such as arts, music, literature, education, and heritage to build bridges between nations. One of the key institutions responsible for cultural diplomacy in the UK is the British Council, which operates in over 100 countries, promoting English language learning, educational exchanges, and artistic collaborations. Another significant player is the BBC World Service, which broadcasts news and cultural content worldwide, shaping perceptions of the UK and strengthening global dialogue. The UK also invests in cultural diplomacy through prestigious international events such as the Edinburgh International Festival, where artists from around the world showcase their talents, fostering cross-cultural understanding. Additionally, the Tate Modern, the British Museum, and the Victoria

and Albert Museum regularly engage in international exhibitions and partnerships, strengthening the UK's soft power [7, p. 612-620]. The UK government supports cultural diplomacy through initiatives like the Great Britain Campaign, which highlights British culture, education, and business on a global scale. Furthermore, British universities, including Oxford and Cambridge, attract international students, contributing to the country's cultural influence. Another example is the Chevening Scholarships, funded by the UK Foreign, Commonwealth & Development Office, which bring talented individuals from around the world to study in the UK, fostering long-term diplomatic ties. Cultural diplomacy is also evident in the UK's film and music industries, with British productions such as those by the BBC, Netflix UK, and British Film Institute reaching global audiences, and artists like The Beatles, Adele, and Ed Sheeran shaping the global music scene. In sports, events like the Wimbledon Championships and the Premier League serve as cultural ambassadors, attracting worldwide attention. Through these various channels, the UK continues to enhance its global image, promote mutual understanding, and strengthen international partnerships [7, p. 620-625].

Cultural diplomacy in Germany plays a significant role in shaping international relations by fostering mutual understanding through cultural exchange. Germany has a long-standing tradition of using culture as a tool for diplomacy, promoting its language, arts, and values worldwide while also engaging with other cultures. One of the key institutions driving cultural diplomacy is the Goethe-Institut, which operates in over 90 countries, offering German language courses, cultural programs, and initiatives that encourage dialogue between Germany and other nations. Another major player is the DAAD (German Academic Exchange Service), which provides scholarships and academic programs to international students, strengthening educational and research collaboration. The German Foreign Office actively supports cultural diplomacy through various programs, such as the «Cultural Preservation Program», which helps protect cultural heritage sites worldwide. Additionally, German cultural diplomacy extends to literature, music, and film, with events like the Frankfurt Book Fair and the Berlinale film festival serving as platforms for international cultural exchange [2, p. 45-47]. Germany also promotes reconciliation and remembrance culture, particularly through initiatives related to World War II and the Holocaust, fostering global historical awareness and dialogue. By integrating culture into its diplomatic strategies, Germany not only enhances its soft power but also contributes to global peace and cooperation [2, p. 76-80].

Cultural diplomacy is an essential aspect of Italy's international strategy, playing a crucial role in promoting its heritage, values, and influence across the globe. Rooted in its vast historical legacy, rich artistic traditions, and culinary excellence, Italy's cultural diplomacy operates through various channels, including governmental

initiatives, academic collaborations, artistic exchanges, and international partnerships. One of the key institutions responsible for Italy's cultural diplomacy is the Italian Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation (MAECI), which oversees the promotion of Italian language and culture abroad. This is achieved through a global network of Italian Cultural Institutes (Istituti Italiani di Cultura - IIC), present in over 80 countries. These institutes organize exhibitions, concerts, film screenings, language courses, and lectures that showcase Italy's cultural identity and strengthen bilateral relations [4, p. 55-58].

A prime example of Italy's cultural diplomacy is its active role in the UNESCO World Heritage Program. With over 50 UNESCO-listed sites, Italy holds the record for the most World Heritage Sites, underscoring its commitment to preserving and sharing its cultural wealth. The Italian government also supports international restoration projects, such as the conservation of archaeological sites in the Mediterranean region and beyond. In the field of arts and cinema, Italy continues to make a global impact. Events like the Venice Biennale and the Rome Film Festival serve as cultural bridges, attracting international artists, filmmakers, and scholars. The Italian film industry, with its legacy of neorealism and contemporary productions, remains a powerful vehicle for cultural expression. Moreover, Italy engages in fashion diplomacy, leveraging the reputation of brands such as Gucci, Prada, and Versace. Through international fashion weeks in Milan and collaborations with designers worldwide, Italy showcases its craftsmanship and artistic excellence [4, p. 58-62]. Overall, Italy's cultural diplomacy is a dynamic and multifaceted approach that extends beyond mere promotion – it fosters meaningful dialogue, international cooperation, and cultural appreciation. By investing in cultural exchanges, artistic initiatives, and academic collaborations, Italy enhances its global influence and strengthens international relationships through the universal language of culture.

In this context, modern European states understand that cultural diplomacy not only bolsters their global image but also serves as a catalyst for dialogue, peacebuilding, and economic cooperation, ultimately crafting a narrative that aligns with their broader foreign policy goals in an increasingly interconnected world.

References:

1. Alison R. Holmes. *Global Diplomacy: Theories, Types, and Models*. New York: Routledge, 2019. 346 p.
2. Bulut F. *Cultural Diplomacy in the UK and Germany: Two Models from the 21st Century*. London: University College London, 2023. 220 p.
3. Cultural Diplomacy. *France Diplomacy*. 2025. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/french-foreign-policy/cultural-diplomacy/> (Last accessed: 20.02.2025)
4. Habro I., Bykova A. *Institutional Equipment and Tools of Cultural*

Diplomacy of Italy. *Acta De Historia & Politica: Saeculum XXI*. 2023. №05. P.55-62.

5. Kelechi W. Public Diplomacy and Nation Branding. *Journal of Public Relations*. 2024. Vol. 3. Iss. №.1. P. 40-51.

6. Tounta D. Cultural Diplomacy: The Case of France. *HAPSc Policy Briefs Series*. 2022. №3(1). P.139–149.

7. Zhou J. The Role of British Council in UK Culture Diplomacy. *Open Journal of Political Science*. 2022. №12. P. 612-625.

SECURITY GUARANTEES IN A CHANGING WORLD: THE BUDAPEST MEMORANDUM AND NATO'S COLLECTIVE DEFENSE MECHANISM

Statsenko Artur

PhD in Law science,

human rights activist

United States, New York

artur.statsenko@karazin.ua

International security in the 21st century faces serious challenges due to the lack of effective mechanisms for ensuring state sovereignty. The decline in trust in international agreements and the weakness of collective security systems demonstrate that even formally reinforced commitments may remain merely declarative. One of the most striking examples is the 1994 Budapest Memorandum, which failed to fulfill its key function—ensuring Ukraine's security following its nuclear disarmament. In terms of security considerations, special attention should also be paid to Article 5 of the North Atlantic Treaty (NATO), which is often perceived by member states and aspiring countries as an absolute security guarantee but, in practice, contains significant limitations.

The Budapest Memorandum was signed on December 5, 1994, between Ukraine, the United States, the United Kingdom, and Russia. Its provisions stipulated guarantees of Ukraine's territorial integrity and security in exchange for relinquishing the world's third-largest nuclear arsenal [6]. However, following the onset of Russian aggression in 2014, none of the guarantor states provided Ukraine with direct military assistance, limiting their response to diplomatic statements and sanctions against the aggressor [2].

In our view, the primary issue with the Budapest Memorandum lies in its lack of enforceability as a legally binding treaty with coercive mechanisms. The United States and the United Kingdom provided Ukraine with "guarantees" that lacked legal

binding force, allowing them to avoid active military intervention. Consequently, this memorandum has become a symbol of how international security guarantees cannot serve as a primary means of state protection.

The Budapest Memorandum exemplifies how international legal guarantees may remain purely declarative. The absence of clear enforcement mechanisms enabled the guarantor states to evade their obligations, a reality that became particularly evident following the onset of Russian aggression against Ukraine. In this context, the principle of *pacta sunt servanda*, which mandates compliance with international treaties, was disregarded, thereby undermining trust in the entire international legal system [8].

The North Atlantic Alliance (NATO) is considered the most effective military-political alliance of the modern era, with collective security as its fundamental principle and primary objective. Article 5 of the NATO Treaty stipulates that an attack on one member of the Alliance is regarded as an attack on all [4]. However, a detailed analysis of the article's text reveals that it does not guarantee automatic military intervention by allies in the event of aggression.

According to Article 5, NATO member states independently determine the measures to be taken in response to an attack, which may include economic sanctions or diplomatic pressure rather than military action [7]. Thus, even if a NATO member is attacked, allies, contrary to expectations, may limit their response to political statements without providing real military assistance.

This experience demonstrates that even membership in such a significant organization as NATO does not guarantee immediate military protection, and allies may evade providing actual assistance due to political or strategic considerations. The reality of contemporary international relations shows that states always act in their own interests rather than solely based on treaty commitments. NATO countries' decisions regarding the level of support for their partners depend on domestic political circumstances, economic interests, and geopolitical risks, which determine the balance between potential losses and expected benefits.

One example is the full-scale war in Ukraine, which, despite unprecedented support from Western countries, has demonstrated that allies are not prepared to directly engage in the conflict, even when global security is at stake. Political leaders of many states, particularly the United States and France, emphasize their support for Ukraine; however, they avoid direct military intervention to prevent the conflict from escalating into a world war.

The full-scale invasion has had a significant impact on NATO policy. The 2022 NATO Strategic Concept explicitly identifies Russia as the primary security threat in Europe, linking this designation to the war in Ukraine. The Alliance has strengthened its support for Ukraine by providing military assistance and reinforcing its eastern borders while avoiding direct intervention. The document marks a return to the strategy

of deterring Russia, increases troop deployments in Eastern Europe, and enhances cooperation with Ukraine, albeit without an immediate membership commitment. The war in Ukraine has altered the balance of power, compelling NATO to modernize its defense policy and prepare for prolonged confrontation [5].

Furthermore, the application of Article 5 of NATO depends on a collective decision by all member states, making its implementation an exceedingly complex and slow process. In the event of an attack on a NATO member, prolonged political debates regarding the appropriate response may arise, potentially delaying assistance. Such processes contradict the principle of rapid response, which is critically important in cases of military aggression.

Given this, states that seek genuine protection should not rely solely on treaties and international guarantees. They must develop their own defense strategies, enhance military capabilities, and explore new formats of security cooperation that are based not only on political declarations but also on concrete military commitments and operational response mechanisms.

There have been several instances in NATO's history where Article 5 was applied in a limited manner or not invoked at all. For example, following the September 11, 2001, terrorist attacks, the United States received political and symbolic support from its allies, but direct military assistance was limited [3]. Similarly, during Russia's aggression against Georgia in 2008 and Ukraine in 2014, NATO refrained from undertaking active military actions, despite both countries having close partnerships with the Alliance, even though they were not NATO members [1].

These precedents indicate that NATO membership does not guarantee immediate military protection, as allies may avoid providing substantial assistance due to political or strategic considerations.

Ukraine's experience and contemporary geopolitical trends suggest that international security cannot be based solely on formal treaties. There is a need to establish new collective security mechanisms, which should include:

- Legally binding agreements with clear enforcement mechanisms;
- Guarantees of military support in the event of an attack, codified in international law;
- Regional defense alliances that ensure rapid responses to threats.

Since the beginning of the full-scale invasion, Ukraine has already taken significant steps in this direction by expanding military cooperation with individual NATO countries and strengthening its own defense potential.

Thus, Ukraine's experience confirms that international security guarantees are unreliable without effective enforcement mechanisms. The Budapest Memorandum has become a stark lesson in the weakness of international law in the realm of security,

while NATO's Article 5 and internal alliance dynamics demonstrate that even within military alliances, guarantees can remain declaratory.

The absence of legally binding enforcement mechanisms for international security agreements undermines trust in the global order and creates a dangerous precedent in which aggression may go unanswered. Ukraine's experience clearly illustrates that states relying on external security guarantees risk being left without effective protection in times of crisis.

Given Ukraine's situation and contemporary challenges, states seeking to safeguard their sovereignty must focus on developing their own defense capabilities. This may include:

- Modernization of the armed forces and expansion of the military-industrial complex;
- Bilateral defense agreements with states willing to provide real assistance in the event of aggression;
- Strengthening regional security frameworks that ensure rapid responses to threats;
- Active diplomatic efforts to establish effective collective defense mechanisms at the international level.

Ukraine, which has become the target of military aggression, has successfully mobilized international support and demonstrated that the ability to defend itself is a key factor in a state's survival. However, only a comprehensive approach to security - combining domestic military resources with effective international alliances - can ensure long-term stability.

Thus, the primary lesson of contemporary geopolitics is the urgent need to rethink the system of international security guarantees and establish new mechanisms that are not merely declarative but truly effective.

List of References:

1. Allison R. Russia, the West, and Military Intervention. Oxford University Press, 2013. 368 p.
2. Grant, T. D. The Budapest Memorandum and Beyond: Have the Western Parties Breached a Legal Obligation? // EJIL: Talk!, 2015. Available at: <https://www.ejiltalk.org/the-budapest-memorandum-and-beyond-have-the-western-parties-breached-a-legal-obligation/> (accessed: March 1, 2024).
3. Keohane D. NATO's Response to Terrorism: A Long-term Strategy. European Union Institute for Security Studies, 2002.
4. NATO Official Texts. The North Atlantic Treaty. 1949. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm (accessed: March 8, 2024).

5. NATO. NATO 2022 Strategic Concept. NATO Official Website, 2022. Available at: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_56626.htm (accessed: March 1, 2024).
6. Pifer, S. The Trilateral Process: The United States, Ukraine, Russia, and Nuclear Weapons. Brookings Institution, 2011. Available at: <https://www.brookings.edu/articles/the-trilateral-process-the-united-states-ukraine-russia-and-nuclear-weapons/> (Accessed: February 25, 2025).
7. Sloan S. Defense of the West: NATO, the European Union and the Transatlantic Bargain. Manchester University Press, 2016.
8. Statsenko A. From Nuclear Disarmament to Military Aid: An International Legal Analysis of Ukraine's Right to Self-Defense in Response to Russian Aggression // Baltic Journal of European Studies, 2024. P. 199–202. Riga, Republic of Latvia, December 25–26, 2024. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-526-6-47>.

THE EU's COURSE ON STRATEGIC AUTONOMY IN THE FRAGMENTED WORLD

Vinnykova Nataliya, Dr. of Political Science

Head of Department of International Relations

«Karazin Institute of International Relations and Travel Business»

V.N. Karazin Kharkiv National University

vinnykova@karazin.ua

In an era defined by geopolitical tensions, economic shifts, and fragmented alliances, the European Union (EU) has reinforced its commitment to a stronger global role. The European Commission's priorities for 2024–2029 place strategic autonomy at the heart of EU foreign policy. This vision underscores the EU's determination to reduce external dependencies, enhance its global influence, and address contemporary challenges decisively.

The European Commission's priorities for 2024–2029 reflects both continuity and change compared to previous agendas [1]. While it builds on earlier priorities, such as promoting sustainability, economic growth, and social fairness, it also introduces significant shifts in focus. The new agenda places greater importance on strengthening Europe's defence capabilities and addressing security challenges, reflecting the evolving geopolitical landscape and the impact of Russia's actions in Ukraine. The agenda's focus on defence and security reflects the broader global trend of heightened geopolitical volatility, including great-power competition and regional conflicts. This

aligns with the public most concerns the EU currently faces: the war in Ukraine (31%), immigration (28%) and the international situation (22%) [2, p. 36] and the citizens' expectations from the EU's actions, – security and defence – at the first place (33%) [2, p.53].

As one of the implementation steps of this priority the European Commission unveiled the White Paper for European Defence – Readiness 2030 [7]. The White Paper on the ReArm Europe plan advocates for a historic surge in European defense investment to rebuild capabilities, support Ukraine, and create a robust defense industrial base. In the short term, it emphasizes urgent collaboration among Member States to replenish military stocks and sustain support for Ukraine, which remains central to European security as it resists a war of aggression. For the medium and longer term, the paper highlights critical capability gaps and urges joint efforts to address them through EU-supported Defense Projects of Common European Interest. Additionally, it outlines measures to strengthen the European defense technological and industrial base, foster research, and establish an EU-wide defense market to enhance efficiency and interoperability.

There is a stronger emphasis on fostering EU competitiveness, supporting innovation, and advancing the green and digital transitions. The European Commission's new plan for Europe's sustainable prosperity and competitiveness emphasizes fostering innovation, economic growth, and resilience in a rapidly evolving global landscape. Central to this vision is the «Competitiveness Compass», a strategic framework designed to close the innovation gap, decarbonize industries, and enhance security while reducing dependencies. The plan prioritizes simplifying business processes, supporting small and medium-sized enterprises (SMEs), and advancing digital and green transitions. By promoting a Clean Industrial Deal, the EU aims to decarbonize its economy, lower energy costs, and create quality jobs, ensuring a sustainable and competitive industrial base [5].

Additionally, the plan underscores the importance of addressing skills and labor gaps to boost productivity and economic competitiveness. It seeks to modernize legislation, reduce administrative burdens, and foster a circular economy to transition to more sustainable production and consumption practices. By placing research, innovation, and investment at the heart of its strategy, the EU aims to position itself as a global leader in artificial intelligence, advanced materials, and other cutting-edge technologies, by planning to invest in this sector up to €4 billion [5].

In the face of trade wars as the US settle high-rocketing tariffs on the EU import goods and reducing dependency from Russian energy supply, the EU urge to become more self-resilient in its production and service and simultaneously to diverse its geo-economic matrix. In particular, the intentions of the EU to take Global Gateway, as the initiative to invest in infrastructure projects worldwide and propose a new Strategic

EU-India Agenda and strengthen the cooperation with ASEAN, Japan, Korea, New Zealand and Australia, Latin America and the Caribbean, forge investments in infrastructure, renewable energy, and raw material value chains in Africa [4].

Enlargement has gained prominence, with the EU aiming to prepare for a larger and more integrated Union. The European Commission's priorities emphasize the crucial need to enhance support for candidate countries, particularly by harnessing investments and implementing reforms detailed in the Growth Plan for the Western Balkans and the Ukraine Facility [4].

For the first time, democracy has been recognized as a central priority, both within the EU and in its international engagements. By championing democratic principles and values, the EU aligns with global initiatives to counter misinformation, political division, and declining trust in institutions. As part of this focus, the European Commission aims to introduce a European Democracy Shield to address foreign information manipulation and online interference through detection, analysis, and proactive countermeasures against disinformation, information manipulation, and hybrid threats. Additionally, efforts will concentrate on improving digital and media literacy to strengthen societal resilience, supported by the establishment of a European fact-checker network available in all EU languages [9].

To prioritize social fairness, the European Commission intends to enhance social rights through a new action plan for the European Pillar of Social Rights, aiming to achieve the 2030 targets. Key measures include fostering fair wages, quality employment, and robust social dialogue, launching the first EU Anti-Poverty Strategy to combat poverty, addressing child exclusion via the Child Guarantee, and resolving the housing crisis through the European Affordable Housing Plan. Additional efforts focus on reducing regional inequalities, expanding Erasmus+, promoting youth involvement through policy dialogues and a Youth Advisory Board, and tackling challenges such as social media effects, cyberbullying, and demographic shifts [10].

In March 2025, the Commission and European cross-industry social partners formalized a new Pact for European Social Dialogue, aimed at enhancing the involvement of social partners in shaping policies related to labour markets, employment, and social issues [8]. Under this Pact, the cross-industry social partners will regularly develop a multi-annual work programme to address major economic and social challenges in European labour markets and identify effective tools to address these issues.

The European Commission's priorities focus on enhancing security, water, and nature by unveiling a Vision for Agriculture and Food to ensure the competitiveness and sustainability of farming and the entire food value chain. Initiatives include protecting food sovereignty, proposing a European Oceans Pact to support the blue economy, improving water security with a European Water Resilience Strategy, and

encouraging nature-positive actions through nature credits. To address climate change, the Commission plans to develop a European Civil Defence Mechanism for crisis management and resilience, alongside a European Climate Adaptation Plan to support preparedness, planning, and science-based risk assessments [11].

A key priority for the European Commission is adapting the EU's policy budgeting to address current and future enlargement prospects. To achieve this, the Commission plans to reform external action financing, making it more targeted, impactful, and aligned with strategic interests. Additionally, pre-enlargement policy reviews will focus on specific sectors such as the rule of law, the single market, food security, defence and security, climate and energy, and migration. Proposals will also aim to enhance Europe's capacity to act, exploring new formats and decision-making processes to accommodate a larger Union [6].

The analysis of the European Commission's priorities for the next five years highlights a shift towards greater autonomy and self-reliance, aligning with the prevailing geopolitical and economic challenges. This evolution signals the EU's increasing proactivity in technology, competitiveness, security, and defence. At the same time, the emphasis on resilience across nearly all policy areas indicates a commitment to adopting strategies that foster stronger cohesion and more integrated actions across the Union.

References:

1. Commission's priorities. European Commission. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029_en#:~:text=Discover%20the%20Commission%27s%202024-2029%20priorities%2C%20from%20defence%20and,and%20housing%20shortages%20to%20business%20and%20migration%20management
2. Eurobarometer Standard 102 The Public Opinion in the European Union. First Results Report. October-November 2024. URL: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/3215>
3. European Commission. Delivering together and preparing our Union for the future. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/eu-budget-and-reform_en
4. European Commission. A global Europe: leveraging our power and partnership. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/global-europe_en
5. European Commission. A new plan for Europe's sustainable prosperity and competitiveness. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/competitiveness_en
6. European Commission. Delivering together and preparing our Union for the future. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/eu-budget-and-reform_en

7. European Commission. Joint White Paper for European Defence Readiness 2030. Brussels, 19.3.2025. JOIN(2025) 120 final URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/document/download/30b50d2c-49aa-4250-9ca6-27a0347cf009_en?filename=White%20Paper.pdf

8. European Commission. Pact for European social dialogue. 5 March 2025. URL: https://employment-social-affairs.ec.europa.eu/document/93c513bd-9faa-4ba7-a4c7-9a06505790fc_en

9. European Commission. Protecting our democracy, upholding our values. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/democracy-and-our-values_en

10. European Commission. Supporting people, strengthening our societies and our social model. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/european-social-fairness_en

11. European Commission. Sustaining our quality of life: food security, water and nature. Commission's priorities. 2024. URL: https://commission.europa.eu/priorities-2024-2029/quality-life_en

COMMUNICATION OF HROMADAS WITH INTERNALLY DISPLACED PERSONS AS A COMPONENT OF DECENTRALISATION ON UKRAINE'S PATH TO THE EU

Zahnoiko Vadym Mykolaiovych,

Postgraduate student
of Educational and Scientific Institute
«Institute of Public Administration»,
V. N. Karazin Kharkiv National University,
vzahnoiko@gmail.com

The spring of 2014 will always be remembered in history books as the time when hostilities broke out in our country. Since then, and to this day, society has been reacting sharply to the problems and challenges associated with a certain number of citizens acquiring the status of internally displaced persons (IDPs).

For more than three years now, our country has been suffering from full-scale military aggression, which has caused new waves of forced migration of Ukrainians. Numerous attacks on residential buildings and civilians, large-scale destruction of critical infrastructure, and deteriorating living conditions continue to lead to changes in the number and composition of IDPs in different regions.

The increase in the number of armed conflicts and violence in many countries in recent years has led to the fact that by the end of 2023, according to the Internal

Displacement Monitoring Centre (IDMC), the number of internally displaced persons worldwide reached 75.9 million. [9]

Based on the trends of recent years, the Danish Refugee Council (DRC) predicts in its new study an additional increase of 6.7 million people by the end of 2026. The number of forced migrants will increase by 4.2 million by the end of 2025 and by another 2.5 million in 2026. 70% of these 6.7 million people are expected to be internally displaced. [8]

The International Organisation for Migration estimates that there were 3.665 million internally displaced people in Ukraine at the end of December 2024. The majority of internally displaced people lived in the regions of Dnipro (14%), Kharkiv (12%), and Kyiv (8%), as well as in the city of Kyiv (11%). The Donetsk region (1,032,000), Kharkiv region (724,000), and Kherson region (439,000) had the highest numbers of people forced to flee. [10]

The statistics mentioned above show long-term patterns that will influence the socioeconomic and political growth of the areas in the years to come. In order to comprehend and improve relations between these groups, it is essential to analyse the role of communication strategies, including those intended to promote a positive attitude of local hromadas towards IDPs and to overcome the prejudice of IDPs towards the local population in regions that are far from their homeland.

However, in the contemporary information society, the communication component of public authorities at the territorial hromadas level necessitates new methods and instruments that consider the dynamic changes occurring today, society's desire for interactive interaction, and the variety of channels and means for receiving news and exchanging operational information. The modern world of traditional mass media, primarily television, radio and print media, is gradually losing its leading role in communicating with the end user of information. Instead, the importance of online media is becoming increasingly important in creating and disseminating information.

For example, according to the Civil Network OPORA, which was conducted from 6 May 2024 to 4 June 2024 [5], since the beginning of the war, the approach of Ukrainian society to the channels of information search and receipt has changed significantly.

Almost three quarters (or 73.4%) of the surveyed residents of our country use social media to receive news. Although the popularity of these platforms has decreased by 4.5% for the first time since the start of the full-scale war, they continue to be the leaders in providing information to Ukrainians. The ranking of the most popular social media in our country has remained virtually unchanged over the past three years. It is single-handedly led by the Telegram messenger (78.1%). The video hosting service YouTube (59.5%) and the social network Facebook (44.6%) are in second and third

place respectively. Just over 42% of respondents also follow the news on Viber, 29.6% on Instagram, and 26.8% on TikTok.

In the context of massive shelling and unstable energy supply, the public's need to receive up-to-date information quickly and in a fairly concise format has increased significantly. This is why Telegram is increasing its leadership in the Ukrainian social media segment.

Given this information, public officials and humanitarian representatives are consciously giving the development of chatbots and services targeted at helping IDPs adapt to new environments and integrate into the hromadas that house them a lot of thought. Chatbots and services like "eDopomoha," "SaveUA," "Kharkiv is Your Home," "Lviv for you," "Legal advisor for IDPs," and many more are examples of effective use of such tools at both the national and local levels. [2]

That is why, in times of complex challenges and humanitarian crises, the role of public authorities in communicating with international humanitarian organisations, hromada representatives and internally displaced persons is becoming increasingly important. The effectiveness of such communication determines the success of humanitarian efforts and the ability to provide the necessary support and protection to internally displaced persons. Both people directly affected by the war and hromadas hosting IDPs face a set of complex and interrelated challenges. The influx of IDPs into hromadas across the country has put additional pressure on local budgets and social infrastructure. This creates numerous problems that public authorities, international humanitarian organisations, IDPs and host hromadas are trying to overcome together.

The experience of other countries that have suffered from long-lasting hostilities shows that the most effective strategies for IDPs are those based on an understanding of the following factors.

Firstly, the problem of internally displaced persons should be viewed through the prism of strategic planning. This is supported by the «Strategy of the State Policy on Internal Displacement for the period up to 2025 and approval of the operational plan of measures for its implementation for 2023-2025» [6], which «aims to improve the state policy in the field of internal displacement of citizens of Ukraine... as well as to implement all appropriate and available measures by the state to solve problems and minimise the negative consequences associated with internal displacement».

Secondly, the IDP problem is not a short-term one. The experience of other nations makes it abundantly evident that substantial changes in the quantitative and qualitative makeup of a region's population occur even after hostilities have ended. As a result, this circumstance should be seen as both a component of the crisis and a chance for the hromadas that have taken in displaced people to acquire more resources and development-promoting factors.

Thirdly, the Ukrainian Ministry of Social Policy and prominent international humanitarian organisations have joined forces to launch the "PeReHID" (Humanitarian Aid and International Development Reform Project for Ukraine) initiative, which aims to improve communication between public officials, humanitarian representatives, and internally displaced people. The initiative will also continue to encourage the development of connections between humanitarian and social protection activities, making sure that the boundaries between the two spheres are clearly defined and coordinated. [7]

Fourthly, greater IDP participation in trilateral discussions and cooperation will greatly improve the efficacy and practical solutions to current issues. For this purpose, based on the Government Resolution «On Approval of the Model Regulation on the Council on Internally Displaced Persons» [4], more than 800 IDP Councils have been established and are successfully operating in Ukraine at regional, city, district state administrations and local self-government bodies. [1] These groups include representatives of public authorities, as well as representatives of associations of internally displaced persons, NGOs, and the volunteer movement.

Given the above, the most effective way forward is to continue the trilateral dialogue between public authorities, humanitarian organisations and IDPs, which would include information support for such interaction, including providing information on the rights, opportunities and available resources and sources of assistance for internally displaced persons; broad involvement of IDPs themselves in decision-making to improve the living standards and well-being of internal migrants; and improving feedback tools as an integral part of creating opportunities for IDPs to improve their lives.

That is why the development of these governmental initiatives, along with the implementation of strategies of international humanitarian organisations in coordination with public authorities and hromada representatives, will contribute to the post-war reconstruction of Ukraine. And the experience gained and systematisation of developments in these areas will undoubtedly help many involved in humanitarian response around the world.

References:

1. Interaktyvna karta Rad VPO (2023) [Interactive Map of IDP Councils] by Stabilization Support Services Available at: <https://app.powerbi.com/view?r=eyJrljoiYTJjNGYxZDI0ZTE0Ny00ZDY1LWJjNzYtN2QzMtFiMmE3M2M1IiwidCI6ImU1YzM3OTgxLTY2NjQtNDEzNC04YTBjLTY1NDNkMmFmODBiZSIsImMiOjh9> [in Ukrainian].

2. Korysni chat-boty ta servisy, yakymy varto skorystatysia VPO (2023) [Useful Chatbots and Services for IDPs]. Diia. State services online. Available at:

<https://bf.diia.gov.ua/articles/korysni-chat-boty-ta-servisy-iakymy-varto-skorystatysia-vpo> [in Ukrainian].

3. Krutii, O.M., Lopatchenko, I.M. (2018). Stratehichni komunikatsii u publichnomu upravlinni v umovakh hlobalizatsii [Strategic Communication in Public Administration in the Context of Globalization]. *Derzhavne budivnytstvo – State Building*, 2. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2018_2_4 [in Ukrainian].

4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). Postanova pro zatverdzhennia typovoho polozhennia pro Radu z pytan vnutrishno peremishchenykh osib [Resolution on the Approval of the Standard Regulation on the Council for Internally Displaced Persons], No. 812, 04 August. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-typovoho-polozhennia-pro-radu-z-pytan-vnutrishno-s812-40823> [in Ukrainian].

5. Civic Network OPORA (2024). Mediaspozhyvannia ukraintziv: Tretii rik povnomasshtabnoi viiny [Media Consumption of Ukrainians: The Third Year of the Full-Scale War]. Available at: <https://www.oporaua.org/viyna/doslidzhennya-mediaspozhyvannya-ukrayinciv-tretyi-rik-povnomasshtabnoyi-viyni-25292> [in Ukrainian].

6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). Rozporiadzhennia pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi polityky shchodo vnutrishnoho peremishchennia na period do 2025 roku ta zatverdzhennia operatsiinoho planu zakhodiv z ii realizatsii u 2023–2025 rokakh [Order on the Approval of the State Policy Strategy on Internal Displacement until 2025 and the Operational Plan for Its Implementation in 2023–2025], No. 312-p, 07 April. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/312-2023-p#Text> [in Ukrainian].

7. Cabinet of Ministers of Ukraine (2023). Nakaz pro utvorennia robochoi hrupy (koordinatsiinoho tsentru) proektu reform humanitarnoi dopomohy ta mizhnarodnoho rozvytku dlia Ukrainy PeReHID [Order on the Establishment of a Working Group (Coordination Center) for the PeReHID Project on the Transition from Emergency Humanitarian Aid to a Sustainable Social Protection System in Ukraine], No. 186-H, 31 May. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1224-23#Text> [in Ukrainian].

8. Global Displacement Forecast 2025. Danish Refugee Council. URL: https://drc.ngo/media/ux2ln1xp/250120_global_displacement_forecast_report_2025_final.pdf

9. 2024 Global Report on Internal Displacement. Internal Displacement Monitoring Centre. URL: <https://www.internal-displacement.org/global-report/grid2024/>

10. Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 19 (January 2025). International Organization for Migration. URL: <https://reliefweb.int/report/ukraine/iom-ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-19-january-2025>

Scientific supervisor: **Olena Krutii**, Professor of the Department of Public Policy, Scientific Institute «Institute of Public Administration», V. N. Karazin Kharkiv National University, Doctor of Science in Public Administration, Professor.

DE-IMPERIALIZATION AS A FOREIGN POLICY STRATEGY: IS THE EU ABLE TO RETHINK ITS ROLE IN THE WORLD?

Zaporozhchenko Ruslan,

Senior Lecturer at Political Sociology Department,

V.N. Karazin Kharkiv National University,

PhD in Political Science,

zaporozhchenko@karazin.ua

The term de-imperialization has not yet become widespread in humanitarian discourse [1], as the focus is mostly on the processes of decolonization of (post)imperial spaces. However, it seems appropriate to introduce the category of de-imperialization as an analytical tool to denote the process of abandoning imperial practices, both material and symbolic, in the context of the transformation of post-imperial political space. There are at least two types of possible transformation of the empire after its collapse: radical, i.e., the final rejection of the imperial future, and temporary, when such a rejection is carried out situationally or declaratively, without revising the deep structures of domination. At the same time, it is necessary to recognize that there are several commonalities and overlaps between the concepts of de-imperialization¹ and decolonization. As Ashis Nandy [2] rightly points out, the decolonization of consciousness is no less important than the formal achievement of political independence. This statement is especially relevant for former imperial centers, which, despite the formal renunciation of colonial rule, continue to operate within the logic of “civilizational missionary”. This logic is often disguised as the rhetoric of humanitarian aid, development assistance, or human rights protection, reproducing the structural foundations of hierarchical domination. In today’s global context, characterized by growing multipolarity and dynamic reformatting of the world system, de-imperialization appears not only as a moral and ethical imperative, but also

¹ De-imperialization is the process of a post-imperial subject's deliberate rejection of imperial practices and structures, both material (territorial domination, political hegemony) and symbolic (discursive domination, epistemological superiority, civilizational mission). In contrast to decolonization, which focuses mainly on the emancipation of the colonized, de-imperialization requires the transformation of the imperial center itself-through critical reflection on the historical past, dismantling hierarchical models of interaction etc.

as a potential geopolitical strategy. For the European Union², the rejection of imperial narratives and practices can become a factor in strengthening international legitimacy, trust and effectiveness in foreign policy, especially in relations with the countries of the Global South.

Although the European Union is not formally an imperial entity, its institutional logic and foreign policy practice demonstrate the characteristic features of a post-imperial subject. First and foremost, it is a normative model of international interaction based on the export of a system of European values, the core of which includes liberal democracy, market economy, the rule of law, and respect for human rights. This approach, which is often presented as universal and non-ideological, at the same time bears signs of a symbolic reproduction of the imperial discourse, in the form of a “civilizational mission” adapted to the conditions of the (post)bipolar world. This discursive regime has been criticized by postcolonial theory, in the works of Gayatri Spivak [3], Edward Said [4], and others, who emphasize the transformations of colonial rationalism in the new conditions of global governance. In particular, the rhetoric of “spreading democracy” or “supporting reforms” can function as a mechanism for reproducing hierarchical relations between the center and the periphery, where “Europe” appears as a subject of civilizational normalization, and partner countries as objects of adaptation. This is especially evident in the EU’s foreign policy towards the Eastern Partnership countries (Ukraine, Moldova, Georgia) and the Global South, where the implementation of European norms often takes place through asymmetric agreements. These agreements provide for internal transformations in line with EU standards in exchange for limited integration into European space or access to financial support. This model of interaction usually does not consider the historical trauma of the colonial experience, the specifics of the local political and cultural context, and the subjectivity of the partners themselves. As a result, there is a risk of neocolonial reproduction of dominant forms of influence under the guise of normative humanism.

Despite official rhetoric declaring commitment to the principles of diversity, inclusiveness, and equal partnership, de-imperialization as a conscious strategy of the European Union remains underdeveloped in its practical policy. It is not only about the conceptual incompleteness of this strategy, but also about several structural barriers that make its full implementation impossible. In other words, we are talking about the ontological challenges faced by the European Union, which soon may cause its split. The first such challenge is interpreted as value and interest ambivalence, in which the EU’s foreign policy activities often demonstrate a gap between the declared normative principles (democracy, human rights, rule of law) and pragmatic interests. Cooperation

² The topic of this report was inspired by my participation in the project “*ValEUs. Research & Education Network on Contestations to EU Foreign Policy*” project, funded by the European Union under the Erasmus+ program within the ERASMUS-JMO-2023-NETWORKS.

with various authoritarian regimes in the areas of energy, security, or migration control calls into question the image of the EU as a consistent value-based actor. Therefore, this contradiction not only reduces the external legitimacy of the Union but also complicates the implementation of a de-imperializing approach in politics.

The second challenge is institutional inertia³ and Eurocentric normativism, as the EU's bureaucratic architecture, based on unified procedures and standards, reproduces hierarchical notions of "European exceptionalism". Enlargement policy, with its logic of "merit-based inclusion," functions as a modernized form of a "civilization test" where candidate countries are required to undergo a "transformation" to become compatible with the European norm. The third challenge is related to discursive inequality in the global political space, as European interpretations of security, development, and democracy have a much higher symbolic capitalization in the academic and media environment than alternative voices from postcolonial, peripheral, or marginalized regions. This creates an epistemological inequality in which knowledge produced on the periphery remains invisible or marginalized in global political circulation. As a result, de-imperialization requires not only political will, but also the deconstruction of knowledge structures that legitimize the European order as universal.

Despite the existing contradictions and structural limitations, the European Union retains significant potential for implementing a de-imperialization strategy that can not only strengthen its foreign policy legitimacy but also ensure more equal participation in shaping the new global order. This potential can be realized through several strategic directions. First, it is about rethinking approaches to partnerships with countries of the Global South by moving from vertical, normative-oriented models to horizontal relations based on dialogue, mutual recognition of differences, and joint construction of development models. Such an approach requires abandoning the logic of an export-civilization mission in favor of intercultural policies that consider local contexts and historical sensitivities. Secondly, an important element of the de-imperialization strategy can be the support of emancipatory movements and initiatives aimed at overcoming epistemic inequality. This implies institutional support for local forms of knowledge, development of academic mobility based on the principles of solidarity rather than market competition, and active involvement in networking with academic and public environments outside the European space.

The third vector is the demythologization of Eurocentrism as the dominant knowledge paradigm. This means critical reflection on its own colonial history,

³ Institutional inertia is the process of preserving established norms, structures and practices within institutions despite changing external conditions or criticism of their effectiveness or legitimacy. It is manifested in the inability or unwillingness of institutions to adapt to new socio-political challenges, often due to deeply rooted organizational cultures, bureaucratic routines, or elite interests.

participation in global debates on historical responsibility, reparations, memory policy, and cultural heritage protection. Such steps would help deconstruct the image of the EU as a morally exceptional actor and open space for more inclusive forms of global engagement. Finally, an effective de-imperialization strategy is impossible without transparency and consistency in the EU's foreign policy. In particular, the elimination of double standards in the field of human rights, arms exports, and economic agreements are key prerequisites for strengthening trust in the Union as an actor acting in accordance with its declared values. Only if the EU's values and practices are consistent will it be able to turn de-imperialization into an effective mechanism for ethically and politically redefining its global role.

Finally, we note that the European Union, despite the lack of formal imperial status, functions as a post-imperial actor whose foreign policy logic reproduces numerous elements of colonial discourse, through the rhetoric of "exporting values", asymmetric partnership models, and the normative superiority of European modernity. Unlike the concept of decolonization, traditionally rooted in social and humanitarian discourse, which is mainly focused on the liberation of colonized territories and minds from external domination, de-imperialization emphasizes the need for internal transformation of former imperial centers. It is a question of rejecting not only material forms of domination, but also symbolic practices related to civilizational hierarchization, epistemic privilege, and normative export policies.

Despite the identified contradictions between the declared values and the practical implementation of foreign policy, the European Union has significant potential for transition to strategic de-imperialization. It is about the possibility of forming a new foreign policy paradigm, which will involve abandoning the normative-centered logic of interaction and recreating asymmetric relations with partners from the Global South and the post-Soviet space. The key directions for implementing such a strategy include: (1) transition to horizontal models of partnership based on the recognition of equal subjectivity of the parties and mutual consideration of cultural, social and political contexts; (2) support for emancipatory initiatives, including academic mobility, local knowledge, civic activism and institutions operating outside the Eurocentric coordinates (3) deconstructing Eurocentric knowledge structures, which involves critical reflection on the dominance of Western epistemologies and the creation of a more inclusive global intellectual space; (4) a consistent, transparent and principled foreign policy that avoids double standards in matters of human rights, trade, military cooperation and political complicity.

List of references:

1. Chen, K.-H. Introduction: Globalization and deimperialization // Chen K.-H. *Asia as method: Toward deimperialization*. Durham; London: Duke University Press, 2010. C. 1–28.
2. Nandy A. *The intimate enemy: Loss and recovery of self under colonialism*. Delhi: Oxford University Press, 1983. 176 c.
3. Spivak G. C. Can the subaltern speak? // Nelson C., Grossberg L. (Eds.). *Marxism and the interpretation of culture*. Urbana: University of Illinois Press, 1988. C. 271–313.
4. Spivak G. C. *A critique of postcolonial reason: Toward a history of the vanishing present*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1999. 464 c.

THE POTENTIAL OF CIVIL SOCIETY DIGITALIZATION: THE EXPERIENCE OF THE EUROPEAN UNION

Zhornytska Anastasiia Ihorivna,

2nd year postgraduate student of the Department of Public Administration and
Civil Service, «Institute of Public Administration», V. N. Karazin Kharkiv

National University, Kharkiv, Ukraine

lozovaya.ai@ukr.net

<https://orcid.org/0009-0003-6305-5447>

The experience of the European Union shows that the introduction of e-governance is an effective tool for the development of civil society.

A striking example of the effective implementation of digital technologies in public administration is Estonia. This country has created the e-Estonia system, a large-scale electronic ecosystem that covers all major areas of interaction between the state and the citizen. Estonians can get most administrative services in a few steps: business registration, medical prescriptions, tax returns, change of residence, applying to educational institutions, etc.

One of the most progressive practices is electronic voting (i-Voting), which allows citizens to participate in elections remotely via the Internet. This system was first used in 2005 and has been constantly improved since then. It has significantly increased the level of participation in elections, especially among young people and citizens living abroad.

Another important component is digital identification (e-ID), which is the basis for access to electronic services. Every citizen has a unique electronic document that

allows them to securely conduct banking transactions, sign documents, vote, receive medical services, etc.

Estonia also actively applies the (Once Only Principle) - which means that a citizen does not have to repeatedly submit the same data to different institutions. All information is already integrated into a single system, which provides convenience and saves time. [1]

This experience demonstrates how digitalization can not only simplify access to services, but also significantly increase the level of trust in government institutions, make governance transparent, open and citizen-oriented. For Ukraine, studying the e-Estonia model is extremely relevant in the context of building effective e-governance, especially at the regional level.

Sweden and Denmark are among the leading countries in implementing open data policies as an element of digital governance. Both countries have publicly accessible national open data portals that provide transparent access to a wide range of information: from public procurement, budget expenditures and statistics to environmental indicators, transport infrastructure and social services.

Open data allows citizens, journalists, researchers, and civil society organizations to analyze the activities of the state, control budget spending, and influence decision-making processes. In Sweden, for example, information on government contracts, funding for civic initiatives, and compliance with environmental standards is public and regularly updated. In Denmark, much attention is paid to the integration of open data with municipal services, which allows local authorities to better plan and develop territories in accordance with the needs of the community.

Such digital initiatives increase the level of transparency in public administration, promote public trust in institutions, and create the preconditions for active civic participation. At the same time, the effective implementation of open data policy requires a high level of digital literacy of the population, stable technical infrastructure, and political will for openness. [2].

For Ukraine, this experience is a valuable benchmark. Given the challenges of regional development, especially in the context of post-war reconstruction, the introduction of open data at the regional level can be an important tool for increasing the accountability of authorities, building partnerships with the public, and supporting sustainable community development.

Latvia's experience in implementing digital technologies is an example of a strategic approach to digitalization that can serve as a guide for Ukraine, especially in the context of regional development. The OECD report "*Going Digital in Latvia*" (2021) emphasizes that digital transformation in Latvia is based on a systemic approach that includes both infrastructure development and increasing the digital competence of citizens.

One of Latvia's most important achievements has been the provision of broad access to high-speed Internet, including in remote areas, which has significantly reduced the digital divide between urban and rural areas. As part of the National Broadband Plan initiative, the government has invested in the development of optical networks and encouraged the private sector to develop telecommunications infrastructure.

An important component of Latvia's digital policy is digital inclusion, which is implemented through digital education programs for all age groups. The government has introduced a number of educational courses, trainings, and consultations for the elderly, the unemployed, public sector employees, and youth. This has significantly increased the use of electronic services, including e-declaration, online access to medical records, digital identification, etc.

In addition, Latvia is actively developing innovative public services based on the principle of “paperless government,” which ensures efficiency and transparency of public administration. [3]

For Ukraine, this experience is extremely valuable, as it combines comprehensive infrastructure development, increasing digital literacy of the population, and institutional support for e-governance. In particular, at the regional level, such a model can become the basis for the formation of an accessible, inclusive, and effective digital environment.

References:

1. Official website of e-Estonia. URL: <https://e-estonia.com/story/>.
2. OECD Digital Government Survey. Overview of the Swedish digital government: Towards a data-driven public sector. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2019/05/digital-government-review-of-sweden_7917ba3f/4daf932b-en.pdf.
3. OECD Digital Transformation Reviews. Digitalization in Latvia. URL: https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/publications/reports/2021/02/going-digital-in-latvia_0cfl1d1d6/8eec1828-en.pdf

*Scientific adviser: **Kuts Yurii Oleksiiovych*** Professor of the Department of Public Administration and Civil Service at the "Institute of Public Administration", V. N. Karazin Kharkiv National University, Doctor of Science in Public Administration, Professor.

ФІНАНСОВО-ГУМАНІТАРНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОАТЛАНТИЧНОГО ВИМІРУ

Алексєєнко Людмила Михайлівна,
професор кафедри управління та адміністрування,
Івано-Франківський навчально-науковий інститут менеджменту
Західноукраїнського національного університету,
доктор економічних наук, професор,
l.alekseienko@wunu.edu.ua

Артеменко Людмила Борисівна,
доцент кафедри економіки та фінансів,
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя,
кандидат економічних наук, доцент,
lartemenl@gmail.com

Юркевич Оксана Миколаївна,
доцент кафедри корпоративних фінансів і контролінгу,
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана,
кандидат економічних наук, доцент,
oksana_yurkevich@kneu.edu.ua

Важливим елементом політики стримування та оборони НАТО є посилення військової присутності на східних кордонах території Альянсу. Країни-члени НАТО активізують передову присутність шляхом створення багатонаціональних батальйонних груп у Болгарії, Естонії, Угорщині, Латвії, Литві, Польщі, Румунії та Словаччині. Ці заходи підкреслюють рішучість і готовність союзників захищати територію та населення країн НАТО [1]. Розгортання оборонного потенціалу відповідає концепції колективної оборони, яка є основою функціонування НАТО і передбачає демонстрацію солідарності та військової спроможності для стримування потенційних загроз. Посилення східного флангу НАТО сприяє стабільності в регіоні, що є передумовою для економічної стійкості та гуманітарної підтримки України як країни, що прагне до інтеграції в євроатлантичні структури [2].

Емпірично доведено, що протягом тривалого часу американські платники податків несли непропорційно велике навантаження для забезпечення оборони Європи [3]. В умовах масштабування воєнної агресії ця ситуація потребує змін.

НАТО об'єднує демократичні, суверенні держави, кожна з яких самостійно визначає обсяг ресурсів, які вона готова виділити, а також способи й час залучення своїх збройних сил. Поважаючи суверенні права всіх союзників, безпека Альянсу залежить від трансформації та перебалансування НАТО. Така реорганізація необхідна не лише для протидії загрозам у зоні дії Північноатлантичного договору, а й для ширшого реагування, зокрема в Індо-Тихоокеанському регіоні. Зміцнення професійності сил та ресурсів союзників має сприяти не лише захисту й просуванню трансатлантичної безпеки на глобальному рівні, а й підвищенню загальної безпеки у світі. Це повинно стати переконливим доказом для американців, що НАТО відповідає інтересам США [3].

Для України, яка прагне до євроатлантичної інтеграції, трансформоване НАТО означає посилення регіональної стабільності, що опосередковано підтримуватиме її фінансово-гуманітарну безпеку через створення сприятливого безпекового середовища та зміцнення економічних зв'язків із партнерами. Цей підхід узгоджується з теорією розподілу тягаря в альянсах, яка пояснює, як нерівномірний внесок членів може підривати ефективність колективної оборони. Перебалансування НАТО через більший внесок європейських союзників може підвищити стійкість Альянсу, що важливо у контексті нових геополітичних викликів.

Наукова основа економічної безпеки держави базована на концепції фінансової стабільності [4]. Залучення міжнародного фінансування через механізми МВФ сприяє не лише короткостроковій підтримці платіжного балансу, а й створенню умов для системних реформ, які підвищують стійкість економіки до зовнішніх шоків. У контексті євроатлантичного виміру співпраця з МВФ слугує інструментом гармонізації української економічної політики з міжнародними стандартами, що є передумовою для поглиблення інтеграційних процесів.

Фінансово-гуманітарна безпека України, враховуючи політико-економічні виклики, пов'язана з потребами платіжного балансу, тому українська сторона ініціювала перегляд графіка виплат у межах програми EFF, запропонувавши перенести частину фінансування на наступні етапи перегляду. При цьому загальний обсяг програми, який становить 15,5 млрд дол США, залишається незмінним [5]. Такий підхід відображає прагнення адаптувати фінансову підтримку до реальних економічних умов, що є важливим елементом забезпечення фінансової стабільності в умовах невизначеності, спричиненої воєнною агресією.

За оцінками МВФ, Україна демонструє стабільно високі показники виконання умов програми [5]. Усі кількісні критерії ефективності, встановлені

на кінець грудня 2024 року, було дотримано. Фонд позитивно відзначив прогрес України у впровадженні структурних реформ: із восьми структурних маяків, передбачених сьомим переглядом, сім виконано вчасно, а один – із незначною затримкою. У разі схвалення Україна отримає черговий транш у розмірі 0,3 мільйона спеціальних прав запозичення (СПЗ), що еквівалентно приблизно 0,4 мільярда доларів США. Загальний обсяг виплат за програмою EFF зросте до 10,1 мільярда доларів США.

Фінансовий сектор України зберігає стабільність, однак поточні ризики вимагають посиленої уваги та моніторингу. Розвиток інфраструктури фінансових ринків визнано важливим для стимулювання швидкого післявоєнного відновлення через залучення приватних інвестицій, зокрема іноземного капіталу [6]. У цьому контексті НБУ спільно з профільними інституціями розпочав підготовку пріоритетного порядку денного реформ, спираючись на всебічні консультації з учасниками ринку. Такий підхід відповідає принципам інклюзивного економічного розвитку, де залучення стейкхолдерів сприяє ефективності реформ.

Протягом 2024 року український бізнес і населення активно використовували інструменти кредитових та дебетових переказів для здійснення фінансових операцій. Загалом у межах України було проведено понад 3,6 мільярда платіжних транзакцій, ініційованих із застосуванням механізмів кредитового трансферу та прямого дебету [5]. Це свідчать про високу інтенсивність фінансової активності навіть в умовах інтенсивної війни, що є важливим показником економічної стійкості.

Підсумовуючи зазначимо, що у контексті євроатлантичного виміру значний обсяг виплат за програмою EFF, міжнародних переказів свідчить про інтеграцію України до глобальних фінансових потоків, що є важливим елементом фінансово-гуманітарної безпеки. Зростання транзакцій також підкреслює роль цифрових платіжних систем у забезпеченні безперебійного функціонування економіки, що відповідає стандартам розвинених економік євроатлантичного простору.

Список використаних джерел:

1. NATO's military presence in the east of the Alliance. 06 Mar. 2025.
URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_136388.htm?selectedLocale=en
2. Dimensions of attitudes towards the EU and NATO and attitudes towards the USA.
URL: [HTTPS://WWW.KIIS.COM.UA/?LANG=ENG&CAT=REPORTS&ID=1468&PAGE=1](https://www.kiis.com.ua/?LANG=ENG&CAT=REPORTS&ID=1468&PAGE=1)

3. Atlantic Charter 2025. A new NATO deal for America. URL: <https://thealphengroup.com/wp-content/uploads/2025/01/THE-ALPHEN-GROUP-ATLANTIC-CHARTER-2025-MASTER-FINAL-200125-1.pdf>

4. Alekseyenko L., Tulai O., Dmytryshyn M., Stetsko M., Kvasnytsia O., Vilchynskiy V. (2024). Information Assistance for Regulation of Financial Market Business Intelligence in the Context of Global Reset. In: Hamdan, A. (eds) Achieving Sustainable Business Through AI, Technology Education and Computer Science. Studies in Big Data, vol 163. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-73632-2_58

5. Досягнуто угоди на рівні персоналу щодо сьомого перегляду програми розширеного фінансування з МВФ. 28 лют. 2025. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/dosyagnuto-ugodi-na-rivni-personalu-schodo-somogo-pereglyadu-programi-rozshirenogo-finansuvannya-z-mvf>

6. Lyudmyla Alekseyenko, Oksana Tulai, Bohdan Ferens, Volodymyr Tsap, Viktoriia Tsokalo, Liudmyla Artemenko (2024). Informational Support for Communication of Reinvestment Recovery of the Economy. In: Alareeni, B., Hamdan, A. (eds) Technology: Toward Business Sustainability. ICBT 2023. Lecture Notes in Networks and Systems, vol 927. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-54009-7_18

КОСМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ ЯК ІНСТРУМЕНТ М'ЯКОЇ СИЛИ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Ахалаїа Діана Нугзаріївна,

здобувачка 1-го курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти групи
УВ-51 ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного
бізнесу», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
akhalaia2020umv11@student.karazin.ua

Роль космосу у міжнародних відносинах стрімко зростає, адже супутникові технології стають критичними для безпеки, зв'язку, навігації й моніторингу навколишнього середовища. У комічній сфері Європейський Союз активно просуває модель мирного й цивільного використання космосу, що поєднує науково-технологічну перевагу та дипломатію співпраці. Цивільні космічні програми ЄС вже давно перетворилися на інструмент поширення впливу, зміцнюючи міжнародні партнерства, що виходять за межі європейської спільноти, і формуючи позитивний імідж Європейського Союзу. Космічна дипломатія ЄС є важливою складовою його стратегії «м'якої сили», завдяки якій він зміцнює свій статус відповідального глобального гравця.

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі космічної дипломатії Європейського Союзу як інструменту м'якої сили та виявлення її стратегічного значення в міжнародних відносинах.

Як відомо, теоретичні основи концепції м'якої сили були запропоновані Джозефом Наєм, який визначив її як здатність країни досягати зовнішньополітичних цілей через привабливість власної моделі та цінностей, а не шляхом примусу чи купівлі лояльності [11]. У цьому контексті науково-технічний прогрес є провідним ресурсом м'якої сили, який здатен викликати інтерес до подальшої співпраці й формувати довіру між державами-учасниками, які залучені до даної сфери. Космічна дипломатія, як один із напрямів наукової дипломатії, ґрунтується на використанні космічних технологій та знань для побудови міждержавної довіри та спільного вирішення глобальних викликів. Крім того, вона сприяє формуванню позитивного міжнародного іміджу, демонструючи відповідальне ставлення до космічної діяльності та забезпечуючи доступ до технологій і даних для третіх країн [5].

Європейський Союз зробив цивільний космос пріоритетним інструментом реалізації своєї м'якої сили. Основу космічної стратегії ЄС складають програми Galileo і Copernicus. Galileo – це глобальна навігаційна супутникова система, що забезпечує Європі стратегічну автономність у сфері навігації й синхронізації часу. Вона перебуває під виключно цивільним контролем, її відкриті сервіси доступні безкоштовно для користувачів у всьому світі. Galileo підкреслює технологічну зрілість ЄС і позиціонує його як надійного та передбачуваного партнера [1; 3; 7].

Copernicus є найбільшою у світі програмою спостереження за Землею, яка надає вільний доступ до супутникових даних щодо стану атмосфери, океанів, суші, а також для моніторингу кліматичних змін і реагування на надзвичайні ситуації. Прозорість і відкритість Copernicus зміцнює імідж ЄС як постачальника глобальних суспільних благ. Використовуючи цю програму, ЄС надає країнам, що розвиваються, доступ до високоякісних супутникових даних, що допомагають їм у плануванні сільського господарства, реагуванні на стихійні лиха та боротьбі зі зміною клімату [1; 3]. Такі ініціативи формують позитивний імідж Євросоюзу й забезпечують зміцнення дипломатичних відносин, особливо з державами Глобального Півдня.

Космічна дипломатія ЄС отримала новий імпульс завдяки прийняттю у 2023 році Європейської космічної стратегії для безпеки та оборони, яка інтегрує космічний вимір до спільної зовнішньої та безпекової політики. Стратегія передбачає розвиток спроможностей системи контролю космічного простору, зміцнення захисту його інфраструктури та розширення міжнародної співпраці у сфері безпеки в космосі [4]. Одним із нових флагманських проєктів став запуск

програми IRIS² – багатосупутникової системи зв'язку, покликаної забезпечити ЄС незалежність у сфері захищених урядових і комерційних комунікацій, а також відповісти на виклики з боку приватних гравців, таких як Starlink, що в умовах російського вторгнення та невизначеної позиції США до російсько-української війни є досить актуальним [10].

ЄС використовує космічні програми як платформу для розширення глобальних партнерств. Програма співробітництва з Африкою стала зразком інтеграції космічних можливостей до стратегії Global Gateway. Її мета – сприяти зеленій трансформації, розвитку приватного сектору й інституційного потенціалу африканських країн через доступ до супутникових даних Copernicus і навігаційних сервісів Galileo та EGNOS. Подібні ініціативи створюють основи для сталого розвитку, водночас укріплюючи політичні зв'язки ЄС з партнерами в Африці, Азії та Латинській Америці. Співпраця з Бразилією, Чилі, Індією та країнами Південно-Східної Азії демонструють глобальний масштаб космічної дипломатії Євросоюзу [1; 3; 7; 8].

Зовнішня політика ЄС передбачає також співпрацю у сфері безпеки з НАТО, зокрема у питаннях моніторингу ситуації в космосі й обміну інформацією. Космічні ресурси активно застосовуються для гуманітарних і миротворчих місій у межах Спільної політики безпеки й оборони. Зокрема, Супутниковий центр ЄС здійснює аналіз супутникових зображень для моніторингу кризових регіонів, оцінки гуманітарних ситуацій та підтримки операцій з врятування мігрантів у Середземному морі [2; 4; 6].

Важливим напрямом космічної дипломатії ЄС є просування міжнародних норм і стандартів поведінки в космосі. Євросоюз підтримує договори ООН щодо мирного використання космосу й ініціює створення нових правил для підвищення прозорості та запобігання гонці озброєнь у космосі. Проект Міжнародного кодексу поведінки в космосі, запропонований Спільнотою у 2008 році, започаткував глобальну дискусію про відповідальну поведінку в космосі. ЄС також активно розвиває регіональні ініціативи, зокрема щодо мінімізації утворення космічного сміття та запровадження правил управління космічним трафіком [9].

Водночас, космічна дипломатія ЄС і стикається з сучасними викликами. Зростаюча конкуренція з боку приватних компаній, таких як SpaceX, загрожує зменшенням впливу державних програм. Крім того, зростає ризик мілітаризації космосу з боку великих держав і поява кіберзагроз для космічної інфраструктури. У відповідь на це ЄС інвестує у програми захисту та розробляє нові технології, зокрема через систему IRIS² і розширення спроможностей системи стеження та спостереження за космосом [4; 10].

Перспективи космічної дипломатії ЄС також тісно пов'язані з ініціативами сталого розвитку, зокрема European Green Deal. Дані Copernicus використовуються для моніторингу клімату, контролю викидів парникових газів і захисту довкілля. Поєднання космічних технологій з екологічними цілями дозволяє ЄС зміцнювати свою позицію як лідера у сфері сталого розвитку та відкритої науки [1; 3].

Підсумовуючи, можна сказати, що космічна дипломатія стала важливим компонентом м'якої сили Європейського Союзу, забезпечуючи йому статус глобального гравця, що пропонує партнерство на основі спільних цінностей, технологічної відкритості й миру. Розвиток цивільних космічних програм, міжнародна співпраця та підтримка глобальних суспільних благ є основою цієї стратегії, яка, попри наявні виклики, має значний потенціал для подальшого зміцнення геополітичних позицій ЄС.

Список використаних джерел:

1. Copernicus. European Union Agency for the Space Programme (EUSPA). URL: <https://www.euspa.europa.eu/eu-space-programme/copernicus> (last accessed: 07.03.2025)
2. EU Satellite Centre (SatCen). Torrejón de Ardoz : European Union. URL: <https://www.satcen.europa.eu/> (last accessed: 07.03.2025)
3. EU Space Programme : Galileo, Copernicus, EGNOS, GOVSATCOM, and SSA. Brussels : European Commission, 2024. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-space-programme_en (last accessed: 06.03.2025)
4. EU Space Strategy for Security and Defence. European Commission. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-space/eu-space-strategy-security-and-defence_en (last accessed: 09.03.2025)
5. Explainer: Understanding Space Diplomacy. Meridian International Center, 2023. URL: <https://meridian.org/news/explainer-understanding-space-diplomacy/> (last accessed: 08.03.2025)
6. Final Assessment Report on the Implementation of the Joint Declaration on EU-NATO Cooperation. Brussels : European Commission, 2023. URL: https://commission.europa.eu/system/files/2023-06/EU-NATO_Final%20Assessment%20Report%20Digital.pdf (last accessed: 06.03.2025)
7. Galileo. European Union Agency for the Space Programme (EUSPA). URL: <https://www.euspa.europa.eu/eu-space-programme/galileo> (last accessed: 07.03.2025)
8. Global Gateway : Building connections for a sustainable future. European Commission. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/global-gateway_en (last accessed: 09.03.2025)
9. International Code of Conduct for Outer Space Activities : draft by the European Union. Ministry of Foreign Affairs of Japan, 2013. URL: https://www.mofa.go.jp/policy/outer_space/pdfs/coc1304.pdf (last accessed: 08.03.2025)

10. IRIS² Secure Connectivity. European Commission. URL: https://defence-industry-space.ec.europa.eu/eu-space/iris2-secure-connectivity_en (last accessed: 07.03.2025)

11. Nye J. S. Soft Power: The Means to Success in World Politics. Chapter 4 – Wielding Soft Power, 2004. URL: https://www.belfercenter.org/sites/default/files/pantheon_files/files/publication/joe_nye_wielding_soft_power.pdf (last accessed: 06.03.2025)

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

ЕВОЛЮЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ ДИПЛОМАТІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Бакуменко Анна Олександрівна,
студентка 1-го курсу групи УВ-51,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
anna.bakymenko2018@gmail.com

Актуальність теми публічної дипломатії в контексті сучасних міжнародних відносин зумовлена стрімкими змінами у глобальному інформаційному просторі, посиленням ролі цифрових технологій та зростанням впливу громадської думки на зовнішню політику держав. У ХХІ столітті публічна дипломатія трансформується з традиційного інструменту просування національних інтересів у комплексний механізм взаємодії з іноземною аудиторією, який поєднує культурний обмін, стратегічні комунікації та цифрові платформи. Глобалізація, кризи, такі як пандемії чи збройні конфлікти, та зростання популізму й дезінформації вимагають від держав нових підходів до формування іміджу та налагодження діалогу з міжнародною спільнотою. Водночас активна участь недержавних акторів – НУО, корпорацій, медіа – у формуванні міжнародного порядку денного підкреслює необхідність адаптації публічної дипломатії до багатополярного світу. Дослідження цієї еволюції дозволяє зрозуміти, як держави можуть ефективно використовувати «м'яку силу» для зміцнення свого впливу, вирішення конфліктів та побудови довіри в

умовах нестабільності й конкуренції на глобальній арені.

У другій половині XX століття традиційне розуміння дипломатії зазнало суттєвих трансформацій, зокрема внаслідок зростання ролі недержавних акторів, глобалізації інформаційного простору та зрушень у структурі міжнародної комунікації. Одним із найпомітніших феноменів нової дипломатичної реальності стала публічна дипломатія – практика взаємодії держав з іноземною аудиторією з метою формування позитивного образу, просування власних цінностей та стратегічних інтересів. Еволюція публічної дипломатії відбувалась як у концептуальному, так і в практичному вимірах, адаптуючись до нових викликів і можливостей глобалізованого світу [1].

Термін «публічна дипломатія» вперше був введений у 1965 році Е. Галліоном, і з того часу набув широкого поширення в наукових та політичних колах. У перші десятиліття свого існування публічна дипломатія сприймалась як інструмент боротьби за вплив у період Холодної війни. США, зокрема, активно використовували цю стратегію для протидії радянській пропаганді через такі інституції, як USIA (United States Information Agency), яка організовувала культурні обміни, мовні курси, поширення англomовних видань тощо [3, с. 123].

У постбіполярному світі парадигма публічної дипломатії значно змінилася. Із закінченням Холодної війни акценти з ідеологічної конфронтації змістилися у бік міжкультурного діалогу, м'якої сили та культурного впливу. Дж. Най, відомий американський політолог, запропонував концепцію «soft power», яка суттєво посилила теоретичну базу публічної дипломатії. Згідно з цим підходом, країни можуть досягати своїх зовнішньополітичних цілей не лише через примус або економічні важелі, а й через привабливість своєї культури, політичних і соціальних цінностей [6, р. 139-147].

На практиці це проявляється у значному зростанні кількості культурних інститутів, таких як Британська Рада, Інститут Гете, Французький інститут або Китайський Інститут Конфуція. Наприклад, Франція за допомогою «Французького інституту» активно просуває франкофонію як елемент своєї культурної дипломатії, тоді як Китай через Інститути Конфуція реалізує довгострокову стратегію з формування позитивного глобального іміджу КНР. Іншим прикладом є діяльність Європейського Союзу, який через ініціативи, такі як програма Erasmus+ або культурні проєкти, спрямовані на молодь, зміцнює свою «м'яку силу» в сусідніх країнах. Ці програми не лише сприяють культурному обміну, але й формують позитивне сприйняття ЄС як простору можливостей і співпраці [5].

У XXI столітті публічна дипломатія отримала нове дихання завдяки цифровим технологіям і соціальним медіа. Цифрова дипломатія (або е-дипломатія) стала однією з основних форм взаємодії з міжнародною аудиторією,

дозволяючи здійснювати комунікацію в реальному часі, оперативно реагувати на інформаційні виклики, проводити кампанії впливу з мінімальними витратами. Такі інструменти, як X(Twitter), Facebook, YouTube, стали невід'ємною частиною дипломатичної стратегії багатьох країн. Соціальні мережі стали платформами, де держави, політики та дипломати можуть взаємодіяти з аудиторією в реальному часі. Наприклад, Міністерство закордонних справ Ізраїлю активно використовує X для пояснення своєї позиції щодо палестино-ізраїльського конфлікту, звертаючись до міжнародної аудиторії напряду, без посередництва традиційних медіа. Це дозволяє оперативно реагувати на кризи, формувати наративи та протидіяти дезінформації. Проте цифрова дипломатія також створює виклики: швидке поширення фейкових новин і маніпулятивних кампаній ускладнює побудову довіри, що вимагає від держав нових стратегій верифікації інформації та залучення аудиторії. Наприклад, МЗС України активно використовує соціальні мережі для інформування світової спільноти про агресію РФ, водночас просуваючи позитивний імідж держави як жертви війни та носія європейських цінностей [4].

Окремої уваги заслуговує феномен публічної дипломатії в контексті криз. Сучасна практика свідчить, що здатність країни формувати міжнародний порядок денний у критичні моменти значною мірою залежить від ефективності її публічної дипломатії. Прикладом може бути реакція уряду Нової Зеландії на теракт у Крайстчерчі 2019 року. Прем'єр-міністерка Дж. Ардерн через свою відкритість, співпереживання та чітку комунікацію з іноземними ЗМІ сформувала позитивне сприйняття своєї країни у світі як зразка толерантності та солідарності. Також відбувається інституціоналізація публічної дипломатії: все більше держав створюють окремі підрозділи в структурах МЗС або навіть цілі агентства, відповідальні за комунікацію з іноземною публікою. Наприклад, у Великобританії діє урядова програма GREAT Britain, яка поєднує культурну, освітню та економічну дипломатію. У Польщі функціонує Інститут Адама Міцкевича, який просуває польську культуру за кордоном. Такі структури реалізують довгострокові кампанії зі створення позитивного іміджу держави у світі [2, с. 51-60].

Еволюція публічної дипломатії також відображається у зростанні ролі громадянського суспільства. Значущу роль відіграють також громадські ініціативи та проекти недержавних акторів – університетів, НУО, журналістів, блогерів, діячів культури. У світі, де довіра до офіційних джерел інформації знижується, саме такі агенти можуть виступати ефективними провідниками публічної дипломатії. Наприклад, в умовах російсько-української війни, Україна активно залучає представників культурної сфери – письменників, режисерів, артистів – до міжнародної комунікації, що дозволяє досягати значно ширшої

аудиторії за межами традиційної дипломатії [1, с. 63-75]. Недержавні організації, такі як Amnesty International чи Greenpeace, беруть активну участь у формуванні глобального порядку денного, впливаючи на міжнародну політику через кампанії в медіа та соціальних мережах. Наприклад, кампанія #FridaysForFuture, ініційована Г. Тунберг, привернула увагу до проблеми зміни клімату, змусивши уряди багатьох країн переглянути свої екологічні політики. Це демонструє, як публічна дипломатія знизу може впливати на міжнародні відносини, створюючи тиск на держави та міжнародні інституції [3, с. 122-127].

Однак публічна дипломатія не є універсальним інструментом, який гарантує успіх. Вона потребує системного підходу, довготривалої стратегії, а також інтеграції з іншими елементами зовнішньої політики. Водночас, у добу гібридних загроз та інформаційних воєн, важливо, щоб публічна дипломатія спиралася на достовірність, відкритість і автентичність, інакше вона може бути сприйнята як інструмент маніпуляції, що лише підірве довіру до країни [6, р. 139-147].

У підсумку, еволюція публічної дипломатії демонструє її перехід від інструменту державної пропаганди до багатовекторної, багаторівневої комунікаційної платформи. В умовах зростаючої міждержавної конкуренції, інформаційних викликів та боротьби за вплив, публічна дипломатія стає не лише додатком до класичної дипломатії, а її повноцінним компонентом, що забезпечує м'яку присутність держави у глобальному середовищі. Таким чином, еволюція публічної дипломатії відображає ширші зміни у структурі міжнародних відносин, де традиційні ієрархії поступаються місцем горизонтальним зв'язкам, а інформація стає ключовим ресурсом. Вивчення цих процесів дозволяє не лише зрозуміти сучасні тенденції, але й передбачити, як держави адаптуватимуться до нових викликів, балансує між конкуренцією та співпрацею в багатополярному світі. Подальший розвиток публічної дипломатії залежатиме від здатності акторів інтегрувати інноваційні технології, залучати різноманітні аудиторії та зберігати автентичність у комунікаціях, що є критично важливим для зміцнення довіри та стабільності на глобальному рівні.

Список використаних джерел:

1. Ілюк Т. Формування засад публічної дипломатії України. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2023. № 2(31). С. 63–75.
2. Коптєв О. С. Публічна дипломатія як технологія зовнішньої політики України. *Міжнародні та політичні дослідження*. 2023. №36. С. 51–60.
3. Павлюх М.В., Кушней С.Р. Публічна дипломатія як тренд у сучасних політичних відносинах: процеси трансформації. *Політичне життя*. 2023. С.122–127.
4. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ

URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf>

(дата звернення: 10.03.2025)

5. Юрченко О. Публічна дипломатія як форма міжнародних комунікацій, її роль у формуванні іміджу України. *Економіка та суспільство*. 2024. №64. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4339/4265> (дата звернення: 10.03.2025)

6. Vysotsky O., Vysotska O. Technologies of public diplomacy: methodological foundations and practical potential. *Epistemological studies in philosophy, social and political sciences*. 2020. №3(1). С. 139–147.

МОЖЛИВІ РИЗИКИ ТА ПЕРЕВАГИ ВИКОРИСТАННЯ ШІ В ДИПЛОМАТІЇ ТА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Баранець Василь, аспірант кафедри
міжнародних відносин та суспільних комунікацій,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
E-mail: baranets.vasyl@chnu.edu.ua

Осадца Іван, доцент кафедри
міжнародних відносин та суспільних комунікацій,
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича,
кандидат політичних наук, доцент,
E-mail: i.osadtsa@chnu.edu.ua

У контексті сучасних міжнародних відносин дедалі більшого значення набуває застосування штучного інтелекту (далі – ШІ), здатного суттєво впливати на ухвалення дипломатичних рішень та формування зовнішньої політики. Його можливості виходять далеко за межі звичайної автоматизації – інструменти ШІ відкривають нові перспективи в аналітиці даних, прогнозуванні подій та прискоренні переговорних процесів. Проте, впровадження ШІ у сфері міжнародних відносин містить не лише значні переваги, а й відчутні ризики. Зокрема, можливі загрози пов’язані з безпекою дипломатичної інфраструктури, конфіденційністю даних, технічними збоями та нестачею кваліфікованих ІТ-фахівців у дипломатичних установах. Використання таких систем як «чорних

скриньок», що виконують складні розрахунки, породжує питання прозорості алгоритмів та контролю над прийняттям відповідальних рішень.

Водночас переваги ІІІ очевидні: зростає точність прогнозування ситуації на міжнародній арені, з'являються додаткові можливості для аналізу великих обсягів даних, формується прогресивний підхід до організації дипломатичних комунікацій та суспільної дипломатії. У цьому контексті важливо впроваджувати зрозумілі правила та методи взаємодії між людиною та інтелектуальними системами, а також дбати про належний рівень підготовки спеціалістів, які керуватимуть такими процесами.

Сучасна дипломатія вже не обмежується традиційним листуванням чи протокольними зустрічами. Швидкий розвиток цифрових технологій, а разом із ним і ІІІ, спонукає зовнішньополітичні відомства різних держав замислитися над модернізацією власних підходів. У той час як класичні методи дипломатичних контактів залишаються ключовими в налагодженні міждержавних відносин, розширення можливостей ІІІ відкриває шлях до суттєвого удосконалення аналітичної роботи, прогнозування подій та управління великими масивами інформації. Це, своєю чергою, дає змогу дипломатам швидше реагувати на ситуації, що динамічно змінюються, і формувати більш виважені зовнішньополітичні стратегії [1, с. 23-24].

Крім того, використання елементів ІІІ у царині дипломатії та міжнародних відносин потребує додаткових інвестицій не лише у технології, а й у людський капітал. Професійні дипломати мають набувати нових компетенцій і розуміти особливості роботи з автоматизованими системами. Без відповідної підготовки та механізмів регулювання можна отримати протилежний результат: дипломатія, покликана узгоджувати інтереси, ризикує перетворитися на арену неконтрольованої технологічної боротьби [2, с. 154].

Таким чином, постає важливе завдання: знайти компроміс між використанням передових інструментів ІІІ для підвищення ефективності дипломатії та дотриманням принципів відповідального й етичного підходу в міжнародних справах. Розгляньмо детальніше, які саме переваги можуть дати інтелектуальні системи дипломатам, а також оцінимо, які ризики супроводжують таке впровадження та наскільки важливо на них вчасно реагувати.

Розкриваючи роль ІІІ як інструмента у міжнародних відносинах, насамперед слід звернути увагу на його здатність працювати з великими обсягами різномірної інформації. Традиційний підхід до дипломатичної діяльності, заснований на людському аналізі офіційних документів і публічних заяв, часто виявляється надто обмеженим у випадках масштабних криз чи багатоетапних переговорів. Системи ІІІ можуть оперативно обробляти дані з

офіційних джерел, соціальних мереж, медійного контенту та внутрішніх архівів, допомагаючи виявляти приховані тенденції й формувати обґрунтовані прогнози розвитку подій. Дипломатам це може допомогти швидше та краще оцінювати потенційні загрози й можливості, а також коригувати стратегії ведення переговорів [3, с. 131].

Інша перевага пов'язана з можливістю автоматизації рутинних процесів: аналіз голосувань у міжнародних організаціях, обробка змісту дипломатичних нот, розпізнавання сутностей у великих текстових масивах. Завдяки цим інструментам фахівці можуть приділяти більше часу питанням, що вимагають творчого чи аналітичного підходу: формулюванню компромісних пропозицій, пошуку нових форматів співпраці, налагодженню дво- чи багатосторонніх контактів. Окрім того, у сфері публічної дипломатії ІІІ може ефективно відстежувати громадську думку та реагувати на інформаційні виклики, зокрема виявляючи ознаки дезінформаційних кампаній, спрямованих на дискредитацію дипломатичних ініціатив [4, с. 807].

Утім, посилення ролі ІІІ у зовнішній політиці породжує й низку ризиків. Наприклад, масштабний моніторинг повідомлень у медіа може призвести до проблем із дотриманням права на приватність та перетворитися на інструмент масового стеження. Перевантаження алгоритмів недостовірною інформацією загрожує викривленням аналітичних висновків. Виникає також питання етичної відповідальності: оскільки алгоритми керуються власною внутрішньою логікою, можливі рішення, прийняті на основі суто машинного аналізу, іноді суперечать усталеним нормам міжнародного права чи гуманітарним принципам [5, с. 137].

Серйозні виклики пов'язані з кібербезпекою. ІІІ-системи здатні оперувати великим масивом конфіденційних даних. Вони стають привабливими цілями для хакерів і можуть слугувати засобом інформаційної війни. Недосконалість алгоритмів чи людські помилки в налаштуванні таких систем здатні призвести до непередбачуваних результатів: від незначних технічних збоїв до неправильної інтерпретації дипломатичних сигналів і, як наслідок, виникнення або поглиблення конфліктів [6].

На основі зазначених аргументів можна прийти до висновку, що впровадження ІІІ в дипломатію та міжнародні відносини є складним багатовимірним процесом. Цей процес може суттєво змінити формат і характер взаємодії між державами. Використання аналітичних можливостей ІІІ дає змогу глибше пізнавати мотивацію учасників переговорів, оперативно оцінювати інформаційні потоки та виявляти тенденції, приховані в масиві офіційних і неофіційних джерел. Завдяки цьому підвищується рівень точності й ефективності у формулюванні зовнішньополітичних стратегій, налагодженні контактів із партнерами та швидкій реакції на кризи [7, с. 15-20]

Водночас існує низка суттєвих ризиків, від яких залежить майбутнє взаємодії ІІ з дипломатичними механізмами. Серед них – кіберзагрози, пов'язані зі зламом інтелектуальних систем і витоком конфіденційної інформації, можливе посилення глобальних асиметрій у розвитку технологій, коли лише окремі держави чи об'єднання зможуть дозволити собі впроваджувати найновіші розробки. Не можна ігнорувати й небезпеку викривлених чи однобічних рішень, коли алгоритми роблять узагальнення на підставі неповних або некоректних даних. Особливої уваги потребує питання прозорості та етичності систем ІІ, адже будь-які аномалії в роботі «чорних скриньок» можуть зумовити небажані наслідки у міждержавному спілкуванні.

Для мінімізації цих негативних явищ країни та міжнародні організації мають об'єднати зусилля у формуванні регулятивної бази, що враховувала б специфіку дипломатичної діяльності. Важливим кроком стане розроблення єдиних технічних стандартів, етичних кодексів і рекомендацій стосовно використання ІІ. Обов'язковим є також розвиток міждисциплінарних навичок у дипломатів. Це розуміння і цифрової безпеки, так і механізмів роботи алгоритмів та питань конфіденційності. Адже лише поєднання технічної грамотності з глибоким розумінням міжнародної політики зможе забезпечити оптимальний баланс між перевагами ІІ та захистом від пов'язаних із ним ризиків [8, с. 3-7].

Загалом, ІІ уже сьогодні доводить свою корисність у міжнародній сфері й відкриває шлях до нових форм дипломатичного спілкування та співробітництва. Відповідальне й обдумане застосування таких технологій може стати запорукою того, що потенційні переваги не перетворяться на загрози для стабільності та безпеки світової спільноти.

Список використаних джерел:

1. Вінникова Н.А. Штучний інтелект як новий чинник геополітичного впливу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Питання політології»*. 2021. №40. С.21–28.
2. Прохазка Г. Штучний інтелект в міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. №2. С. 153–155.
3. Івасечко О.Я., Калита О.А. Штучний інтелект як новітній інструмент дипломатії: виклики та перспективи. *Регіональні студії: науковий збірник*. 2023. Вип. 34. С. 129–134. URL: <http://regionalstudies.uzhnu.uz.ua/archive/34/22.pdf>
4. Піпченко Н. Дипломатія в епоху штучного інтелекту. *Україна дипломатична*. 2024. Випуск XXV. С. 805-812.
5. Слюсар В.І. Штучний інтелект у сфері безпеки та оборони. Щодо проекту Стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні на 2022–2030 рр.

Artificial Intelligence. 2022. №1. С. 132-142. URL: https://www.slyusar.kiev.ua/AI_2022-1-1_ua.pdf

6. Olavsrud T. 7 famous analytics and AI disasters. *CIO Thevoice of IT leadership*. 2024. URL: <https://www.cio.com/article/190888/5-famousanalytics-and-ai-disasters.html>

7. Franke U. Artificial Intelligence diplomacy. Artificial Intelligence governance as a new European Union external policy tool. *Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies*. 2021. С. 13–39. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662926/IPOL_STU\(2021\)662926_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662926/IPOL_STU(2021)662926_EN.pdf)

8. Bjola C. Diplomacy in the Age of Artificial Intelligence. *EDA Working Paper. Abu Dhabi: Emirates Diplomatic Academy*. 2020. С. 3–7. URL: <https://media.realinstitutoelcano.org/wp-content/uploads/2021/11/ari98-2019-bjola-diplomacy-in-the-age-of-artificial-intelligence.pdf>

Науковий керівник: Осадца Іван Степанович, доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кандидат політичних наук, доцент.

ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Величко Катерина Юріївна, доцент кафедри економіки та бізнесу,
Державний біотехнологічний університет,
кандидат економічних наук, доцент,
eklevyna@gmail.com

Війна в Україні стала потужним каталізатором змін у європейській системі безпеки, поставивши перед Європейським Союзом (ЄС) та НАТО низку нових викликів. Передусім, це стосується колективної оборони, енергетичної безпеки та зміни підходів до стратегічного планування.

Російська агресія проти України докорінно змінила уявлення про загрози в Європі. НАТО у відповідь розширило свою військову присутність у Східній Європі, зміцнює оборонні бюджети та розпочало інтеграцію нових членів. Як зазначав Єнс Столтенберг, «війна в Україні демонструє, що безпека не може сприйматися як належне» [1]. Країни ЄС також активно переглядають свої оборонні доктрини. Зокрема, Німеччина прийняла політику «*Zeitenwende*», яка передбачає суттєве збільшення оборонних витрат та зміцнення військово-промислового комплексу. Цей термін був використаний канцлером Німеччини

Олафом Шольцем у виданні *Foreign Affairs* та у широкому сенсі означає «перехід у нову епоху». Канцлер назвав «поворотним моментом історії континенту повномасштабне вторгнення РФ в Україну та наголосив, що «*Zeitenwende*» виходить за межі війни в Україні та за питання європейської безпеки. Центральне питання полягає в наступному: як ми, європейці та ЄС, можемо залишатися незалежними гравцями у все більш багатополлярному світі?» [2].

Франція та Польща, своєю чергою, ініціювали створення загальноєвропейських механізмів безпеки, які доповнюють НАТО.

25 березня 2022 року лідери ЄС переглянули та схвалили військову стратегію «Стратегічний компас», що стало важливим кроком у трансформації безпекової політики ЄС. Цей документ передбачає:

- посилення оборонних спроможностей ЄС, зокрема розвиток спільних військових структур;

- зміцнення співпраці з НАТО та стратегічними партнерами;

- формування європейських сил швидкого реагування (5 000 військовослужбовців) до 2030 року;

- посилення кібербезпеки та стійкості до гібридних загроз.

Розробка «Стратегічного компаса» розпочалася у 2020 році, але саме вторгнення в Україну у лютому 2022 року, яке вчинене РФ, суттєво прискорило цей процес. Документ став відповіддю ЄС на нові загрози та продемонстрував прагнення Союзу до зміцнення стратегічної автономії в оборонній сфері.

Важливість посилення системи європейської безпеки набуває ще більшої актуальності в контексті змін у політиці США. Нова адміністрація президента Дональда Трампа, з її прагненням до ізоляціонізму та перегляду зобов'язань перед європейськими союзниками, ставить під загрозу стабільність трансатлантичних відносин. Антиєвропейські риторика та політика, спрямовані на зменшення фінансової та військової підтримки союзників по НАТО, змушуючи країни ЄС активніше розвивати власну обороноздатність. Це проявляється як у зростанні національних оборонних бюджетів, так і в ініціативах щодо формування європейської стратегії безпеки, незалежної від американської політики. Окрім того, політичні та економічні розбіжності між США та ЄС, зокрема щодо питань торгівлі, санкційної політики та енергетичної безпеки, змушують європейські країни шукати нові механізми забезпечення стратегічної автономії.

Окремим елементом європейської безпеки стала енергетична безпека, яка набуває особливого значення у світлі війни. До 2022 року понад 40% імпорту газу до ЄС забезпечувалося Росією [3]. Проте війна продемонструвала критичну вразливість Європи до геополітичних маніпуляцій у сфері енергетики. ЄС запровадив санкції проти російського енергетичного сектору та взяв курс на

зменшення залежності від російських ресурсів. У відповідь Росія обмежила постачання газу, що спричинило енергетичну кризу. Проте Європа змогла адаптуватися завдяки наступним чинникам:

диверсифікації постачальників (збільшення імпорту LNG зі США, Норвегії, Катару);

прискоренню розвитку відновлюваної енергетики;

зниженню споживання російського газу на 55% у 2023 році [4].

Попри ці досягнення, енергетична безпека залишається стратегічним викликом для ЄС, оскільки ціни на енергоносії продовжують коливатися, а нові постачальники потребують довгострокових контрактів та інвестицій у інфраструктуру.

Таким чином, війна продемонструвала, що Європа більше не може дозволити собі ігнорувати власні слабкі місця у безпековій та енергетичній сферах. Відповідь на ці виклики визначатиме майбутнє ЄС як геополітичного гравця, здатного діяти автономно та ефективно реагувати на нові загрози.

Список використаних джерел:

1. Результат війни в Україні визначатиме глобальну безпеку на десятиліття – Столтенберг. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3883654-rezultat-vijni-v-ukraini-viznacatime-globalnu-bezpeku-na-desatilitta-stoltenberg.html> (дата звернення 07.03.2025).

2. The Global Zeitenwende How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era Olaf Scholz. URL: <https://surl.li/ypoghp> (дата звернення 07.03.2025).

3. The EU in 2022. General Report on the activities of the European Union. URL: <https://op.europa.eu/webpub/com/general-report-2022/en/> (дата звернення 08.03.2025).

4. World Energy Outlook 2023. URL: <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023> (дата звернення 08.03.2025).

5. Величко К.Ю., Рачкован О.Д. (2025). Стратегічне партнерство України: концептуальні основи та сучасні реалії. 198. С.15-22. *Економічний простір*. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.198.15-22>

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ: ВИКЛИКИ І ПЕРСПЕКТИВИ

Виговська Ольга Сергіївна,
професор кафедри міжнародних відносин,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат політичних наук, доцент,
vyhovska@karazin.ua

До одного з стратегічних напрямків розвитку України, що має широкую підтримку серед громадян нашої держави, належить європейський вектор. Цей курс набув ще більшої актуальності після надання Україні статусу кандидата на вступ до Європейського Союзу 23 червня 2022 року в умовах російської військової агресії. Це рішення Європейської Ради стало важливим актом солідарності з Україною, підкресливши її європейську ідентичність та прагнення до демократичного розвитку.

Значення цього кроку виходить за межі суто політичної символіки. Він активізував процеси реформування в країні, зміцнивши орієнтацію на впровадження європейських стандартів у різних сферах суспільного життя. Одним із ключових аспектів євроінтеграції є адаптація освітньої системи України до вимог Європейського освітнього простору. В умовах швидкої цифрової трансформації та зростаючої конкуренції у глобальному світі вимоги до вищої освіти невпинно підвищуються.

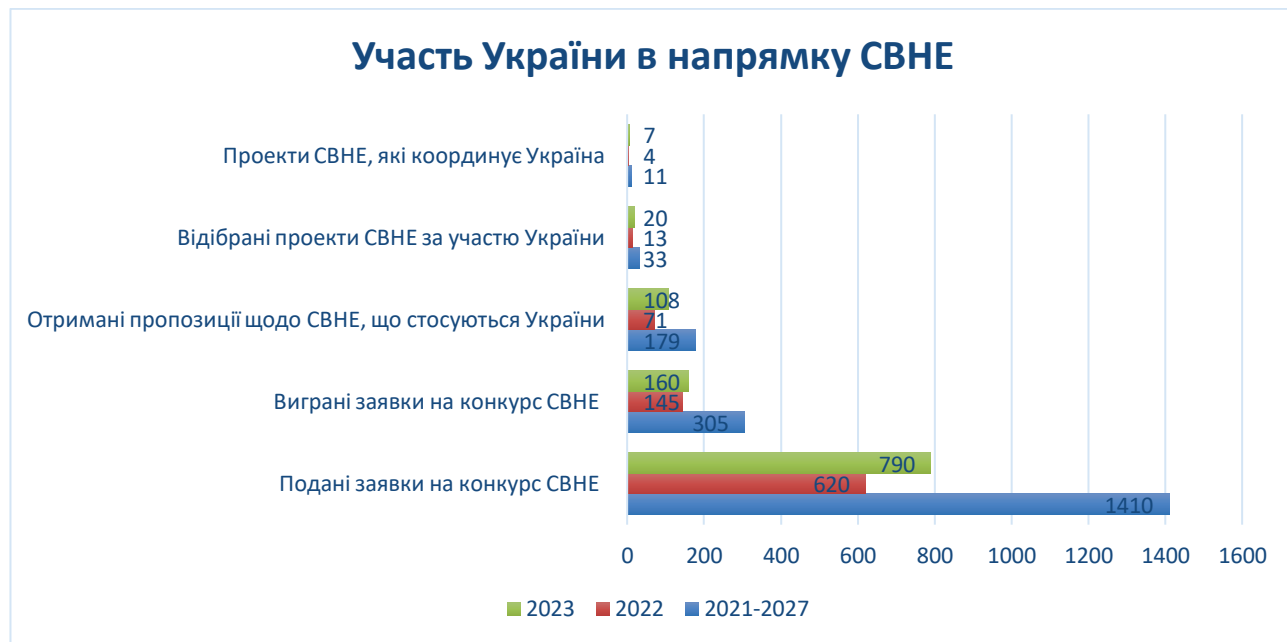
Попри високий рівень освіченості населення, Україна досі стикається з проблемою ефективного використання людського капіталу як рушійної сили економічного розвитку. Для подолання цієї проблеми необхідно здійснити комплексні реформи, спрямовані на модернізацію освітнього процесу, посилення співпраці з європейськими університетами та науковими установами, розширення програм академічної мобільності й інтеграцію українських університетів до європейських освітніх і наукових мереж.

У цьому контексті ключову роль відіграють міжнародні програми ЄС, такі як Erasmus+, Horizon Europe, EUREKA, які сприяють підвищенню якості освіти, розвитку інновацій, підтримці наукових досліджень і впровадженню передових методик навчання. Участь у цих програмах не лише забезпечує студентам і викладачам доступ до сучасних знань і технологій, а й зміцнює конкурентоспроможність українських університетів на міжнародному рівні.

Проекти Еразмус+ з розвитку потенціалу вищої освіти (CBHE), які тривають від двох до трьох років, спрямовані на модернізацію та реформування закладів вищої освіти, розробку нових навчальних програм, покращення

управління та розбудову відносин між вищою освітою та підприємствами. Вони також можуть стосуватися політичних тем і питань, готуючи підґрунтя для реформування вищої освіти у співпраці з національними органами влади.

Українські ЗВО щороку активно долучаються до підготовки грантових заявок за цим напрямком, удосконалюючи тим самим навчальний процес у своїх університетах та розвиваючи європейське партнерство, приближаючи вступ нашої держави до ЄС. Відповідно до Офіційної статистики участі України в Програмі ЄС Еразмус+ 2021-2023 рр. можна прослідкувати поступ української науки:

Участь українських ЗВО в програмах ЄВНЕ сприяє інституційній розбудові та встановленню довгострокової співпраці громад, які працюють у цих галузях, для приєднання до Європейського освітнього простору та наближення до європейських стандартів.

Для посилення євроінтеграційних процесів Міністерством освіти і науки України було затверджено Дорожню карту європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року. Дорожня карта підтверджує, що інтеграція України в Європейський Союз є стратегічною метою держави. Вона містить чіткі плани гармонізації освітнього та наукового законодавства з європейським правом та передбачає активну участь у секторальних програмах ЄС. Документ визнає високий рівень охоплення населення освітою та значні досягнення у дослідженні PISA-2018 [5]. Водночас підкреслюється необхідність посилення зв'язку освіти з ринком праці та розвитку дуальної освіти. В дорожній карті зазначені виклики, з якими стикається наша держава, а саме: зниження державного фінансування наукових досліджень (менше 0,5% ВВП) загрожує розвитку людського капіталу. Для подолання цього виклику необхідне

зміцнення зв'язку між освітою та потребами економіки.

Окремим викликом зазначено, що інтеграція України в європейський освітній простір вимагає адаптації освітніх програм та взаємного визнання кваліфікацій. 02 червня 2021 року Кабінетом Міністрів України затверджено Порядок визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах, який потребує подальшого вдосконалення самої процедури взаємного визнання кваліфікацій.

Дорожня карта є комплексним планом інтеграції освітньої та наукової сфери України до ЄС, орієнтованим на реформування та підвищення її конкурентоспроможності. Його реалізація сприятиме розвитку людського капіталу, залученню інвестицій у науку та освіту та створенню передумов для успішної інтеграції України в європейський освітній простір.

З метою зменшення деструктивних наслідків, спричинених повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України, МОН України було розроблено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки. Стратегія орієнтована на період входження України до Європейського Союзу, що робить її важливим дороговказом для модернізації вищої освіти. Документ передбачає реалізацію п'яти стратегічних цілей, які охоплюють всі аспекти функціонування системи вищої освіти:

- покращення управління та фінансування;
- зміцнення довіри суспільства та бізнесу до освітньо-наукової діяльності університетів;
- підвищення якості освітніх програм і доступності освіти;
- розширення міжнародної співпраці та інтеграція у світовий освітній простір;
- підвищення привабливості українських університетів для студентів та науковців.

Серед очікуваних результатів Стратегії можемо виокремити такі як: формування ефективної, конкурентоспроможної та привабливої для громадян, бізнесу та міжнародної спільноти системи вищої освіти; підвищення рівня академічної доброчесності та наукової продуктивності університетів та розвиток цифрової трансформації та інновацій в освітньому процесі.

Таким чином, прискорена інтеграція України до Європейського освітнього простору є важливим завданням на шляху до європейського майбутнього країни. Вона не лише сприятиме модернізації національної системи освіти, а й забезпечить створення інноваційного середовища, яке стане фундаментом для стійкого соціально-економічного розвитку України в умовах глобальних викликів XXI століття.

Список використаних джерел:

1. Дорожня карта європейської інтеграції України у сферах освіти і науки до 2027 року <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1501729-23#Text>
2. Офіційна статистика участі України в Програмі ЄС Еразмус+ 2021-2023 рр. https://erasmusplus.org.ua/wp-content/uploads/2024/01/ukraine_erasmusplus_2023.pdf
3. Порядок визнання в Україні професійних кваліфікацій, здобутих в інших країнах <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2021-%D0%BF#Text>
4. Стратегія розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки <https://mon.gov.ua/osvita-2/vishcha-osvita-ta-osvita-doroslikh/strategiya-rozvitku-vishchoi-osviti-v-ukraini-na-2022-2032-roki>
5. PISA-2018 / кол. авт. : М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с.

РОЛЬ ОБСЄ У ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ МІЖНАРОДНОГО ПОРЯДКУ

Волинець Яна Михайлівна,
студентка 1-го курсу групи УВ-51,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
volynets2020umi11@student.karazin.ua

Актуальність теми зумовлена глибокими геополітичними змінами, що відбуваються у сучасному світі. В умовах посилення глобальної турбулентності, ескалації конфліктів, гібридних загроз та зростання недовіри між основними акторами міжнародної системи, питання ефективного функціонування безпекових механізмів набуває критичного значення. Особливо це стосується європейського простору, де традиційні інститути колективної безпеки, включаючи НАТО та ЄС, стикаються з новими викликами, такими як агресія РФ проти України, ерозія принципів міжнародного права та зростання авторитарних тенденцій. У цьому контексті діяльність Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ) заслуговує на особливу увагу, оскільки вона є унікальною платформою для діалогу, запобігання конфліктам, контролю за озброєннями та моніторингу ситуацій у зонах криз. ОБСЄ об'єднує 57 держав-учасниць з

різними політичними інтересами, що надає їй потенціал бути містком між Заходом і Сходом. Однак ефективність цієї організації дедалі частіше ставиться під сумнів, що обумовлює необхідність переосмислення її ролі та можливостей у нових геополітичних реаліях. З огляду на це, аналіз ролі ОБСЄ у формуванні системи європейської безпеки стає надзвичайно важливим для розуміння як поточних викликів, так і перспектив оновлення архітектури безпеки в Європі. Дослідження цієї теми сприяє формуванню комплексного бачення місця ОБСЄ у майбутній моделі міжнародного порядку, а також визначенню механізмів посилення її спроможності в умовах трансформації глобального безпекового середовища [7, р. 555-573].

Роль ОБСЄ у формуванні системи європейської безпеки в умовах трансформації міжнародного порядку є предметом зростаючого наукового та політичного інтересу, зважаючи на кардинальні зміни, які переживає світова система після завершення біполярної епохи та особливо після 2014 р. Після незаконної анексії Криму Російською Федерацією та початку війни на Донбасі, а особливо після повномасштабного вторгнення РФ в Україну в 2022 р., архітектура європейської безпеки зазнала безпрецедентного випробування. Традиційні механізми гарантування миру й стабільності виявилися недостатніми або паралізованими, що актуалізувало питання переосмислення ролі багатосторонніх інституцій, зокрема ОБСЄ.

ОБСЄ є унікальною міжурядовою структурою, яка виникла на основі Гельсінського заключного акту 1975 р., і яка від початку проголошувала своєю метою забезпечення колективної безпеки, дотримання прав людини, розвиток демократії та економічної співпраці в межах так званого «гельсінського трикутника». Її основна цінність полягає у всеохопному підході до безпеки, що включає військово-політичний, економіко-екологічний та гуманітарний виміри. У період після холодної війни ОБСЄ стала важливим майданчиком для попередження конфліктів, здійснення моніторингу виборів, контролю за дотриманням прав людини та зміцнення довіри між державами-учасницями. Водночас із загостренням міжнародної напруги, зокрема між країнами НАТО та Росією, ефективність ОБСЄ як посередницької платформи опинилася під загрозою. Незважаючи на це, діяльність ОБСЄ в Україні стала одним із найбільш вагомих прикладів сучасного втручання організації в конфліктну ситуацію. Спеціальна моніторингова місія (СММ) ОБСЄ, розгорнута з 2014 до 2022 р., забезпечувала регулярний моніторинг порушень режиму припинення вогню на сході України, сприяла налагодженню діалогу між сторонами конфлікту та збирала фактичні дані для міжнародного співтовариства [3, с. 18-20].

Однак повномасштабне вторгнення РФ в Україну у лютому 2022 р. продемонструвало обмеження мандату ОБСЄ: місія була змушена евакуювати

персонал і фактично припинити діяльність через безпекові ризики та відсутність згоди країн-членів на її продовження. Цей випадок яскраво ілюструє кризу консенсусного механізму прийняття рішень в організації: навіть у ситуації відвертої агресії одна держава – агресор – має змогу блокувати рішення, що потребують одноголосної підтримки. У зв'язку з цим виникає питання про необхідність реформування принципів функціонування ОБСЄ, зокрема перегляду правила консенсусу у питаннях безпеки, запровадження більш гнучких форматів реагування та посилення оперативного компонента діяльності [4, с. 44-48].

В умовах трансформації міжнародного порядку, що супроводжується зміною балансу сил, зростанням конфронтаційності, зміною ролі традиційних центрів впливу та послабленням системи міжнародного права, ОБСЄ постає не лише як інституційна спадщина холодної війни, а й як потенційний інструмент адаптації європейської безпеки до нових реалій. У цьому контексті важливою є роль ОБСЄ у таких сферах, як протидія гібридним загрозам, забезпечення енергетичної безпеки, реагування на кіберзлочинність, протидія транснаціональній злочинності та зміцнення демократичних інституцій. З 2023 року ОБСЄ активізувала програми з кібербезпеки та захисту критичної інфраструктури в країнах Східної Європи та Центральної Азії, що свідчить про її адаптивність до нових типів загроз [2, с. 319-322].

Ще одним прикладом важливої ролі ОБСЄ є діяльність у сфері моніторингу виборчих процесів. У 2023–2024 рр. спостережні місії ОБСЄ здійснювали оцінку виборів у низці європейських країн, зокрема в Сербії, Польщі та Угорщині, що сприяло прозорості, виявленню порушень і підвищенню довіри громадськості до демократичних процесів. Незважаючи на обмеженість мандату, організація демонструє готовність адаптувати свої підходи до поточних викликів, зберігаючи при цьому ціннісну основу співробітництва, яка базується на принципах Гельсінського акту, Паризької хартії та інших нормативних документів.

Подальше переосмислення ролі ОБСЄ в системі європейської безпеки має базуватися не лише на потребі в збереженні діалогу між державами з різними ціннісними орієнтаціями, але й на прагматичному аналізі реальних викликів, з якими стикається організація. Особливу увагу варто приділити механізмам раннього попередження конфліктів, які в умовах новітніх загроз – гібридної агресії, маніпуляцій інформаційним простором, мілітаризації енергетики та системної ерозії міжнародного права – потребують посилення аналітичного потенціалу ОБСЄ та розширення інструментів превентивної дипломатії. У цьому сенсі досвід реагування організації на кризи на Балканах у 1990-х рр. або в Центральній Азії у 2000-х рр. може бути цінним ресурсом для побудови сучасних

стратегій стримування конфліктів [1, с. 42-44].

Окрім цього, вкрай важливо оновити інституційну архітектуру самої ОБСЄ. Застарілі формати функціонування, як-от консенсус у прийнятті рішень, дедалі частіше стають інструментом блокування ефективної реакції на порушення безпеки. Наявність країн-учасниць, які відкрито підривають принципи Гельсінського заключного акту, унеможлиблює швидке реагування ОБСЄ на критичні ситуації. У цьому контексті актуальним є запровадження механізмів «коаліційної дії» або «механізму відповідальних держав», коли обмежене коло країн, які поділяють ключові цінності організації, можуть ініціювати оперативні заходи без очікування одностайності. Подібні підходи вже обговорюються в контексті діяльності ООН і можуть бути адаптовані й для ОБСЄ [5, р. 86-114].

Не менш важливою є посиленна взаємодія ОБСЄ з іншими міжнародними та регіональними структурами, зокрема Європейським Союзом, НАТО, Радою Європи. Синергія між цими організаціями дозволить уникнути дублювання функцій, натомість зосередити увагу на тих сферах, де ОБСЄ має унікальну експертизу: врегулювання міжетнічних конфліктів, моніторинг виборів, запобігання торгівлі людьми та протидія радикалізації. У цьому сенсі приклад співпраці між ОБСЄ та Радою Європи щодо захисту прав національних меншин у Південно-Східній Європі може стати зразком конструктивного партнерства в умовах обмежених ресурсів та складного політичного контексту [6, р. 1-13].

Таким чином, роль ОБСЄ в умовах трансформації міжнародного порядку залишається важливою, хоч і неоднозначною. З одного боку, організація стикається з серйозними внутрішніми обмеженнями, політичною фрагментацією та зниженням авторитету через нездатність ефективно впливати на великі геополітичні кризи. З іншого боку, її потенціал як платформи для інклюзивного діалогу, превентивної дипломатії, розвитку демократичних інституцій та моніторингу кризових ситуацій є безцінним для збереження навіть мінімального рівня безпеки та взаєморозуміння в Європі. Майбутнє ОБСЄ залежатиме від здатності країн-учасниць здійснити гнучкі, але принципові реформи, спрямовані на підвищення ефективності організації в умовах нової епохи глобальної нестабільності. У цьому контексті важливо не лише зберегти ОБСЄ як інституцію, а й переосмислити її місце в архітектурі європейської безпеки, яка сьогодні потребує нового стратегічного балансу між правом та силою.

Список використаних джерел:

1. Булавенко П. Роль ОБСЄ у врегулюванні конфлікту в Нагірному Карабасі. Міжнародне право в період турбулентності міжнародних відносин. 2021. С. 42–44.
2. Дубовик В.Б. Зміни міжнародної системи безпеки в умовах

трансформації міжнародного правопорядку: діяльність ОБСЄ. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Випуск 1(16) том 3. С. 319-322.

3. Ковальчук Р. Співробітництво України та ОБСЄ у рамках протистояння російській агресії. *Травневі студії: історія, політологія, міжнародні відносини. Збірник матеріалів IV міжнародної наукової конференції студентів і молодих вчених*. 2022. С. 18-20.

4. Мороз А. С. Діяльність ОБСЄ в контексті російсько-української війни (2014-2023). *Соціально-політичні студії. Науковий альманах. Праці молодих науковців*. 2023. Вип. 7. С. 44-48.

5. Debuysere L. The EU's integrated approach to crisis response: learning from the UN, NATO, and OSCE. *The EU and crisis response*. Manchester: Manchester University Press, 2021. P. 86–114.

6. Greminger T. Making the OSCE more effective: practical recommendations from a former secretary general. *Identifying Ground*. 2022. P.1-13.

7. Tzivaras I. Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). *International Conflict and Security Law. A Research Handbook*. The Hague: T.M.C Asser Press, 2022. P. 555–573.

МОБІЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО НАУКОВО- ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Жайворонок Марина Олександрівна,
здобувачка 1-го курсу групи УМІ-11 ННІ «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
maryna.zhaivoronok@student.karazin.ua

У сучасному світі глобалізаційні процеси висувають нові вимоги до освітніх систем, особливо в контексті інтеграції України до ЄС. У червні 2022 року Рада Європи підтримала прагнення України приєднатися до Європейського Союзу, надавши статус кандидата в ЄС на тлі російського військового вторгнення. Підтримка з боку європейських країн дала ще більший поштовх до формування уніфікованої системи вищої освіти, що вимагає суттєвих реформ у науково-освітньому просторі. Мобільність здобувачів перетворюється на один із

стратегічних пріоритетів розвитку вищої освіти, забезпечуючи не лише академічний обмін, але й культурний діалог та професійне становлення молоді.

Метою нашого дослідження є визначення сутності академічної мобільності здобувачів вищої освіти як стратегічного чинника євроінтеграції України, механізмів її реалізації та узагальнення досвіду імплементації міжнародних освітніх програм.

Академічна мобільність сьогодні розглядається як ключовий механізм інтернаціоналізації вищої освіти, адже вона сприяє розширенню доступу до знань, інтеграції освітніх систем та підвищенню конкурентоспроможності університетів. Зупинимось більш детально на розгляді різних сучасних науково-освітніх програм.

Однією з найбільш поширених та відомих є програма Erasmus+, яка сприяє співпраці університетів через міжінституційні угоди про мобільність, включає навчальні обміни, стажування, спільні магістерські та докторські програми. У рамках Erasmus+ діє програма Jean Monnet, мета якої – активізація євроінтеграційного дискурсу та європейських студій [1]. Слід зауважити, що Харківський національний університет імена В.Н. Каразіна, зокрема, ННІ міжнародних відносин та туристичного бізнесу також активно долучається до цієї програми через проведення різних заходів – круглих столів, конференцій тощо.

Підтримка академічної мобільності українських здобувачів вищої освіти з боку європейських освітніх програм демонструє вражаючу динаміку. Слід підкреслити, що масштаби залучення українських здобувачів вищої освіти до міжнародних програм обміну постійно зростають. Як зазначається на офіційній вебсторінці Erasmus+ «З 2022 року 33 000 українців взяли участь у мобільності Erasmus+, що дозволило їм продовжити освіту, співпрацювати з європейськими колегами та будувати світле майбутнє» [2]. Згідно із цими статистичними даними та попри нестабільну економічну та політичну ситуацію, можемо зауважити на значному збільшенні кількості учасників програми з України протягом останніх років, що також свідчить про поступову синхронізацію вітчизняних освітніх практик з європейськими стандартами.

Слід також звернути увагу на програми Horizon 2020 та Horizon Europe, які підтримували та підтримують розвиток інноваційних технологій, наукових досліджень і міжнародного співробітництва. На нашу думку, академічна мобільність здобувачів вищої освіти інтегрує українську наукову спільноту у глобальні дослідницькі процеси та створює нові можливості для навчання і професійного розвитку.

По-перше, одним із ключових факторів успішної інтеграції є міжнародне співробітництво між науковими установами різних країн. На наш погляд, саме

колаборація між науковими інституціями сприяє трансферу знань, технологій та методологічних підходів, що значно підвищує якість освітньо-наукової діяльності. По-друге, у межах програм Horizon 2020 та Horizon Europe здобувачам надаються можливості участі у грантових проєктах, що покривають витрати на навчання, дослідження та стажування [3].

Грантова діяльність є важливим інструментом для залучення здобувачів та молодих науковців до європейських досліджень для розвитку освітньо-наукового середовища. Що стосується персональних грантів та міжнародних грантових ініціатив, то, зокрема, у Німеччині функціонує DAAD – одна з найпотужніших організацій академічних обмінів, що надає стипендії для дослідників та здобувачів. У 2023 році програмами DAAD скористалися 8 894 українці, з яких 144 отримали індивідуальні гранти, а 7 231 – брали участь у проєктних програмах. У рамках проєктного фінансування значну частку становили програми "Integra" (2 792 учасники) та "Internationale Mobilität und Kooperation digital" (2 225 учасників) [4]. Проаналізувавши надані статистичні дані, можемо помітити високий рівень залученості українських здобувачів та науковців до міжнародних академічних ініціатив, що сприяє інтеграції України у світовий науковий простір.

Варто наголосити на програмах Alexander von Humboldt Foundation, European Consortium of Innovative Universities та Польської національної агенції академічних обмінів, які розширюють можливості академічної мобільності здобувачів і науковців, забезпечуючи фінансову та організаційну підтримку міжнародних досліджень [5]. Фонд Alexander von Humboldt реалізує грантові ініціативи, спрямовані на залучення висококваліфікованих дослідників до наукової співпраці з німецькими установами [6]. European Consortium of Innovative Universities формує мережу з 14 партнерських закладів, що створює умови для реалізації міжуніверситетських освітніх і дослідницьких проєктів в Європі [7]. Грантові механізми Польської національної агенції академічних обмінів (NAWA) зосереджені на зміцненні наукових контактів між країнами Центральної та Східної Європи, що сприяє інтеграції українських дослідників у міжнародний академічний простір [8]. Отже, Німеччина, Польща та інші країни ЄС активно впроваджують різні можливості для українських здобувачів вищої освіти та науковців щодо академічної мобільності.

Серед основних бар'єрів академічної мобільності слід виокремити проблеми фінансування та законодавчого забезпечення, що ускладнюють доступ здобувачів вищої освіти і викладачів до міжнародних освітніх програм. Обмеженість бюджетних коштів, недостатня кількість грантів і стипендій, а також складні процедури отримання фінансової підтримки створюють значні перешкоди для участі у програмах мобільності. Додаткові труднощі пов'язані з

відсутністю єдиних механізмів правового регулювання, що призводить до бюрократичних бар'єрів і складнощів у визнанні результатів навчання, отриманих за кордоном. Важливо також враховувати проблему відсутності стандартизації кредитної мобільності та гармонізації навчальних програм між закладами вищої освіти різних країн, що унеможлиблює повноцінну академічну інтеграцію [9].

На основі проведеного нами дослідження можна зробити висновок, що академічна мобільність є стратегічним інструментом інтеграції України до європейського науково-освітнього простору. Аналіз механізмів реалізації мобільності та досвіду імплементації міжнародних освітніх програм дозволяє виокремити їх значущість для розвитку вітчизняної освіти.

Встановлено, що міжнародні програми формують розгалужену систему підтримки академічної мобільності. Статистичні дані засвідчують позитивну динаміку залучення українських здобувачів та науковців до міжнародних програм, що сприяє трансферу знань і підвищенню якості освітньо-наукової діяльності. Водночас ідентифіковано ключові бар'єри, що обмежують потенціал академічної мобільності: недостатнє фінансування, законодавчі прогалини, бюрократичні перешкоди та відсутність стандартизації кредитної мобільності між закладами вищої освіти різних країн.

Таким чином, подальший розвиток академічної мобільності потребує вдосконалення нормативно-правової бази, розширення фінансових можливостей, гармонізації освітніх програм та поглиблення міжнародного співробітництва задля інтеграції України до європейського науково-освітнього простору та підвищення конкурентоспроможності українських університетів на міжнародній арені.

Список використаних джерел:

1. Завгородня А. Академічна мобільність як засіб забезпечення якості професійної підготовки фахівців економічної галузі України. *World Science*. 2018. Т. 7. № 4(32). с. 42-46
2. Erasmus+ support to Ukraine: three years of solidarity and action. *Erasmus+*. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/news/erasmus-support-to-ukraine-three-years-of-solidarity-and-action> (Last accessed: 06.03.2025).
3. Сторони програм «Horizon 2020» та «Horizon Europe» як учасники інноваційного процесу | *Право та інноваційне суспільство*. Право та інноваційне суспільство. URL: <https://apir.org.ua/index.php/lais/article/view/384> (дата звернення: 06.03.2025).
4. DAAD country statistics. *www.daad.de*. URL: <https://www.daad.de/en/the-daad/communication-publications/facts-figures/daad-country-statistics/> (Last accessed: 07.03.2025).

5. Черушева Г.Б., Колесник С.Г., Довбня С.О. Європейська та світова практика академічної мобільності для інноваційного розвитку освітнього простору України. *Академічні візії*. Випуск 17/2023 <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/274/253> (дата звернення 05.03.2024 р.)

6. Humboldt research fellowship. *Alexander von Humboldt-Stiftung* - Alexander von Humboldt-Stiftung. URL: <https://www.humboldt-foundation.de/en/apply/sponsorship-programmes/humboldt-research-fellowship> (Last accessed: 07.03.2025).

7. ECIU university. *ECIU University*. URL: <https://www.eciu.eu/> (Last accessed: 07.03.2025).

8. NAWA Україна. Narodowa Agencja Wymiany Akademickiej - Stypendia dla studentów z polski i zagranicy, programy i wymiany naukowe - NAWA. URL: <https://nawa.gov.pl/ukraina> (Last accessed: 07.03.2025).

9. Зленко А., Ісайкіна О. Академічна мобільність як невід’ємна складова інтеграції України до сучасного європейського суспільства знань. № 6/2 (2019): *Соціум. Документ. Комунікація: зб. наук. праць. Серія: Історичні науки* С.56-70 URL: <https://sdc-journal.com/index.php/journal/article/view/206/156> (дата звернення 05.03.2024 р.)

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

БОРОТЬБА З ДЕЗІНФОРМАЦІЄЮ ЯК НОВИЙ ПРІОРИТЕТ ДЛЯ МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Здоровко Світлана Сергіївна,
старший викладач кафедри міжнародних відносин,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна,
zdorovko@karazin.ua

У сучасну епоху цифрової глобалізації дезінформація стала критичною загрозою для міжнародної безпеки, демократичних інститутів та довіри громадськості. Швидке поширення оманливих наративів, яке підтримується соціальними мережами та штучним інтелектом (ШІ), зробило боротьбу з дезінформацією стратегічним пріоритетом для міжнародних організацій. Оскільки інформаційна війна набирає обертів, державні та недержавні актори використовують дезінформацію як інструмент для маніпулювання громадською думкою, впливу на вибори та дестабілізації політичного середовища в усьому світі.

Сьогоднішній цифровий світ забезпечив безпрецедентний доступ до інформації, але разом із цим з'явилася серйозна проблема – навмисне поширення неправдивих або оманливих відомостей, яке використовується для впливу на суспільство. Вона стала потужною зброєю в руках тих, хто прагне підірвати демократію, посіяти розбрат і послабити довіру до інститутів. Наприклад, під час президентських виборів у США 2020 року іноземні актори поширювали фальшиві повідомлення про порушення на виборах, що посилювало політичну поляризацію. Розвиток ІІІ та соціальних платформ лише ускладнює проблему, дозволяючи дезінформації поширюватися зі швидкістю, яку важко контролювати.

У відповідь на це міжнародні організації активізували свої зусилля, визнаючи дезінформацію не лише інформаційною, а й безпековою загрозою. Міжнародні організації відіграють ключову роль у протидії дезінформації, застосовуючи різноманітні підходи та інструменти. Організація Об'єднаних Націй (ООН) через свою спеціалізовану агенцію ЮНЕСКО зосереджується на просуванні медіаграмотності та етичної журналістики. Програма ЮНЕСКО з медіа- та інформаційної грамотності (MIL) спрямована на те, щоб навчити людей критично оцінювати інформацію та протистояти оманливим наративам. Під час пандемії COVID-19 ЮНЕСКО запустила кампанію для боротьби з дезінформацією про здоров'я, надаючи ресурси для розпізнавання надійних джерел.

Європейський Союз (ЄС) розробив низку механізмів для боротьби з дезінформацією, зокрема Європейську цифрову медіаобсерваторію (EDMO) та Східну стратегічну комунікаційну групу (East StratCom Task Force), яка активно протидіє російській пропаганді. Наприклад, проєкт EUvsDisinfo розвінчав фальшиві наративи про те, що Україна розробляє біологічну зброю під час війни 2022 року, надаючи факти та докази [2]. Крім того, Цифровий акт про послуги (Digital Services Act) та Кодекс практики щодо дезінформації зобов'язують технологічні компанії модерувати контент, що вводить в оману.

Зазначимо, що НАТО розглядає дезінформацію як елемент гібридної війни. Центр передового досвіду зі стратегічних комунікацій у Латвії аналізує та протидіє ворожій пропаганді, зокрема розвінчавши фальшиві заяви про те, що НАТО нібито розгортає війська в Україні під час російського вторгнення 2022 року [6]. Форуми G7 і G20 наголошують на важливості глобальної співпраці. Механізм швидкого реагування G7 (Rapid Response Mechanism), започаткований у 2018 році, дозволяє країнам обмінюватися інформацією та координувати відповіді на іноземне втручання, що допомогло виявити та нейтралізувати спроби дезінформації під час виборів у США 2020 року.

Міжнародні організації застосовують різноманітні стратегії, які охоплюють як технологічні, так і соціальні аспекти проблеми. Перевірка фактів є основою боротьби з дезінформацією – Міжнародна мережа перевірки фактів (IFCN) відіграє ключову роль у викритті фальшивих наративів, наприклад, спростувавши міф про те, що 5G викликає COVID-19 [4]. Законодавство також відіграє важливу роль: Цифровий акт про послуги ЄС зобов'язує платформи видаляти незаконний контент, включно з дезінформацією, і звітувати про свої дії.

Програми з медіаграмотності, такі як MIL від ЮНЕСКО, навчають людей розпізнавати дезінформацію, а у Фінляндії інтеграція критичного мислення в шкільну програму зробила учнів менш вразливими до оманливих наративів. Партнерство з технологічними компаніями, такими як Meta, Google і Twitter, покращило модерацію контенту – наприклад, програма Twitter Birdwatch дозволяє користувачам додавати контекст до оманливих твітів. Деякі організації застосовують санкції проти джерел дезінформації: у 2022 році ЄС заборонив мовлення російських ЗМІ, таких як RT і Sputnik, через їхню роль у війні в Україні [3].

Незважаючи на зусилля, боротьба з дезінформацією стикається з низкою перешкод. Розвиток ШІ ускладнює виявлення дезінформації через появу дипфейків – у 2020 році фальшиве відео бельгійського політика, який нібито заперечував зміну клімату, обійшло соцмережі. Боротьба з дезінформацією має балансувати з правом на свободу слова, що викликає юридичні та етичні дилеми, як-от дискусії щодо Секції 230 у США [1]. Різні підходи до регулювання – від жорсткого контролю в Китаї до прозорості в ЄС – ускладнюють глобальну співпрацю, що підтверджується відсутністю згоди на Форумі ООН з управління інтернетом у 2021 році [5]. Фактчекінг і медіаграмотність потребують значних інвестицій, і, наприклад, Africa Check обмежена у розширенні через брак фінансування.

Отже, дезінформація залишається серйозною загрозою для демократії та безпеки, і її подолання вимагає скоординованого підходу: вдосконалення законодавства, розвитку технологій і поглиблення міжнародної співпраці. Інвестуючи в освіту, перевірку фактів та інновації, міжнародні організації можуть створити інформаційну екосистему, де правда переважає над маніпуляціями.

Список використаних джерел:

1. Brannon V.C., Holmes E.N. Section 230: An Overview. *Congressional Research Service*. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R46751> (Last accessed: 03.03.2025).

2. Disinformation Cases. *EUvsDisinfo*. 2025. URL: <https://euvsdisinfo.eu/disinformation-cases> (Last accessed: 03.03.2025).

3. EU Sanctions Against Russia. *European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine> (Last accessed: 03.03.2025).
4. Fact-Checking the Pandemic. *IFCN*. 2025. URL: <https://www.poynter.org/ifcn-covid-19-misinformation> (Last accessed: 03.03.2025).
5. Internet Governance Forum 2021. *UN*. 2021. URL: <https://www.intgovforum.org/multilingual/content/igf-2021> (Last accessed: 03.03.2025).
6. Strategic Communications Centre of Excellence. *NATO*. URL: <https://stratcomcoe.org> (Last accessed: 03.03.2025).

РОЛЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В ЄС У ПРОСУВАННІ КУЛЬТУРНОЇ ДИПЛОМАТІЇ

Іванченко Маргарита Олександрівна,
здобувачка 3-го курсу групи УМВ-31 ННІ «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
marharyta.ivanchenko@student.karazin.ua

Українська діаспора в країнах Європейського Союзу відіграє велику роль у формуванні позитивного іміджу нашої молоді держави за кордоном та зміцненні міжнародних зв'язків через культурну дипломатію. Завдяки своїй діяльності, українці сприяють поширенню національної культури, мистецтва та своїх традицій, що посилює зв'язки між нашою державою та європейськими країнами. Проте, зауважимо, що досвід презентації українського культурного надбання в перші роки незалежності не настільки великий. Хоча, в контексті розгляду культурної дипломатії як політики держави, його не можна оминути.

Звичайно, що більшої актуальності роль української діаспори набула після повномасштабного вторгнення, коли в країни ЄС виїхали 4,3 млн. українців (саме така кількість українців зі статусом тимчасового захисту була зареєстрована 31 січня 2025 року, за даними статистичної служби) [5].

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі української діаспори в Європейському Союзі у просуванні культурної дипломатії у період з 2022 року по сучасний етап.

Як відомо, з 2006 року почали свою діяльність культурно-інформаційні центри, які працюють при дипломатичних представництвах України за кордоном, але не все так позитивно, бо їх діяльність вимагає модернізації. Та

все ж таки, потенціал та можливості цих центрів важко узагальнювати, адже вони доволі сильно відрізняються, залежно від території розташування, але слід зазначити те, що участь в більшій частині обмежена протокольними заходами чи таким видом діяльності, як інформаційно-роз'яснювальні роботи. Зазвичай їх влаштовують на державні свята або з нагоди річниці українських митців. Інформація, що поширюється про Україну, загалом стосується минулих часів українського народу, його традицій, а також неоціненної культурної спадщини, а в той час за лаштунками залишається розквіт актуальної культури та громади. Інакше кажучи, це суто формальність, і на даний час ці інститути обмежені і не є ефективними через малий розмір бюджетного фінансування, пасивну участь та зацікавленість інших державних відомств у плануванні роботи культурних представництв, відсутні аналіз культурно-інформаційних центрів, а також недостатня обізнаність працівників у певних культурних аспектах [3]. У той же час, українська діаспора, яка нараховує мільйони осіб по всьому світу, із моменту початку війни на Донбасі у 2014 році, стала ключовим інструментом у цій сфері. Її активність у такий складний період не лише зміцнила міжнародні позиції України, але й зробила неоціненний внесок у формування глобальної політики щодо російської агресії. Одним із найбільш помітних аспектів політичного впливу української діаспори - впровадження санкцій проти РФ. У країнах ЄС, українські громади активно співпрацювали з місцевими урядами, різними неурядовими організаціями, а також закордонними медіа, щоб привернути увагу до жорстоких злочинних дій агресора та забезпечити необхідні обмеження.

Після повномасштабного вторгнення, яке відбулося 24 лютого 2022 року, взаємини української діаспори з Батьківщиною нарастають в рази більше. Війна об'єднала старі та вже нові організації діаспори, що дало поштовх до розвитку співробітництва різних діаспорних ініціатив [1].

Одним із провідних шляхів культурної дипломатії стала організація численних культурних ініціатив, які створюють наші українці в ЄС, а саме: проведення виставок, концертів, фестивалів, різних івентів, літературних заходів та інше. Ці події сприяють поширенню української культури й донесенню до європейської аудиторії ідеї про те, що Україна не є уособленням слабого законодавства, проблем в економіці, корупції та воєнних конфліктів, як було прийнято вважати, а вона є державою з глибокими культурними традиціями, демократичними цінностями, багатою історією та героїчним населенням, яке прагне захищати свою свободу та незалежність. Зокрема, українські культурні події в Європі, такі як на честь святкування 33-ї річниці проголошення незалежності України в Румунії (там пройшла акція солідарності під гаслом «StandWithUkraine», тобто «разом з Україною»), де прийняли участь не тільки

наші співвітчизники, а й представники румунської влади, ЗМІ та громадськість. Біля Посольства України можна було побачити інсталяцію «Ціна Свободи і Незалежності», мета якої була нагадати, який страшенний жах і скільки болю спричинила російська агресія по відношенню до України. І на завершення такого акту солідарності, можна було приєднатися до плетіння маскувальних сіток для військових ЗСУ та спостерігати розгортання українського Державного Прапора.) - все це сприяло формуванню підтримки серед звичайних громадян, що в свою чергу, утворює певний важіль впливу на рішення уряду країн-членів ЄС для прийняття необхідних дій на користь України [2].

Ще одним ключовим аспектом є музика, яка стала важливим засобом дипломатії у культурній сфері. Наприклад, такі відомі українські гурти, як «Калуш», «ДахаБраха», «Бумбокс» та інші, неодноразово проводили концерти на підтримку нашої держави по всьому світу. Їх виступи - це не просто задля розвитку розважальної індустрії України, і не лише для того, щоб сприяти поширенню національної культури у різних куточках світу, це потужний внесок у побудову позитивного образу української держави.

Окрім того, українська діаспора сприяє поширенню знань про українську мову та багату історію через функціонування спеціалізованих українських шкіл, мовних курсів, організацію академічних програм, а також впровадження українознавчих дисциплін у європейських університетах. Вона також співпрацює з різними інституціями в ЄС для зміцнення міжкультурного діалогу, що допомагає просувати українську спадщину через меморіальні проекти та музеї. Так, 24 листопада 2022 року в Німеччині (м. Гамбург) було проведено меморативний захід для вшанування пам'яті жертв Голодомору 1932-1933 рр. в Україні. Його метою було донести до гамбурзької спільноти правду про цю найбільшу гуманітарну катастрофу ХХ століття, про яку сьогодні мало хто з німців взагалі чув, та показати, наскільки важливою є ця тема у контексті сьогоднішніх подій.

Тож, сьогодні праця діаспори на території Європи основним чином покладена на боротьбу з російською пропагандою та впливом, роботу з європейськими урядами, що в свою чергу, можуть впровадити обмеження по відношенню до країни-агресорки, а також вплинути на фінансову підтримку Україні, надати допомогу українським митцям, артистам, спортсменам, які мають статус тимчасових переселенців у Європі, а ще на організацію демонстрацій вітчизняних фільмів, концертів українських виконавців і т.д.

Також українські громади та локальні об'єднання в різних містах Європи організовують тижні українського кіно, де проводять показ кінострічок - «Кіборги. Герої не вмирають» (4 жовтня 2024 р., в Українському домі в Польщі м. Варшава, режисера А.Сеїтаблаєва), «20 днів у Маріуполі» (2 жовтня 2024 р. в

м. Гданськ, в рамках фестивалю «Український тиждень», режисера М.Чернова) тощо, закликаючи українців приводити європейських друзів для популяризації та знайомства з історією, культурою та кращого розуміння сучасних подій, які відбуваються в Україні [6].

Крім того, діаспора – важливий чинник збереження ідентичності української громади, що наразі перебуває за межами своєї рідної землі. Вона веде боротьбу за розвінчання міфів стосовно РФ та так званої «великої російської культури», що є одним із основних аспектів представлення образу нашої країни в очах суспільства у Європі. Військова російська агресія тільки ще більше підсилила зусилля української діаспори, яка продовжує нарощувати свій потенціал та злагодженість у роботі [4].

Отже, можна підкреслити, що діаспора українців в ЄС виступає головним амбасадором культурної дипломатії, що невтомно прокладає мости між народами та розкриває світові багатогранну нашу неньку, Україну. Завдяки своїм чисельним проектам, діаспора не лише зберігає і зрощує українську ідентичність за межами її територій, а й вкладає багато зусиль задля висвітлення репутації нашої держави на міжнародній арені. Будь-яка ініціатива, як от кінопоказ або виставка, чи благодійні івенти – це не просто масовий захід, а голос України, що пробуджує в європейцях розуміння, солідарність, а також захоплення нашими цінностями та традиціями.

Список використаних джерел:

1. Залучення української діаспори до відновлення та розвитку: звіт за результатами експертних обговорень, організованих БДПІЛ у період з 9 лютого по 3 липня 2023 року. *Офіс з демократичних інститутів і прав людини (БДПІЛ). Варшава : OSCE, 2024. URL: <https://surl.li/cynxwv> (дата звернення: 09.03.2025).*
2. Кобза. Підбиваючи підсумки діяльності діаспор у 2024 році. *Kobza — Ukrainian Canadian Newspaper. — 2024. — URL: <https://surl.li/imvuys> (дата звернення: 10.03.2025).*
3. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України : зб. наук.-експерт. матеріалів за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко. *Київ : НІСД, 2016. — 92 с. URL: <https://surl.li/wmmisu> (дата звернення: 10.03.2025).*
4. Українська діаспора та тимчасово переміщені особи за кордоном після повномасштабного вторгнення: *European Association for Local Democracy (ALDA). — [Б. м.] : ALDA, 2023. URL: <https://surl.li/xdzpdm> (дата звернення: 10.03.2025).*
5. Eurostat. Temporary protection for Ukrainians in the EU: Over 4.3 million beneficiaries. *European Commission. — [S. l.] : Eurostat, 2025. — URL: <https://surl.li/vvhozw> (date of access: 10.03.2025).*
6. Fundacja Nasz Wybór. *Українські заходи: Жовтень. Nasz Wybór. — [Б. м.] : [б. в.], [б. р.]. — URL: <https://surl.li/mijuqr> (date of access: 09.03.2025).*

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ЗАСТОСУВАННЯ ТЕОРІЇ ІГОР У МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАСТОСУВАННЯ

Іоффе Ілля,
студентк 1-го курсу групи УМІБ-51,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
ioffe.i2021@gmail.com

Застосування теорії ігор в міжнародних політичних дослідженнях стає все більш актуальним у сучасному глобалізованому світі. Міжнародні відносини характеризуються складними взаємодіями між державами, кожна з яких прагне досягти своїх інтересів, одночасно враховуючи дії та реакції інших акторів. Ця динаміка створюють необхідність у методологічних інструментах, які можуть передбачати поведінку, оцінювати стратегії та пропонувати оптимальні курси дій. Теорія ігор, розділ математики, що зосереджується на прийнятті рішень у ситуаціях конфлікту та співпраці, пропонує таку методологічну основу. Її актуальність особливо проявляється при вирішенні сучасних проблем, таких як вирішення конфліктів, переговори та глобальна співпраця. Об'єкт дослідження – методологічне застосування теорії ігор в міжнародних політичних дослідженнях. Предмет дослідження – практичне застосування ігрових моделей для аналізу конфліктів, співпраці та процесів прийняття рішень у міжнародних відносинах. Метою дослідження є вивчення методологічних аспектів теорії ігор та її практичного значення в міжнародних політичних дослідженнях, особливо для моделювання конфліктів та співпраці між державами.

Теорія ігор є важливим методологічним інструментом для вивчення стратегічних взаємодій між державами в контексті міжнародних відносин. Вона пропонує математичну основу для аналізу конфлікту та співпраці, де кожен актор – держава, альянс чи політичний лідер – приймає рішення, ґрунтуючись на передбачуваній поведінці інших. Історія теорії ігор починається з

основоположної роботи Джона фон Неймана та Оскара Морганштерна 1944 року, яка заклала фундамент для розуміння стратегій у складних міжнародних конфліктах [1].

Застосування теорії ігор базується на ключових теоретичних принципах, що дозволяють моделювати рішення в політично чутливих контекстах. Головним принципом є припущення, що гравці діють раціонально, прагнучи максимізувати свої вигоди та мінімізувати втрати. Ця раціональність дає змогу акторам прогнозувати дії інших та коригувати свої стратегії відповідно до цього. У конфліктних ситуаціях, наприклад, держави оцінюють не лише свої поточні інтереси, але й потенційні відповіді опонентів, намагаючись передбачити довгострокові наслідки. Ці прогностичні моделі базуються на структурованих припущеннях щодо мотивів, ресурсів і обмежень кожної сторони. Цей систематичний підхід робить теорію ігор особливо цінною для розуміння та управління міжнародними кризами, де рішення часто залежать від обмеженої інформації та високих ставок [5].

Ключовим елементом методології є концепція рівноваги, зокрема рівновага Неша, де жоден гравець не може покращити свою ситуацію шляхом одноосібної зміни своєї стратегії, якщо інші зберігають свої стратегії. Ця концепція надає міцну аналітичну основу для розуміння стабільності в конкурентних і кооперативних сценаріях. В міжнародній політиці рівновага Неша ілюструє, як стратегічні рішення – такі як гонка озброєнь, торгові переговори чи військове стримування – часто призводять до балансу, коли жоден актор не виграє від одноосібного рішення. Ця рівновага є особливо важливою в таких сферах, як ядерне стримування, де взаємна стабільність досягається завдяки усвідомленню руйнівних наслідків агресивної поведінки.

Застосування теорії ігор в міжнародних відносинах продемонструвало свою практичну цінність у вирішенні складних конфліктів і досягненні дипломатичних проривів. Одним із найбільш помітних прикладів є її роль у розумінні ядерного стримування під час Холодної війни. Стратегічне суперництво між США та Радянським Союзом стало ситуацією, в якій принципи теорії ігор активно застосовувались для запобігання ескалації. Моделюючи сценарії взаємного гарантованого знищення, обидві наддержави усвідомили, що ядерний удар призведе до катастрофічних наслідків для обох сторін. Це розуміння створило стратегічну рівновагу, що гарантувало відсутність агресії, незважаючи на підвищену ворожнечу [3].

Теорія ігор також виявила свою ефективність у аналізі дипломатичних переговорів, зокрема в багатосторонньому контексті. Наприклад, під час переговорів щодо ядерної програми Ірану, моделі теорії ігор використовувались для прогнозування поведінки держав-учасників. Ці моделі оцінили потенційні

стратегії для досягнення компромісу, який би збалансовував бажання Ірану зберегти свої ядерні можливості з метою міжнародної спільноти зупинити ядерне поширення. Завдяки моделюванню різних варіантів результатів, переговорники змогли визначити стратегії, що мінімізували ризики, при цьому максимізуючи колективні вигоди.

Ще однією важливою сферою застосування є вирішення конфліктів через суперечності у використанні ресурсів. У випадках, коли країни змагаються за обмежені ресурси, такі як вода чи енергоресурси, теорія ігор допомагає визначити стратегії співпраці, які уникатимуть нульових результатів. Наприклад, суперечка щодо річки Ніл серед країн, що розташовані в її верхній і нижній частинах, була проаналізована за допомогою кооперативних ігрових моделей, що продемонстрували, як спільні угоди можуть забезпечити взаємні вигоди та запобігти ескалації [2].

Окрім цих прикладів, теорія ігор все більше використовується у глобальних кліматичних переговорах. Коли країни стикаються з колективною проблемою зміни клімату, теорія ігор допомагає моделювати сценарії, де досягнення кооперативних зусиль щодо зменшення викидів вуглекислого газу може бути здійснене незважаючи на розбіжності національних інтересів. Наприклад, Паризька угода може бути проаналізована як кооперативна гра, де країни прагнуть узгодити свої стратегії для досягнення спільних екологічних цілей, одночасно зберігаючи свої економічні пріоритети.

Теорія ігор довела свою цінність як аналітичний інструмент для розуміння та вирішення складнощів міжнародних відносин. Завдяки структурованій методології для вивчення стратегічних взаємодій між державами та іншими глобальними акторами, вона дозволяє політикам прогнозувати поведінку, оцінювати ризики та розробляти стратегії, що максимізують вигоди. Теоретичні основи теорії ігор, зокрема принципи раціональності та рівноваги, забезпечують потужні інструменти для аналізу широкого спектру сценаріїв – від двосторонніх конфліктів до багатосторонніх переговорів.

Застосування теорії ігор в міжнародних відносинах продемонструвало свою практичну релевантність у таких сферах, як вирішення конфліктів, ядерне стримування, суперечки за ресурси та глобальні кліматичні угоди. Історичні приклади, включаючи стратегічний баланс під час Холодної війни та багатосторонні переговори, такі як ядерна угода з Іраном, підкреслюють ефективність ігрових підходів у забезпеченні стабільності та співпраці. Крім того, її роль у вирішенні глобальних проблем, таких як зміна клімату, показує її адаптивність до сучасних питань, де колективна дія та стратегічне передбачення є критично важливими [4].

У висновку можна сказати, що теорія ігор залишається важливим

інструментом у вивченні та практиці міжнародних відносин. Її здатність виявляти мотиви, дії та потенційні результати глобальних акторів забезпечує її подальшу актуальність у все більш взаємозалежному та складному світі. Як міжнародні виклики стають масштабнішими та складнішими, принципи та застосування теорії ігор будуть продовжувати відігравати вирішальну роль у сприянні ефективному прийняттю рішень та підтримці глобальної стабільності.

Список використаних джерел:

1. Coursera. Game Theory Online Course. URL: <https://www.coursera.org/learn/game-theory/> [Last accessed 21 Dec. 2024].
2. edX. Game Theory Online Learning Resources. URL: <https://www.edx.org/learn/game-theory/> [Last accessed 21 Dec. 2024].
3. Khan Academy. Game Theory Explained. URL: <https://www.khanacademy.org/economics-finance-domain/microeconomics/nash-equilibrium-tutorial/> [Last accessed 22 Dec. 2024].
4. MIT OpenCourseWare. (2022). Game Theory and Applications. URL: <https://ocw.mit.edu/courses/economics/14-12-game-theory-and-economic-applications-fall-2005/> [Last accessed 22 Dec. 2024].
5. Open Yale Courses. Introduction to Game Theory and Strategic Thinking. URL: <https://oyc.yale.edu/economics/econ-159/> [Last accessed 22 Dec. 2024].
6. Stanford Encyclopedia of Philosophy. (n.d.). An Introduction to Game Theory. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/game-theory/> [Last accessed 22 Dec. 2024].

ВИКЛИКИ ЄВРОПЕЙСЬКІЙ БЕЗПЕКОВІЙ ПОЛІТИЦІ: ВІД ГАРАНТІЙ БЕЗПЕКИ США ДО ПОТРЕБИ У СТРАТЕГІЧНІЙ АВТОНОМІЇ

Кобець Юлія Василівна, доцент кафедри політичних наук,
Карпатський національний університет імені В.Стефаника,
кандидат політичних наук, доцент,
yuliia.kobets@pnu.edu.ua

Міщук Андрій Іванович, доцент кафедри історії України і методики
викладання історії,
Карпатський національний університет імені В.Стефаника,
кандидат історичних наук, доцент,
andrii.mishchuk@pnu.edu.ua

Міщук Мар'яна Богданівна, доцент кафедри політичних наук,
Карпатський національний університет імені В.Стефаника,
кандидат політичних наук, доцент

Протягом багатьох десятиліть безпека Європи була тісно пов'язана з підтримкою Сполучених Штатів Америки, зокрема через трансатлантичні зв'язки та зобов'язання США щодо захисту континенту. Проте, сучасні зміни в зовнішньополітичному курсі в часи повторного президентства Дональда Трампа, сформували нові виклики для європейських країн в контексті забезпечення власної безпеки. Захід опинився перед найбільшим викликом у сфері безпеки з часів Другої світової війни: Сполучені Штати більше не вважають безпеку Європи своїм головним пріоритетом. Адміністрація Трампа оголосила, що США більше не будуть основним гарантом безпеки Європи, і це питання тепер має лягти на плечі самої Європи. Д. Трамп заявив, що не буде захищати членів НАТО, які не роблять достатніх витрат на оборону. «Якщо країни НАТО не платитимуть, США не захищатимуть їх. Ті кошти, які вони витрачають зараз, недостатні », – підкреслив Трамп [6].

За таких умов, Європа опинилася перед необхідністю реагувати на два основні виклики. По-перше, вона повинна швидко адаптувати свої військові можливості для забезпечення власної оборони від можливих агресивних дій Росії. По-друге, Європа має взяти на себе повну відповідальність за стабільність України, що раніше було спільним завданням з США [9].

Директор Програми демократичної стійкості в Центрі європейської політики та професор російської політики в Кінгс-Коледжі (Лондон) Сем Грін констатує, що «Росія рішуче прагне до абсолютної домінації в пострадянському

просторі – зобов'язання, яке розвивалося протягом десятиліть і глибоко вкорінене в політичному істеблішменті країни. У цьому контексті найбільша загроза для Москви не НАТО, чиї кордони завжди були для Росії найбільш стабільними та мирними, а Європейський Союз з його величезним інтегрованим ринком та ліберальними демократичними цінностями, які систематично підривають російські спроби встановити домінування. Саме тому Росія розпочала війну з Україною в 2014 році – щоб зупинити Європу» [8].

Для ефективної протидії російській загрозі та зміцнення власної безпеки Європі потрібно швидко перебудувати оборону. Потрібно створити європейські сили швидкого реагування, посилити логістику та вдосконалити системи протиповітряної оборони. Зокрема, варто розвивати нові ядерні угоди, укріплювати обмін розвідданими та забезпечити мобільність сил у кризових ситуаціях [9].

На неформальній зустрічі Європейської Ради з питань оборони в Брюсселі 3 лютого 2025 р. Президент Європейського парламенту Роберта Мецола виклала своє бачення того, як Європа може і повинна зміцнити свою безпеку та оборону, зазначивши, що Європейські лідери зустрічаються в умовах швидких глобальних змін, які вимагають нових підходів до безпеки; зростаючий песимізм і зниження довіри до політичних процесів вимагають рішучих дій; Європа повинна бути готова діяти ефективно і швидко, враховуючи порівняння з оперативними рішеннями в США; безпека Європи – це її власна відповідальність, і хоча європейські інституції зробили важливі кроки для зміцнення оборони, потрібно продовжувати рух у цьому напрямку для готовності до нових викликів. Від імені Європейського парламенту, вона звернулася з трьома основними пропозиціями для посилення безпеки Європи. По-перше, необхідно збільшити зусилля для захисту Європи, зокрема посилити оборонну промисловість і виробництво боєприпасів, щоб підтримати Україну в умовах війни з Росією. По-друге, важливо більше інвестувати у фінансування цієї безпеки, зокрема через бюджет ЄС і залучення приватних коштів, з огляду на серйозний дефіцит у витратах на оборону. По-третє, необхідна краща координація між країнами-членами ЄС для подолання фрагментації ринку оборони, що дозволить скоротити витрати, зменшити дублювання та покращити стандартизацію критичних оборонних можливостей. Все це потребує стратегічного підходу і тісної співпраці з НАТО, а також зміцнення трансатлантичних відносин для забезпечення стабільної безпеки Європи [7]

14 лютого 2025 року в Німеччині розпочалася 61-ша Мюнхенська безпекова конференція, яка зібрала 60 лідерів держав та урядів. У заході брали участь представники нової адміністрації Дональда Трампа, зокрема віцепрезидент Джей Ді Венс і держсекретар Марко Рубіо. Під час виступу, а

згодом і зустрічі з генеральним секретарем НАТО Марком Рютте Віцепрезидент США заявив: «Звичайно, НАТО є дуже важливим військовим альянсом, звісно, ми є найважливішою частиною. Але ми хочемо переконалися, що НАТО справді створене для майбутнього. Значною мірою це полягає в забезпеченні того, щоб НАТО трохи більше розподіляло тягар у Європі, та щоб Сполучені Штати могли зосередитися на деяких наших викликах у Східній Азії».

У своєму заключному (і прощальному, оскільки він покидає цю посаду) слові, голова Мюнхенської безпекової конференції Крістоф Гойсген зазначив: після виступу віцепрезидента США «...ми маємо побоюватися, що наші спільні цінності вже не є такими спільними» [3].

Президент Фінляндії Александер Стубб вказав на безпосередній взаємозв'язок між європейською безпекою та загрозою рф. Під час конференції він зазначив: «Ми в жодному разі не повинні відкривати двері для цієї російської фантазії про порядок безпеки, де можна поділити сфери впливу» [2; 4].

Президентка Європейської Комісії Урсула фон дер Ляєн закликала до «більш прагматичної, більш зосередженої та більш рішучої Європи» [5]. Вона підкреслила, що Європа має діяти сміливо та значно збільшити інвестиції в оборону (закликала створити фонд у 800 мільярдів євро (872 мільярди доларів) для посилення жорсткої сили ЄС [10]). Відповідаючи на ці виклики, вона оголосила, що Єврокомісія запропонує активувати положення про виняток із Пакту стабільності та зростання для оборонних інвестицій, що дозволить державам-членам підвищити свої оборонні витрати.

Прем'єр-міністр Великобританії Кір Стармер пообіцяв збільшити витрати на оборону до 2,5% від ВВП до 2027 року, сподіваючись досягти 3% до 2030 року. На початку березня прем'єр-міністр Польщі Дональд Туск зазначив, що ситуація, коли "500 мільйонів європейців просять 300 мільйонів американців захищати їх від 140 мільйонів росіян", виглядає абсурдною. Він підкреслив, що Європа має величезний оборонний потенціал, що перевищує навіть можливості Росії, а також США, які з кінця Другої світової війни забезпечували безпеку Європи. Вагомою є і пропозиція президента Франції Еммануеля Макрона розширити ядерний захист Франції на всі країни ЄС і НАТО, а також обговорення створення європейської оборонної промисловості [10].

Новий канцлер Німеччини від консервативної партії Фрідріх Мерц висловився, що "Моїм абсолютним пріоритетом буде якомога швидше зміцнити Європу, щоб крок за кроком ми дійсно могли досягти незалежності від Сполучених Штатів". У зв'язку з цим Німеччина також розглядає варіант розширення французького ядерного стримування та збільшення своїх оборонних витрат [1].

Отже, сучасні виклики європейській безпековій політиці вимагають перегляду традиційних підходів до забезпечення стабільності на континенті. Тривала залежність від США як основного гаранта безпеки Європи, особливо через механізм НАТО, виявила свою обмеженість в умовах зміненої міжнародної ситуації. Адміністрація Дональда Трампа поставила під сумнів зобов'язання США перед європейськими союзниками, що поставило під загрозу існуючий баланс і змусило ЄС задуматися над необхідністю стратегії стратегічної автономії. Це питання стало особливо актуальним у контексті геополітичних змін, зокрема агресивних дій РФ., нестабільності в інших регіонах, а також нових безпекових загроз, які потребують швидких та ефективних відповідей. Європа повинна активно працювати над зміцненням власних оборонних структур і здатності діяти незалежно від зовнішніх факторів. Для цього необхідно розвивати єдину оборонну політику, покращувати координацію між країнами-членами ЄС, а також створювати нові інститути для вирішення безпекових проблем. Власне тому, стратегічна автономія Європи є не лише питанням збереження суверенітету, але й необхідністю для ефективного реагування на сучасні загрози. У той же час, ЄС повинен зберігати конструктивні відносини з іншими міжнародними партнерами, зокрема США, щоб забезпечити стабільність та безпеку на глобальному рівні. Лише через збалансований підхід до зміцнення власних сил та підтримку міжнародної співпраці Європа зможе ефективно протистояти новим викликам і забезпечити свою безпеку в майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Гичко М. Трамп зробив Путіну щедрий "подарунок", шокована Європа вступає в нову еру, - NYT. URL:<https://www.unian.ua/world/tramp-zrobiv-putinu-shchedriy-podarunok-shokovana-yevropa-vstupaye-v-novu-eru-nyt-12938436.html>
2. Мюнхенська безпекова конференція-2025: підсумки третього дня. URL:<https://susplne.media/947455-munhenska-bezpekova-konferencia-2025-golovni-podii-ta-zaavi-den-persij/>
3. Танасійчук О. Мюнхенська безпекова конференція: Останнє американське попередження. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3960935-munhenska-bezpekova-konferencia-ostanne-amerikanske-poperedzenna.html>
4. Ферлонг Рей. Мюнхенська конференція розпочалася під снігопад – і з фокусом на війні РФ проти України. URL:<https://www.radiosvoboda.org/a/rfe-rl-munich-security-conference/33314773.html>
5. Філіппов А. Як Мюнхенська безпекова конференція показала відсутність лідерів у Європі <https://www.eurointegration.com.ua/news/2025/02/18/7205279/>
6. Як Трамп підірвав світовий порядок і лишив Європу "з поламаним возом". URL:<https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cm2djnj0n22o>

7. Europe must be responsible for its own security, President Metsola tells EU leaders. URL:<https://the-president.europarl.europa.eu/home/ep-newsroom/pageContent-area/actualites/europe-must-be-responsible-for-its-own-security-president-metsola-tells-eu-leaders.html>

8. Greene Sam. Europe Must Think Long and Move Fast. URL:<https://cepa.org/article/europe-must-think-long-and-move-fast/>

9. Piepers Ingo. Europe Must Take the Challenge: Secure Its Future, Prove Its Strength. URL:<https://global4cast.org/2025/02/europe-must-take-the-challenge-secure-its-future-prove-its-strength/>

10. Węglarczyk Bartosz. Strength in unity: what Europe must change to ensure its own security Bartosz Węglarczyk. URL:<https://www.eurointegration.com.ua/eng/experts/2025/03/18/7207461/>

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З ЄС У БОРОТЬБІ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ

Коломиц Назарій Юрійович

здобувач вищої освіти 1-го курсу (магістр)

групи УМІБ-51

Навчально-науковий інститут

«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»,

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

nazariitheunlimited@gmail.com

У ХХІ столітті кіберпростір став важливою складовою сучасного суспільства, проникаючи майже в усі аспекти життєдіяльності: від економічних та політичних процесів до міжособистісних комунікацій і питань безпеки держави. Кіберпростір перетворився на своєрідну «цифрову артерію», яка зв'язує мільярди осіб, компаній і країн, забезпечуючи миттєвий доступ до інформації та ресурсів. Водночас зростає кількість та складність кібернетичних загроз, які набувають дедалі ширших масштабів. Особливо гостро ці виклики постали перед Україною, яка зазнала потужних і масованих кібератак з боку Росії, що мали на меті порушити роботу критичної інфраструктури й підірвати оборонні спроможності держави.

Актуальність цього дослідження визначається посиленням ролі міжнародного співробітництва у протидії кібернетичним загрозам, особливо з огляду на взаємодію України та ЄС. Сучасна ситуація вимагає не лише технологічних заходів захисту, але й об'єднання міжнародних зусиль, взаємного обміну знаннями та узгодження правових норм. Це питання набуло виняткового

значення після початку повномасштабної війни, коли кібератаки стали одним із провідних засобів агресії Російської Федерації.

Метою цієї роботи є визначення ролі міжнародної співпраці між Україною та Європейським Союзом у протидії кіберзагрозам в умовах посилення російських кібератак, зокрема щодо захисту критичної інфраструктури, удосконалення українського законодавства та адаптації національних стандартів кібербезпеки до європейських вимог.

Для досягнення мети поставлені такі завдання:

1. Дослідити роль Будапештської конвенції та європейських ініціатив у протидії кіберзлочинності;
2. Проаналізувати механізми протидії російським кібератакам на критичну інфраструктуру України;
3. Розглянути процес гармонізації українського законодавства з європейськими стандартами кібербезпеки.

Будапештська конвенція, ухвалена у 2001 році, є першим у світі міжнародним документом, що створив юридичне підґрунтя для протидії кіберзлочинам. Вона визначила перелік кіберзлочинів, таких як несанкціонований доступ до систем, перехоплення даних та втручання в роботу інформаційних мереж, і зобов'язала країни-підписанти криміналізувати ці дії у своєму національному законодавстві [2]. Україна приєдналася до Конвенції в 2006 році, що дозволило їй інтегруватися в міжнародну систему співпраці, зокрема спростити видачу кіберзлочинців, проводити спільні розслідування та обмінюватися електронними доказами [6].

Однак сама Конвенція – це лише початок. Сьогодні реалізується проект CyberEast+ (2024–2027), спільна ініціатива ЄС та Ради Європи, яка спрямована на вдосконалення українського законодавства та політики в сфері кібербезпеки [3]. Цей проект передбачає тренінги для слідчих, розробку нових методів цифрової криміналістики та підтримку у зборі доказів воєнних злочинів, скоєних за допомогою кіберзасобів [6].

Крім того, ключову роль у координації міжнародних зусиль відіграють Європол та Європейський центр боротьби з кіберзлочинністю (EC3). EC3, створений у 2013 році, забезпечує оперативну, аналітичну та цифрово-криміналістичну підтримку правоохоронним органам країн ЄС. Україна активно взаємодіє з цими структурами, беручи участь у міжнародних операціях, таких як затримання кіберзлочинців, які діяли на території України та ЄС [5].

Також варто згадати про Агентство ЄС з кібербезпеки (ENISA), яке відіграє ключову роль у формуванні європейських стандартів кібербезпеки. У листопаді 2023 року Україна підписала історичну угоду про співпрацю з ENISA, що

відкриває доступ до європейського досвіду, спільних навчань та консультацій щодо гармонізації законодавства [4].

Отже, міжнародне партнерство, що базується на положеннях Будапештської конвенції та підтримується ініціативами європейських інституцій, відіграє визначальну роль у боротьбі з кібернетичними загрозами. Завдяки цьому Україна отримує можливість не тільки ефективно протистояти кіберзлочинності, але й поступово стати частиною європейського простору кібербезпеки.

З початком повномасштабної війни у 2022 році Україна стикнулася з безпрецедентною хвилею кібератак з боку Росії. Ці атаки мали на меті дестабілізувати критичну інфраструктуру, послабити обороноздатність країни та завдати шкоди державному управлінню [1].

У цьому аспекті підтримка, яку Європейський Союз надає Україні, має надзвичайно важливе значення. Однією з головних програм є створення міжнародної групи швидкого реагування на кіберінциденти (Cyber Rapid Response Team, CRRT), діяльність якої спрямована на допомогу Україні у виявленні цифрових загроз і здійсненні цифрових розслідувань. Також ЄС активно надає технічну підтримку, забезпечуючи українську сторону серверами, захищеним мережевим обладнанням і спеціалізованим програмним забезпеченням для контролю кіберзагроз [5].

Важливою складовою взаємодії є взаємний обмін оперативною інформацією за участі європейських центрів кібербезпеки, зокрема CERT-UA і мережі CSIRTs. Це дає можливість оперативно виявляти нові виклики та запобігати серйозним кіберінцидентам. Не менш суттєвим напрямом є застосування Європейським Союзом санкцій проти російських кіберугруповань. Такі заходи передбачають персональні санкції щодо співробітників ГРУ та ФСБ, блокування активів злочинців і обмеження їх можливостей користуватись європейською фінансовою системою. Завдяки цим крокам суттєво обмежується діяльність таких злочинних груп, як Evil Corp і Trickbot [5].

Україна вже суттєво просунулася на шляху імплементації європейських стандартів. Наприклад, чинне українське законодавство відповідає ключовим положенням Будапештської конвенції, ратифікованої нашою державою ще у 2006 році. Це охоплює криміналізацію таких злочинів у кіберпросторі, як незаконний доступ до інформаційних систем, незаконне перехоплення інформації та порушення роботи комп'ютерних мереж [2].

Втім, нині виникають нові виклики, що пов'язані зі стрімким ускладненням характеру кібератак. Зокрема, з'являються нові форми кіберзлочинності, серед яких атаки на блокчейн-платформи, використання мереж ботів і кібератаки, націлені на критично важливі системи. Через це українське

правове регулювання потребує подальшої модернізації, щоб адекватно реагувати на сучасні виклики [1].

Ключовим напрямом у цьому контексті є імплементація положень Директиви ЄС 2013/40/EU, яка визначає мінімальні стандарти щодо криміналізації кібератак у країнах Європейського Союзу. Україна вже внесла до кримінального законодавства відповідні зміни, які передбачають покарання за незаконний доступ до систем, поширення шкідливих програм та інші кіберправопорушення, що відповідають нормам Директиви [4].

Окрім цього, війна стала додатковим стимулом до швидшого узгодження законодавства України з європейськими нормами. Під впливом реальних кібератак країна запроваджує найкращий європейський досвід, зокрема систему оперативного інформування про кіберінциденти, що забезпечує швидке реагування на нові загрози [4].

Наступними заходами мають стати:

- Узгодження нормативних актів з європейськими стандартами, насамперед у сфері захисту персональних даних, критичної інфраструктури та цифрових комунікацій.
- Прийняття нового законодавства відповідно до появи актуальних директив і регламентів ЄС, зокрема імплементація Директиви NIS2, яка встановлює підвищені вимоги до захисту критичних систем.
- Підвищення професійного рівня спеціалістів шляхом проведення тренінгів, стажувань у європейських інституціях (Європол, ENISA), а також участі в міжнародних навчаннях з кібербезпеки [4].

Таким чином, Україна вже здобула серйозний досвід взаємодії з ЄС у сфері кіберзахисту. Завдяки активній співпраці з такими європейськими структурами, як Європол, ENISA та EC3, а також завдяки участі в проєктах типу CyberEast+ і Cyber Rapid Response Team, Україна значно посилила свої можливості з кібероборони. Ми вже досягли помітних результатів: адаптували європейські стандарти до національного законодавства, навчилися швидко відповідати на кібератаки й успішно налагодили інформаційний обмін з європейськими партнерами. Проте в умовах постійного розвитку кібернетичних загроз необхідно й надалі активно впроваджувати міжнародну співпрацю, використовувати сучасні технології та адаптувати законодавчу базу до вимог ЄС. Це дозволить Україні не просто ефективно протидіяти кіберзагрозам, а й повністю інтегруватися в європейський простір кібербезпеки.

Список використаних джерел

1. Bagve, M. (2023, June 28). Ukraine Since 2022, Ukraine's critical infrastructure has been affected 3,000 times. Banking information security. URL:

<https://www.bankinfosecurity.com/ukraines-critical-infrastructure-hit3000-times-since-2022-a-22393#:~:text=20,the%20SSSCIP%20said>

2. Convention on Cybercrime (ETS No. 185). Budapest 23/11/2001. Council of Europe. Treaty Office. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treatyenum=185>

3. CyberEast+ (2025). Council of Europe Portal. URL: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/cybereast>

4. European Union Agency for Cybersecurity's first NIS360 report (2024). ENISA. URL: <https://www.enisa.europa.eu/>

5. Europol: Russia's war on Ukraine led to significant boost in DDoS attacks on EU targets URL: <https://sofiaglobe.com/2023/09/13/europol-russias-war-on-ukraine-led-to-significant-boost-in-ddos-attacks-on-eu-targets/>

6. Ukraine is enhancing its co-operation with the Cybercrime Programme Office of the Council of Europe(2024, April 11). Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/cybercrime/-/ukraine-is-enhancing-its-co-operation-with-the-cybercrime-programme-office-of-the-council-of-europe>

Науковий керівник: Солових Віталій Павлович, д.держ.упр., проф., професор кафедри міжнародних відносин ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАЛУЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ДОПОМОГИ ДЛЯ ЗСУ НА ПРИКЛАДІ БЛАГОДІЙНОГО ЯРМАРКУ В ПОРТУ, ПОРТУГАЛІЯ

Коновальська Катерина Олександрівна,
здобувачка 3-го курсу групи УМВ-31 ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
kateryna.konovalska@student.karazin.ua

Солових Євгенія Миколаївна,
к. політ.н., доцент кафедри міжнародних відносин
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
j.m.solovikh@karazin.ua

Сьогодні ми живемо в часи невизначеності, швидких змін та непередбачуваних політичних рішень, які стосуються як України, так всього світу. Після подій 20 лютого 2014 року, - з початком тимчасової окупації Криму

і Севастополя Росією, а також 24 лютого 2022 року - повномасштабного вторгнення з боку країни – агресорки, Україна стає топ- темою світових ЗМІ. Після повернення Д. Трампа до Білого дому та його перемовин з В. Зеленським, зарубіжні медіа почали писати про нашу державу з новою зацікавленістю, висувачи нові прогнози щодо подальшого розвитку війни. Як ніколи раніше, стає очевидним: Україні необхідне єднання з Європою проти спільного ворога - РФ. Військова агресія супроводжується також інформаційним, економічним і дипломатичним тиском.

Метою дослідження є виявлення потенціалу культурної дипломатії як засобу залучення фінансової допомоги для ЗСУ на прикладі благодійного ярмарку, організованого українською діаспорою в місті Порту (Португалія).

Перед Україною стоять нові виклики — зміцнювати позиції на міжнародній арені, поглиблювати реальну інтеграцію до європейської спільноти та об'єднувати зусилля із західними партнерами для протистояння агресії з боку РФ.

На нашу думку, одним з недооцінених видів впливу на політичні рушії в сучасних реаліях російсько-української війни є культурна дипломатія, і як сказав відомий американський дипломат Г. Кіссінджер у своїх роботах «Дипломатія» (*Diplomacy*, 1994) [Error! Reference source not found.] та «Світопорядок» (*World Order*, 2014) [Error! Reference source not found.], що будь-яка дипломатія є продовження війни іншими засобами. Вважаємо, що під час прийняття важливих політичних рішень керівниками держав, саме культурна дипломатія може стати ключовим інструментом зміцнення міжнародної підтримки України. Погоджуємось з дослідником О. Штирвовим, який визначив культурну дипломатію як розгортання культурної політики держави на підтримку її зовнішньополітичних цілей або дипломатії [Error! Reference source not found., С. 217].

Яскравими прикладами культурної дипломатії є проведення різноманітних фестивалів, конкурсів та ярмарок в різних країнах світу. Так, у місті Порту вже більше двох років проводять благодійний ярмарок, організований українською діаспорою. Цей захід - це не лише спосіб зібрати кошти на допомогу Україні, але й ефективний механізм комунікації, що нагадує місцевому населенню про те, що війна в Україні триває, а також це можливість для кращого розуміння української культури, проблем та викликів, з якими стикається наша країна. Шляхом дослідження сезонності, суми зібраних коштів та динаміки відвідуваності, можна виявити закономірності, які допоможуть зробити подібні заходи більш результативними та привернути увагу до благодійного заходу (таб. 1).

Таблиця 1

Вплив важливих подій на надходження коштів під час благодійного ярмарку в місті Порту (Португалія)

Дата надходження коштів	Фінансові надходження після проведення благодійного ярмарку, сума (UAH)	Визначні події, а також внутрішні та зовнішні фактори, які могли вплинути на збір коштів
29 липня 2022 р.	6751	У цей період тривали інтенсивні бої на сході та півдні України (зокрема, російські війська намагалися просунутися в Донецькій області). Також проводилась активна інформаційна кампанія в соцмережах серед української діаспори в м. Порту, були створені нові спільноти та телеграм-канали.
18 серпня 2022 р.	22359	Збільшення донатів може бути пов'язане з успішними ударами українських сил по російських складах боєприпасів та логістичних центрах на півдні України [Error! Reference source not found.]. У португальських медіа з'являється більше матеріалів про Україну, акцент на успіхах ЗСУ викликав підтримку з боку місцевих мешканців.
31 жовтня 2022 р.	6310	У цей час російські війська активізували ракетні обстріли українських міст. Розміщення постів із фото постраждалих українських міст у португальських Facebook-групах; емоційний вплив посилював мотивацію людей допомагати.
6 травня 2023 р.	28667	У цей час російські війська активізували ракетні обстріли українських міст. Публікації звітів про використання зібраних коштів викликали довіру до організаторів ярмарку.
2 липня 2023 р.	12298	У цей період тривали бої на південному напрямку, зокрема в Запорізькій області, що могло вплинути на активність донорів. Прямі ефіри з благодійного ярмарку, інтерв'ю з волонтерами; зростання охоплення у соцмережах і місцевих новинах.
15 липня 2023 р.	12306	Продовження боїв на півдні та сході України, зокрема спроби звільнення окупованих територій, могли спонукати громадян до підтримки армії. У португальських ЗМІ поширювалось відео зі словами вдячності від українських військових.
29 липня 2023 р.	16000	У цей час українські сили досягли певних успіхів на фронті, що могло підвищити оптимізм і, відповідно, рівень донатів.

		Активна співпраця з португальськими НУО; спільні заходи із залученням місцевих митців.
12 серпня 2023 р.	10137	Тривалі бої та необхідність підтримки військових операцій. Просування кампанії через Instagram сторінки волонтерських ініціатив та крафтових брендів українців у Порту.
10 вересня 2023 р.	10000	У цей період українські сили продовжували наступальні дії, що вимагало додаткових ресурсів і могло стимулювати благодійність. Також з'являється ряд статей про українську культуру в місцевих ЗМІ м. Порту; інтерес до ярмарку зростає.
29 жовтня 2023 р.	7010	Зниження суми донатів може бути пов'язане з відсутністю значних подій на фронті. Спостерігалась зниження активності в соцмережах та інформаційної підтримки події.
4 грудня 2023 р.	11000	Висока інтенсивність бойових дій на різних напрямках фронту, значні втрати з обох сторін та продовженням російських атак на цивільну інфраструктуру України. В публікаціях у TikTok українці в м. Порту ділилися історіями своїх родин з фронту.
17 лютого 2023 р.	13725	У цей час відзначалася активізація бойових дій на сході України, що могло сприяти зростанню донатів. Ефективною була розсилка листів підтримки із запрошенням на ярмарок серед португальських підприємців.
3 березня 2023 р.	15464	Тривалі бої та необхідність підготовки до весняних операцій могли стимулювати громадян до фінансової підтримки ЗСУ. Також було проведено інформаційну кампанію про нагальні потреби ЗСУ у зв'язку з планованими весняними діями.
24 грудня 2024 р.	4000	Зниження донатів може бути пов'язане з передсвятковим періодом та фінансовими витратами населення на особисті потреби. Спостегалось зменшення інформування через святковий період; акцент у ЗМІ змістився на родинні справи.
1 березня 2025 р.	20740	Зрив переговорів між Зеленським і Трампом у Білому домі щодо видобутку корисних копалин сприяв збільшенню донатів на підтримку ЗСУ. Вірусилось відеозвернення українських військових, де вони на тлі військової техніки звертаються до іноземців англійською мовою "Dear friends in the West, we are holding the line not just for Ukraine, but for your safety too. Don't let politics destroy our unity".

Отже, благодійний ярмарок став не лише способом зібрати кошти для підтримки України, але й важливою частиною публічної дипломатії, яка об'єднала інформаційну, культурну й емоційну складові. Завдяки синергії - активності української діаспори, волонтерів і підтримці дипломатичних представництв, організаторам заходу вдалося привернути увагу місцевої спільноти до гуманітарних потреб України, і водночас сформуванню позитивне сприйняття нашої держави. Важливу роль мали й інформаційні приводи, пов'язані з офіційними особами: зокрема, участь Першої леді України О. Зеленської та віцепрем'єрки Ю. Свириденко у візиті до Португалії (24 жовтня 2024 року), а також поїздка Президента В. Зеленського до Лісабона (28 травня 2024 року), де він зустрівся з прем'єр-міністром Л. Монтенегру та підписав безпекову угоду.

Після результатів перемовин 28 лютого 2025 р. між Д.Трампом і В. Зеленським спостерігається позитивна динаміка в інформаційному просторі та зростання обсягів донатів. Також у лютому цього року президент Європейської Ради А. Кошта запросив Зеленського на спеціальний саміт ЄС (6 березня), присвячений майбутній підтримці України, що, можливо, теж позитивно вплинуло на активність донорів. Українська діаспора та біженці також залишаються активними учасниками інформаційної підтримки, продовжуючи залучати увагу міжнародної спільноти до ситуації в Україні. Усе це дає підстави прогнозувати подальше зростання зацікавленості до української теми на міжнародній арені.

Список використаних джерел

1. Штиршов О. Культурна дипломатія як інструмент зовнішньої політики держави. *Державне управління удосконалення та розвиток*. С. 215-218.
2. Russia-Ukraine war live: Russian defence minister sidelined by Putin and 'ridiculed' for 'ineffectual' leadership, says UK. *The Guardian*. 29 серпня 2022. URL: <https://www.theguardian.com/world/live/2022/aug/29/russia-ukraine-war-nuclear-watchdog-team-will-visit-zaporizhzhia-this-week-says-chief-live> (дата звернення: 29.08.2022).
3. Kissinger H. *Diplomacy*. New York : Simon & Schuster, 1994. 912 p. ISBN 978-0-671-65991-8.
4. Kissinger H. *World Order*. New York : Penguin Press, 2014. 420 p.

ПОТЕНЦІАЛ ЦИФРОВОЇ СТРАТЕГІЇ ЄС

Копиленко Діана Сергіївна,

студентка 3-го курсу групи УМІ-31 ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
diana.kopylenko@student.karazin.ua

З огляду на глобальні кліматичні зміни, необхідність аналізу впливу новітніх технологій на суспільство та довкілля, а також поява такого поняття як цифровий розрив і зростаючий рівень кіберзлочинності, розроблення стратегій для контролю та усунення цих загроз як у межах Європейського Союзу, так і поза ним, набуло першочергового значення. У свою чергу ЄС розробив структуровану та комплексну цифрову стратегію. Її наявність є важливою складовою порядку денного будь-якого партнерства, що створює чіткий механізм регулювання негативних наслідків цифрової еволюції.

Метою даної роботи є визначення потенціалу цифрової стратегії Європейського Союзу через розгляд її історичного розвитку, законодавчих ініціатив, ключових проєктів, механізмів фінансування та оцінки наявних викликів для окреслення перспектив цифрової трансформації європейського простору в контексті глобальної конкуренції.

Розглядаючи трансформацію діяльності у контексті усвідомлення важливості цифрової політики в межах Європейського Союзу, можна зазначити, що свій початок вона бере із запровадження стратегії «Європа 2020», сформованої у 2010 році, а також цифрового порядку денного для Європи, який фактично визначав два основні напрямки: впровадження високошвидкісного Інтернету та використання переваг єдиного цифрового ринку для домогосподарств і компаній [2, с. 9].

Загалом, у період з 2019 по 2024 рік було запропоновано та впроваджено низку проєктів, що стосуються головних проблемних аспектів у сфері діджиталізації. Було ухвалено 23 законодавчі документи, які мають сприяти зміцненню позицій ЄС у цифровому десятилітті. Однією з ключових законодавчих ініціатив є Закон про штучний інтелект, який став першим у світі нормативним актом, що визначає правила використання ШІ залежно від рівня потенційних ризиків. Цей документ має на меті забезпечити дотримання прав людини та безпеку, зокрема в етичному аспекті, водночас встановлюючи збалансовані та пропорційні вимоги до функціонування ШІ-систем у країнах ЄС. Окрім Закону про ШІ, можна виділити нормативні акти, спрямовані на створення

економіки, орієнтованої на підтримання діджитал стратегій та забезпечення справедливих й конкурентоспроможних цифрових ринків для зростання приватних підприємств, наприклад Закон про управління даними, Акт про взаємодію в Європі, Закон про цифрові послуги та Закон про цифрові ринки. В пріоритеті стоїть посилення захисту від онлайн загроз і дезінформації для створення безпечного та прозорого цифрового простору.

Значна увага приділяється питанням кібербезпеки та стійкості цифрових мереж. У цьому напрямі, було оновлено нормативні рамки, зокрема Директиву про безпеку систем, Закон про кіберсолідарність і Закон про кіберстійкість. Державні онлайн-сервіси тепер функціонують за допомогою цифрового гаманця – EU Digital Identity Wallet [5].

Довгострокові проекти, реалізуються у вигляді плану «Шлях до цифрового десятиліття» та базуються на програмі «Цифровий компас». Мета програми полягає у цифровій трансформації соціальних та економічних аспектів Союзу. Проект також охоплює питання людини у цифровому середовищі, сформованому завдяки розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). У планах проекту зазначено чотири основні цілі: забезпечення загального доступу до мережі (якісне підключення до 5G та високошвидкісного Інтернету) тобто подолання проблем цифрового розриву, покращення рівня цифрової грамотності серед різних верств населення, цифрова трансформація бізнесу (створення програм на основі концепції «великих даних» та ШІ), а також цифровізація державних послуг. Аналогічну активну політику запроваджує і Україна, розвиваючи застосунок «Дія» для уможливлення взаємодії з державою через електронні сервіси. Станом на сьогодні 23 країни ЄС мають власні цифрові стратегії. Лідерами за ефективністю цифрових трансформацій та рівнем розвитку цифрової економіки є Фінляндія, Швеція, Данія та Нідерланди.

Не менш важливим для успішної реалізації цифрової стратегії є фінансування. Головними джерелами фінансування зазвичай виступають національний бюджет, фонди Європейського Союзу, приватні вкладення або їхнє поєднання. Найбільш розповсюдженою практикою є комбінований підхід, що передбачає залучення державних коштів разом із фінансуванням із європейських фондів, зокрема European Structural and Investment Funds, Digital Europe Programme, EU Recovery and Resilience Fund, the Connecting Europe Facility, Horizon Europe, European Territorial Cooperation, EU4Health та інші [1, с. 11].

ЄС має значний потенціал у сфері цифрового розвитку, що базується на системному підході до планування, точності у визначенні цілей і механізмах їх реалізації. Однак дійсність свідчить, що Євросоюз суттєво відстає за показниками обсягу інвестицій від США та своїх азійських партнерів.

Європейські технологічні показники, м'яко кажучи, не в найкращому стані. Незважаючи на амбітні цілі, перед Європейським Союзом стоїть низка проблем, які потребують оперативного вирішення. Згідно зі звітом про стан цифрового десятиліття за 2024 рік, у 2023 році лише 55,6% громадян ЄС мали принаймні базові цифрові навички, порівняно з 2021 роком, коли цей показник становив 53,9%, а оптоволоконні мережі, необхідні для використання передових технологій, включаючи ШІ та хмарні обчислення, охоплюють лише 64% домогосподарств, тоді як швидкісний 5G-зв'язок покриває лише половину території Євросоюзу [4]. Темпи зростання досі залишаються недостатніми для досягнення цілей на 2030 рік, що потребує коригування поточної стратегії.

Якщо говорити про інвестування в науково-дослідні розробки у сфері технологій, то за останні 15 років частка європейських країн у загальному обсязі світових інвестицій значно скоротилася. Наприклад, частка Німеччини знизилася з 8% до 2%, а Франції – з 6% до 2%. Водночас ЄС поступається своїм американським та азійським конкурентам за кількістю професіоналів у галузі. Знову ж таки, ЄС покладається на свої активи у сфері фінансових фондів, однак така система фінансування на практиці виявляється нестабільною. Тут є доречною думка дослідника Ієна Бегга, який аналізує проблеми бюджетного планування в умовах збільшення кількості країн-членів, наголошуючи на складнощах фінансування довгострокових проєктів у ЄС [3].

Окрім цього, значною помилкою ЄС завжди було повне покладання на зовнішні ресурси. Це призвело до певної стагнації окрім цього і до залежності від дешевої робочої сили та імпорту енергоресурсів замість створення власних альтернатив. Нині Європа стоїть перед необхідністю ухвалення швидких і важливих рішень. Якщо цей момент буде втрачено, можливість хоча б наздогнати конкурентів у цифровій сфері зникне. Нездатність ефективно масштабувати інноваційний бізнес має серйозні наслідки для економічного розвитку та технологічного лідерства ЄС. Водночас спостерігається поступове усвідомлення цих проблем, і Європейська Комісія під керівництвом Урсули фон дер Ляєн виокремлює технології та їх розвиток як один із ключових напрямків своєї діяльності.

Отже, запроваджені загальноєвропейські правила у сфері інновацій сприяли реалізації низці цілей цифрового десятиліття, підвищенню конкурентоспроможності, розвитку цифрового простору, орієнтованого на людину, посиленню захисту громадян, зростанню підприємств, а також поглибленню єдиного ринку та формуванню цифрової економіки за межами ЄС. Європейський Союз має значний цифровий потенціал, проте для його реалізації необхідні системні інвестиції, технологічна незалежність та ефективне масштабування інновацій. Незважаючи на існуючі проблеми, підхід ЄС до

цифрової політики залишається системним та гнучким, що дозволяє адаптувати його до сучасних реалій.

Список використаних джерел:

1. Гриценко К., Яценко В., Могильна К. Досвід ЄС щодо розроблення та впровадження стратегічних документів цифрової трансформації на національному рівні. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2024. Т. 103, № 5. С. 1–20.
2. Дзяд О., Михайленко О. Сучасна цифрова стратегія єс. *Актуальні проблеми європейської та євроатлантичної інтеграції України* : матеріали XIX наук.-практ. конф, м. Дніпро, 16 черв. 2022 р. Дніпро, 2022. С. 9–11.
3. Ішков П. Бюджетна політика ЄС: відповіді на кризи та виклики. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71.
4. European Commission. (2024, July 2). *Annex 2 to the Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: State of the Digital Decade 2024* (COM(2024) 260 final). Brussels.
5. Report on the state of the digital decade 2024. Luxembourg : Publications Office of the European Union, 2024. 28 с.

Науковий керівник: Солових Віталій Павлович, професор кафедри міжнародних відносин ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу» Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доктор з державного управління, професор.

ІНФОРМАЦІЙНА ТА КІБЕРБЕЗПЕКА В КОНТЕКСТІ ДІЯЛЬНОСТІ НАТО: ВИКЛИКИ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ КОЛЕКТИВНОЇ ОБОРОНИ

Котляров Максим Артемович

здобувач вищої освіти 1-го курсу (магістр)

групи УМІБ-51

Навчально-науковий інститут

«Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

maxkot733@gmail.com

Питання інформаційної та кібербезпеки у контексті діяльності НАТО набувають дедалі більшої актуальності на тлі ескалації гібридних загроз і зростання технологічної складності сучасних конфліктів. Стратегічна адаптація НАТО включає переосмислення підходів до оборони не лише у військовій сфері,

але й у цифровому просторі. Агресивна поведінка авторитарних режимів, зокрема Росії, яка активно використовує кібератаки та інформаційні кампанії для підриву західних демократичних інститутів, змусила Альянс переглянути свою стратегію колективної безпеки, надавши особливу увагу питанням кібербезпеки та протидії дезінформації.

Інформаційна безпека є критичним компонентом сучасної оборони НАТО, оскільки дезінформаційні кампанії можуть мати не менший вплив на стратегічну стабільність, ніж традиційні військові загрози. Країни НАТО, зокрема США та держави Європейського Союзу, зіткнулися з серйозними проблемами внаслідок масованих інформаційних атак, спрямованих на вплив на внутрішню політику цих держав, посилення суспільної поляризації та підризу довіри до демократичних інститутів[1]. Зокрема, під час виборчих кампаній в США 2016 року та референдуму щодо Brexit у Великій Британії, Росія здійснювала цілеспрямовані операції з дезінформації через соціальні медіа, що сприяло поглибленню внутрішніх політичних криз у цих країнах[2].

З огляду на зростання впливу дезінформації на міжнародну політику, НАТО вживає заходів для посилення колективної інформаційної безпеки. У 2018 році Альянс ухвалив нову кіберстратегію, яка передбачає як підвищення стійкості країн-членів до кіберзагроз, так і активні заходи з кіберзахисту та протидії дезінформаційним атакам. Важливою складовою цієї стратегії є розвиток кіберпотенціалу НАТО, що дозволяє Альянсу не лише захищати свої інформаційні системи, але й здійснювати наступальні операції в цифровому просторі, якщо це буде необхідно для захисту держав-членів[3].

Кібератаки стали одним із основних інструментів сучасної гібридної війни, і НАТО посилює свою здатність реагувати на подібні загрози. Один з найвідоміших прикладів — атака на комп'ютерні системи Естонії у 2007 році, що продемонструвала, наскільки руйнівними можуть бути кібератаки на інфраструктуру країни. Цей інцидент став каталізатором для розвитку кібербезпекової політики НАТО, що зрештою призвело до створення Центру кібероборони в Таллінні (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence), де розробляються стандарти та протоколи для протидії кібератакам[4].

Сучасні кіберзагрози, з якими стикаються країни НАТО, виходять за межі традиційних військових конфліктів і включають атаки на критично важливу інфраструктуру, фінансові системи та енергетичні мережі. Наприклад, Росія неодноразово застосовувала кібератаки для порушення енергетичних систем України, як це сталося у 2015 та 2016 роках, коли хакери вивели з ладу частину електромережі країни, що стало першим відомим випадком такої атаки на національну енергосистему[5].

Крім того, НАТО працює над удосконаленням своїх методів боротьби з дезінформацією. У 2017 році було засновано Центр стратегічних комунікацій НАТО (NATO StratCom COE) в Латвії, який займається аналізом дезінформаційних кампаній та розробкою контрзаходів. Основною метою цього центру є виявлення та викриття фейкових новин і спроб маніпуляцій у ЗМІ, а також створення більш стійкої інформаційної екосистеми серед країн-членів НАТО[6].

На додаток до кіберзахисту та протидії дезінформації, НАТО активно працює над посиленням співпраці між своїми країнами-членами у сфері військової безпеки, що включає адаптацію військових доктрин до нових умов ведення війни в цифрову епоху. Спільні навчання з кібероборони та обмін досвідом між країнами-членами відіграють ключову роль у зміцненні колективної безпеки Альянсу. Таким чином, інформаційна та кібербезпека стають центральними елементами оборонної стратегії НАТО, що дозволяє реагувати на нові виклики, які виникають у контексті гібридної війни.

З огляду на все більшу інтеграцію інформаційних та кібероперацій у військові стратегії авторитарних режимів, таких як Росія, посилення інформаційної та кібербезпеки стає важливим пріоритетом для НАТО. Альянс продовжує розробляти нові інструменти захисту і протидії, що дозволить забезпечити стабільність і безпеку своїх країн-членів в умовах постійно змінюваних загроз.

Список джерел:

1. European Commission, "Joint Communication to the European Parliament: Tackling Disinformation," 2018. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_18_3370 (last accessed: 29.09.2024)
2. Howard, P. N., & Kollanyi, B., "Bots, Trolls, and Fake News: The Role of Social Media in Trump's Election," 2016. URL: https://www.researchgate.net/publication/342257015_Bots_Elections_and_Social_Media_A_Brief_Overview (last accessed: 29.09.2024)
3. NATO, "Cyber Defence Pledge," 2018. URL: <https://g7.utoronto.ca/nato/2018-nato-commitments.html#:~:text=2018%2D41%3A%20Reaffirming%20NATO's%20defensive,part%20of%20a%20hybrid%20campaign> (last accessed: 29.09.2024)
4. NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE), "About Us," 2020. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_78170.htm#:~:text=The%20NATO%20Cooperative%20Cyber%20Defence,learned%2C%20and%20research%20and%20development (last accessed: 30.09.2024)

5. Greenberg, A., Sandworm: A New Era of Cyberwar and the Hunt for the Kremlin's Most Dangerous Hackers, 2019.

6. NATO StratCom COE, "Social Media as a Tool of Hybrid Warfare," 2020. URL:

https://stratcomcoe.org/publications/download/public_report_social_media_hybrid_warfare_22-07-2016-1.pdf (last accessed: 30.09.2024)

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ САНКЦІЙ НА ІНФОРМАЦІЙНУ ПОЛІТИКУ: НА ПРИКЛАДІ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Кочанов Володимир Валерійович

студент групи УМІБ-51

Навчально-науковий інститут «Каразінський інститут міжнародних відносин і туристичного бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

vladimirkochanov2003@gmail.com

Міжнародні санкції є важливим інструментом впливу на поведінку держав на міжнародній арені, особливо у випадках порушення міжнародного права або загроз миру та стабільності. Санкції можуть включати економічні, дипломатичні та військові обмеження, які змушують держави змінювати свою політику, зокрема в сфері інформаційної стратегії. Війна між Росією та Україною є показовим прикладом впливу міжнародних санкцій на інформаційну політику держави, що зумовлює формування нових комунікаційних підходів та впровадження заходів з інформаційної безпеки.

Серед найважливіших санкцій, запроваджених Заходом проти Росії, особливе місце займають економічні обмеження. Після анексії Криму у 2014 році та початку військової агресії на Донбасі Росія отримала санкції, що охопили різні сектори економіки: енергетику, банківську сферу, експорт технологій та постачання військового призначення. Поглиблення санкцій після повномасштабного вторгнення в Україну у 2022 році ще більше ізолювало Росію від міжнародної фінансової системи та світового ринку. Це змусило країну переорієнтувати ресурси на внутрішнє виробництво та налагоджувати нові економічні зв'язки з партнерами, зокрема Китаєм та Індією. Водночас вплив санкцій виходить за межі економіки та охоплює сферу інформаційної політики[1].

Під тиском економічних санкцій російська влада була змушена адаптувати свою інформаційну стратегію як у внутрішньому, так і в міжнародному вимірі. Ізоляція від західних ринків і технологій породила потребу посилити пропаганду з метою легітимізації дій російського керівництва. Санкції проти медіагігантів, таких як *Russia Today (RT)* та *Sputnik*, заблокували їхню діяльність у Європі та США, що спонукало Росію активніше використовувати соціальні мережі, онлайн-платформи та дипломатичні канали для впливу на глобальну громадську думку. Наприклад, після блокування RT в ЄС Росія почала активніше задіювати свої дипломатичні представництва для поширення пропаганди, а також створювати нові платформи для ведення інформаційної війни[2].

Росія також відреагувала на міжнародні санкції на внутрішньому рівні. Засоби масової інформації, контрольовані державою, почали активно поширювати наратив про «облогу» з боку Заходу, що допомогло російській владі зміцнити підтримку серед населення. Дезінформація та пропаганда стали невід'ємною частиною внутрішньої політики, зосередженої на зображенні Росії як захисниці традиційних цінностей і противниці «західної агресії». Було створено нові механізми контролю за інформаційним простором, зокрема прийнято закони, які обмежують свободу слова та доступ до незалежних джерел інформації. Закриття таких ЗМІ, як «Дождь» та «Новая газета», є одним із прикладів цієї політики.

Крім того, Росія посилила використання власних соціальних мереж, таких як «ВКонтакте» та «Одноклассники», для поширення прокремлівських наративів. Одночасно було заблоковано доступ до західних платформ, таких як Facebook, Twitter та Instagram, які могли слугувати джерелом альтернативної інформації. Цей крок сприяв формуванню закритого інформаційного простору, в якому домінують контрольовані державою та лояльні до Кремля джерела новин.

Україна, зі свого боку, використала міжнародні санкції як важливий елемент власної інформаційної політики. Санкції, запроваджені проти Росії, активно підтримувалися українською дипломатією, яка прагнула довести необхідність продовження та посилення економічного тиску на державу-агресора. Інформаційна політика України була спрямована на консолідацію міжнародної підтримки та формування образу Росії як агресора. Це включало активну співпрацю з міжнародними ЗМІ, організацію пресконференцій та виступів українських лідерів на міжнародних форумах.

Одним із найяскравіших прикладів є активна діяльність Президента України Володимира Зеленського, який регулярно звертається до парламентів різних країн, міжнародних організацій і форумів, зокрема ООН і НАТО, з метою розширення санкцій та отримання військової допомоги. Україна також широко

використовує соціальні мережі та інші платформи для протидії російській дезінформації, що стало одним із ключових елементів інформаційної війни[3].

Санкції також мали суттєвий вплив на протидію дезінформації. Європейський Союз, Сполучені Штати Америки та інші країни не лише запровадили економічні обмеження, а й вжили заходів для боротьби з російською пропагандою. Заборона на мовлення каналів *RT* та *Sputnik*, а також блокування дезінформаційних кампаній Росії в соціальних мережах стали частиною глобальної стратегії протидії дезінформації.

Крім того, на міжнародному рівні були створені спеціалізовані аналітичні центри, що займаються моніторингом та аналізом інформаційних операцій Росії. Це дозволило більш ефективно реагувати на інформаційні атаки та сприяло формуванню безпечнішого інформаційного простору[4].

Міжнародні санкції суттєво вплинули на інформаційну політику як Росії, так і України під час російсько-української війни. Вони змусили Росію адаптувати свої інформаційні стратегії, посиливши контроль над внутрішніми медіа та розширивши масштаби пропаганди. Одночасно Україна використала санкції як засіб мобілізації міжнародної підтримки та протидії російській дезінформації, зосереджуючись на викритті правди про агресію з боку Росії.

Санкції не лише сприяли ізоляції Росії на світовій арені, а й стали стимулом для розвитку нових механізмів боротьби з дезінформацією в глобальному масштабі.

Список використаних джерел:

1. Карейво О. М. Економічні санкції як інструмент сучасної міжнародної політики: вплив на Росію під час російсько-української війни. *Збірник наукових праць Національного університету «Києво-Могилянська академія»*, 2022, с. 45-58.

2. Мінченко О. В. Міжнародна інформаційна безпека та протидія російській дезінформації в умовах санкцій. *Інститут стратегічних досліджень при Президентові України*, 2023. URL: <https://isd.gov.ua/articles/information-security-ukr> (Дата звернення: 20.09.2024)

3. European Council. EU Sanctions Against Russia Over Ukraine. 2023. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/> (last accessed: 20.09.2024)

4. NATO Strategic Communications Centre of Excellence. Russia's Disinformation Campaigns and How to Counter Them. 2023. URL: <https://stratcomcoe.org/publications/russias-disinformation-campaigns-and-how-to-counter-them/379> (last accessed: 20.09.2024)

ЯК РОСІЯ СТАЄ СИРОВИННИМ ПРИДАТКОМ КИТАЮ

Крупський Владислав Віталійович

здобувач бакалаврського рівня вищої освіти 4-го курсу,

група 6.01.291.010.21.1

Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця

vladkrupskiy13@gmail.com

Після розпаду СРСР Росія перейшла до ринкової економіки, зіткнувшись із соціально-економічними кризами 90-х років. Незважаючи на труднощі, країна змогла залучити іноземний капітал та зміцнити торговельні зв'язки з Європейським Союзом, який став основним споживачем російських енергоресурсів. У відповідь на постачання нафти та газу Москва отримувала інвестиції та технології для модернізації своєї промисловості.

Однак, нова економічна динаміка розпочалася на початку 2000-х, і вектор розвитку для зовнішніх торгових відносин Росії різко змінився. Швидко розвинувши свою економіку, зміцнивши промисловий потенціал та активно запровадивши інновації, Китай став не лише потужною економічною одиницею та глобальним геополітичним актором, але й важливим партнером для Росії. Спочатку економічне співробітництво обмежувалось імпортом китайських споживчих товарів, таких як текстиль, одяг, взуття, електроніка та побутова техніка. Але з часом ситуація почала змінюватися. Із посиленням обсягів двосторонньої торгівлі китайсько-російські зв'язки ставали все більш нерівноправними, асиметричними. Пекін почав активно інвестувати у високотехнологічні галузі Росії, зокрема інформаційні технології, біотехнології та енергетику. Це суттєво підвищило взаємну привабливість країн і створило нові можливості для економічної співпраці, особливо у сферах науково-дослідницької діяльності та обміну технологіями [6].

Попри історичні розбіжності, економічний прагматизм зблизив Росію і Китай, перетворивши Пекін на важливого партнера для Москви. Співпраця в енергетичному секторі стала особливо інтенсивною, зокрема завдяки реалізації інфраструктурних проектів, таких як нафто- та газопроводи. Так, у 2010 році в рамках проекту «Східний Сибір – Тихий океан» (ССТО) в Амурській області було запущено в експлуатацію нафтопровід Росія – Китай. Про це заявив тоді ще прем'єр-міністр Росії Володимир Путін, додаючи: «для Китаю – це стабілізація в постачаннях, в енергобалансі, для Росії – це вихід на нові, перспективні ринки Азіатсько-Тихоокеанського регіону» [Цит. за: 1]. Уже в 2014 році, про що пише

«BBC News Україна», «РФ та Китай почали будівництво нового газопроводу «Сила Сибіру» з церемонії у Якутську. Китайська національна нафтогазова корпорація (CNPC) погодилася придбати у «Газпрома» газу на 400 млрд доларів. Росія постачатиме в КНР 38 млрд кубометрів газу щороку протягом 30 років» [2].

Що цікаво, співпраця між країнами не обмежувалася лише енергетичним сектором. Росія експортувала ліс, добрива, рибу, метали, розвивалися спільні фінансові ініціативи, такі як валютні свопи та інвестиційні фонди. Тобто Китай поступово ставав одним із ключових партнерів РФ у сферах енергетики, сировини, економіки та фінансів. Це підтверджують цифри, зокрема той таки «BBC News Україна» пише, що станом на 2013 рік «Китай є найбільшою країною-партнером Росії, а двосторонній товарообіг сягнув 90 млрд доларів» [2].

Дивлячись на тодішню геополітичну ситуацію, на початку 2014 року відносини між Росією та Заходом різко погіршилися через анексію Криму та конфлікт на Донбасі. Напруга у трикутнику США-ЄС-Росія сягнула піку, перетворивши співпрацю на конфронтацію. У відповідь, Захід запровадив санкції, які обмежили доступ Росії до фінансових ринків, технологій та ключових секторів економіки. Попри це, Росія не змогла повністю переорієнтуватися на Схід і залишалася залежною від колективного Заходу. У той же час Китай зміцнив свій статус як один із ключових партнерів, посилюючи залежність РФ від своїх промислових товарів. Хоча Москва формально не приєдналася до ініціативи «Один пояс - один шлях», у 2017 році країни обговорили низку спільних проектів, зокрема в сферах інфраструктури, машинобудування, хімічної та гірничодобувної промисловості [5].

Ситуація кардинально змінилася після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну, після чого розпочалася нова сторінка відносин РФ і з Заходом, і з Китаєм. Санкції стали безпрецедентними за своїм масштабом, охоплюючи ключові сектори російської економіки. Загалом відбулося глибоке розмежування країни від західних ринків, що, у свою чергу, змусило Москву активно шукати новий зовнішньополітичний вектор, нових альтернативних партнерів, серед яких Китай виділявся найбільше.

Для російської економіки глибша співпраця з Китаєм є життєво необхідною. Як зазначає експерт Deutsche Welle Олег Хохлов, «у 2023 році товарообіг Росії та Китаю встановив історичний рекорд. Згідно з даними китайської митниці, він перевищив 240 млрд доларів. Порівняно з 2022 роком, який теж був рекордним, зростання перевищило 26 відсотків». Аналізуючи ринок, аналітик додає: «Те, що буквально кожен третій імпортований товар надходить до Росії з КНР, робить союз двох країн, який вони називають «дружбою без кордонів», не дуже рівним» [3]. Тобто, більшість

високотехнологічних товарів, які раніше надходили з Європи та США, зараз постачаються з Китаю. А це стосується широкого спектру продукції – від електроніки та верстатів до автомобілів та комплектуючих для різних галузей промисловості.

У свою чергу, що експортує Росія? За даними статті редакції «Главком», «у 2022 році Росія найбільше експортувала до Китаю мінеральне паливо, сиру нафту й нафтопродукти – на 85,4\$ млрд. (74,8% від загального експорту), руду, шлаки, золу – на 3,6\$ млрд. (3,2%), деревину й вироби з неї – на 3,6\$ млрд. (3,2%)» [4]. За оцінкою агентства Bloomberg, «Китай радий купувати нафту і газ, допоки його влаштовують ціни. Наприклад, за тисячу кубометрів російського газу Китай 2022 року платив менше 300 доларів, тоді як Європа і Туреччина – майже тисячу» [Цит. за: 3]. Аналізуючи думки експертів, можна прийти до висновку, що «Росія хотіла б наростити обсяги постачання нафти і газу до Китаю, але КНР не поспішає будувати новий газопровід «Сила Сибіру – 2», щоб не залежати від трубопровідних постачань» [3].

Але російська залежність не обмежується лише в торгівлі, а й у фінансовому секторі. Відбувається так звана «юанізація» економіки, так як, за даними того ж Deutsche Welle, «Росія – єдина країна у світі, яка використовує юань як основну резервну валюту» [Цит. за: 3]. Ці дані підтверджуються та детальніше описуються редакцією «Главком»: «Частка юаню в оплаті російського експорту до Китаю за 2022 рік зросла у 32 рази (з 0,5% до 16%), в оплаті імпорту з Китаю до РФ – майже у 6 разів (з 4% до 23%)» [4].

Майбутнє китайсько-російських відносин впливатиме на світовий порядок, проте Пекін діє обережно. Хоча економічна співпраця пом'якшує санкційний тиск, Китай уникає відкритої підтримки, не постачає озброєння і остерігається санкцій з боку Заходу. Китайські компанії зайняли свою нішу на російському ринку, але жоден новий стратегічний проект після вторгнення досі не був оголошений.

Таким чином, «в економічній площині Китай розглядає Росію в якості постачальника дешевої сировини та ринку збуту своєї середньо-технологічної продукції» [4]. Але в геополітичному плані підтримка має свої межі, так як Китай не готовий ризикувати власними економічними інтересами заради РФ. Це свідчить про те, що майбутнє відносин між Москвою та Пекіном визначатиметься не лише економічними вигодами, але є геополітичними стратегічними розрахунками, в яких Росія не завжди є пріоритетним партнером для Китаю.

Список використаних джерел:

1. В рамках проекту «Східний Сибір – Тихий океан» запущений в експлуатацію нафтопровід РФ-Китай. *РБК-Україна*. 29.08.2010. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/news/v-ramkah-proekta-vostochnaya-sibir---tihiy-ocean-zapushchen-29082010105700>
2. Росія та Китай запускають газопровід «Сила Сибіру». *BBC News Україна*. 01.09.2014. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/business/2014/09/140901_russia_china_launch_gas_pipeline_vs
3. Хохлов О. Як Росія стає сировинним придатком Китаю. *Deutsche Welle*. 22.01.2024. URL: <https://www.dw.com/uk/ak-rosia-stae-sirovinnim-pridatkom-kitau/a-68050279>
4. Як Росія стає сировинним придатком Китаю. *Главком*. 25.03.2023. URL: <https://glavcom.ua/columns/ksfopenukraine/jak-rosija-staje-sirovinnim-pridatkom-kitaju-916645.html>
5. Jayaprakash R. S. A Decadal Review of Russia-China Economic Relations. *ORF Occasional Paper*. No. 462. February 2025. Observer Research Foundation. URL: <https://www.orfonline.org/research/a-decadal-review-of-russia-china-economic-relations>
6. Kluge J. Russia-China Economic Relations: Moscow's Road to Economic Dependence. *SWP Research Paper*. May 2024, Berlin. URL: <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2024RP06/>

Науковий керівник: **Кузь Олег Миколайович**, завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця, доктор філософських наук, професор

РОЛЬ УКРАЇНИ В БЕЗПЕЦІ ЄВРОПИ

Кублик Василь Ігорович

студент 1-го курсу групи УВ-51

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
vasyl.kublyk@student.karazin.ua

Європейська безпека є комплексною системою, що базується на співпраці між країнами, міжнародними організаціями та регіональними ініціативами. Війна Росії проти України стала ключовим фактором трансформації цієї системи, що змусило європейські країни переглянути свої стратегії оборони та безпеки [2]. Україна відіграє критично важливу роль у європейській безпеці,

будучи бар'єром між Європейським Союзом (ЄС) і РФ. Фактично, вона виконує функцію «щита» для Європи, зупиняючи військову агресію на своєму кордоні [4].

Російська агресія спричинила посилення координації між ЄС, НАТО та окремими державами у сфері безпеки. У відповідь на загрозу було збільшено фінансування оборонних програм, розширено військову присутність у Східній Європі та активізовано поставки озброєння Україні [3].

Відносини України з НАТО почали розвиватися з 1991 року, але стратегічно посилилися після початку російської агресії у 2014 році. НАТО надає Україні підтримку через військове навчання, матеріально-технічну допомогу та обмін розвідданими [1]. У межах Комплексного пакету допомоги (Comprehensive Assistance Package) Альянс забезпечує Україну сучасними оборонними технологіями, обладнанням та експертною підтримкою для реформування армії [1]. Після повномасштабного вторгнення РФ на територію України 2022 року, підтримка НАТО значно зросла: було надано сучасні системи озброєння, розширено військову присутність у країнах східного флангу Альянсу та підвищено рівень координації між Україною та країнами-членами НАТО [1].

ЄС надає Україні масштабну військово-технічну допомогу через Європейський фонд миру (EPF), що дозволяє закуповувати зброю та боєприпаси для української армії [3]. ЄС запровадив місію військової допомоги Україні (EUMAM Ukraine), у межах якої українські військові проходять навчання у країнах-членах ЄС. Україна розглядається як важливий партнер у розбудові європейської безпеки, тому тривають обговорення щодо її інтеграції в європейські оборонні ініціативи, такі як PESCO [3].

Війна в Україні змінила підходи до безпеки в Європі, довівши необхідність посилення колективної оборони та оперативного реагування на загрози. НАТО посилило свій східний фланг, розгорнувши додаткові сили у Польщі, країнах Балтії та інших державах-членах, що є безпосередньою відповіддю на війну в Україні [2]. Україна відіграє ключову роль у стримуванні російської агресії, а її військовий досвід стає основою для реформування та посилення європейських оборонних структур [4].

Окрім співпраці з НАТО та ЄС, Україна бере активну участь у регіональних ініціативах, таких як «Люблінський трикутник» (Україна-Польща-Литва) та «Кримська платформа», які спрямовані на зміцнення регіональної безпеки. Формат співпраці України з Великою Британією та Польщею у сфері безпеки дозволяє ефективніше координувати постачання озброєння та проводити спільні навчання. Регіональне співробітництво сприяє посиленню обороноздатності України, створенню стратегічних союзів та

обміну розвідданими [5].

У підсумку, Україна є ключовим елементом європейської безпеки, її боротьба визначає майбутнє безпекової архітектури регіону [2]. Співпраця з НАТО та ЄС дозволяє Україні отримувати військову, технічну та фінансову підтримку, що зміцнює її обороноздатність та стабільність регіону [1, 3]. Війна змусила європейські країни переосмислити свої підходи до безпеки, і Україна стала невід'ємною частиною нової безпекової структури Європи [4].

Список використаних джерел:

1. НАТО та Україна. 2025. URL: https://www.nato.int/cps/uk/natohq/topics_37750.htm. (дата звернення: 16.03.2025)
2. Як війна в Україні формує нову архітектуру безпеки в Європі. *Центр Протидії Дезінформації*. 2024. URL: <https://cpd.gov.ua/articles/yak-vijna-v-ukrayini-formuye-novu-arhitekturu-bezpeky-v-yevropi/> (дата звернення: 26.03.2025)
3. Потенціали співробітництва України з ЄС у сфері безпеки. *KAS Policy Paper*. 43с. URL: https://www.kas.de/c/document_library/get_file?groupId=252038&uuid=3c38095e-4b0b-26e6-380a-7c3aa6ec671e (дата звернення: 16.03.2025)
4. Роль і місце України в системі європейської безпеки. *Центр Разумкова*. 2022. 47с. URL: https://razumkov.org.ua/images/2022/11/16/2022_Rolj_i_mistce_Ukr.pdf (дата звернення: 16.03.2025)
5. Регіональне співробітництво країн Європи у сфері безпеки. *Національний Інститут Стратегічних Досліджень*. Володимир Паливода. 2020. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/paralelno-z-nato-regionalne-spivrobitnictvo-krajin-evropi-u-sferi-bezpeki-ta-oboroni> (дата звернення: 16.03.2025)

Науковий керівник: Пересипкіна Ірина Валентинівна, кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

МІЖМОР'Я ЯК МЕТАФОРА: ВІД КОНЦЕПТУ ДО ГЕОПОЛІТИЧНОГО ПРОЄКТУ

Кузь Олег Миколайович

завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця
доктор філософських наук, професор
oleh.kuz@hneu.net

Протягом останніх років спостерігається певна криза Європейського Союзу, яка торкнулася майже усіх сфер діяльності організації та її держав: від економічної та соціокультурної, до політичної та безпекової. Зростання внутрішньої напруги призводить до наростання протиріччів і дискусій стосовно вже існуючих європейських інституцій, і, відповідно, до пошуку нових засобів ефективного вирішення кризових ситуацій та «конструювання» нових інструментів протидії потенційним загрозам.

Починаючи з міжнародної фінансової кризи 2008 року та слабких показників економічного зростання багатьох країн Європи за останні роки, соціальної кризи у вигляді проблеми біженців та нелегальних мігрантів, виходу Великобританії зі складу союзу, ЄС страждає від постійних потрясінь, що, логічним чином, призводить до політичної нестабільності у регіоні. Результатом такої політичної кризи стає політична фрагментація європейських країн, що проявляється у піддаванні сумніву ліберально-центристської парадигми та курсу ЄС, посиленні правих та лівих сил, появленню поліфонії думок стосовно загального політичного курсу союзу.

Відправною точкою появи різних ревізійністських поглядів стосовно політики ЄС і його провідних інституцій (таких як Європарламент, ОБСЄ тощо), ефективності діяльності інших міжнародних організацій – ООН та НАТО – стали експансіоністські дії з боку Російської Федерації. Анексія Криму, військове втручання у конфлікт на Донбасі, нарешті, повномасштабне вторгнення 2022 року продемонстрували неспроможність ані ЄС з ОБСЄ, ані НАТО з ООН адекватно реагувати на зовнішні безпекові виклики часу. Таке становище викликає сумніви у країн-членів вищезазначених організацій стосовно власної безпеки.

Особливу стурбованість виявили країни Східної Європи, що стоять на захисті східного європейського кордону, а відтак є потенційним об'єктом подальшої російської експансії, що і є квінтесенцією таких побоювань. Країни Балто-Чорноморського простору вже давно не є «об'єктами» політики ЄС, навпаки, відіграючи свою неабияку роль у функціонування союзу, вони стають

не менш важливими акторам ніж «великі гравці» як Франція та Німеччина на «великій шахівниці» Європи [4; 5].

Усвідомлюючи потенційні загрози російської агресії та гібридної війни, існування спільного історичного бекграунду, геостратегічного бачення та спільних геополітичних орієнтирів країни Східної Європи вдаються до «конструювання» та оформлення нових регіональних ініціатив. Крім того, необхідність таких дій підкріплюється перспективами економічної регіональної інтеграції. Такі субрегіональні інтеграційні дії вже втілюються у життя у вигляді таких проєктів, як Бухарестська дев'ятка, Люблінський трикутник, Вишеградська четвірка [3].

На тлі вищезазначених подій у науковому та суспільно-політичному дискурсах все частіше стала згадуватися геополітична концепція Міжмор'я, активізувалися наративи стосовно необхідності реалізації у життя проєкту, який зможе об'єднати країни Східної Європи у Балто-Чорноморський стратегічний альянс – у вузькому розумінні ідеї *Intermarium* – або навіть у спільний стратегічний простір між Балтійським, Чорним та Адріатичним морями у більш широкому трактуванні [2; 5].

Концепт Міжмор'я не є новим, нещодавно «сконструйованим». Концепція нараховує вже більше століття, починаючи від ідеї Юзефа Пілсудського стосовно необхідності альянсу «від моря до моря», продовжуючи пізнішими міркуваннями вітчизняних науковців та політиків – М. Міхновського, М. Грушевського, С. Рудницького, Ю. Липи, В. Чорновола та інших. Ідея такого альянсу неодноразово висувалася у пострадянські часи як литовськими і польськими політичними діячами (К. Прунскене, Л. Качинський), так і українськими можновладцями (Л. Кучма, В. Ющенко, Д. Кулеба) та експертами (Є. Магда, Ю. Романенко).

Особливим поштовхом до відродження Міжмор'я та реалізації геополітичного проєкту у сучасності стала промова польського президента Анджея Дуди, який у 2015 році акцентував ідею створення партнерського блоку держав Чорного, Балтійського та Адріатичного морів [1]. Ця заява породила нову хвилю дискусій навколо проєкту Міжмор'я, активізувала увагу науковців та суспільно-політичних діячів до концепції та стала підґрунтям для логічної тези про те, що такий геополітичний проєкт є актуальним і може бути фактично реалізований у контексті нової геополітичної ситуації регіону.

Нова міжнародно-політична реальність, що втілюється у повномасштабній російсько-українській війні, демонструє безпрецедентне зближення країн Центральної та Східної Європи з Україною [6].

На фоні офіційного курсу європейської та євроатлантичної інтеграції України, значного посилення польсько-українського та балто-українського

партнерства у всіх сферах відносин, а також за наявності спільних стратегічних проблем та орієнтирів країн трьох морів, ідея геополітичного проекту Міжмор'я має усі можливості на відродження у формі створення реального стратегічного альянсу найближчим часом. Такий альянс може стати ефективним засобом підвищення безпекового потенціалу для України, створити сприятливі умови для політичного, економічного, соціального, культурного партнерства країн Міжмор'я, а також пролобіювати членство України у системах європейської та євроатлантичної інтеграції.

Список використаних джерел:

1. Анжей Дуда виступає за створення блоку держав від Балтійського до Чорного моря. *Польське радіо*. 05.08.2015. URL: <https://web.archive.org/web/20150808011928/http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/216158> (дата звернення: 10.02.2025).
2. Загребельний І. В. Міжмор'я: (майже) втрачений шанс. Київ: ФОП Халіков, 2019. 418 с.
3. Тодоров І., Тодорова Н. Геополітичний проект Міжмор'я і Російська агресія. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2016. № 2 (17). С. 27–40.
4. Boichenko M. I. Intermarium as One of the Future European Image of Ukraine. *Future Human Image*. 2020. Vol. 13. P. 6-13. URL: <https://doi.org/10.29202/fhi/13/1> (Last accessed: 10.02.2025).
5. Chodakiewicz M. J. Intermarium: The Land between the Black and Baltic Seas. New York: Routledge, 2017. 568 p.
6. Grosse T. G. The War in Ukraine as a Statebuilding Factor of European Integration. *Journal of International Affairs*. 2023. No. 75(2). P. 27–44. <https://www.jstor.org/stable/27231735>

МОВНА БЕЗПЕКА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗАГРОЗ В УКРАЇНІ

Куц Юрій Олексійович,

професор кафедри публічного управління та
державної служби ННІ "Інститут державного
управління" Харківський національний

університет імені В. Н. Каразіна, доктор наук з державного управління,
професор.

koots.yuriy@gmail.com

Формування мовної безпеки в умовах сучасних геополітичних загроз є одним із ключових завдань державної політики України, зокрема у сфері публічного управління. Війна з російською федерацією актуалізувала проблему

національної ідентичності, в межах якої мовне питання постає не лише як культурний, а й як стратегічний безпековий аспект. Динамічні трансформаційні процеси, зумовлені війною, вимагають удосконалення механізмів державного регулювання мовної політики, що є складовою загальної етнонаціональної політики держави. Ефективне публічне управління в цій сфері забезпечує розробку та реалізацію управлінських рішень, спрямованих на зміцнення національної єдності та зниження рівня суспільної напруги, що може виникати через мовні питання.

Із огляду на багатонаціональний склад українського суспільства, мовна політика має не лише культурно-освітній, а й соціально-економічний та безпековий виміри. Забезпечення мовної безпеки є ключовим напрямом публічного управління, що потребує застосування сучасних методів аналізу, стратегічного планування та адаптації міжнародного досвіду. Успішна реалізація мовної політики в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення сприятиме зміцненню державного суверенітету та збереженню національної самобутності. Наукове осмислення проблематики мовної безпеки передбачає залучення теоретико-методологічних підходів публічного управління та адміністрування. Важливим є аналіз існуючих етнополітичних стратегій та їхнього впливу на конструювання мовних реалій в Україні. У цьому контексті необхідним є вироблення адаптивних моделей державного регулювання мовної політики, які враховують особливості сучасних геополітичних реалій.

Важливим ресурсом для дослідження цієї проблематики є наукові праці сучасних вітчизняних учених, які займаються питаннями державного управління у сфері мовної політики. Їхні дослідження дозволяють розробити ефективні механізми забезпечення мовної безпеки, що, своєю чергою, сприятиме стабілізації суспільства та підвищенню його стійкості перед зовнішніми та внутрішніми загрозами. Серед них: Г. Євсєєва, Т. Ковальова, М. Кочерган, І. Лопушинський, П. Надолішний, М. Пірен, С. Римаренко та ін. Однак, більшість вказаних дослідників не ставили перед собою за мету ґрунтовно розглянути управлінську проблематику нормативно-правового забезпечення впровадження мовної політики української держави, а мовній безпеці в умовах сучасних геополітичних загроз поки що не приділено достатньої уваги.

Етнонаціональна політика у сфері мовних відносин формується під впливом комплексу чинників, серед яких ключову роль відіграють етнодемографічна структура населення, особливості політичного режиму, домінуючі ідеологічні наративи, а також зовнішньополітичні виклики та геополітичні реалії. «Мала енциклопедія етнодержавознавства» окреслює мовну політику як «сукупність ідеологічних настанов, нормативних актів та практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на

розвиток мови у певному напрямі» [9, с.533]. Невизначеність цього підходу є очевидною, оскільки він акцентує увагу переважно на цілях та управлінських аспектах діяльності держави, водночас залишаючи поза увагою питання взаємодії ключових суб'єктів мовної політики. Відсутність чіткого визначення механізмів цієї взаємодії ускладнює розробку ефективних стратегій мовної безпеки, що мають враховувати як політичні реалії, так і соціокультурні особливості багатонаціональної держави.

В «Енциклопедії державного управління» (Київ, НАДУ, 2011 р.) мовна політика має констатована як сукупність ідеологічних принципів і практичних заходів щодо розв'язання мовних проблем у державі, соціумі. Особливо складна мовна політика в багатонаціональній державі, оскільки в ній слід враховувати такі чинники, як дво- або багатомовність, своєрідність національного складу і міжнаціональних відносин, роль окремих мов і їх носіїв у громадському житті (Т. 1) [7, с. 364].

Державна мовна політика, пише Ю. Чередник, – це діяльність держави і суспільства, спрямована на вирішення проблем у сфері мовних відносин за погодженням інтересів різних мовних груп [19, с. 8].

Н. Попович визначає мовну політику як своєрідну демонстрацію ставлення держави в особі органів державної влади до вирішення мовних проблем у конкретній країні [10]. Т. Ковальова пише, що мовна політика – це сукупність настанов, концепцій, законодавчих актів і заходів, призначених для впливу на процеси мовного життя суспільства і регулювання цих процесів [4].

О. Трибушний визначає мовну політику як таку, що відповідає потребам населення країни, як п титульній нації, так і національним меншинам [17, с.101].

Виходячи з того, що мовна політика в Україні є невід'ємною складовою національної стратегії, вона має відображати основні принципи цієї політики та бути узгодженою з державними ідеологічними орієнтирами, І. Лопушинський визначає її як складову етнонаціональної політики, спрямованої на утвердження, розвиток і повсюдне функціонування української мови як державної в Україні, належне забезпечення мовних прав національних і регіональних спільнот задля консолідації суспільства [8, с. 12].

Із огляду на аналіз наведених дефініцій, можна відзначити, що вони не враховують важливу роль головних суб'єктів мовної політики, зокрема етноспільнот, у процесах державотворення. Виходячи з цього, мовну політику доцільно розглядати як складну діяльність суб'єктів етнополітики (держави, етносів, політичних партій тощо), спрямовану на виявлення, узгодження та задоволення мовних інтересів і потреб як етноспільнот, так і титульної нації в межах держави. У цьому контексті можна виділити суб'єктів етнополітики як рівноправних учасників процесу вироблення та реалізації лінгвістичної

політики, що ґрунтується на принципах демократії. У випадках, коли взаємодія між суб'єктами етнополітики у мовних питаннях відсутня або порушена, ідеї домінування одного із суб'єктів, мовна політика набуває тоталітарного та панівного характеру, де одна мова нав'язується як єдина.

У статті 10 Конституції України чітко визначено, що державною мовою в Україні є українська мова [5]. У Концепції державної мовної політики, схваленою Указом Президента України від 15 лютого 2010 року [14] фіксується, що мовна політика посідає чільне місце в системі державних пріоритетів, оскільки її стратегічним завданням є забезпечення неухильного додержання конституційних гарантій щодо всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя. Та на всій території України, вільного розвитку, використання і захисту мов національних меншин та задоволення мовних потреб громадян України [6].

На момент проголошення незалежності України стан української мови був критичним: її використання та знання серед населення залишалися на низькому рівні, а в політичній сфері мова була повністю витіснена російською. Незважаючи на це, в таких сферах, як засоби масової інформації, книговидавництво та освіта, українська мова за підтримки держави зберігала своє функціональне значення. Однак, надання українській мові статусу державної не призвело до суттєвих змін у мовній ситуації. Навпаки, мовна проблема в Україні стала більш гострою, супроводжуючись політичною боротьбою за домінування однієї з мов у публічному просторі. Якщо б сьогодні, констатував на передодні широкомасштабного вторгнення Глава Донецької військово-цивільної адміністрації Павло Жебрівський, Росія не вела супроти України своєї брудної і похабної «гібридної війни», можна було б говорити про мову, як про культурний феномен. Але російська мова, стараннями ошалілих імперців, перетворилася на ефективний інструмент гібридної війни. Практично такий самий, як і колись невинна «георгіївська стрічка» [2]. Існує обґрунтоване переконання, що сучасний стан української мови є одним із ключових факторів, що становлять загрозу національній безпеці України. У зв'язку з цим, забезпечення стабільності поліетнічного суспільства вимагає посиленої уваги з боку державних управлінських органів до мови як важливого елементу державної політики. Враховуючи тенденцію зростання числа національних держав, що в свою чергу спричиняє збільшення кількості державних мов, проблема мовної безпеки набуває особливої актуальності для України.

Після початку повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну спостерігається значне зміцнення позицій української мови, яка стала важливим елементом національної ідентичності та символом спротиву агресії. Як свідчать дані 17-го загальнонаціонального опитування на тему «Ідентичність.

Патріотизм. Цінності”, проведеного соціологічною групою “Рейтинг” у серпні 2022 року, частка осіб, які вважають, що українська мова має бути єдиною державною в Україні, а російська не мати жодних преференцій, збільшилася на 21 відсоток порівняно з вереснем 2021 року - до 86 відсотків. А відсоток охочих надати російській мові, поруч з українською, статус державної – знизився з 22 до 3 відсотків [16].

Слід підкреслити, що мова є одним із основних чинників, які визначають культурні межі, поступаючись у цьому лише релігії. Західна цивілізація вирізняється своєю багатомовністю, що є характерною рисою порівняно з більшістю інших культурних просторів. Серед основних мов, що визначають різні цивілізації, сьогодні визнані японська, хінді, пекінський діалект китайської, російська та арабська. Захід, успадкувавши латину, став ареною для розвитку численних націй, кожна з яких сформувала свою національну мову, що належить до романських або германських мовних груп [18, с. 83].

Водночас, як наголошує Конституційний Суд України у своєму рішенні від 14 липня 2021 р., У контексті військової агресії з боку російської федерації та маніпулювання "мовним питанням" як складовою частиною її геополітичної стратегії, загроза українській мові стає прямою загрозою національній безпеці України. Відсутність ефективного функціонування української мови в усіх аспектах публічного життя на всій території країни ставить під загрозу існування української нації як титульної, державотворчої спільноти. В умовах такої ситуації, українська нація ризикує втратити своє місце в політичному і культурному контексті, що, в свою чергу, може призвести до зникнення Української держави як суб'єкта міжнародних відносин. Це викликає серйозні небезпеки для суверенітету, політичної стабільності та цілісності держави [1, 15].

15 березня 2024 р. було прийнято Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року» [13].

Метою цієї Програми є забезпечення виконання конституційних положень та створення умов для всебічного розвитку української мови як державної на всіх рівнях суспільного життя по всій території України. Вона також має на меті стимулювання вивчення української мови, підвищення її соціального престижу і функціонального використання, а також зміцнення її ролі як інструменту єдності держави та захисту національного мовно-культурного та інформаційного простору [1].

Програма визначає низку завдань для її виконання, серед яких: зміцнення статусу української мови як державної, розробка та впровадження ефективних

механізмів її захисту, розвитку та популяризації; забезпечення виконання вимог Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [12] посадовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування та іншими державними службовцями, які повинні обов'язково використовувати українську мову при виконанні своїх функцій та уникати її дискримінації. Також важливим є стимулювання громадян до вивчення, застосування та підтримки української мови, а також реалізація проектів, спрямованих на поширення цієї практики серед усіх верств населення [1].

Необхідно вживати дієвих заходів щодо захисту й розвитку української мови як державної. Є багато думок з цього приводу. Так, зокрема, О. Калита пропонує запровадити жорсткий правовий захист української мови як державної задля перешкоджання усім ймовірним спробам зруйнувати державну та мовно-культурну цілісність України [3, с. 54].

Таким чином, особлива увага має бути звернута на забезпечення пріоритетного розвитку української мови як державної - важливого чинника державотворення й консолідації української політичної нації. Оволодіння державною мовою має стати життєвою потребою кожного громадянина, невід'ємною національної безпеки в умовах сучасних геополітичних загроз в Україні

Список використаних джерел:

1. Державна цільова національно-культурна програма забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року. Затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 243-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2024-%D1%80#Text>].

2. Жебрівський П. Російська мова – інструмент гібридної війни проти України. Як колись “невинна” георгіївська стрічка. URL: <http://h.ua/story/436282>.

3. Калита О. Мовна політика як основа національної інформаційної безпеки України. Українська мова та культура в сучасному гуманітарному часопросторі: аспекти міжмовної комунікації та формування комунікативної компетентності сучасного фахівця. Зб. мат. Міжнар. наук.-пр. інтернет-конф. (Ломжа-Ірпінь, 21 лютого 2024 р.). С. 52-55.

4. Ковальова Т. Особливості формування категорійно-поняттєвого апарату мовної політики. URL: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2008-1/doc/1/20.pdf>.

5. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/254к/96-вр>.

6. Концепція державної мовної політики. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/161/2010>.

7. Левченко О. П., Ковальова Т. В., Плотницька І. М. Мовна політика. *Енциклопедія державного управління* : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; наук.-ред. колегія : Ю. В. Ковбасюк (голова) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 1 : Теорія державного управління / наук.-ред. колегія : В. М. Князєв (співголова), І. В. Розпутенко (співголова) та ін. 2011. С. 364-365.
8. Лопушинський І. П. Формування та реалізація державної мовної політики в галузі освіти України. Автореф. дис.док.н...25.00.02 – механізми державного управління. К., 2008. 38 с.
9. Мала енциклопедія етнодержавотна. К. : Генеза. 1996. 820 с.
10. Попович Н. Розвиток мови як віддзеркалення впливової ролі держави. *Вісник Національної академії державного управління*. URL: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2011-2-37.pdf>.
11. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
12. Про забезпечення функціонування української мови як державної. Закон України від 25 квітня 2019 року № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.
13. Про затвердження Державної цільової національно-культурної програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя на період до 2030 року. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 березня 2024 р. № 243-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2024-%D1%80#Text>.
14. Про Концепцію державної мовної політики. Указ Президента України. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/161/2010>.
15. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 51 народного депутата України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України "Про забезпечення функціонування української мови як державної від 14 липня 2021 року № 1-р/2021. Справа № 1-179/2019(4094/19). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v001p710-21#Text>.
16. Сімнадцяте загальнонаціональне опитування: Ідентичність. Патріотизм. (17-18 серпня 2022). URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/s_mnadcyate_zagalnonac_onalne_opituvanny_a_dentichn_st_patr_otizm_c_nnost_17-18_serpnya_2022.html.
17. Трибушний О. Мовна політика в Україні - проблеми і пріоритети. *Віче*. 1997. № 9. С. 98-107.
18. Ханінгтон С. Захід: унікальність, універсалізм. *Філософська думка*. 1999. № 1-2. С. 82-100.
19. Чередник Ю. М. Модернізація державної мовної політики в Україні: теоретико-методологічний аспект. Автореф. дис.канд.н...25.00.01 – теорія та історія державного управління. Дніпропетровськ, 2011. 22 с.

ОСОБЛИВОСТІ НІМЕЦЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ МОДЕЛІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я: СТРУКТУРА, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лаврентій Дмитро Степанович,

доцент кафедри менеджменту та публічного адміністрування
Чернігівського інституту інформації, бізнесу і права ЗВО МНТУ,
кандидат наук державного управління, e-mail: lavish@ukr.net

З огляду на закріплений євроінтеграційний курс України для нас принципово важливим є вивчення ціннісних та організаційних засад розбудови та функціонування різноманітних сфер життєдіяльності європейської спільноти, зокрема й розбудови національних систем охорони здоров'я. В цьому плані першочерговим виглядає аналіз досвіду Німеччини, національна система охорони здоров'я якої є однією з найстарших та найстабільніших у світі. Сьогодні це доволі складний, але добре збалансований механізм з унікальним поєднанням принципів солідарності, субсидіарності та корпоратизму, який поєднує ринкові принципи з соціальною справедливістю та забезпечує високий рівень доступності медичних послуг для більшості населення. Достатньо сказати, що за останнім виміром всесвітнього рейтингу Health Care Index за 2024 рік Німеччина посідає третє місце в Європі (трохи поступаючись Швеції й Нідерландам) та 8 місце у світі [8]. Ще один рейтинг, в якому порівнюється ефективність систем охорони здоров'я в 10 найбільш розвинених країнах Співдружності – Міттог 2024 – до головних переваг німецької системи охорони здоров'я відносить доступ до медичної допомоги та справедливість (за цими показниками країна займає відповідно 3 та 2 місце в даному рейтингу [4].

Особливістю організації функціонування медичної сфери Німеччини полягає в тому, що держава здійснює нормативно-правове регулювання, яке забезпечує рамкові умови та завдання для надання медичної допомоги. Однак те, як саме буде організована та розроблена медична допомога, і насамперед, які медичні процедури, операції, терапії та ліки фінансуються з фондів лікарняних кас, а які ні, вирішується в рамках децентралізованої системи охорони здоров'я, насамперед – це спільне самоуправління в системі охорони здоров'я беруть на себе спільно представники лікарів, стоматологів і психотерапевтів, лікарень, лікарняних кас та застрахованих осіб. Їх найвищим органом є Загальний Федеральний Комітет (G-BA). [2, с. 12]. Таким чином ключовою відмінною рисою німецької системи є її децентралізований характер. Кожна земля має значні повноваження в організації медичної допомоги, що дозволяє враховувати місцеві особливості та потреби населення. Однак це ж створює певні проблеми з

узгодженістю послуг у різних регіонах та ускладнює проведення загальнонаціональних реформ.

Структурно німецька система охорони здоров'я, що формувалася протягом останніх 150 років, базується на трьох ключових елементах: обов'язковому медичному страхуванні (SHI), приватному медичному страхуванні (PHI) та державному регулюванні, яке забезпечує баланс між ринковими механізмами та соціальними гарантіями.

Система охорони здоров'я Німеччини вважається такою, що забезпечує громадянам доступ до кваліфікованої і високоякісної медичної допомоги та послуг за ціною, що вважається соціально прийнятною. Основою системи охорони здоров'я Німеччини є обов'язкове медичне страхування (Krankenversicherung (GKV) [3, с. 98]. Принцип обов'язкового страхування, запроваджений ще за Бісмарка у 1883 році, який передбачає, що всі працюючі громадяни з доходом нижче певного рівня (у 2024 році - 66 600 євро на рік) повинні бути застраховані в одній із 97 некомерційних страхових кас ("Krankenkassen"). Ці каси, які є самоуправлінськими організаціями, фінансуються за рахунок рівних внесків працівників та роботодавців (по 7,3% від заробітної плати), що в сумі становить 14,6%. Станом на 2020 рік, із загальної кількості населення в 83 155 031 особу, приблизно 73,3 мільйона людей, що становить близько 88% населення, були застраховані в системі обов'язкового медичного страхування (GKV) [2, с. 26]. Важливо відзначити, що ця система має явний перерозподільчий характер – здорові платять за хворих, молоді за літніх, а заможні за малозабезпечених, що забезпечує високий рівень соціальної справедливості.

Приватне медичне страхування, яким охоплено близько 10,5% населення (переважно високооплачувані фахівці, держслужбовці та самозайняті), функціонує за іншими принципами. Тут страхові внески розраховуються індивідуально, з урахуванням віку, стану здоров'я та обраного рівня страхового покриття. Це створює певний дисбаланс у системі, оскільки приватні страховки зазвичай обирають здорові та заможні громадяни, що призводить до так званого "несприятливого відбору" в обов'язковій системі. Решта 1,4% населення підпадали під інші категорії отримувачів медичної допомоги за спеціальними державними програмами (військові, поліцейські) [1, с. 115].

Окремо варто зупинитися на механізмах фінансування. З 2009 року в Німеччині діє "Фонд охорони здоров'я" (Gesundheitsfonds), куди надходять усі страхові внески, а також значні державні субсидії. Цей фонд, керований Федеральним об'єднанням страхових кас, потім розподіляє кошти між окремими касами за складними формулами, що враховують кількість та склад застрахованих, епідеміологічну ситуацію в регіоні та інші фактори. Відповідно

до даних Федерального статистичного відомства Німеччини (Destatis), витрати на охорону здоров'я в країні демонструють стабільне зростання протягом останніх років. Зокрема, у 2020 році загальні витрати на охорону здоров'я становили 440,6 мільярда євро, що відповідає 13,1% валового внутрішнього продукту (ВВП). У 2021 році ці витрати зросли до 465,7 мільярда євро, що становило 12,8% ВВП.

Щодо федерального бюджету, дані свідчать про те, що у 2020 році на охорону здоров'я було виділено 24,3 мільярда євро, що становило приблизно 0,72% ВВП. У 2021 році ця сума збільшилася до 26,9 мільярда євро, що відповідало близько 0,74% ВВП [5].

Не можна не згадати про систему контролю якості, яка в Німеччині є однією з найрозвиненіших у світі. Існує кілька рівнів оцінки медичної допомоги - від внутрішнього аудиту в лікарнях до незалежних експертних оцінок, що фінансуються страховими касами. Результати цих перевірок публікуються і впливають на фінансування медичних установ, що створює додаткові стимули для підвищення якості послуг. В цьому ж контексті особливу увагу в німецькій системі приділяють профілактиці захворювань та охороні здоров'я на робочому місці. Працівники мають право на регулярні медичні огляди, а роботодавці зобов'язані створювати безпечні умови праці. Це дозволило значно знизити рівень професійних захворювань і витрати на їх лікування.

Серед недоліків німецької системи публічного управління охороною здоров'я дослідники виокремлюють так званий «несприятливий відбір», коли приватні страхові компанії приваблюють здорових і заможних клієнтів, залишаючи обов'язкову систему з більш ризикованими та витратними пацієнтами. Як можливе рішення впровадження системи «громадянського страхування» (Bürgerversicherung), експерти пропонують яка передбачає інтеграцію приватного страхування в обов'язкову систему, що дозволить усунути соціальну нерівність та зменшити фінансовий тиск на SHI [6]. Однак такі зміни вимагатимуть тривалого часу та політичної волі, оскільки вони торкаються інтересів великої кількості стейкхолдерів.

Проведений огляд надає підстави розглядати Німеччину як приклад для інших країн зважаючи на основні переваги німецької системи публічного управління охороною здоров'я, які є дуже корисними для розуміння того, чому реформи, спрямовані на більшу справедливість у соціальному розподілі, були впроваджені саме в Німеччині й можуть бути з таким же успіхом впроваджені в інших країнах. Адже будь-які реформи мають враховувати баланс між соціальною справедливістю та економічною доцільністю.

Список використаних джерел:

1. Кузьменко Г. О. Зарубіжний досвід публічного управління у сфері охорони здоров'я. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Публічне управління та адміністрування*. 2022. Т. 33(72), № 3. С. 113-119.
2. Німецька система охорони здоров'я. Департамент Федерального міністерства охорони здоров'я. Bonifatius GmbH, 2022. 68 с.
3. Шлапко Т. В., Старинський М. В., Миргород-Карпова В. В. Європейські орієнтири реформування системи охорони здоров'я в Україні в порівнянні з Німеччиною. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. Вип. 68. С. 96-103. /
4. Blumenthal David et al., *Mirror, Mirror 2024: A Portrait of the Failing U.S. Health System — Comparing Performance in 10 Nations* (Commonwealth Fund, Sept. 2024). <https://doi.org/10.26099/ta0g-zp66>
5. Öffentliche Finanzen. *Statistisches Bundesamt*. 2025. https://www.destatis.de/DE/Themen/Staat/Oeffentliche-Finanzen/Ausgaben-Einnahmen/_inhalt.html#_p52z0p2ir.
6. Hennes J., Kieselbach F. та ін. A Cross Comparative Analysis of the U.S., German, and Italian Healthcare System. In: *Globalization and Public Policy*. Springer, 2015. Pp. 93-119.
7. Polte A., Haunss S., Schmid A., deCarvalho G. and Rothgang H. The Emergence of Healthcare Systems. In: *Networks and Geographies of Global Social Policy Diffusion*. PalgraveMacmillan, Springer, 2022. Pp. 111-138.
8. Wilson Despina. Countries With The Best Health Care Systems, 2024. CEOWORLD magazine. April 2, 2024. <https://ceoworld.biz/2024/04/02/countries-with-the-best-health-care-systems-2024>

ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЕКОНОМІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВПЛИВ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ЗМІН НА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Лепехова Анна Анатоліївна,
студентка 2-го курсу групи УГР-21,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
anna.lepekhova@student.karazin.ua

Субота Вікторія Михайлівна,
Студентка 2-го курсу групи УГР-21,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
viktoria.subota@student.karazin.ua

Очевидно, що в сучасних умовах з існуючим устроєм жодна з цивілізованих держав не може існувати відокремлено від інших країн та бути ізольованою від тих економічно-політичних процесів, що відбуваються в певному регіоні або частині світу, де вона знаходиться, тож уряди держав взаємодіють між собою у багатьох сферах, включаючи економічну, політичну, військову, гуманітарну тощо. І для реалізації цих відносин між політичними сторонами встановлюються численні та різноманітні дипломатичні стосунки, і такі значні міжнародні зв'язки об'єднують країни світу в тісну систему -- світове співтовариство.

Економічне співробітництво України та Європейського Союзу є ключовим напрямом зовнішньої політики України, яке значно активізувалося після Революції Гідності ще у 2014 році та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка включає в себе поглиблену та широку зону вільної торгівлі, що стало важливим кроком у процесі економічної інтеграції України з європейським ринком. У результаті Україна поступово адаптує своє законодавство до норм і стандартів ЄС, що сприяє зростанню експорту, залученню інвестицій і розширенню економічних можливостей.

Російська агресії, яка розпочалася в 2014 році, а згодом переросла у повномасштабне вторгнення, коли суттєво змінилася як політична ситуація, так

і геополітична, -- почалися кардинальні трансформаційні процеси в українській зовнішньоекономічній політиці. Якщо до цього, до 2014 року Україна мала значну торговельну залежність від росії, особливо в енергетичному секторі, нафтовій промисловості тощо [1], то після 24 лютого 2022 року, коли Європейський Союз ухвалив пакет безпрецедентних санкцій проти росії, спрямованих на суттєве обмеження її здатності вести військові дії; розрив економічних зв'язків і блокада українських портів змусили Україну переорієнтовувати свої торговельні маршрути та активізувати співпрацю з ЄС.

Європейський Союз надав безпрецедентну підтримку Україні, запровадивши низку економічних заходів, що сприяли стабілізації української економіки. Для підтримки економіки України, яка була значно ослаблена внаслідок російської агресії, Європейська комісія запропонувала рішення, як запобігти руйнації та занепаду української економіки, серед яких ключовими і надзвичайно важливими рішеннями було: скасування мит і тарифних квот на українську продукцію, що дозволило значно збільшити експорт, особливо агропромислової продукції, та призупинення застосування глобальних захисних заходів щодо українських товарів (металопродукція у формі тарифної квоти з 25% митом) [3]. Крім того, ЄС надав макрофінансову допомогу у вигляді кредитів і грантів, що допомагає Україні зберігати макроекономічну стабільність, попри воєнні виклики.

Зокрема, дуже важливо звернути увагу й на те, що окрему роль відіграє енергетична співпраця, оскільки раніше Україна була транзитною країною для російського газу, однак після початку війни поставки з росії суттєво скоротилися, що змусило ЄС і Україну розвивати альтернативні маршрути постачання енергоносіїв. Україна інтегрувалася в європейську енергомережу ENTSO-E [4], що дозволило їй експортувати електроенергію до Європи, а також отримувати допомогу у разі енергетичної кризи. Як факт, на енергетичній карті Україна вже стала членом Європейського Союзу.

Загалом, така синхронізація з ENTSO-E посилила енергетичну безпеку України і всього регіону, і в результаті українська електроенергія допомагала Європі позбутися залежності від російських енергоносіїв, зменшуючи використання газу у виробництві електричної енергії, тож тепер, після технічної синхронізації української енергосистеми з європейською, наступним кроком є інтеграція наших енергетичних ринків. Україна та ЄС плідно працюють у цьому напрямку, зокрема, у 2022 році під час головування України в Energy Community, були схвалені відповідний Регламент і Дорожня карта, що забезпечує можливість повної інтеграції українського та європейського енергоринків [4].

Зрештою, навіть попри значні виклики, економічні відносини України та ЄС демонструють високий рівень стійкості та динамічного розвитку. Незважаючи на російську агресію, руйнування інфраструктури та блокаду ключових транспортних шляхів, торгівля, а також політично-економічні зв'язки між Україною та ЄС не лише збереглися, а й зміцнилися. Це стало можливим завдяки гнучкості економічних механізмів, політичній волі обох сторін до тіснішої інтеграції та запровадженню низки заходів, які сприяли економічній стабільності.

У перспективі основним пріоритетом залишається подальша інтеграція до внутрішнього ринку ЄС, залучення європейських інвесторів і відновлення української економіки за рахунок фінансової підтримки та програм післявоєнної реконструкції. Вступ України до ЄС, який є стратегічною метою країни, ще більше поглибить економічні зв'язки та створить нові можливості для українського бізнесу та громадян.

Список використаних джерел:

1. Дизель, бензин, електрика, газ: скільки енергоресурсів отримує Україна від Росії - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-60391632> (дата звернення: 04.03.2025).
2. Slovo i Dilo. У ЄС підтвердили плани запровадити 16-й пакет санкцій проти Кремля у лютому. *Слово і Діло*. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2025/02/11/novyna/polityka/yes-pidtverdyly-planu-zaprovadyty-16-j-paket-sankcij-proty-kremlya-lyutomu> (дата звернення: 04.03.2025).
3. Андрій Терещук. Скасування імпорتنих мит для України: що це означає на практиці? | Think brave. *Think brave | Останні новини бізнесу України*. URL: https://biz.ligazakon.net/analytcs/211819_skasuvannya-mportnikh-mit-dlya-ukrani-shcho-tse-oznacha-na-praktits (дата звернення: 04.03.2025).
4. Інтеграція у європейську електромережу ENTSO-E. *Міністерство енергетики України*. URL: <https://www.mev.gov.ua/reforma/intehratsiya-u-yevropeysku-elektromerezh-entso-e> (дата звернення: 01.03.2025).

Науковий керівник: Решетняк Олена Іванівна, професор кафедри міжнародної електронної комерції та готельно-ресторанного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, доктор економічних наук, доцент

ІНТЕГРАЦІЯ ЗАХІДНИХ БАЛКАН ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ: ВИКЛИКИ, ПЕРСПЕКТИВИ ТА ГЕОПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ

Лещинська Олена Олександрівна

Здобувачка 5-го курсу

групи УВ-51

ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»

Харківський національний університет

імені В. Н. Каразіна

lenal2002.06@gmail.com

Актуальність даної теми полягає в тому, що інтеграція Західних Балкан до Європейського Союзу є одним із ключових викликів для сучасної європейської політики. Регіон є стратегічно важливим як для безпеки ЄС, так і для стабільності на європейському континенті загалом. Історично Західні Балкани були регіоном політичної нестабільності, конфліктів і протистоянь, що робить їхню інтеграцію до ЄС важливою для забезпечення миру та економічного розвитку.

Метою нашого дослідження є: аналіз інтеграції Західних Балкан до Європейського Союзу, визначення викликів і перспектив цього процесу, а також впливу геополітичних чинників.

Для України процес інтеграції Західних Балкан є надзвичайно важливим, оскільки створює прецедент для майбутнього розширення ЄС. Успіх країн Балкан у переговорах щодо членства формує нові підходи Євросоюзу до кандидатів, що може вплинути на процес вступу України. Крім того, збільшення кількості держав-членів, які пройшли шлях трансформаційних реформ, зміцнює ідею розширення ЄС та підвищує довіру до його здатності приймати нових членів.

Після повномасштабного вторгнення росії в Україну в 2022 році питання розширення ЄС набуло нової динаміки. Війна стала своєрідним каталізатором процесу обговорення майбутнього приєднання країн, адже Брюссель усвідомив необхідність зміцнення своїх геополітичних позицій.

Варто зазначити, що термін "Західні Балкани" увійшов в обіг у політичному словнику ЄС на початку 2000-х. Він позначає країни південного сходу Європи, які на той час не були ні членами, ні офіційними претендентами на вступ до Євросоюзу, але мали значний потенціал та бажання приєднатися. Спочатку до Західних Балкан входили сім країн: Північна Македонія, Албанія, Косово, Боснія і Герцеговина, Хорватія, Сербія та Чорногорія. Згодом Хорватія

увійшла до складу ЄС [4]. Як відомо, це відбулось у липні 2013 року, а за рік до цього на референдумі 66% населення проголосували за вступ до Європейської спільноти.

Між ЄС та вище перерахованими країнами діють угоди про стабілізацію та асоціацію, які сприяють лібералізації торгівлі та наближенню регіону до європейських стандартів. Ці угоди формують спільну основу відносин між ЄС і Західними Балканами. Географічно Західні Балкани є «сухопутним мостом» і найкоротший маршрутом для транзиту між південно-східним крилом ЄС (Греція, Румунія, Болгарія) та центральноєвропейським «ядром» (Словенія, Угорщина, Австрія, Хорватія). В економічному плані ЄС є найбільшим торговим партнером країн Західних Балкан, головним напрямком трудової міграції і ключовим джерелом прямих іноземних інвестицій. [1].

У 2018 році Європейська комісія представила стратегію «Надійна перспектива для розширення та посилення взаємодії ЄС із Західними Балканами». Вона визначила формати співпраці та вектори розширення в регіоні. Зокрема, планувалося, що процес інтеграції Сербії та Чорногорії завершиться до 2025 року (за сприятливого розвитку подій). Проте, вже через сім років після ухвалення стратегії було зрозуміло, що цього не станеться.

З самого початку вона наштотувалася на тверду позицію країн-членів ЄС. Наприклад, Німеччина доволі критично поставилася до згадки 2025 року, як можливої дати вступу Сербії та Чорногорії в ЄС, вважаючи, що штучне встановлення часових рамок створює хибну динаміку (як у випадку Болгарії та Румунії), яка не відповідає рівню готовності країн-кандидатів і ставить під сумнів реалістичність процесу розширення.

У 2019 році французьке вето заблокувало відкриття переговорів про вступ з Північною Македонією. А також, разом з іншими країнами-членами (Нідерланди, Данія та Греція), Франція відмовилася від початку перемовин про розширення з Албанією. Саме через французьке вето ЄС не змогла виконати свою обіцянку Північній Македонії, незважаючи на її прогресивні реформи. Наслідком протистояння між Францією та прихильниками розширення стало оновлення методології ведення переговорів про прийняття до Союзу, яке відбулося 5 лютого 2020 року [3].

Наразі, Північна Македонія, Албанія, Чорногорія та Сербія ведуть переговори про вступ, який базується на статусі кандидатів на членство. Боснія та Герцеговина отримала його в грудні 2022 року, а з 8 листопада 2023 року було рекомендовано розпочати переговори про членство.

Заявка на членство була подана Косово у 2022 році. Проте, Республіка не є визнаною п'ятьма країнами-членами ЄС, що першочергово перешкоджає вступу. Ці країни (Кіпр, Греція, Румунія, Словаччина та Іспанія), а також

декілька інших, не визнають Косово як незалежну державу. Крім того, в середині країни не вдалося налагодити мирне співіснування між албанською більшістю та сербською меншістю, а внутрішня стабільність Косово залежить від присутності міжнародних миротворчих сил.

Критично низькі шанси також у Боснії та Герцеговини, яка має статус кандидата з 2022 року. До факторів, що заважають вступу, відносять загально-низький рівень готовності, а також складну федеративну структуру. Сама країна по суті є конфедерацією, через що не може проводити активну прозахідну зовнішню політику. Автономна Республіка Сербська блокуватиме таке рішення, відштовхуючись від своєї проросійської політики.

Сербія має статус кандидата з 2012 року, переговори тривають з 2014 року. Хоча Сербія офіційно хоче вступити до Союзу, важливим інтересом зовнішньої політики країни є співпраця з росією. Також Сербія розходиться з Союзом у питаннях щодо зовнішньої політики.

На нашу думку, Албанія, Чорногорія та Північна Македонія - країни, що найбільш наближені до вступу в ЄС. Такий висновок можливо зробити як з точки зору цінностей, так і з точки зору виконаних умов для вступу. Албанія, яка отримала статус кандидата в 2014 році, почала переговори в 2022 році. Країна має нижчий рівень інтеграції, порівнюючи з двома іншими кандидатами, проте активно впроваджує реформи і має найбільш проєвропейське населення. Північна Македонія є кандидатом з 2005 року, переговори були відкриті в 2022 році після вирішення конфлікту з Болгарією. Проте підтримка європейського вектору в країні дещо зменшується. Чорногорія є кандидатом з 2010 року, а з 2012 року активно веде переговори про приєднання до ЄС [5].

З нашої точки зору, крім внутрішніх чинників, які впливають на перспективи вступу країн до ЄС, вагомий вплив має і геополітична ситуація. Балкани продовжують виступати ареною для взаємодії та суперництва між різними державами, які прагнуть зміцнити свій вплив у цьому регіоні, просуваючи власні стратегічні ідеї щодо майбутнього розвитку. Сьогодні тут перетинаються інтереси Європейського Союзу, зокрема Франції та Німеччини, а також США, Росії, Китаю, Туреччини та Угорщини.

Роль Сполучених Штатів на Балканах підвищилась під час конфліктів 1990-х років. Їх активна участь у забезпеченні стабільності в регіоні та підтримці європейської інтеграції підкреслює стратегічне значення цієї території для американської зовнішньої політики. Крім того, Сполучені Штати зробили значний внесок у забезпечення безпеки та політичного порядку на Балканах, що стало важливим аспектом їх міжнародної стратегії.

росія, у свою чергу, робить ставку на релігійні, історичні та культурні зв'язки з країнами слов'янського світу на Балканах, насамперед із Сербією. Ця

країна змінює свою ключову роль у регіоні, намагаючись лавірувати між процесом євроінтеграції, зростанням російського впливу та власними національними перевагами. На особливу увагу заслуговує і енергетичний вимір: функціонування газотранспортної інфраструктури, зокрема, як газопроводу «Південний потік», надзвичайно важливе з точки зору енергетичної безпеки та геополітичного балансу.

Туреччина також демонструє інтерес до регіону, спираючись на релігійні та культурні зв'язки з балканськими країнами, а також свою історичну спадщину Османської імперії. Турецька сторона використовує стратегії «м'якої сили», розширюючи свій економічний і культурний вплив, а також зміцнюючи релігійні зв'язки, особливо серед мусульманських громад регіону. Вважаємо, що такі дії спрямовані як на реалізацію внутрішньо-регіональних цілей, так і врахування більш ширших євроатлантичних інтересів Туреччини, включаючи переговори про вступ до ЄС.

Окремо варто відзначити геоекономічну діяльність Китаю. Скориставшись фінансовою нестабільністю Греції в період з 2008 по 2012 роки, Китай інвестував у придбання значної частини портової інфраструктури Греції, що стало стратегічним кроком в рамках ініціативи «Один пояс, один шлях». Грецькі порти також відіграють вирішальну роль у формуванні логістичних шляхів Китаю до ЄС через Балкани, роблячи регіон ключовою ланкою в глобальному економічному ланцюжку поставок [2].

Отже, на нашу думку, інтеграція Західних Балкан до Європейського Союзу є складним, але необхідним процесом. Зміни в підході ЄС після початку війни в Україні пов'язані з складною геополітичною ситуацією у регіоні, а також розуміння, що зволікання з інтеграцією може спричинити зростання впливу інших геополітичних гравців, що не відповідає інтересам ЄС. Ухвалення більш рішучих кроків щодо членства країн регіону може зміцнити європейську єдність та гарантувати довгострокову стабільність у Південно-Східній Європі. Проте, попри наявні труднощі, країни Західних Балкан продовжують свій шлях до ЄС, хоча темпи інтеграції залишаються повільними. Подальший успіх цього процесу залежить як від внутрішніх реформ у країнах-кандидатах, так і від готовності ЄС діяти більш рішуче. Вважаємо, що поступове розширення блоку сприятиме зміцненню безпеки, стабільності та економічного розвитку всього європейського простору.

Список використаних джерел:

1. Булана О. Євроінтеграція Західних Балкан: помилки, яких варто уникати Україні. *Укрінформ*. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric->

world/3628098-evrointegracia-zahidnih-balkan-pomilki-akih-var-to-unikati-ukraini.html (Дата звернення 19.03.2025)

2. Гетьманчук А. Смуга перешкод на шляху до ЄС: досвід Західних Балкан, що має допомогти Україні. *Європейська Правда*. 2022. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2022/10/14/7148668/> (Дата звернення 19.03.2025)

3. Клаппер С., Шлее Р., Дьоблер Д. На автопілоті далеко не заїдеш. *IPG – Міжнародна політика та суспільство*. 2023 URL: <https://www.ipg-journal.io/ua/rubriki/jeuropeiska-integracija/na-avtopiloti-daleko-ne-zajidesh-1908/> (Дата звернення 19.03.2025)

4. Мартинов, А. Західні Балкани в політичній стратегії Європейського Союзу. *Дриновський збірник*. 2021. № 14. С. 69-77. URL: <https://periodicals.karazin.ua/drinov/article/view/17854> (Дата звернення 19.03.2025)

5. Сидоренко С. Чому Західні Балкани можуть перетворитися на основну проблему на шляху України в ЄС. *Європейська Правда*. 2023. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/12/14/7175584/> (Дата звернення 19.03.2025)

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

РОЗВИТОК ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЧИННИК ПОГЛИБЛЕННЯ СУПЕРЕЧНОСТЕЙ ГЛОБАЛІЗАЦІЯ / РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА

Володимир Липов, пр. н. с. відділ економічної теорії Інститут економіки та прогнозування НАН України, д. е. н., професор
Lypov_vl@ukr.net

Носова Ольга, старший науковий співробітник, Миколаса Ромери університет, Вільнюс, Литва д.е.н., професор
olga_nosova@mruni.eu

Практично миттєва шокова реакція світових ринків на мита, запровадженні президентом США Д. Трампом, засвідчує вплив цифрових технологій у забезпеченні високого динамізму міжнародних економічних відносин. Так, посилення торговельного протекціонізму не є чимось новим у практиці міжнародної взаємодії. Досить згадати 30 рр. XX століття. Однак, швидкість і

комплексність реагування засвідчує глибину проникнення цифрових технологій у всі сторони життя сучасного суспільства. Поточні події актуалізують завдання дослідження суперечливого характеру цього процесу, визначення *механізмів розгортання суперечностей, породжуваних діджиталізацією*.

Розглянемо основні стадії їх розвитку. На *стадії тотожності* елементи глобальної економічної системи набули значення невід'ємної частини повсякденного буття, формування «плаского світу», коли передумови цифровізації лише формуються. Яскравий її опис міститься у дослідженні Т. Фрідмана. «Плаский світ 3.0». [1].

На наступній стадії - *тотожності, що містить несуттєві відмінності*, виникають одиничні порушення взаємної комплементарності елементів глобальної економіки. Вони пов'язані з розширенням можливостей встановлення контактів завдяки переходу від аналогових до цифрових систем передачі даних. На глобальних ринках появляються нові гравці, що спираються у своїй діяльності на цифрові технології.

На *стадії виникнення у тотожності істотних відмінностей* з'являються асиметрії, інституційна напруга, зумовлена зіткненням інтересів традиційних партнерів по глобальній взаємодії та нових її учасників. ***Опора на цифрові технології перетворюється на ключовий інструмент забезпечення конкурентних переваг на глобальних ринках.***

Наступним етапом є *стадія перетворення істотних відмінностей на протилежності*, породжувані експансією нових (цифрові єдинороги) або кардинальною перебудовою форм і напрямів діяльності старих лідерів глобальних ринків (ТНК, що перебудовують свої стратегії на основі використання цифрових технологій) [2]. Відбувається дуалізація ринків, організаційних форм, що забезпечують їх функціонування, дуалізація інституційних систем. Паралельно діють як старі, засновані на використанні традиційних технологій виробництва та просування товарів, так і нові інститути та інституції, що спираються на цифрові технології. *Намагання мінімізувати загрози внутрішнім ринками, породжувані глобальним успіхом лідерів цифровізації зумовлює посилення антиглобаліських настроїв.*

Розвиток цього процесу зумовлює перехід до *стадії, коли взаємне заперечення протилежностей, формованих діджиталізацією, породжує суперечності*. Інституційна напруга набуває відкритих форм суперництва інститутів, існуючої та формованої комплементарних інституційних систем.

Зняття суперечності відбувається через формування нового стану системи – **стадії слобалізації** (slowbalisation)⁴. Вона характеризується скороченням темпів економічного зростання, інтенсивності глобальної взаємодії, обсягів міжнародної торгівлі, руху інвестицій⁵. Впровадження цифрових технологій створює підстави для більш витонченого комплементарного використання потенціалу окремих регіонів, локалізації виробництва за одночасного збереження глобального характеру виробничої системи. Цифрові платформи (ЦП), як інноваційний інститут та модель бізнесу забезпечують можливість поєднання позитивних рис ієрархічної організації та горизонтальної взаємодії, глобалізації виробничих процесів та їх локалізації. ЦП забезпечують можливість використання переваг локалізації і глобалізації. Нова якість загального інтегрує особливе, властиве як попередньому стану системи, що ґрунтувався на аналогових технологіях, так і новому її стану, заснованому на цифрових. Елементи старої системи, що підтвердили свою ефективність комплементарно вбудовуються у нову, є основою формування метавсесвіту – варіанту глобалізації, побудованому на цифрових технологіях, у якому локалізація реальної поєднується з глобалізацією віртуальної складових [3].

Витоки загострення протистояння між глобалізацією та локалізацією, посилення тенденції до регіоналізації господарського життя, можна відстежити у суперечливому характері впливу діджиталізації на структуру інституційних систем. Відбувається об'єднання якостей, протилежних за принципами організації. Ієрархія, вертикальні структури (традиційне підприємство, фірма) у поєднанні з мережею – горизонтальні структури (кластерні утворення), відкриває шлях формуванню нової інституційної форми та моделі організації бізнесу – цифрових платформ [ЦП]. **Перший інституційний тип (фірма)** забезпечує успіх завдяки концентрації управління ресурсами, задіяними у бізнесі (обмеження, локалізація потенціалу свободи дій задіяних у процесі виробництва учасників). **Другий (мережа)** – за рахунок синергетичного ефекту виходу за межі окремої, уособленої одиниці господарювання, взаємодії значної кількості незалежних економічних суб'єктів (глобалізація свободі їх підприємницької активності за одночасної її локалізації сферами діяльності та просторовим розташуванням – часткова глокалізація). У свою чергу **третій тип (ЦП)** завдяки використанню ІКТ створює можливості об'єднання ресурсів самостійних учасників єдиного бізнес-процесу (організаційна локалізація)

⁴ Першим цей термін застосував у 2015 році нідерландський дослідник Аджиж Бакас для позначення процесу уповільнення темпів глобалізації.

⁵ Predictions for 2020: “Slowbalisation” is the New Globalisation. Pricewaterhouse Coopers, 2019 URL: <https://www.pwc.com/gx/en/issues/economy/global-economy-watch/predictions-2020.html>.

незалежно від територіального розташування та сфери діяльності, на глобальному рівні. *Глокалізація набуває розгорнутої форми*. Тим самим ЦП отримують доступ до сильних складових обох попередніх типів інституційних утворень. Поєднання якостей «локалізованих», обмежених ієрархією, та «глобалізованих» завдяки опорі на горизонтальні принципи взаємодії інституційних структур відкриває можливість використання їх переваг та мінімізації недоліків. *Модель бізнесу набуває глокальних рис* [4]. Суб'єкти підприємницької діяльності отримують можливість гнучко варіювати моделі, сфери, регіони організації виробничого та збутового процесу у залежності від переваг, що здатні надавати локалізація або глобалізація його елементів.

Суперечливий вплив на глобальне інституційне середовище справляє *зміна структури трансакційних витрат*, пов'язана з масовою цифровізацією господарської діяльності. Паралельне спрощення та здешевлення умов взаємодії економічних суб'єктів на глобальному рівні призводить до її інтенсифікації та поглиблення диференціації груп учасників. У результаті платформізація зумовлює зростання вірогідності виникнення суперечностей по-перше, між інтересами економічних суб'єктів - учасників взаємодії, а, по-друге, між інституціями, якими вони керуються. За умов домінування горизонтальних зав'язків це призводить до зростання волатильності економічної системи у цілому. У цих умовах додаткову перевагу отримує локальна взаємодія, що ґрунтується на існуванні традиційних, взаємно визнаних ментальних моделей та інституційних структур. Спрощення умов обміну матеріальними та віртуальними економічними благами у кінцевому підсумку парадоксальним чином призводить не до зростання обсягів торгівлі, а до скорочення ролі та значення традиційних її форм. Відбувається посилення *диференціації розподілу у процесі торгівлі кошика прав власності*. Отримує пріоритетний розвиток *нова інституційна форма обміну – пропозиція товару як послуги*. Додатковим чинником просторової локалізації торговельних операцій за збереження глобалізації у сфері інформаційних технологій стає розвиток 3-D друку. Цифровізація зумовлює суттєві *зміни механізмів становлення та підтримки довіри між учасниками економічно взаємодії*. *Успіх платформізації ґрунтується на конкурентних перевагах ІП*, як ключової інституційної інновації. Важливу роль у еволюції суперечності між глобалізацією та локалізацією відіграє *трансформація у результаті платформізації механізму монополізації ринків* у поєднанні з посиленням значення об'єктивних передумов переваг місцевих ІП на локальних ринках.

Формування розподілених виробничих систем зумовлює посилення суперечності між глобалізацією організаційної структури глобальних мереж створення вартості (ГМСВ) та локалізацією (регіоналізацією) міжнародної

торгівлі, створює умови для реіндустріалізації розвинених країн та втрати переваг дешевої робочої сили країнами, що розвиваються. Тим самим діджиталізація активізувала та трансформувала механізми розвитку суперечностей між глобальними монополіями та національними державами [5, с. 212 – 223; 5].

Формування на мікроекономічному рівні ЦП як альтернативи традиційним ієрархічним структурам (Uber, Airbnb) зумовило початок кардинальної перебудови інституційного устрою цілих галузей економіки початок якої поклали транспорт (пасажирські та вантажні перевезення), готельний, туристичний бізнес. Наслідком поширення платформенної бізнес-моделі на мезоекономічному рівні інституційної архітекτονіки став перехід від ланцюжків до мереж створення цінності, Екосистем-2, що включають у єдиний виробничий цикл усі етапи створення цінності. На макроекономічному рівні воно відобразилося у дублюванні окремих елементів мереж та їх наближенні до ринків збуту, прискореному впровадженню адитивних технологій та пандемією COVID-19, посиленні тенденції втрати країнами, що розвиваються, переваг дешевизни робочої сили, прискоренні реіндустріалізації країн з розвинутою економікою. На глобальному рівні розвиток виробничих мереж зумовлює регіоналізацію світової торгівлі за одночасного збереження глобального характеру виробничих систем. Трансформація глобальної виробничої системи зумовлює зміни інституційного забезпечення глобальної торгівлі, транспортної логістики, фінансових, валютних, інвестиційних відносин.

Суперечливий вплив впровадження цифрових технологій на міжнародну економічну взаємодію зумовлює докорінну її перебудову.

References:

1. Friedman, T. The World Flat 3.0. A Brief History of the Twenty First Century. – New York, Farrar, Straus and Giroux, 2005. 488 p.
2. Nosova, O. Innovation Strategies of Transnational Companies. – Applied Business: Issues & Solutions. - 2024. -3. – p. 3-9 – ISSN 2783-6967. <https://doi.org/10.57005/ab.2024.3.1>
3. McKyncey & Company. Value creation in the metaverse: The real business of the virtual world. – New York : McKyncey & Company, 2011. 76 p.
4. Липов, В. Вплив платформізації на трансформацію соціально-економічних зв'язків: конкурентна складова // Економічний вісник Донбасу. – 2021. – № 3 (65). – с. 222 – 233. [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3\(65\)-222-233](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2021-3(65)-222-233)
5. Липов, В. В. Глобальна економіка: навчальний посібник. – К. : Центр учбової літератури, 2018. – С. 212 – 223

НАУКОВА ТА ОСВІТНЯ ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В ЄС: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Лучак Микола Миколайович,

доцент кафедри сучасних іноземних мов та перекладу,
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича,
кандидат філологічних наук, доцент
m.luchak@chnu.edu.ua

Прагнення України до глибшої інтеграції з Європейським Союзом (ЄС) стало центральним елементом її зовнішньої політики, особливо після Революції гідності 2014 року, яка суттєво змінила її політичну траєкторію. В умовах продовження геополітичної напруженості Україна все більше прагне відповідати європейським нормам і стандартам, особливо в галузях, що мають вирішальне значення для довгострокового зростання, таких як наукові дослідження та освітня діяльність. Нижче розглядається роль України у науково-освітньому просторі ЄС, вивчаються як її поточний внесок, так і проблеми, які постають на цьому шляху. Також обговорюються перспективи майбутньої співпраці та інтеграції у цих життєво важливих секторах [1].

Основа співпраці ЄС та України на сучасному етапі була закладена з підписанням Угоди про партнерство та співробітництво між Європейськими співтовариствами та їх державами-членами та Україною у 1994 році, яка заклала фундамент для тісніших політичних, економічних та культурних відносин. Проте європейські устремління України стали більш вираженими після Помаранчевої революції (2004 р.) та, пізніше, Євромайдану (2014 р.). Зазначені події ознаменували поворотний момент у зовнішній політиці країни, пріоритетом якої стала європейська інтеграція, а не пострадянські зв'язки. Підписання Угоди про асоціацію України з ЄС у 2014 році ще більше поглибило відносини, сприяючи розширенню академічної та науково-дослідної співпраці між українськими та європейськими інституціями.

Україна бере активну участь у дослідницьких ініціативах європейської спільноти, використовуючи свої сильні наукові традиції та людський капітал. З 2016 року Україна повністю пов'язана з програмами ЄС Horizon 2020 та EURATOM Research and Training, що дозволяє її науковцям та дослідницьким інститутам отримувати доступ до європейського фінансування та партнерства. У рамках ЄС Horizon 2020 українські організації взяли участь у 230 проєктах за участю 323 науковців, із загальним запитом на фінансування у розмірі 45,5 млн. євро. Ця співпраця відіграла важливу роль у таких галузях, як аерокосмічна техніка, ІТ та біотехнології, де Україна має величезний досвід та значні

досягнення. Завдяки програмі ЕС Horizon 2020 участь нашої держави продовжує зростати, а дослідницькі організації отримують 50 млн. євро фінансування (172 проекти) [2].

Обміни в освітній галузі є наріжним каменем співробітництва між Україною та ЄС. Українські студенти та науковці отримують можливості співпрацювати з європейськими науковими та навчальними закладами. Понад 11500 студентів та співробітників українських університетів взяли участь у програмах обміну Erasmus+ у 2014-2020 роках, в яких вони підвищили свої академічні та професійні навички. Ця взаємодія дозволила українським студентам освоїти різні освітні методики, зайнятися передовими дослідженнями та зробити внесок в обмін знаннями між Україною та ЄС. Слід зазначити, що українські університети все частіше беруть участь у заходах Erasmus+, які пов'язані з міжнародною мобільністю, що допомагає їм нарощувати свій інституційний потенціал та розширювати глобальне охоплення [3]. Крім того, Програма імені Жана Моне та інші, відіграли свою роль у просуванні європейських досліджень в українських університетах, сприяючи глибшому розумінню політики та управління в ЄС.

Російське вторгнення, що триває, має серйозний вплив на освітню та дослідницьку інфраструктуру України, численні навчальні заклади та лабораторії були зруйновані або змушені переїхати в безпечні регіони. Багато науковців, дослідників і студентів були змушені переїхати, що порушило їхню академічну діяльність. Попри ці проблеми, українські вчені та викладачі продемонстрували стійкість, підтримуючи співпрацю з європейськими партнерами та продовжуючи свою роботу за кордоном, де це можливо. У відповідь ЄС висловив солідарність з Україною, надавши політичну, фінансову та гуманітарну підтримку для наукових та освітніх починань українців. Було запущено спеціальні ініціативи для підтримки українських учених та викладачів, які змінили свою локацію, щоб вони могли продовжити свою дослідницьку та викладацьку діяльність у європейських навчальних та наукових закладах.

Післявоєнне відновлення надасть нашій країні шанс модернізувати науково-дослідний та освітній сектори, і ще більше привести їх у відповідність з європейськими стандартами. Це також включатиме реформи, спрямовані на покращення управління у вищій освіті, збільшення фінансування досліджень та сприяння тіснішій співпраці між університетами та промисловими підприємствами. Продовження участі в таких програмах, як Horizon Europe та Erasmus+, матиме вирішальне значення для сприяння інноваціям та академічній досконалості. А співпраця у таких галузях, як енергетика, цифрова трансформація та стійкий та поступальний розвиток, становить взаємну вигоду як для України, так і для Європейського Союзу. Покращення стратегії цифрової

освіти та більша інтеграція у загальноєвропейські інноваційні мережі допоможе Україні використати свій науковий та технологічний потенціал, щоб стати одним із ключових гравців у європейському науково-дослідному просторі [4].

Але попри досягнутий прогрес, Україна має низку проблем та перешкод на шляху інтеграції до наукового та освітнього простору ЄС. Політична нестабільність, бюрократичні перешкоди та недостатнє фінансування досліджень гальмують прогрес у ключових секторах. Крім того, приведення системи вищої освіти України у відповідність до Болонського процесу, хоча й корисно, але потребує масштабних реформ у галузі акредитації, забезпечення якості освіти та інституційного управління. Війна, що триває, ще більше ускладнює ці зусилля, оскільки багато університетів з усіх сил намагаються підтримувати нормальне функціонування. Розв'язання проблем, що постають на цьому шляху, потребує постійних зусиль як з боку української влади, так і з боку європейських партнерів з метою створення сприятливого середовища для співробітництва та зростання.

Участь у науковій та освітній сферах ЄС значно зросла, особливо після підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом у 2014 році. Наша країна продемонструвала свою відданість європейським академічним та дослідницьким стандартам, скориставшись численними ініціативами, що фінансуються ЄС. Стійкість академічних та дослідницьких спільнот України у поєднанні з підтримкою ЄС відкриває перспективний шлях до глибшої інтеграції та взаємного розвитку попри поточні проблеми, найбільшою з яких є війна, та інституційними реформами. Продовження зміцнення співпраці з європейськими інституціями та збільшення інвестицій у науковий та освітній потенціал дасть можливість Україні закріпити своє місце у європейській системі наукових досліджень та освіти.

Список використаних джерел:

1. European External Action Service. (2014). *EU–Ukraine Association Agreement: Quick Guide to the Association Agreement*. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/071215_eu-ukraine_association_agreement.pdf (дата звернення: 23.02.2025)
2. European Commission. (n.d.). *International cooperation with Ukraine in research and innovation*. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/strategy/strategy-research-and-innovation/europe-world/international-cooperation/association-horizon-europe/ukraine_en (дата звернення: 23.02.2025)
3. EU Neighbours East. (2022). *Erasmus+ in Ukraine*. URL: <https://euneighbourseast.eu/news/explainers/erasmus-in-ukraine/> (дата звернення: 23.02.2025)

4. Erasmus+. (2022). *EU stands with Ukraine*. URL: <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/node/2849> (дата звернення: 23.02.2025)

ФАКТОР КАЛІНІНГРАДСЬКОЇ ОБЛАСТІ РФ У БЕЗПЕКОВІЙ АРХІТЕКТУРІ БАЛТІЙСЬКОГО РЕГІОНУ

Майстро Максим Андрійович,
здобувач бакалаврського рівня вищої освіти 4-го курсу,
група 6.01.291.010.21.1
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
maistromaks04@gmail.com

До 1991 року фактично окуповані Литва, Латвія, Естонія та Калінінградська область входили до єдиного політичного простору СРСР. Проте, після здобуття незалежності державами Балтії і встановлення ними євроатлантичного курсу зовнішньої політики, Балтійський регіон став осередком суттєвих військово-політичних трансформацій [1]. Завершення процесу інтеграції Швеції та Фінляндії до НАТО у 2023–2024 рр. остаточно сформувало Балтійське море як поле конфронтації між Російською Федерацією та Альянсом, із значною перевагою останнього на сучасному етапі. Водночас, незважаючи на поступову втрату контролю над Балтійським регіоном, наявність у складі РФ напівексклава Калінінградської області значно посилює її позиції у ймовірному збройному протистоянні. Отже, метою даного дослідження є розкриття стратегічного значення Калінінградської області у потенційному конфлікті із державами Балтії та НАТО, а також оцінка основних викликів, пов'язаних із забезпеченням суверенітету та територіальної цілісності Литви, Латвії та Естонії.

З точки зору військової безпеки РФ, Калінінградська область виконує низку важливих завдань. По-перше, її географічне положення збільшує протяжність сухопутного кордону Союзної держави РФ та Білорусі із НАТО (державами Балтії та Польщею) приблизно на 28%. У разі відкритого збройного протистояння більша довжина лінії фронту сприятиме розтягненню нечисельних збройних сил держав Балтії. По-друге, сприятливі кліматичні умови Віслинської затоки забезпечують всесезонний доступ ВМФ РФ до портів Балтійська та Калінінграда, на відміну від портів Кронштадта та Санкт-Петербурга, що зазвичай замерзають в зимовий період.

По-третє, вигідне розташування Калінінградської області скорочує відстань нанесення ракетних ударів, в тому числі із ядерними зарядами, по стратегічних об'єктах Польщі та Литви, включаючи військовий аеродром Шяуляй, порти Гдині, Гданська, Клайпеди, штаб повітряних сил у Каунасі, батальйон ППО у Радвілішкісі тощо. До того ж, розміщення комплексів ППО ЗС РФ на території області дозволить ефективно контролювати повітряний простір. Наприклад, використання поширених установок С-300ВМ, що здатні вражати аеродинамічні цілі в радіусі 200 км, перекриє можливість застосування авіації НАТО на всій території Литви та частково Польщі по лінії Гданськ-Варшава-Білосток.

Вчетверте, кордон між Польщею та Литвою, що відмежовується Калінінградською областю та Республікою Білорусь, так званий Сувальський коридор є доступною військовою ціллю для РФ. За умови ретельного планування та ефективної реалізації наступальної операції, спрямованої на встановлення контролю над даним відтинком кордону, національні ЗС держав Балтії та оперативні війська Альянсу втратять єдине сухопутне сполучення з союзниками [4].

Звідси, можна визначити основні виклики, що виникають перед державами Балтії у забезпеченні власного суверенітету:

- військово-тактична вразливість через географічне положення;
- обмеженість військового потенціалу з причини незначного мобілізаційного ресурсу;
- політична та військова залежність від союзників по НАТО;
- вразливість критичної інфраструктури, що знаходиться під загрозою ракетних ударів РФ.

До того ж, цивільне та військове логістичне забезпечення ускладнене через обмежену кількість транспортних шляхів, які включають лише два варіанти – Балтійське море та Сувальський коридор. Морський шлях перебуває під загрозою блокади портів з боку ВМФ РФ, тоді як наземне сполучення має недостатню пропускну спроможність, оскільки містить лише дві автомобільні магістралі та одноколіїну залізницю, що у разі масового перекидання військової техніки ймовірно призведе до критичного перевантаження логістичної системи [2, с. 120].

Додатково, варто зазначити, що існують виклики пов'язані з історично-політичним контекстом. Литва, Латвія та Естонія – єдині держави СРСР, які вийшли з зони впливу РФ та успішно інтегрувалися до НАТО та ЄС. Незважаючи на це, РФ продовжує висувати територіальні претензії та готувати наступальну операцію проти країн Балтії, а також Фінляндії та Норвегії [5]. Отже, існує ймовірність, що у разі швидкого захоплення територій балтійських держав та

відсутності консенсусу держав-членів НАТО щодо проголошення війни РФ, Альянс буде змушений залишити регіон.

Для запобігання цьому, після початку військової агресії РФ проти України, Стратегічна концепція НАТО, затверджена на Мадридському саміті у 2022 р., визначила принципово нову стратегію взаємодії із загрозами – «стримування шляхом завдання удару у відповідь» була перетворена у «стримування через запобігання». В умовах зростаючої загрози суверенітету країн Балтії, НАТО спільно з ЄС та національними урядами Литви, Латвії та Естонії впроваджує відповідні превентивні контрзаходи для забезпечення стабільності регіону. Серед них [2]:

- розміщення оперативних груп держав-членів НАТО та збільшення їх особового складу до розміру бригад, проведення багатонаціональних навчань;
- збільшення оборонних витрат до 3% від ВВП, що вже досягнуто Естонією;
- укладення державами Балтії двосторонніх угод SSA та DCA із США;
- трансформація ЗС держав Балтії, шляхом переозброєння на сучасні західні зразки озброєння, зокрема комплекси ППО IRIS-T та Patriot, ракетні системи M142 (HIMARS);
- створення НАТО та ЄС спеціалізованої оперативної групи із забезпечення стійкості критичної інфраструктури.

Контрзаходи, що впроваджуються державами Балтії за підтримки ЄС та НАТО, загалом є ефективними у запобіганні потенційному конфлікту та нейтралізації російського тиску. Для подальшого стримування РФ, Європейському Союзу доцільно зосередитися на кількох ключових напрямках. Насамперед необхідно посилювати інвестиції у розвиток інфраструктури, зокрема шляхом реалізації вже ініційованих проєктів, зокрема Rail Baltica, який передбачає перехід від російського залізничного стандарту 1520/1524 мм до європейської колії у 1435 мм. Впровадження проєкту сприятиме підвищенню мобільності між країнами Балтії та ЄС, а також унеможливить використання залізниці для перекидання військових підрозділів і техніки, що є важливим елементом військової стратегії РФ. Додатково, необхідно продовжувати оновлення автомобільної інфраструктури, зокрема мережі магістралей Via Baltica, що сприятиме збільшенню пропускної спроможності транспортних шляхів. Крім того, важливим напрямом є стимулювання розвитку оборонно-промислового комплексу та стратегічних об'єктів, зокрема морських портів і терміналів зрідженого природного газу, а також пришвидшення повної інтеграції країн Балтії в загальноєвропейський економічний простір.

У довгостроковій перспективі ключову роль відіграватиме активізація дипломатичних зусиль. Зокрема, доцільно підтримувати постійний діалог як із

владою Республіки Білорусь, так і з представниками білоруського уряду в екзилі з метою запобігання використанню території Білорусі для здійснення воєнних операцій, що вже мало місце під час повномасштабного вторгнення в Україну.

У висновку слід підкреслити, що Калінінградська область РФ є потужним форпостом, який значно зменшує спроможність держав Балтії самостійно протистояти зовнішньому тиску. Вигідне географічне положення напівексклава обумовлює перманентну конвенційну та гібридну загрозу державам Балтійського регіону. Фактор агресивної зовнішньої політики РФ та використання нею військово-стратегічних переваг Калінінградської області залишатиметься ключовим детермінантом регіональної безпеки як в середньостроковій (1–5 років), так і в довгостроковій перспективі (до 10 років). Політична та військова єдність НАТО та ЄС впродовж цього періоду стане вирішальною у питанні забезпечення стабільності у Балтійському регіоні.

Список використаних джерел:

1. Зінько І. Територіальні питання у відносинах Російської Федерації з державами Балтійського регіону на сучасному етапі. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*. 2022. №2. С. 78–84. DOI: <https://doi.org/10.30525/2592-8813-2022-2-13>
2. Зміцнення безпеки країн Балтії в контексті зміни стратегічної концепції оборони НАТО. Значення для України. *Національний інститут стратегічних досліджень*: офіційний сайт. 15.01.2024 р. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/zmitsnennya-bezpeky-krayin-baltiyyi-v-konteksti-zminy-stratehichnoyi> (дата звернення: 05.03.2025).
3. Рослонь Д. Виклики у сфері безпеки в регіоні Калінінградської області. *Copernicus. Political and Legal Studies*. 2022. №1(4). С. 115–123. DOI: <https://doi.org/10.15804/CPLS.20224.12>
4. This tiny stretch of countryside is all that separates Baltic states from Russian envelopment. *The Washington Post*. 20.06.2016. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2016/06/20/this-tiny-stretch-of-countryside-is-all-that-separates-baltic-states-from-russian-envelopment/> (дата звернення: 05.03.2025).
5. Venäjä harjoitteli hyökkäystä Suomeen ja Viroon – Näin vakava on Naton uhka-arvio. *Ilta-lehti*. 25.12.2024. URL: <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/b4568974-73c3-4c3a-abcb-fb5cd2f7db71> (дата звернення: 05.03.2025).

Науковий керівник: Кузь Олег Миколайович, завідувач кафедри міжнародних відносин і політичної філософії Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця, доктор філософських наук, професор.

ІДЕОЛОГІЯ ТРАМПІЗМУ ЯК НОВИЙ БАЗИС ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНОГО КУРСУ США

Марченко Іван Сергійович,

доцент кафедри міжнародних відносин

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, м. Харків

Тріумфально перемігши на президентських виборах у листопаді 2024 року, Д. Трамп знову повернувся до Білого дому, ставши першим з кінця XIX століття президентом США, який після поразки на виборах зумів взяти реванш. На відміну від його першого терміну, вибори восени принесли більшість республіканцям як у Палаті представників, так і в Сенаті. Таким чином, Д. Трамп отримав інструментарій для проведення незалежної внутрішньої та зовнішньої політики в умовах так званої «superpower» — коли президент і більшість у Конгресі представляють одну політичну силу та не зіштовхуються з опозиційними перешкодами.

Під час передвиборчої кампанії Трамп не лише жорстко критикував політику адміністрації Дж. Байдена та свою опонентку — віце-президентку К. Гарріс, а й виступав як нове політичне явище, здатне докорінно змінити підхід до американської політики. Ідеологія трампізму, яка під час першого президентства Трампа сприймалася здебільшого як складова його публічного образу, в кампанії 2024 року перетворилася на потужну привабливу платформу для мільйонів американців.

Трампізм — це неформальний політичний термін, що охоплює ідеологію, стиль управління та політичний рух, пов'язаний із Д. Трампом. Хоча трампізм не є офіційно оформленою ідеологією, він має низку характерних рис і позицій, серед яких можна виокремити такі:

1. Популізм — апеляція до «простого народу» та протиставлення його «елітам»: політичним, медійним, академічним.

2. Націоналізм і протекціонізм — гасла “America First” та “Make America Great Again” означають пріоритет захисту американської промисловості, робочих місць, кордонів, а також ведення протекціоністської торговельної політики.

3. Жорсткий підхід до імміграції — підтримка суворих заходів, зокрема будівництва стіни на кордоні з Мексикою та посилення візової політики.

4. Скептицизм щодо міжнародних організацій і глобалізму — недовіра до структур на кшталт ООН, НАТО, СОТ; вихід із Паризької кліматичної угоди та перегляд міжнародних договорів.

5. Критика «deep state» і провідних ЗМІ — трампістська риторика спрямована проти так званої «глибокої держави» та медіакорпорацій, які називаються «ворогами народу» або «fake news».

6. Культурний консерватизм — захист традиційних цінностей, спротив політкоректності, акцент на християнській і американській ідентичності.

7. Персоналізм і харизматичне лідерство — вагома роль особистості Трампа, його риторики, поведінки в соціальних мережах та непорушного авторитету серед прихильників [1].

На практиці перших місяців другого президентства Трампа, трампізм проявився як явище радикального реваншизму. Реваншистський характер нової політики — це спроба Трампа відновити втрачену владу після поразки у 2020 році. Йдеться не лише про повернення до влади, а й про прагнення «виправити історичну несправедливість» та закріпити трампізм у американській політиці як надовго вкорінену ідеологію.

Трамп активно протистоїть так званим «зрадникам» у Республіканській партії, зокрема тим, хто визнав перемогу Дж. Байдена. Він підтримує лояльних кандидатів, перетворюючи Республіканську партію на політичний інструмент трампізму. У новій адміністрації немає жодного представника з попередньої команди. Ключові посади обійняли особи, відібрані насамперед за критерієм лояльності до ідеології трампізму. Навіть Марко Рубіо, який очолив Державний департамент, радикально змінив свою позицію — його риторика й зовнішньополітична стратегія тепер повністю відповідають трампістській доктрині [2].

Головним зовнішньополітичним кроком Трампа в перші 100 днів другого терміну стало розгортання масштабної глобальної торговельної війни. Було запроваджено низку односторонніх заходів — здебільшого проти Китаю, але також проти інших держав, включно з союзниками. Їх мета — скоротити торговельний дефіцит, повернути виробництво до США та захистити американські економічні інтереси. Основним інструментом стали імпорتنі мита.

Трампізм заперечує ідею глобального ринку, де «виграють усі». Його економічна стратегія орієнтована на протекціонізм, де головним бенефіціаром виступає американський робітничий клас. Трамп і його прихильники звинувачують Китай у крадіжці технологій, захопленні ключових світових транспортних маршрутів (зокрема Панамського каналу), демпінгу, валютних маніпуляціях та масовому знищенні американських робочих місць. Торговельна війна, у цьому контексті, розглядається як єдино можливий засіб впливу.

Ще однією важливою метою такої політики є боротьба проти глобалістських еліт. Трампізм засуджує транснаціональні корпорації та політичні групи, які, на його думку, зрадили національні інтереси заради

глобальних прибутків. Торговельна війна розглядається як інструмент покарання цих еліт і стимул для повернення виробництва на територію США [3].

Фактично, зовнішньоекономічна політика Трампа — це не лише економічна стратегія, а й ідеологічний акт. Вона є способом повернення Америкою контролю над виробництвом, ринками, робочими місцями і навіть над глобальною політикою. Таким чином, щонайменше до виборів у Конгрес восени 2026 року зовнішня політика США залишатиметься під впливом трампізму — агресивної та чітко сформованої ідеології, яка отримала легітимність через демократичні вибори 2024 року.

Список використаних джерел:

1. Understanding Trumpism: Nationalism, Populism, and Industrialism. URL : <https://www.baronpa.com/library/understanding-trumpism-nationalism-populism-and-industrialism>
2. Salam R. Trumpism is becoming more pragmatic // Economist, 2025. URL: <https://www.economist.com/by-invitation/2025/01/16/trumpism-is-becoming-more-pragmatic-argues-reihan-salam>
3. Swanson A., Casselman B. A Devastating Trade Spat With China Shows Few Signs of Abating // The New York Times, 2025. URL : <https://www.nytimes.com/2025/04/13/us/politics/trump-tariffs-trade-war-china.html>

КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА ЄС В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Марчук Наталія Василівна,

кандидат політичних наук, доцент,

доцент кафедри журналістики

Прикарпатського національного університету

імені Василя Стефаника

nataliia.marchuk@pnu.edu.ua

У ХХІ столітті інформація стала не тільки інструментом комунікації, а й потужним засобом впливу в політиці та міжнародних відносинах. Країни демократичного табору почали активну боротьбу із новітніми викликами інформаційно-комунікаційній політиці ще задовго до повномасштабного вторгнення Російської Федерації в Україну. Після 24 лютого 2022 року така діяльність інтенсифікувалася, адже війна ведеться не лише на полі бою, але й у медіапросторі — у вигляді інформаційних атак, пропаганди, дезінформації та

кібервпливів. У цьому контексті особливого значення набуває стратегічна комунікація як засіб протидії ворожим наративам та формування єдиного інформаційного фронту демократичних держав.

Одним із ключових суб'єктів у цій сфері виступає Європейський Союз, який від початку війни активно реалізує комплексну комунікаційну політику, спрямовану на підтримку України, мобілізацію громадської думки, зміцнення солідарності між державами-членами та протидію деструктивному впливу з боку Кремля. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю комплексного аналізу комунікаційної політики ЄС як відповіді на сучасні інформаційні виклики у контексті війни в Україні. Існує потреба у критичному осмисленні того, наскільки ефективно ЄС здійснює стратегічну комунікацію, які наративи використовуються для підтримки України, які механізми протидії дезінформації були запроваджені, та якими є результати такої політики.

Ще з початку заснування Європейський Союз ґрунтується на цінностях свободи слова та верховенства права, які є безумовними індикаторами демократії. Договори ЄС не містять конкретних положень щодо комунікаційної політики. Проте, Хартія фундаментальних прав Європейського Союзу, яка є обов'язковою згідно з Лісабонським договором, надає всім інституціям ЄС повноваження для співставлення досягнень ЄС із основними цінностями під час комунікації з громадськістю. Зокрема, стаття 11 Хартії містить право на інформацію та свободу вираження поглядів, а також свободу та різноманітність медіа, стаття 41 — право бути почутим і право на доступ до документів, що стосуються вас, стаття 42 — право на доступ до документів інституцій ЄС [1].

Європейський Союз зобов'язаний доносити свої рішення та поширювати інформацію про свою політику до громадян ЄС та інших стейкхолдерів. Відповідно до документів Єврокомісії ця політика базується на основних принципах:

1. прислухатися до громадськості та враховувати її погляди та проблеми;
2. пояснювати як політика Європейського Союзу впливає на повсякденне життя громадян і жителів;
3. спілкуватися з людьми на місцевому рівні, звертаючись до них враховуючи національні чи місцеві особливості через їхні улюблені медіа [2].

В останні роки ЄС зіштовхнувся з безпрецедентними викликами в інформаційній сфері. Росія, системно використовуючи пропаганду та фейкові наративи, прагне не лише виправдати свої агресивні дії, а й посіяти розкол серед країн ЄС, підірвати довіру до європейських інституцій і знівелювати підтримку України. Для протидії таким впливам Європейський Союз сформував цілісну систему стратегічної комунікації. У відповідь на виклики використовуються інституційні реакції на найвищому рівні через Європейську комісію,

Європейську службу зовнішніх справ та Європейський парламент. Особливої уваги заслуговують цифрові ініціативи покликані протидіяти пропаганді та поширенню фейкової інформації.

У 2015 році було створено East StratCom Task Force для розробки комунікаційних продуктів та кампаній, призначених для кращого пояснення цінностей, інтересів та політики ЄС у країнах Східного партнерства (Вірменія, Азербайджан, Білорусь, Грузія, Республіка Молдова та Україна). East StratCom Task Force звітує про тенденції дезінформації та аналізує їх, пояснює та викриває наративи дезінформації та підвищує обізнаність про негативний вплив дезінформації, яка походить із прокремлівських джерел і поширюється в інформаційному просторі східного сусідства та за його межами [3].

Важливим в контексті діяльності East StratCom Task Force є проєкт EUvsDisinfo, який займається не тільки виявленням фактів дезінформації, а й проводить вимірювання її впливу на аудиторію, аналіз можливих мотивів та пропонує конкретні шляхи протидії. Тобто, система не лише реагує на зовнішні інформаційні загрози, а й формує європейський наратив у міжнародному просторі.

Таким чином, комунікаційна політика Європейського Союзу демонструє, що попри часту критику щодо надмірної бюрократизованості та нездатності швидко реагувати на інформаційні загрози, міжнародні організації все ж адаптовуються до гібридних конфліктів нового типу, де інформаційна боротьба стає не менш важливою за військову. Європейський досвід протидії дезінформації може бути цінним в контексті протидії інформаційним загрозам на інституційному рівні. Враховуючи досвід ЄС, можна сформувати більш ефективну модель комунікаційної політики для посилення стійкості демократичних суспільств.

Список використаних джерел

1. Charter of Fundamental Rights of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT> (дата звернення: 8.04.2025)
2. Communication policy. Fact Sheets on the European Union <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/144/communication-policy> (дата звернення: 3.04.2025)
3. European Union External Action URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en#11235 (дата звернення: 10.04.2025)

ДЕЗІНФОРМАЦІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ: ПОЛІТИЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ

Махотін Тимур,

студент 1-го курсу групи УМІБ-51,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
timyrmahotin@gmail.com

Сучасна геополітична ситуація характеризується інтенсивною боротьбою за вплив та домінування в міжнародних відносинах. Одним із ключових елементів цієї конкуренції є використання дезінформації як стратегічного інструменту в гібридній війні. Хоча традиційні методи ведення війни залишаються важливими, дезінформація стала критично важливим немілітарним механізмом формування громадської думки, дестабілізації урядів та підриву глобальних альянсів. Росія, зокрема, перетворила дезінформацію на невід'ємну частину своєї зовнішньополітичної стратегії, що яскраво проявляється в її кампаніях в Україні та на міжнародній арені. Актуальність цього дослідження полягає в зростаючому впливі дезінформації на глобальну безпеку та стабільність. Оскільки тактики гібридної війни еволюціонують, здатність дезінформації впливати на міжнародні відносини, виборчі процеси та громадську довіру до демократичних інститутів стала більш очевидною. Війна в Україні продемонструвала, як дезінформація може бути використана для спотворення реальності, маніпулювання сприйняттям та виправдання агресії, створюючи значні виклики для глобального порядку. Розв'язання цих проблем є важливим для розробки ефективних стратегій протидії таким загрозам і захисту демократичних цінностей.

Дезінформація стала одним з найефективніших інструментів гібридної війни, дозволяючи державам досягати стратегічних цілей без прямого військового протистояння. На відміну від традиційної війни, що залежить від фізичної сили, гібридна війна включає немілітарні тактики, такі як кібернапади, економічний тиск та маніпулювання інформацією, для дестабілізації супротивників. Дезінформація відіграє ключову роль у цій стратегії, націлюючись на когнітивну сферу з метою впливу на громадську думку, підриву довіри до демократичних інститутів та поляризації суспільств.

Росія сприйняла дезінформацію як основний елемент своєї геополітичної стратегії, базуючись на спадщині радянських пропагандистських технологій.

Однак у ХХІ столітті Кремль адаптував ці методи до цифрової епохи, використовуючи досягнення соціальних медіа для поширення дезінформації. Ці інструменти дозволяють кампаніям швидко поширюватися, часто орієнтуючись як на внутрішню, так і на міжнародну аудиторію. Наприклад, використання ботів і ферм тролів дозволяє здійснювати масштабне поширення фальшивих наративів, в той час як алгоритми підвищують видимість розділового контенту [1].

Анексія Криму в 2014 році стала поворотним моментом у використанні Росією дезінформації в гібридній війні. У цьому контексті дезінформація використовувалась для виправдання агресії, описуючи Україну як державу, підконтрольну неонацистам і західним маріонеткам. Цей наратив не лише підтримував внутрішню підтримку дій Росії, але й намагався підважити репутацію України на міжнародній арені. Конфлікт на Донбасі ще раз продемонстрував здатність Росії адаптувати дезінформацію, використовуючи вигадані історії для звинувачення України в загибелі мирних жителів і відвертаючи міжнародну увагу від ролі Москви в цій війні [2].

Залежність Росії від дезінформації також виявляється в її втручанні у вибори в західних країнах. Наприклад, під час президентських виборів у США в 2016 році російські операції організували низку онлайн-кампаній, спрямованих на поглиблення соціальних розбіжностей і дискредитацію кандидатів, які критикували політику Кремля. Ці зусилля використовували існуючі соціальні напруження, такі як расова нерівність і імміграція, створюючи сприятливе середовище для поширення фейкових новин та конспірологічних теорій [3].

Україна стала полігоном для російських стратегій дезінформації, відображаючи ширші цілі Кремля в гібридній війні. Кампанії дезінформації, спрямовані на Україну, мали багатогранний характер, включаючи спроби делегітимізувати її уряд, дестабілізувати політичну систему та підірвати довіру до демократичних процесів. Одним із важливих прикладів є поширення хибних наративів навколо протестів Євромайдану 2014 року, які російські державні ЗМІ описували як «фашистський переворот», організований Заходом. Це формулювання мало на меті делегітимізувати революцію та виправдати наступні російські дії, включаючи анексію Криму. У війні на Донбасі дезінформація виконує як тактичні, так і стратегічні функції. Тактичний рівень передбачає поширення вигаданих історій про українські злочини з метою виправдати російські військові інтервенції та очорнити українські сили. На стратегічному рівні ці кампанії спрямовані на підлив міжнародної підтримки України, зображуючи її як неуспішну державу, що не здатна захистити своїх громадян.

Зусилля Росії в галузі дезінформації поширюються і на соціальні мережі, де кампанії націлені як на українську, так і на міжнародну аудиторію. Платформи як Facebook і YouTube відіграють важливу роль у підвищенні видимості

кремлівських наративів, часто через використання автоматизованих акаунтів і платні рекламні кампанії. Наприклад, кампанії дезінформації неправдиво стверджували, що Україна перебуває під контролем Заходу, просуваючи наратив, що НАТО та ЄС експлуатують країну для своїх геополітичних інтересів [4].

Іншим важливим аспектом кампанії Росії є просування «цивілізаційного розподілу». Позиціонуючи себе як захисника православного християнства та «традиційних цінностей», Росія намагається звернутися до консервативних аудиторій в Україні та інших пострадянських країнах. Ця стратегія має на меті створити ідеологічні розбіжності, що ослаблюють інтеграцію України у західні політичні та безпекові структури.

У підсумку, дезінформація стала основою стратегії гібридної війни Росії, де Україна виступає як основний приклад її реалізації. Використовуючи цифрові інструменти, культурні наративи та геополітичні напруження, Кремль зміг посіяти хаос і досягнути своїх стратегічних цілей без прямого військового протистояння. Однак цей випадок також підкреслює необхідність ефективних контрзаходів для боротьби з такими загрозами та зміцнення інформаційної безпеки [5].

Список використаних джерел:

1. U.S. Intelligence Community, "Assessing Russian Activities and Intentions in Recent U.S. Elections," 2017.
URL: <https://www.govinfo.gov/app/details/GOVPUB-PREX28-PURL-gpo76345> (last accessed 24.03.2025)
2. Howard, P. N., & Kollanyi, B., "Bots, Trolls, and Fake News: The Role of Social Media in Trump's Election," 2016.
URL: https://www.researchgate.net/publication/342257015_Bots_Elections_and_Social_Media_A_Brief_Overview (last accessed 24.03.2025)
3. Rid, T., Active Measures: The Secret History of Disinformation and Political Warfare, 2020.
4. Galeotti, M., "Putin's Hybrid War and the Theory of Russian Grand Strategy," 2019.
URL: https://www.routledge.com/Russian-Political-War-Moving-Beyond-the-Hybrid/Galeotti/p/book/9780367731755?srsId=AfmBOoooFP_IWmEZN3v3rAegCgW9TwgLeZmqTveSR1MppOdAU-e7c4vC (last accessed 24.03.2025)
5. NATO StratCom COE, "Social Media as a Tool of Hybrid Warfare," 2020.
URL: https://stratcomcoe.org/publications/download/public_report_social_media_hybrid_warfare_22-07-2016-1.pdf (last accessed 24.03.2025)
6. Gerasimov, V., "The Value of Science Is in the Foresight," 2013.
7. European Commission, "Tackling Online Disinformation: A European Approach," 2018.

РОЗВИТОК ТАЙВАНСЬКОЇ ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ ЄС У ВИРІШЕННІ КОНФЛІКТУ

Мельничук Володимир Олегович

аспірант кафедри міжнародних відносин
Національний університет «Острозька Академія»
volodymyr.melnychuk@oa.edu.ua

Війна Росії проти України повернула в центр уваги міжнародної спільноти питання про можливий напад Китаю (Китайська Народна Республіка, КНР) на Тайвань (Китайська Республіка). Пекін стверджує, що острів є однією з його провінцій, тоді як нинішній уряд Тайваню стверджує, що він є незалежною країною. Конфлікт навколо Тайваню – або навіть блокада Китаєм острова – матиме негайні економічні та політичні наслідки для Європи, яка, ймовірно, накладе санкції на КНР, другого за величиною торговельного партнера ЄС [11]. ЄС не є частиною системи безпеки у Східній Азії, але має величезні та унікальні ресурси «м'якої сили», які можна використати для сприяння діалогу та взаєморозуміння між Китаєм і Тайванем з метою зниження напруженості в регіоні та збереження статус-кво.

Відносини між КНР і РК – загострилися в останні роки. Офіційні контакти між сторонами було зупинено. Туристичне сполучення між двома країнами було стабільним до пандемії Covid-19, однак воно зупинилось після 2020 року. Зараз багато тайванців уникають відвідувань материка, хоча вони все ще можуть туди потрапити, пред'явивши своє посвідчення особи (варто зауважити, що тайванський паспорт не визнається КНР), тоді як для багатьох громадян Китаю майже неможливо поїхати на Тайвань на роботу, навчання чи навіть з метою туризму. Між двома сторонами була зведена стіна, і кожна з них звинувачує іншу в цій ситуації [9].

20 травня 2024 року Лай Чін-те, також відомий як Вільям Лай, який переміг на президентських виборах у січні, вступив на посаду президента Тайваню. Будучи членом Демократичної прогресивної партії (ДПП) і віце-президентом під керівництвом Цай Ін Веня – першої жінки-президента країни, яка перебувала на посаді з 2016 по 2024 роки – Лай відомий своєю підтримкою незалежності Тайваню. Не дивно, що його обрання викликало занепокоєння з боку лідерів КНР,

які робили ставку на перемогу Гоміньдану (Китайської націоналістичної партії, яка консервативна за своїм характером), який походить від заснування КНР і традиційно прагне сприяти діалогу та примиренню з материком.

На останніх парламентських виборах, які також відбулися в січні 2024 року, Гоміньдан отримав 52 місця, що зробило його найбільшою партією в Законодавчому юані (парламент Тайваню). ДПП, отримавши 51 місце, стала другою за величиною партією, тоді як Народна партія Тайваню (НПТ) – лівоцентристська політична сила – посіла третє місце з вісьмома місцями. Таким чином, хоча кандидат від ДПП Вільям Лай переміг у президентських перегонах, його партія не змогла отримати більшість у парламенті, який зараз контролює опозиція. Тому багато аналітиків припускають, що, хоча тайванці продовжують підтримувати позицію ДПП за незалежність, вони також хочуть деескалувати напруженість у відносинах з Китаєм – отже, невелика більшість віддана Гоміньдану [3].

Керівництво КНР, схоже, визнає, що воно більше не може використовувати економіку для досягнення об'єднання і що так званий підхід «одна країна, дві системи» після протестів в Гонконзі та явної ворожості до нього на Тайвані вимагає переосмислення. Хоча ймовірність вторгнення на острів залишається, це тягне за собою серйозні ризики для китайського керівництва, оскільки США та їх союзники, ймовірно, запровадять суворі санкції проти КНР. Економічний спад підірвав би легітимність Комуністичної партії Китаю (КПК), особливо серед міського середнього класу: користуючись перевагами від підвищення рівня життя за останні десятиліття, вони стали найзавзятішими прихильниками китайського режиму. Саме тому початок військового конфлікту може змінити становище цього прошарку населення. Виживання партії є головним пріоритетом у Пекіні, тому силове возз'єднання з Тайванем виглядає досить дороговартісною перспективою. Тим часом очільник КНР Сі Цзіньпін доручив Ван Хуніну, члену Постійного комітету Політбюро КПК і «головному ідеологу» КПК, а також найвищому чиновнику Китаю, відповідальному за політику Тайваню, розробити нову основу для об'єднання [8].

Таким чином з'являється новий підхід КПК до Тайваню, який підкреслює «спільне коріння», як це було видно під час зустрічі між Сі Цзіньпіном та колишнім президентом Тайваню Ма Інцзю 10 квітня 2024 року. Тоді глава КНР заявив, що «ніхто не може зупинити возз'єднання сім'ї» з Тайванем, підкресливши важливість спільної історії та культури між двома сторонами [1]. Подібний тон був використаний наприкінці квітня, коли делегація з 17 законодавців Гоміньдану вирушила до Пекіна, щоб зустрітися з Ван Хуніном у так званий «криголамний поїзд» [2]. Тим не менш, під час переговорів між двома сторонами поблизу Тайваню було виявлено понад 30 військових літаків Народно-

визвольної армії. Подібні акції із заходами військової техніки КНР в морський та повітряний простір Тайваню були регулярними у 2024 році, що сигналізує про те, що Пекін хоч бажає перезавантажити зв'язки з Тайванем, однак продовжує підтримувати тиск на острів. У нинішній напруженій ситуації діалогу з Пекіном прагне не лише Гоміндан. Президент Лай також неодноразово висловлював надію на відновлення зв'язку з Пекіном на основі рівності та взаємної поваги. Під час виборчої кампанії Лай навіть сказав, що сподівається зустрітися з Сі Цзіньпіном особисто [4].

Оскільки і Китай, і Тайвань прагнуть відлиги у своїх двосторонніх відносинах, це може бути ідеальний час для ЄС активізувати свою участь у вирішенні конфлікту між КНР та Тайванем, щоб побачити, чи можна встановити діалог між сторонами, а також розрядити напруженість. ЄС не сприймається як загрозлива сила в регіоні, і його імідж у Східній Азії переважно є позитивним. Таким чином, ЄС може виступати в якості посередника, в той час як інші великі гравці (наприклад США) не можуть цього зробити.

Європейські уряди продовжують офіційно дотримуватися політики «Єдиного Китаю», тобто визнання позиції Пекіна про існування лише одного китайського уряду. Відповідно до цієї політики ЄС та його країни-члени визнають і мають офіційні зв'язки з КНР, а не з Тайванем. Однак на практиці інституції ЄС та європейські уряди розглядають Тайвань як «де-факто» незалежну державу, з якою вони мають право підтримувати економічні та політичні відносини [10].

Європейський парламент очолює зусилля, спрямовані на покращення відносин з Тайванем. У грудні 2023 року законодавці ЄС одноголосно прийняли резолюцію про сприяння торговельним та інвестиційним зв'язкам між ЄС і Тайванем, закликаючи до миру та стабільності в Тайванській протоці та виступаючи проти будь-яких односторонніх змін статус-кво силою [5]. Представники ЄС продовжують відвідувати Тайвань, щоб продемонструвати підтримку незалежності острова. Багато країн-членів ЄС регулярно відправляють урядові делегації, незважаючи на критику з боку Пекіна.

Європейці, однак, схильні уникати конфронтації з Пекіном, коли справа доходить до Тайваню, на відміну від Сполучених Штатів, які не цураються відкрито протистояти КНР. ЄС має мало реальних важелів впливу як на Пекін, так і на Вашингтон щодо відносин у Тайванській протоці. Хоча збереження статус-кво відповідає довгостроковим інтересам ЄС, захист острова від нападу або блокади з боку материка залишається відповідальністю США та їхніх азійських союзників. Крім того досвід протистояння економічному впливу з боку КНР в Європі показав, що держави-члени ЄС не мають чіткої єдиної позиції

щодо Китаю [7]. Натомість ЄС може використовувати свої активи «м'якої сили» в регіоні.

Це буде не перший випадок, коли ЄС використовуватиме свій потенціал для просування причин діалогу та взаєморозуміння в регіоні. Наприклад, делегація ЄС у Сеулі постійно підтримує процес тристоронньої співпраці. Це консультативний механізм, який залучає Китай, Японію та Південну Корею, підтримуючи як політично, так і фінансово, різноманітні семінари та ініціативи, організовані для молодих студентів з метою сприяння взаєморозумінню та почуттю дружби між майбутніми лідерами трьох країн. Ці заходи часто підтримують і проводяться Центрами передового досвіду Жана Моне, розташованими в трьох країнах Північно-Східної Азії [6].

Таким чином, останні події всередині Китаю та Тайваню мають спонукати ЄС розглянути можливість зробити щось подібне в контексті відносин між КНР та Тайванем. ЄС повинен серйозно почати думати про тристоронню співпрацю Китай-ЄС-Тайвань, знаходячи шляхи сприяння діалогу між сторонами. Конкретним кроком у цьому напрямку може стати створення Форуму аналітичних центрів щодо відносин Китаю, ЄС і Тайваню. Зберігаючи його на рівні вчених і зосереджуючись на дослідженнях ЄС (уникаючи, принаймні офіційно, чутливих питань), він може подолати опір з обох сторін. Зробивши це, ЄС стратегічно використає частину своїх можливостей «м'якої сили». З невеликими інвестиціями з точки зору часу та ресурсів, це може сприяти діалогу та розумінню в регіоні, де, якщо напруженість вийде з-під контролю, результат може бути дуже шкідливим не лише для ЄС, але й для всього світу.

Список використаних джерел:

1. "China's Xi Says Nobody Can Stop 'Family Reunion' with Taiwan". (2024). *Reuters*. <https://www.reuters.com/world/asia-pacific/chinese-president-xi-meets-former-taiwan-president-ma-beijing-2024-04-10>.
2. "KMT Lawmakers' Trip to China Receives Mixed Responses in Taiwan". (2024). *Focus Taiwan*. <https://focustaiwan.tw/politics/202404290022>.
3. Brian Hart et al., "Taiwan's 2024 Elections: Results and Implications". (2024). *CSIS Critical Questions*. <https://www.csis.org/node/108968>.
4. Courtney Donovan Smith, "Could China Employ an Insidious Boiled Frog Approach to Improve Taiwan Ties?". (2024). *Taipei Times*. <https://www.taipeitimes.com/News/feat/archives/2024/05/14/2003817824>.
5. Resolution of 13 December 2023 on EU-Taiwan Trade and Investment Relations. (2024). European Parliament. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-9-2023-0472_EN.html.
6. For more information see the Erasmus+ website. (2024). *Jean Monnet Centres of Excellence*. <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/node/515>.

7. Jarkovský, M. (2025). Can the EU deter China from invading Taiwan. *CEIAS*. <https://ceias.eu/can-the-eu-deter-china-from-invading-taiwan/>
8. Dotson, J. (2024). “Wang Huning’s First Year Supervising the United Front System: Taiwan Policy and Discourse”. *Global Taiwan Brief*. Vol. 9, No. 1. p. 8-11. <https://globaltaiwan.org/?p=25078>.
9. Maizland, L. (2024). “Why China-Taiwan Relations Are So Tense”. *CFR Backgrounders*. <https://www.cfr.org/node/227980>.
10. Casarini, N. (2024). “Brussels–Taipei: Changing the Game?”. *IAI Commentaries*. No. 22/43. <https://www.iai.it/en/node/16049>.
11. Swanström, N., Börjesson, A., and Chen, Y. (eds). (2024). “Why Taiwan Matters to Europe”. *ISDP Special Papers*. <https://www.isdp.eu/publication/why-taiwan-matters-to-europe>.

Науковий керівник: Павлюк Віктор Володимирович, професор кафедри країнознавства Національного університету «Острозька академія», кандидат історичних наук, професор.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ЦИФРОВИЙ РОЗВИТОК В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ XINHUA: ОСОБЛИВОСТІ ВИСВІТЛЕННЯ НА ТЛІ АМЕРИКАНСЬКО-КИТАЙСЬКИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПРОТИРІЧ

Мнекіна Марія Володимирівна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-41
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
mnekina2021umi11@student.karazin.ua

Шевель Елвіра Техранівна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-41
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
shewel2021umi12@student.karazin.ua

В епоху, коли інформаційні ресурси стають критичним активом для організацій та держав, роль інформаційних агентств залишається випереджальним фактором, зокрема й у визначенні ландшафту соціально-економічного розвитку та глобального балансу сил. Одним із ключових гравців

у сфері інформаційного впливу є китайське державне інформаційне агентство Xinhua, яке активно застосовує цифрові технології, а саме: AI-журналістику, персоналізацію контенту та рекомендаційні системи, віртуальних ведучих, технологію 5G, розширивши використання штучного інтелекту в газетному виробництві.

Відповідно до Індексу найбільших медіа-брендів Китаю за 7 лютого 2025 року Xinhua посіла третє місце із набраними 91 балами в індексі брендів [1]. Xinhua або Xinhuanet є веб-порталом новин та інформаційних послуг інформаційного агентства Xinhua News Agency, яке має потужну аудиторію читачів, а саме: 99 млн осіб на платформі Facebook; 11, 8 млн – X та понад 250 млн завантажень на App Store. Завдяки активному використанню соціальних мереж і мобільних застосунків, агентство поширює свій контент у глобальному масштабі, зокрема серед європейських користувачів, які споживають новини про Китай та світ у контексті альтернативного погляду на міжнародні події [2].

Агентство Xinhua зазвичай акцентує увагу на співпраці між Китаєм та ЄС, водночас підкреслюючи розбіжності між ЄС і США. Особливо це помітно в контексті китайсько-американських відносин, які загострилися на тлі початкового етапу торговельної війни.

Інформаційне агентство Xinhua приділяє значну увагу концепції «цифрової економіки», висвітленню тематика європейської цифрової трансформації та комплексній взаємодії китайського технологічного сектору з європейським споживачем. Наразі цифровий сектор Європейського союзу стоїть перед викликами конкурентоспроможності перед зростаючою перевагою США та КНР. Проте сфера цифрової економіки має поглибити європейсько-китайського партнерство, де безпека даних і захист конфіденційності, допоможе обом сторонам спільно вирішувати проблеми глобального цифрового управління. З цієї нагоди 14 вересня 2020 року було офіційно оголошено започаткування Цифрового діалог високого рівня між Китаєм та ЄС. Пізніше, у березні 2021 року ЄС запропонувала нову політичну програму, зорієнтовану на *«Цифровий компас до 2030 року»*. Вже у січні 2025 року Європейська комісія оголосила про запуск ініціативи *«AI Gigafactories»* та *«Apply AI»* задля прискорення розробки та впровадження штучного інтелекту в ключових галузях.

Xinhua News Agency зокрема служить сполучною ланкою у висвітленні проєкта *«Цифрового шовкового шляху»* в різних регіонах світу, що фактично є стратегією експорту китайських цифрових товарів та послуг. За даними Xinhua Silk Road, окремого каналу агентства, такі китайські гіганти електронної комерції, як Alibaba (AliExpress) та Pinduoduo, запустили транскордонні платформи, такі як Lazada, Temu та Shein, задля пришвидшення обробки посилок, призначених для європейських клієнтів в Німеччині, Великій Британії, Італії,

Румунії та Португалії. У цьому розрізі європейські дипломати відзначають занепокоєння даною ініціативою так само, як китайський уряд стурбований проєктом Цифрового компасу [3].

Найбільші світові економіки – США, ЄС та Китай змагаються за технологічне лідерство, ринки збуту, політичний вплив і військову перевагу, що створює постійну напругу у їх відносинах. Це суперництво створює як виклики для світової стабільності, так і можливості для нових форматів співпраці.

Станом на 16 березня 2025 року більшість статей Xinhua за останні два місяці про відносини між США, ЄС та Китаєм фокусуються на торговельних тарифах, які США запроваджують щодо своїх найбільших імпортерів. Одна зі статей описує заяву посла Китаю в США Се Фена під час його виступу на святкуванні 20-річчя Генеральної торгової палати Китаю-США (CGCC) у Нью-Йорку. Основний меседж його виступу полягає в тому, що тарифні війни не можуть вирішити проблеми у китайсько-американських відносинах і навіть не зможуть стримати розвиток Китаю.

Він зазначив, що подальше запровадження додаткових тарифів на Китай з боку США буде контрпродуктивним через проблеми, пов'язані з фентанілом. За його словами, такі заходи не лише підриватимуть співпрацю у боротьбі з наркотиками та економічне партнерство між країнами, а й спричинять додаткові витрати для американських домогосподарств і підприємств. Він підкреслив, що врешті-решт жодна сторона не стане переможцем.

У своїх статтях про сучасні суперечки між цими двома економічними гігантами Xinhua також посилається на *The Washington Post*, зокрема на статтю «Як тарифи зроблять Америку біднішою», натякаючи, що навіть у самих США не всі підтримують цю політику Дональда Трампа. За даними Xinhua, Китай – не єдина країна, яка не погоджується із новою тарифною полікою. Європейські лідери, а саме представники Франції, Іспанії, Італії та Польщі, засудили ці заходи як загрозу економічному суверенітету Європи та пообіцяли застосувати пропорційну відповідь. Президентка Європарламенту Роберта Метсола та прем'єр-міністр Іспанії Педро Санчес наголосили на важливості відкритої торгівлі та трансатлантичного співробітництва, протиставляючи їх політиці США, що демонструє явні риси руху до ізоляціонізму [2].

Італія в свою чергу висловила занепокоєння економічними наслідками американських тарифів. Представники бізнесу звинуватили Д. Трампа у прагненні до «деіндустріалізації» Європи, вимагаючи більш рішучої відповіді від Брюсселя. Водночас італійський уряд наголосив на необхідності уникнення ескалації торговельного конфлікту, щоб зберегти трансатлантичну єдність [3].

Xinhua висловлює думку, що тарифні та торговельні бар'єри не можуть змінити глобальні технологічні тренди, хоча й є інструментами конкуренції між

США та іншими країнами. Агентство акцентує увагу на важливості співпраці між Китаєм і США в умовах конкуренції та напружених торговельних відносин, підкреслюючи, що лише через взаємодію і порозуміння можна досягти стабільності та процвітання.

Загалом, агентство висвітлює відносини між США та Китаєм через призму суперництва, економічних розбіжностей і геополітичної напруги, але одночасно підкреслює необхідність діалогу та співпраці. У своїх матеріалах Xinhua часто наголошує, що США проводять політику стримування Китаю, використовуючи економічні санкції, торговельні обмеження та військову присутність в Азійсько-Тихоокеанському регіоні. При цьому агентство звертає увагу на стабільному економічному зростанні Китаю, його ролі як рушійної сили глобальної економіки та прагненні до багатосторонньої співпраці з іншими державами [2].

Проведений аналіз висвітлення європейського цифрового розвитку в інформаційному просторі Xinhua демонструє, що агентство використовує новітні цифрові технології для глобального впливу, формування альтернативного наративу щодо міжнародних подій та зміцнення китайсько-європейських зв'язків. Xinhua акцентує увагу на співпраці Китаю та ЄС у сфері цифрової економіки, водночас підкреслюючи суперечності між Європою та США, особливо в контексті торговельної та технологічної конкуренції. Інформаційне агентство також виступає як інструмент комунікації Китаю, що формує образ країни в європейському інформаційному просторі, використовуючи технологічні досягнення та альтернативні інтерпретації міжнародних відносин.

Список використаних джерел:

1. Brand index of largest news media brands in China as of February 7, 2025. Statista. web-site. URL: <https://www.statista.com/statistics/1322960/china-strongest-news-media-brands/> (Last accessed: 16.03.2025).
2. Xinhua News Agency. (2025). Home. web-site. URL: <https://english.news.cn/> (Last accessed: 16.03.2025).
3. Xinhua News Agency. (2025). Europe. web-site. URL: <https://english.news.cn/europe/index.htm> (Last accessed: 16.03.2025).

Науковий керівник: Хиженяк Лариса Михайлівна, доктор соціологічних наук, професор кафедри міжнародних відносин, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

ЄВРОПЕЙСЬКА ПІДТРИМКА РОЗВИТКУ ОСВІТИ ТА НАУКИ В УКРАЇНІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК МОДЕРНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ

Мурадова Владислава Борисівна,
студентка 3-го курсу групи УМВ-31 ННІ «Каразінський інститут
міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
vladyslava.muradova@student.karazin.ua

Освіта та наука є ключовими складовими розвитку суспільства, особливо для України, яка прагне якнайшвидше інтегруватися в європейський простір. Європейський Союз активно підтримує модернізацію української освітньої та наукової системи, сприяючи впровадженню сучасних стандартів, фінансуванню досліджень та розширенню академічної мобільності. Приміром, такі програми, як Erasmus+, Horizon 2020 та інші, а також стратегічні партнерства відкривають нові можливості для здобувачів, викладачів і науковців. Проте, попри значні досягнення, процес інтеграції супроводжується й іншими викликами, зокрема, бюрократичними перепонами, нерівномірним доступом до ресурсів і необхідністю структурних реформ.

Метою дослідження є визначення основних напрямів і механізмів європейської підтримки освіти та науки в Україні, а також з'ясування їх впливу на трансформацію освітньої системи відповідно до європейських стандартів.

Перш за все, важливо відзначити історичний контекст співпраці між Україною та Європейським Союзом у сфері освіти та науки. Після підписання Угоди про асоціацію у 2014 році, Україна отримала потужний імпульс для реформування своєї освітньої системи відповідно до європейських стандартів. Участь у Болонському процесі, з якої почалося активне впровадження спільних освітніх програм, стала однією з ключових складових цієї інтеграції [3, с. 92]. Саме завдяки цим та іншим важливим крокам з'явилися можливості для мобільності студентів та викладачів, що сприяє обміну досвідом і впровадженню сучасних методик навчання. Таке партнерство з ЄС дозволяє українським університетам не лише удосконалювати академічні стандарти, але й формувати культуру наукової співпраці на міжнародному рівні.

Одним із найяскравіших прикладів європейської підтримки є програма Erasmus+. Цей потужний інструмент фінансування є важливим засобом для забезпечення академічної мобільності, що дозволяє студентам та викладачам здобувати знання за кордоном і повертатися з новими ідеями для вдосконалення

навчального процесу. Завдяки участі в Erasmus+ українські заклади вищої освіти мають змогу встановлювати тісні зв'язки з європейськими партнерами, що сприяє не лише підвищенню якості освіти, а й розширенню можливостей для проведення спільних дослідницьких проєктів [1]. Крім того, інтеграція у такі програми дозволяє студентам отримати міжнародно визнані документи про освіту, що є важливим чинником для подальшої кар'єри в умовах глобалізованого ринку праці.

Фінансова підтримка також здійснювалась через Рамкову програму Європейського Союзу 2020, яка у 2014-2020 роках мала загальний бюджет близько 80 мільярдів євро, спрямований на передові наукові дослідження та технологічні інновації [7]. Завдяки цій програмі українські науковці отримували можливість залучатися до міжнародних проєктів, що стимулювало розвиток інноваційних технологій та створення сучасної наукової інфраструктури в Україні. Horizon 2020 не лише фінансувала дослідження, але й сприяла формуванню партнерських відносин між провідними науковими установами Європи та України, що є надзвичайно важливим для подолання «відтоку мозку» та збереження талановитих кадрів [1]. «Горизонт 2020», восьма рамкова програма, яка завершилася 31 грудня 2020 року. Проте, реалізація наступної Програми - «Горизонт Європа», бюджет якої становить 95,5 млрд євро, розрахована на семирічний період, а саме: 2021-2027 рр. [5]. На нашу думку, залучення України до таких програм є не лише можливістю отримати фінансову підтримку, але й створення умов для розвитку внутрішньої наукової системи для стимулювати молодих науковців залишатися працювати в країні.

Також значну увагу приділяють розвитку стратегічних партнерств між українськими та європейськими закладами освіти. Співпраця у сфері вищої освіти базується на діалозі, обміні досвідом і поступовій гармонізації освітніх стандартів. Проте, навіть за наявності позитивних змін, українська система освіти стикається з численними викликами. Зокрема, проблема бюрократичних перепон, недостатнє фінансування та централізація ресурсів у великих містах створюють нерівномірний розвиток освітньо-наукового потенціалу країни. Щоб повністю реалізувати потенціал інтеграції, необхідно оптимізувати адміністративні структури та забезпечити рівний доступ до європейських програм як у столиці, так і в регіонах [4, с. 119]. Зауважимо, що без активної участі нашої держави у фінансуванні освітніх реформ інтеграція до європейського простору буде значно ускладнена. Саме тому фінансування освіти залишається важливим пріоритетом державної політики, України навіть в умовах війни. Наприклад, У 2024 році витрати на освіту зросли на 20% порівняно з попереднім роком, перевищивши 171 млрд гривень. [2].

Додатково, протягом останніх двадцяти років Європейський Союз підтримує модернізацію та реформування вищої освіти України через реалізацію численних проєктів, зокрема в рамках програм Темпус та її наступника – Еразмус+ [6, с. 53]. Трансформація освітніх програм супроводжується визначенням як регіональних, так і національних пріоритетів, що дозволяє адаптувати європейські стандарти до національних потреб. Особлива увага приділяється розробленню нових стандартів вищої освіти, підвищенню кваліфікації викладачів і створенню умов для академічної автономії, що є критично важливим для подолання бюрократичних перепон [6, с. 54–60]. Таким чином, досвід реалізації європейських проєктів виступає потужним інструментом для інтеграції українських закладів освіти у світовий освітній простір та сприяє довгостроковому партнерству між країнами [6, с. 61]. Саме тому, європейські проєкти сприяють не лише модернізації освітніх програм, а й створюють унікальну можливість для професійного зростання як студентів, так і викладачів. Це дієве партнерство дозволяє українським закладам освіти впроваджувати інноваційні підходи та конкурувати на міжнародному рівні, що є запорукою стабільного розвитку нашої держави.

Щодо соціокультурного виміру європейської підтримки, то інтеграція у європейський освітній простір сприяє не лише підвищенню якості академічної освіти, але й стимулює формування нових ціннісних орієнтирів у суспільстві. Залучення українських здобувачів до міжнародних проєктів сприяє розвитку критичного мислення, розширює світогляд і формує почуття єдності з європейською спільнотою. Це дозволяє нашій молоді не лише отримувати знання, але й активно брати участь у вирішенні глобальних викликів, що є особливо важливим для побудови демократичного суспільства [3, с. 95]. Погоджуючись з автором, зауважимо, що така інтеграція надає нашим студентам можливості для здобуття практичного досвіду та розвитку професійних компетенцій, що є запорукою формування відкритого та інноваційного суспільства.

Проте, незважаючи на низку досягнень, процес інтеграції з ЄС у сфері освіти та науки має свої труднощі. Серед них – недостатня адаптація внутрішніх структур до вимог європейських стандартів, бракує достатньої кількості кваліфікованих фахівців, здатних ефективно працювати в нових умовах, а також існує проблема регіональних диспропорцій, коли провінційні освітні установи відстають від провідних центрів. Усунення цих бар'єрів вимагає комплексного підходу, що поєднує державні реформи, активну участь громадських організацій і підтримку з боку міжнародних партнерів [4, с. 121]. На нашу думку, вирішення цих проблем можливе завдяки впровадженню інноваційних управлінських

рішень, адаптованих до регіональних особливостей і сучасних європейських стандартів.

Підсумовуючи, можна сказати, що європейська підтримка розвитку освіти та науки є одним із ключових чинників, що стимулюють модернізацію української системи освіти. Програми мобільності, стратегічні партнерства та фінансова допомога створюють передумови для впровадження інновацій, підвищення конкурентоспроможності українських закладів освіти. Вважаємо, що для досягнення максимальної ефективності необхідно подолати внутрішні бюрократичні бар'єри, оптимізувати фінансові механізми та забезпечити рівномірний розподіл ресурсів між регіонами. Лише за умов комплексного підходу Україна зможе реалізувати свій потенціал і стати повноцінним учасником європейського освітнього простору, що позитивно вплине на майбутнє нашої держави та її громадян.

Список використаних джерел

1. Брошюра «ЄС підтримує розвиток освіти та науки в Україні» URL: <https://surl.li/musovm> (дата звернення 05.03.2024 р.)
2. Видатки на освіту: скільки коштів виділяли з бюджету під час війни. URL: https://znayshov.com/News/Details/vydatky_na_osvitu_skilky_koshtiv_v_ydilialy_z_biudzhetu_pid_chas_viiny_1 (дата звернення 05.03.2024 р.)
3. Краєвська О. «Освітня політика Європейського Союзу: становлення та механізми реалізації». *Вісник Львівського університету. Серія міжнародні відносини*, 2014. Вип. 36, частина 2, с. 90–97. URL: <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/intrel/article/view/363> (дата звернення 05.03.2024 р.)
4. Круглашов А. «Співпраця України та Європейського Союзу в галузі освіти і науки». *Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича*, с. 115–122. (дата звернення 05.03.2024 р.) URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/8820/11-kruglashov.pdf>
5. Програма Горизонт Європа URL: <https://horizon-europe.org.ua/uk/about-he/he-programme/> (дата звернення 05.03.2024 р.)
6. Шитікова С. П. Програми Європейського Союзу для реформування вищої освіти / *Освітологічний дискурс*. - 2016. - № 2. - С. 53-64. URL: <https://od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/375> (дата звернення 05.03.2024 р.)
7. European Commission. Horizon Europe. URL: https://research-and-innovation.ec.europa.eu/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en (contact date 05.03.2024 p.)

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

РОЛЬ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ: ДОСВІД ТА ПОДАЛЬШІ ПЕРСПЕКТИВИ

Науменко Катерина Сергіївна,
здобувачка вищої освіти 1 курсу магістерської підготовки
групи 8.2814-13
спеціальності 281 «публічне управління та адміністрування»
факультету соціології та управління
Запорізького національного університету
naumenko.kate@icloud.com

Європейська інтеграція України є стратегічним вектором розвитку нашої держави, що передбачає системну та поступову трансформацію усіх сфер суспільного життя відповідно до критеріїв та стандартів Європейського Союзу. У цьому контексті особлива роль відводиться питанню реформування системи місцевого самоврядування як інституційної основи демократичного врядування та забезпечення сталого розвитку територіальних громад.

Відповідно до Європейської хартії місцевого самоврядування, яку Україна ратифікувала ще у далекому 1997 році, місцеве самоврядування є "правом і спроможністю органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання та управління суттєвою часткою публічних справ під власну відповідальність, в інтересах місцевого населення" [1].

Актуальність дослідження щодо ролі місцевого самоврядування в процесах європейської інтеграції України зумовлена, у першу чергу, необхідністю осмислення тих трансформаційних процесів, що відбуваються на локальному рівні, їх впливу на розвиток демократичних інститутів та економічне зростання територіальних громад, а також визначення перспективних напрямів удосконалення системи місцевого самоврядування з урахуванням європейського досвіду та національних особливостей.

Метою нашого дослідження є з'ясування особливостей функціонування та трансформації системи місцевого самоврядування України в умовах євроінтеграційних процесів, що передбачає вивчення інституційних змін, зумовлених імплементацією європейських стандартів, оцінювання ефективності реформи децентралізації, а також формулювання подальших пропозицій щодо вдосконалення механізмів розвитку територіальних громад з урахуванням європейського досвіду.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань як: ґрунтовний аналіз нормативно-правової бази місцевого самоврядування в

контексті європейської інтеграції; дослідження механізмів адаптації європейського досвіду місцевого самоврядування до сучасних українських реалій; оцінка результативності проведеної реформи децентралізації як важливого елементу євроінтеграційної стратегії України; визначення перспективних напрямів розвитку місцевого самоврядування в умовах поглиблення інтеграційних процесів.

На нашу думку, розвиток місцевого самоврядування в Україні в контексті європейської інтеграції характеризується системною трансформацією, що охоплює самі різноманітні аспекти - інституційні, правові, фінансові та функціональні. Як відомо, головним напрямом реформування нашої держави стала децентралізація влади, спрямована на посилення спроможності територіальних громад та підвищення якості надання публічних послуг на місцевому рівні. Як зауважує В. Гройсман, саме "децентралізація відкриває значні перспективи для забезпечення спроможності місцевого самоврядування самостійно вирішувати питання місцевого значення, розширення можливостей територіальних громад з різних питань, зокрема, залучення інвестиційних ресурсів, підтримки підприємницької діяльності та розвитку економічного потенціалу" [2, с. 13]. Крім того, реформа територіальної організації влади та місцевого самоврядування в Україні ґрунтується також на принципах субсидіарності, фінансової самодостатності та відповідальності органів місцевого самоврядування перед громадою, що повністю відповідає європейським стандартам.

Щодо інституційного виміру європейської інтеграції на рівні місцевого самоврядування, то воно передбачає розвиток спроможності органів місцевого самоврядування ефективно та якісно виконувати покладені на них важливі функції. Саме тому велике значення має імплементація інструментів належного врядування, як, наприклад, залучення громадян до прийняття важливих рішень, забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів місцевого самоврядування та підзвітності перед громадою. Як зазначає український науковець М. Лахижа, "досвід європейських країн свідчить про те, що ефективність діяльності органів місцевого самоврядування значною мірою залежить від активності громадян та їх спроможності контролювати владу, що забезпечується через механізми громадської участі та прозорості діяльності органів влади" [3, с. 87].

Крім того, упродовж останніх років в Україні спостерігається суттєве розширення застосування практик громадської участі на місцевому рівні, зокрема через впровадження громадських бюджетів, різноманітних електронних петицій, громадських рад, що безпосередньо сприяє подальшому розвитку демократії та посиленню ефективної взаємодії між владою та громадянами.

З нашої точки зору, не менш важливим аспектом європейської інтеграції на рівні місцевого самоврядування є розвиток міжмуніципального співробітництва та транскордонного співробітництва. Також територіальні громади України активно залучаються до впровадження та реалізації різноманітних проектів у межах програм технічної допомоги Європейського Союзу, що певною мірою сприяє обміну досвідом та подальшого впровадженню найкращих сучасних практик. Особливе значення належить залученню різних українських громад до програм транскордонного співробітництва, зокрема, таких як Польща-Білорусь-Україна, Румунія-Україна, Угорщина-Словаччина-Румунія-Україна, що дозволяє реалізувати спільні проекти з європейськими партнерами у сферах інфраструктури, екології, культури, освіти тощо. За оцінкою європейських експертів, "транскордонне співробітництво є ефективним інструментом європейської інтеграції на місцевому рівні, що сприяє подоланню периферійності прикордонних регіонів та підвищенню їх конкурентоспроможності" [4, с. 156].

Фінансова децентралізація як складова реформи місцевого самоврядування створила міцне підґрунтя для посилення фінансової спроможності територіальних громад. З нашої точки зору, розширення дохідної бази місцевих бюджетів, запровадження нових механізмів фінансового вирівнювання, а також надання органам місцевого самоврядування значно більших повноважень у сфері управління фінансовими ресурсами сприяло підвищенню їх самостійності та відповідальності. Проте, як зауважує дослідниця І. Луніна, "забезпечення фінансової спроможності територіальних громад потребує не лише збільшення обсягу фінансових ресурсів, але й підвищення ефективності їх використання, що вимагає розвитку стратегічного планування, програмно-цільового бюджетування та системи моніторингу і оцінки на місцевому рівні" [5, с. 42]. Саме у цьому аспекті важливого значення набуває впровадження вже апробованих європейських практик стратегічного планування та бюджетування, з фокусом на результативність і ефективність дій.

Запроваджена в Україні реформа місцевого самоврядування здійснюється в умовах великої кількості різноманітних викликів. Серед них можна відзначити такі як: асиметричність розвитку територіальних громад, обмежену інституційну спроможність органів місцевого самоврядування, певний дефіцит фінансових ресурсів, а також необхідність у підвищенні професійної кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування.

Зауважимо, що подолання цих та інших викликів потребує подальшого вдосконалення нормативно-правової бази, розвитку інструментів міжмуніципального співробітництва, запровадження інноваційних підходів до надання якісних публічних послуг, зокрема, і з використанням інформаційно-

комунікаційних технологій. Ми цілком погоджуємось з точкою зору дослідниці О. Бориславської, яка зауважує, що "європейський досвід свідчить, що ефективність місцевого самоврядування залежить від збалансованості повноважень, ресурсів та відповідальності, а також від здатності органів місцевого самоврядування адаптуватися до змін зовнішнього середовища та впроваджувати інновації" [6, с. 129].

Таким чином, місцеве самоврядування відіграє важливу роль у процесах європейської інтеграції України, забезпечуючи впровадження європейських стандартів демократичного врядування та надання публічних послуг на місцевому рівні. Запроваджена реформа децентралізації влади та місцевого самоврядування, що здійснюється в Україні, створила важливі передумови для посилення спроможності територіальних громад та їх активного залучення до європейських інтеграційних процесів. Водночас, подальший розвиток місцевого самоврядування в контексті європейської інтеграції потребує більш виваженого системного підходу, що передбачає вдосконалення нормативно-правової бази, посилення інституційної спроможності, розвиток інструментів міжмуніципального та транскордонного співробітництва, впровадження інноваційних підходів до надання публічних послуг.

Отже, на нашу думку, найбільш перспективними напрямками розвитку місцевого самоврядування в умовах європейської інтеграції України можна вважати: завершення процесу формування спроможних територіальних громад; надання більшої фінансової автономії органам місцевого самоврядування; активного впровадження сучасних цифрових технологій у діяльність органів місцевого самоврядування; налагодження ефективних механізмів громадської участі та контролю; посилення транскордонного співробітництва та участі українських громад у європейських програмах і проектах. Реалізація вищезазначених напрямів може сприяти подальшій інтеграції України до європейського адміністративного та економічного простору, забезпечуючи сталий розвиток територіальних громад та підвищення якості життя громадян.

Список використаних джерел

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15 жовтня 1985 року / Рада Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_036 (дата звернення: 10.04.2025).
2. Гройсман В. Б. Досвід децентралізації у країнах Європи: зб. док. пер. з іноз. мов / заг. ред. В. Б. Гройсмана. Київ: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2021. 44 с.
3. Лахижа М. І. Модернізація публічної адміністрації: теоретичні та практичні аспекти. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2023. 289 с.
4. The Role of Euroregions and Cross-border Cooperation in the Enlarged

- European Union / ed. by J. W. Scott. Brussels: European Commission, 2024. 278 р.
5. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України*. 2022. № 11. С. 35-54.
 6. Бориславська О. М. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України. Київ: ТОВ "Софія", 2023. 212 с.

Науковий керівник: Заїка Олена Вікторівна, кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри філософії, публічного управління та соціальної роботи Запорізького національного університету.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЧНОГО ПАРТНЕРСТВА З КРАЇНАМИ ЄС В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Острецька Анастасія Сергіївна,
здобувачка 3-го курсу групи УМВ-31 ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
anastasiia.hurieva@student.karazin.ua

На сучасному етапі геополітичних змін світова дипломатія зазнає значної трансформації. Істотно змінюється структура міжнародних відносин в усіх сферах, що зумовлено системною кризою міжнародної безпеки, зростанням конфліктності між державами та переглядом усталених норм глобального порядку. Для України, яка опинилася у стані війни та бореться за свою незалежність і територіальну цілісність, набуває значення вироблення нових стратегічних підходів до зміцнення міжнародних зв'язків і залучення підтримки з боку світової спільноти, особливо країн Європейського Союзу, з якими її тісно пов'язують спільні цінності, інтереси та амбіції. У кризовій ситуації зазнає суттєвих змін та глибокого переосмислення культурна політика. Як своєрідний інструмент м'якої сили, яку використовують держави для реалізації власних інтересів, вона сприяє зміцненню міжнародного партнерства та закликає до перегляду традиційних усталених підходів міжнародної дипломатії для збереження національної ідентичності та налагодження взаємодії між країнами.

Метою нашого дослідження є з'ясування ролі культурної дипломатії України як важливого фактору формування стратегічного партнерства з

країнами Європейського Союзу в умовах російсько-української війни для забезпечення стабільності міжнародного порядку в регіоні. Перед нами постає завдання розкрити процес культурних ініціатив для зміцнення двосторонніх відносин (зокрема, культурних обмінів, виставок, фестивалів та інших форм співпраці), які сприяють поглибленню взаєморозуміння та підтримки національних інтересів України та утвердженню загальноєвропейських цінностей.

Культурна дипломатія, «метою якої є покращення впізнаваності України та її культурного розмаїття, формування позитивного ставлення громадян інших країн..., дає змогу популяризувати і ділитися національними здобутками та досвідом ... з громадянами інших країн, досягаючи кращого порозуміння та довіри» [5]. В умовах суттєвого потрясіння міжнародного порядку перед європейською спільнотою постало ключове завдання: посилити співпрацю для забезпечення миру та стабільності в регіоні. Варто зазначити, що наша держава активно почала застосовувати культурну дипломатію, щоб не лише зберегти свою національну ідентичність, а й утвердити демократичні цінності, такі як суверенна рівність держав, верховенство права, солідарність, колективна відповідальність за безпеку та інші основоположні принципи, які є близькими українській нації.

«Невизнання Росією існування окремої української ідентичності, ігнорування української мови, декларування початкової меншовартості української культури, перекручення української історії» [4, с. 36] роками впливало на імідж нашої держави перед світовою спільнотою та стало чинником, що сприяв впровадженню більш ефективних механізмів популяризації України. У відповідь на агресивну пропаганду та дезінформацію, наша держава активно посилює свої зусилля у сфері культурної дипломатії. Маючи на меті протидію численним інформаційним викликам та зміцнення міжнародної підтримки, Україна розгорнула широку мережу ініціатив, які демонструють її культурну самобутність та незламність.

На сьогодні, просування української ідентичності здійснюється «Українським інститутом, ... державними органами та агентствами, зокрема Міністерством культури та інформаційної політики, Українським культурним фондом (УКФ), ... культурними інституціями, недержавними установами та організаціями, а також об'єднаннями закордонних українців» [5]. Всі вони мають свою специфіку, але ініціюють та координують численну кількість проєктів та підтримують культурних діячів.

Так, у 2022 році тільки у Польщі було реалізовано понад 100 проєктів, спрямованих на популяризацію української культури, підтримку українських митців та демонстрацію солідарності між мистецькими середовищами наших

держав. Одним із найуспішніших прикладів міжнародного культурного співробітництва у 2022 році стало створення Ukrainian Freedom Orchestra у Варшаві, який об'єднав найкращих українських музикантів та здійснив турне Європою та США. «Проект був спрямованим на привернення уваги громадськості до російської агресії проти України, промоцію української академічної музики та протидію російській дезінформації» [2]. Виступи Ukrainian Freedom Orchestra стали потужним сигналом міжнародній спільноті про важливість підтримки української культури в умовах війни.

Також слід згадати про виставки сучасного українського мистецтва, які суттєво впливають на формування міжнародного партнерства. З листопада 2022 року по березень 2023 року у Варшаві у Центрі сучасного мистецтва «Zamek Ujazdowski» проходила найбільша з таких виставок – «Україна. Під іншим небом». «... Понад 200 робіт від 32 українських митців, які було створено в часі російської агресії в Україні» [2] відобразили реалії війни та незламність української нації.

Слід зазначити, що подібні культурні ініціативи успішно впроваджували й інші країни ЄС. Так, значну роль відіграє «Українська весна», реалізована у 2022 році в культурному інформаційному центрі у Франції. В її межах відбулася виставка українських фотографів та художників, серед яких – «Незламні» та «Точка відліку». Ці заходи «мали на меті відобразити позиції українських діячів культури щодо війни Росії з Україною, історичного контексту взаємовідносин держав, з метою спростовування стереотипів і фейків, які поширює РФ, сприяти розвитку співпраці з французькими та іноземними колегами у Франції, підтримувати українських діячів культури, які зараз знаходяться в Україні або були змушені тимчасово її залишити» [3].

Не оминула співпраця України з європейськими країнами й мовного питання. Так, одним із перспективних напрямів культурної дипломатії стало запровадження україномовних аудіогідів у музеях та на туристичних маршрутах Франції. Починаючи з 2021 року, коли перший такий гід був запущений у Версальському палаці, цей напрямок активно розширюється. «У грудні 2022 року також підписано лист про запровадження у 2025 році аудіогіду у Луврі» [3], що є важливим кроком до інтеграції української культури, зокрема її мови, в європейський культурний простір.

Продовжуючи тему мовних відносин, не можна не згадати іспансько-українське культурне співробітництво. Адже «19 березня 2023 року в м. Аліканте запрацювало перше в Іспанії україномовне радіо «Ucrania FM»», де ефіри складаються «в основному з сучасної україномовної музики, культурних, соціальних та розважальних програм» [1].

Щодо діяльності об'єднань закордонних українців, вони активно організовують культурні заходи, виставки, фестивалі тощо, де українці можуть презентувати свою культуру, сприяючи збереженню української мови та традицій у діаспорах. Це включає «гастролю українських мистецьких колективів (Національного ансамблю танцю ім. П. Вірського, оркестрів Львівської, Одеської філармоній, оркестру та балетної трупі Національної Опери тощо)» [4, с. 42], організацію українських павільйонів на міжнародних виставках. Успішним прикладом є участь України у 2024 році у Книжковому ярмарку у Франкфурті в рамках програми ЄС «Creative Europe», повноправним учасником якої наша держава є з 2016 року. Це дозволяє українським організаціям чи окремим митцям отримувати гранти на рівні з європейськими країнами, зокрема для збереження культурної спадщини, підтримки біженців і релокації творчих проєктів.

Отже, можна стверджувати, що сьогодні інтерес європейської спільноти до України є надзвичайно високим. Саме культурна дипломатія відіграє важливу роль у формуванні стратегічного партнерства з країнами Європейського Союзу. Вона сприяє зміцненню двосторонніх відносин та демонструє культурну самобутність України в умовах війни, виступаючи своєрідним мостом між нашою державою та Європою, через який не лише досягаються дипломатичні та політичні цілі, а й формуються стійкі, довірливі відносини, що базуються на спільних цінностях. З огляду на це, можна сказати, що культурна дипломатія дозволяє показати Європі незламність України в боротьбі за свою незалежність, власну культурну багатогранність та творчий потенціал через популяризацію сучасної української музики, розвиток літератури, участь у важливих міжнародних виставках, форумах, конференціях та фестивалях, які демонструють багатство українського мистецтва. Все це підкреслює важливість культурних ініціатив для зміцнення стратегічних позицій країни на міжнародній арені та свідчить про безумовне прагнення України до мирного співіснування в єдиному європейському просторі.

Список використаних джерел:

1. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Іспанією URL: <https://spain.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/171-kulyturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-ispanijeju> (дата звернення: 02.03.2025).
2. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Польщею URL: <https://poland.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/231-kulyturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-polyshheju> (дата звернення: 02.03.2025).
3. Культурно-гуманітарне співробітництво між Україною та Францією URL: <https://france.mfa.gov.ua/spivrobitnictvo/294-kulyturno-gumanitarne-spivrobitnictvo-mizh-ukrajinoju-ta-francijeju> (дата звернення: 02.03.2025).

4. Кушнарєва М. Українська культурна дипломатія під час війни: досвід, проблеми, перспективи / М. Кушнарєва // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. - 2023. - Вип. 67. - С. 35-53.

5. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки // МЗС України. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.pdf> (дата звернення: 02.03.2025).

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

МІЖ МОЛОТОМ ТА КОВАДЛОМ: БАЛКАНИ НА ПЕРЕХРЕСТІ ІНТЕРЕСІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ Й ТУРЕЧЧИНИ

Пефтиц Віра Миколаївна

студентка 4-го курсу групи УМВ-41

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»

Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна

e-mail: vera.peftits@gmail.com

Країни Західних Балкан мають непросту та суперечливу історію взаємин з Європейським Союзом. На відміну від інших країн балканського регіону, вони долучилися до процесів європейської інтеграції на десятиріччя пізніше. У 1990-ті роки регіон розглядався ЄС як зовнішній фактор нестабільності. При цьому західнобалканські країни на той момент не мали будь-яких реальних перспектив приєднання до ЄС. У той період тема європейської інтеграції відійшла на другий план, оскільки першочерговими завданнями для країн регіону були запобігання подальшому поширенню кризових явищ і стабілізація ситуації.

Стратегічним викликом для балканських країн залишається вибір між модерним підходом до національного будівництва та інтеграцією до наднаціональних європейських і євроатлантичних структур. Успіх у вирішенні цього завдання переважно мононаціональних Хорватії та Словенії через низку об'єктивних причин поки що не став зразком для наслідування. Досі не вдається вирішити в регіоні сербське та албанське національні питання. Поразка Сербії у балканських війнах 1991–1999 рр. за створення «Великої Сербії» спричинила територіальну фрагментацію країни: колишній близький союзник і, по суті,

«молодший» супутник Чорногорія у 2006 р. вийшла зі складу «малої» Югославії, а в лютому 2008 р. незалежність проголосило Косово.

Саме косовське питання поставило на порядок денний «албанську дилему». Адже на Балканах де-факто виникли дві національні албанські держави. Спроби створення унії Косово та Албанії може повернути регіон у вир ультранаціоналістичних протиріч. Адже потенційна «Велика Албанія» може претендувати не тільки на Косово, а й на населену албанцями територію сербського Санджаку, албанські території Республіки Північна Македонія та навіть на північ Греції. Крім того, албанське національне питання тримає у стані невизначеності відповідне сербське. Політичні еліти та суспільство Сербії мають зробити стратегічний вибір між невизнанням існуючих територіально-політичних реалій на Балканах і європейською інтеграцією [1, с. 73].

Прем'єр-міністр Туреччини А. Давутоглу (2014-2016), автор доктрини «стратегічної глибини», називав свою батьківщину місцем, призначеним для зустрічі двох важливих сухопутних транзитних регіонів (Балкани та Кавказ), що, наче крихкий містик, пролягли між Євразійським центральним сухопутним простором і африканськими широтами, на додаток до воріт цивілізацій – чорноморських проливів. У зовнішньополітичній стратегії Туреччини особливе значення набувають три геополітичні регіони:

- 1) Близький сухопутний басейн: Балкани – Близький Схід – Кавказ;
- 2) Близький морський басейн: Чорне море – Адріатичне море – Східне Середземномор'я – Червоне море – Перська затока – Каспійське море;
- 3) Близький континентальний басейн: Європа – Північна Африка – Південна Азія – Центральна та Східна Азія.

Ці взаємопов'язані пояси, кожний із яких ніби продовжує попередній, створюють спіраль навколо Турецької Республіки – ту саму стратегічну глибину. Деякі дослідники, беручи за орієнтир сучасну концептуалізацію балканської політики, намагаються виділити ключ до розуміння геополітичної уваги Анкари до регіону зі сплавом історії, культури та специфіки господарської організації [2, с. 126]. Туреччина географічно та культурно вважає себе балканською країною – нащадком войовничих османських предків, національна ідентичність яких почала формуватися саме в цьому регіоні. Вихідці з півострова обіймали найвищі посади в імперії, а зразки османської архітектури – застигла на віці історична пам'ять – зустрічаються майже повсюдно. Між Туреччиною та Балканами сформувалися міцні та тривалі культурно-гуманітарні та родинні зв'язки: будь-яка криза на Балканах так чи інакше торкається Туреччини, а отже, вибухова хвиля від «порохової бочки» Європи неминуче захлесне і її.

У 1990-х рр. Туреччина комфортно почувала себе у фарватері західної політики, беручи участь у місіях ООН і операціях НАТО на Балканах, у 2000-х –

у різноманітних ініціативах під егідою Європейського Союзу [3]. Призупинення переговорів із Брюсселем у 2006 р. перетворило ЄС із каналу для реалізації національних інтересів у політичний атавізм, з точки зору турецьких амбіцій. Анкара розпочала самостійну політику у двосторонньому та балканському форматі, озброївшись історичним наративом,

У 2020 р. у зовнішній торгівлі Туреччини на балканські країни припадало 5,5%, а доля експорту перевищувала імпорту. Найбільше Туреччина торгувала з Румунією. Болгарія та Греція посіли друге й третє місце відповідно. Щодо країн західних Балкан, то головними торговельними партнерами Туреччини є Словенія та Сербія, а політичними партнерами – Сербія, Албанія та Боснія та Герцеговина. Загалом за 2002-2020 рр. Анкара вклала в регіон 18,5 млрд. дол. США [4].

Турецька політика, у обличчі Фонду та Інституту ім. Юнуса Емре, Турецького агентства зі співробітництва й координації, Управління зі справ релігії і Фонду «Мааріф», патрує на Балканах близькі до себе етнонаціональні та конфесійні меншини, спонсоруючи відновлення османських культурно-історичних пам'яток, організацію освітніх і мовних курсів.

У 2009 р. Анкара ініціювала створення двох трьохсторонніх форматів за участі Сербії та Боснії і Герцеговини, а також Хорватії та Боснії. Туреччина не залишається осторонь Процесу співробітництва в Південно-Східній Європі і Ради регіонального співробітництва – істинно балканських інститутів. Офіційна заява Міністерства закордонних справ Турецької Республіки від 3 квітня 2003 р. звеличувала унікальність Процесу як втілення балканської ідентичності і єдиної політичної волі, ненароком нагадавши й про свій внесок у його створення. При цьому роль Туреччини у налагодженні роботи цих балканських форумів є досить значною: країна очолювала південно-східне співробітництво декілька разів – у 1998–1999, 2009–2010 і 2020–2021 рр.

Під час останнього турецького головування президент Р. Ердоган на зустрічі на вищому рівні в Анталії 17 червня 2021 р. в Анталії озвучив турецьку позицію: «Ми досі рішуче підтримуємо зусилля, спрямовані на інтеграцію регіону. Ми хочемо, щоб ці тривалі зусилля увінчалися успіхом» [5]. Частина аналітиків визнає, що навіть з урахуванням різниці у регіональних пріоритетах, Анкара не схильна розглядати Європейський Союз як конкурента. Як зауважує, А. Айдинтабаш, хоча Туреччина представляє найбільш серйозну загрозу для європейських інтересів через незрівнянності впливу та розуміння балканської ментальності. Однак європейці не повинні виштовхувати Анкару за межі трансатлантичної спільноти [6].

Прихильники протилежного погляду припускають активну конкуренцію на балканському театрі, сприйнятому європейським співтовариством у якості

природної зони інтересів. Третя група авторів взагалі висуває альтернативну версії про ситуативний союз США і Росії проти європейців і турків.

Нинішня ситуація та розстановка сил у регіоні є суперечливими. Подвійні стандарти та недотримання обіцянок роздратовало Анкару, переконавши її в доцільності впровадження егоцентричного курсу на Балканах. Певною мірою у турецьких політичних колах виявилось немало послідовників (як ідейних, так прагматичних) позиції М. Ататюрка: «батько турків» ратував за добросусідські та дружні відносини, єднання Балкан не тільки заради забезпечення власних інтересів, але й для уникнення загрози домінування зовнішніх акторів.

Підтримка євроатлантичної інтеграції балканських держав, яка по-своєму зробить їх європейськими, і сприяння виключно регіональним ініціативам, що передбачає збереження балканської самосвідомості, викликає протиріччя та дилему для турецького керівництва. Щодо майбутнього Балканського півострова, країни якого декларують відданість європейським цінностям і курсу на інтеграцію до ЄС, Брюссель і Анкара формально дотримуються єдиної позиції, однак політика ЄС по відношенню до регіону і зусилля Анкари в розвитку балканського співробітництва у рамках різноманітних платформ призводять до дивної колізії – не ворожої, але однозначно конкурентної.

Список використаних джерел:

1. Мартинов А. Західні Балкани в політичній стратегії Європейського Союзу. Дриновський збірник. 2011. Т. 14. С. 69-77.
2. Demirtaş B. Turkish Foreign Policy towards the Balkans: A Europeanized Foreign Policy in a De-Europeanized National Context? Journal of Balkan and Near Eastern Studies. 2015. Vol. 17. №2. pp. 123–140.
3. Turkey's International Security Initiatives and Contributions to NATO and EU Operations. Republic of Turkey. Ministry of Foreign Affairs. URL: http://www.mfa.gov.tr/iv_-european-security-and-defence-identity_policy_-esdi_p_.en.mfa
4. Foreign Trade Statistics. Turkish Statistical Institute. Statistics. URL: https://biruni.tuik.gov.tr/disticaretapp/disticaret_ing.zul?param1=4¶m2=0&siter-ev=0&isicrev=0&sayac=5908
5. It is not possible for the EU to achieve its goal of becoming a center of attraction without Turkey's full membership". Presidency of the Republic of Turkey. News Agenda. 17.06.2021. URL: <https://www.tccb.gov.tr/en/news/542/128361/-it-is-not-possible-for-the-eu-to-achieve-its-goal-of-becoming-a-center-of-attraction-without-turkey-s-full-membership->
6. Aydıntaşbaş A. From myth to reality: How to understand Turkey's role in the Western Balkans. Policy Brief. European Council of Foreign Relations. 13.03. 2019.

URL:https://ecfr.eu/publication/from_myth_to_reality_how_to_understand_turkeys_role_in_the_western_balkans/

Науковий керівник: Пашков Віктор Олександрович, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ГІБРИДНИЙ ТЕРОРИЗМ: ВИКЛИКИ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ ЄВРОПИ І СВІТУ⁶

Погрібна Вікторія Леонідівна, професор
кафедри міжнародного права,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого,
доктор соціологічних наук, професор
vilpog2017@gmail.com

Турбулентність сучасного світоустрою багато в чому визначається і, одночасно, є наслідком стрімкого розгортання на європейському континенті гібридної війни. Втім зараз ми можемо спостерігати відхід від «традиційної» гібридності такої війни, в умовах якої нападник не вдається до класичного військового вторгнення, а пригнічує свого опонента, використовуючи поєднання прихованих операцій, диверсій, кібер- та інформаційної війни. В Європу вперше за останні 80 років прийшла війна конвенційна, якій спочатку передували, а потім продовжили її супроводжувати потужні «традиційні» гібридні атаки. І першим це відчув на собі глобальний інформаційний простір. Чому? Спробуємо відповісти на це питання.

І. Кудлай, досліджуючи глобальний інформаційний простір, зафіксувала важливу тенденцію – в розвинених країнах світу поширюється новий, інформаційний спосіб життя, який формує у людей нові звички, стереотипи поведінки, культурні запити і навіть цінності, що створює почуття «постійної включеності» в світовий інформаційний простір і, як наслідок, глобалізацію свідомості [1, с. 74–75]. Така глобалізація свідомості стає вкрай небезпечною в умовах гібридної війни, бо, за словами Я. Чмиря, саме тоді значно загострюється

⁶ Тези підготовлені за матеріалами статті: Погрібна В.Л. Глобальний інформаційний простір в умовах гібридної війни. *Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. 2024. № 2 (61). С. 133-150

проблема «інформаційної гігієни» та актуалізуються питання інформаційної безпеки кожної держави через перетворення інформації на інструмент маніпуляції або відверто злочинних дій [2].

Професор Лондонської школи економіки Ентоні Девід Сміт дійшов висновку, що формування глобального інформаційного простору як «станового хребту сучасної цивілізації» призводить до зростання взаємовпливів національних культур, появи світоглядно-ціннісних конфліктів та т.зв. «інформаційного синдрому». Цей синдром спричиняється низкою загрозливих факторів, а саме: (а) диференціацією суспільства, що тягне за собою необхідність розвитку діалогу між управлінським апаратом і підлеглими; (б) небезпекою виникнення інфократії (влади власників інформації); (в) суперечністю між глобальними та національними цінностями; (г) труднощами подолання демократичними засобами монополії на інформацію, забезпечення контролю суспільства за діяльністю ЗМІ і формування відповідного законодавства [3, с. 11].

Сучасна гібридна війна змінилася. В ситуації, що склалася, нам більше імпонує використання поняття *«глобальний гібридний тероризм»*, запропонованого Г. Любовцем і В. Королем в статті «Національна безпека та її інформаційна складова. Контент як інструментарій гібридно-месіанських агресій». Автори, зокрема, зазначають, що «збройна агресія на Сході України та в АРК, <...> цільове спрямування потоків сірійських біженців до Європи, <...> серія терористичних вибухів у Франції, втручання російських спецслужб у виборчі процеси в багатьох країнах і навіть у США є не окремими подіями, а логічним ланцюгом технологій так званого керованого хаосу. <...> Ці та багато інших технологічно-інноваційних елементів включає в себе поняття «глобальний гібридний тероризм» як використання потенціалів динамічно-потоківих комунікаційно-контентних впливів у глобальних соціумних горизонтах гібридними способами та засобами креативно-військового характеру для домінування терористичних стилістик на міжнародній арені» [4, с. 97–98]. Такий тероризм з боку РФ набув форми *«гібридно-месіанської агресії»* – терміну, який теж був запропонований авторами згаданої вище статті для позначення дій, пов'язаних з ситуацією, коли інформаційна інтервенція відбувається під прикриттям гасел «звільнення поневолених», «відстоювання чийхось прав», «відновлення справедливості» тощо. В результаті не тільки українсько-російські відносини були повністю зруйновані, а і вся система міжнародних відносин увійшла в «круте піке». Повномасштабна російсько-українська війна, яка триває вже четвертий рік, фактичний розкол колективного Заходу, спровокований дуже неоднозначними зовнішньополітичними маневрами президента США Д. Трампа, «геополітичний шпагат», в якому намагаються утриматися деякі країни (йдеться

не стільки про Білорусь або Угорщину чи Словаччину, міжнародні симпатії яких вже цілком зрозумілі, скільки про Туреччину, Китай, Індію, Казахстан, Сербію та доволі значну кількість інших) призвели до кризи міжнародних відносин не тільки в Європі, а і в світовому масштабі. Зрозуміло, що тривалий час перебувати в кризовому стані неможливо. Як і з будь-якої, з цієї кризи є, принаймні, два виходи – фатальний і сприятливий. Обидва в результаті призведуть до змін світоустрою, але наслідки значно відрізнятимуться. Що ймовірно очікувати?

Ми вважаємо, що фатальну небезпеку несе формування у майбутньому **SASI**-формату міжнародних відносин, коли світ стане хитким (**Shaky**), анархічним (**Anarchic**), егоїстичним (**Selfish**), безвідповідальним (**Irresponsible**). При цьому його *хиткість* може проявитися у розбалансованості будь-яких міжнародних взаємодій через відсутність дієвого механізму стримування та противаг, що фактично унеможливить створення довготривалих міжнародних угод; *анархічність* здатна призвести до політичної імпотентності світових центрів сили як координаторів геополітичних процесів, що загрожує значним підвищенням конфліктогенності міжнародних відносин і, відповідно, постійною небезпекою виникнення не тільки локальних, але й глобальних воєнних конфліктів; *егоїстичність* провокуватиме створення умов, за яких в зовнішній політиці абсолютної більшості держав лобювання власних національно-державних інтересів буде зводитися в абсолют, а відоме гасло Г. Дж. Пальмерстона «У нас немає вічних союзників і у нас немає постійних ворогів: вічні і постійні лише наші інтереси. Наш обов'язок – захищати ці інтереси» набуде тенденційно-безальтернативного значення; *безвідповідальність* стане фактичним наслідком дії всіх попередніх ознак, бо неможливість укладання легітимних угод на тлі високої конфліктогенності міжнародних відносин та абсолютизації власних національно-державних інтересів може призвести до створення вкрай несприятливих умов навіть для прагматичного співіснування країн, не говорячи вже про соціальний розвиток. Як сприятливий варіант виходу з сучасної кризової ситуації ми розглядаємо перехід до конкурентного (**Competitive**), рухливого (**Agile**), багатовекторного (**Multi-vector**), прагматичного (**Pragmatic**) **CAMP**-світу. *Конкурентність* такого світоустрою дасть змогу перемкнути можливі протистояння з військової та ідеологічної сфер в економічну та технологічну, що забезпечить зниження ризиків виникнення не тільки масштабних, але і локальних воєнних конфліктів. *Рухливість* дозволить доволі швидко знаходити способи вирішення глобальних та регіональних проблем, які виникають, створювати для цього тимчасові полілатеральні міжнародні об'єднання, підписувати відповідні угоди та забезпечувати механізми їх реалізації. *Багатовекторність* передбачатиме можливість налагодження плідних взаємин між країнами, що знаходяться в різних регіонах

світу та на різних рівнях економічного і науково-технологічного розвитку. *Прагматичність* забезпечуватиме прогнозованість дій міжнародних акторів, бо зробить зрозумілими та передбачуваними їхні інтереси, що є вкрай важливим для формування світової політики [5, с.38–39].

Отже, сьогодні весь світ, і особливо Європа, завмерли в очікуванні стабілізації міжнародної ситуації, коли закінчиться війна і встановиться мир. З конвенційною війною все зрозуміло – припинення воєнних дій, звільнення власної території (або захоплення території супротивника) та фізичне знищення його армії. Але виникає питання: що означає закінчення гібридної війни? Встановлення гібридного миру, який, за словами Г. Перепелиці, є нічим іншим, як станом «невідчутної війни», «коли суспільство психологічно та фізично не відчуває цього стану, а продовжує жити мирним життям, не помічаючи втрат і тяжких наслідків» [6]? Зрозуміло, що відсутність відчуття війни не означає відсутності війни. А якщо додати до цього ще досить невизначене питання перемоги у гібридній війні, тобто те, що Деніел Ласіка назвав «перемогою <...> у когнітивній та моральній сферах» [7, с. 41]? Питань більше, ніж відповідей. Звісно, час покаже, але при цьому доречно пам'ятати пораду Френка Гоффмана, який ще 18 років тому у монографії «Конфлікт у 21 столітті: розквіт гібридних війн» запропонував: «Маневруйте у віртуальному вимірі, щоб досягти позиційної переваги в колективному розумі населення» [8, с. 53].

Список використаних джерел:

1. Кудлай І. Глобальний інформаційний простір сучасності. *Філософія та гуманізм*. 2020. Вип. 1 (11). С. 67–80. URL: <http://dspace.opu.ua/jspui/bitstream/123456789/12052/1/10.pdf> (дата звернення 10.03.2025).
2. Чмир Я.І. Глобальний інформаційний простір як чинник актуалізації інформаційної безпеки держав. *Наукові перспективи*. 2020. №3 (3). С. 51–59. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/np/article/view/27/27> (дата звернення 10.03.2025).
3. Smith A. Nations and Nationalism in a Global Era. London: John Wiley & Sons, 2013. 222 p.
4. Любовець Г., Король В. Національна безпека та її інформаційна складова. Контент як інструментарій гібридно-месіанських агресій. *Мова і суспільство*. 2016. Вип. 7. С. 95–107. URL: file:///C:/Users/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%BB%D1%8C/Downloads/mis_2016_7_13.pdf (дата звернення 10.03.2025).
5. Погрібна В.Л., Герасіна Л.М. Природа сучасної геополітичної кризи та головні тенденції змін світоустрою. *Науковий журнал Волинського національного університету ім. Лесі Українки «Міжнародні відносини, суспільні*

комунікації та регіональні студії». Луцьк: Вежа-Друк. 2024. №2 (19). С. 23–42. URL: <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/386/354> (дата звернення 10.03.2025).

6. Перепелиця Г. Російсько-український конфлікт: гібридний мир проти гібридної війни. *Універсум*. 2017. № 1–2. URL: <https://universum.lviv.ua/magazines/universum/2017/1/hibr.html> (дата звернення 10.03.2025).

7. Lasica D. T. Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory. Fort Leavenworth: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College, 2009. 62 p. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA513663.pdf> (дата звернення 10.03.2025).

8. Hoffman Frank G. Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars. Monograph. Arlington: Potomac Institute for Policy Studies, 2007. 72 p. URL: https://potomacinstitute.org/images/stories/publications/potomac_hybridwar_0108.pdf (дата звернення 10.03.2025).

ЛОГІСТИКА ЗАЛІЗНИЧНОГО СПОЛУЧЕННЯ ЄС: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Пруненко Дмитро Олександрович,

д. екон. н., доц., професор кафедри транспортних систем і логістики
Харківського національного університету ім. О.М. Бекетова,
E-mail: prunenkode@gmail.com

Солових Артем Віталійович

здобувач вищої освіти 1 курсу (бакалавр)
групи ТТ 2024-1

Харківського національного університету
міського господарства ім. О.М. Бекетова
E-mail:solovikhav@gmail.com

В сучасних умовах посилення інтеграційних процесів та розширення політичних, культурних та економічних зв'язків України з Європейським Союзом особливого значення набуває розвиток ефективного транспортно-логістичного сполучення, зокрема у залізничній галузі.

Актуальність даного дослідження обумовлена об'єктивною необхідністю адаптації української транспортної інфраструктури до європейських стандартів та впровадження передового досвіду ЄС у сфері залізничних перевезень. Як зазначає науковець Бойко О.В., "інтеграція транспортно-логістичної системи

України до європейської транспортної мережі є не лише стратегічним пріоритетом, але й передумовою повноцінного економічного співробітництва між Україною та ЄС" [1, с. 45].

Підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також імплементація її положень щодо транспортної галузі вимагають системного аналізу та впровадження європейських практик у сфері залізничних перевезень. При цьому залізничний транспорт має свою специфіку, зокрема, енергоефективність, екологічність та відносну економічність. Також він розглядається як стратегічно важливий елемент транспортної інфраструктури. За даними дослідниці Хрустальнової В.В., "розвиток залізничного сполучення між Україною та країнами ЄС здатен забезпечити до 35% зростання обсягів взаємної торгівлі, суттєво знизивши логістичні витрати та час на транспортування вантажів" [2, с. 123].

Метою нашого дослідження є визначення перспективних напрямів розвитку логістичного залізничного сполучення України на основі досвіду країн Європейського Союзу, що передбачає розробку практичних рекомендацій щодо модернізації залізничної інфраструктури та адаптації європейських практик у сфері організації залізничних перевезень для інтеграції української транспортної системи до європейської транспортно-логістичної мережі та зміцнення економічних зв'язків із країнами ЄС.

Залізничний транспорт в Європейському Союзі становить один із важливих елементів єдиної транспортної системи, забезпечуючи сталий розвиток економіки та регіональну інтеграцію. Спираючись на статистичні дані Європейської комісії, на залізничний транспорт у країнах ЄС припадає близько 18% вантажних та 8% пасажирських перевезень, при цьому спостерігається тенденція до зростання цих показників, особливо в контексті реалізації Європейського зеленого курсу [3].

Європейська транспортна політика у сфері залізничних перевезень ґрунтується на декількох фундаментальних принципах. Спробуємо білш детально розглянути основні із них.

По-перше, це лібералізація ринку залізничних перевезень та забезпечення недискримінаційного доступу до залізничної інфраструктури. Політика "відкритого доступу" (open access) дозволяє різним операторам здійснювати перевезення на одних і тих самих маршрутах, що стимулює конкуренцію та підвищує якість наданих послуг. На думку науковця Крикавського Є.В., "запровадження конкурентного середовища у сфері залізничних перевезень сприяло суттєвому підвищенню ефективності використання інфраструктури та якості послуг для кінцевих споживачів" [4, с. 78].

По-друге, важливим елементом європейської залізничної політики є

розподіл функцій управління інфраструктурою та здійснення перевезень. І хоча у більшості країн ЄС управління інфраструктурою здійснюється державними компаніями, проте, транспортні послуги надаються приватними операторами. Такий специфічний підхід дозволяє оптимізувати інвестиції в розвиток інфраструктури та забезпечити її ефективне використання.

По-третє, значна увага приділяється технічній гармонізації та інтероперабельності залізничних систем різних країн. Впровадження Європейської системи управління залізничним рухом (ERTMS) та єдиних технічних стандартів забезпечує безперешкодне перетинання кордонів та ефективну взаємодію національних залізничних мереж. За науковими даними Дульської І.В., "уніфікація технічних стандартів та систем управління рухом дозволила скоротити час на перетин кордонів між країнами ЄС на 35-40%, що суттєво підвищило конкурентоспроможність залізничних перевезень порівняно з автомобільним транспортом" [5, с. 65].

Також значний інтерес для України представляє досвід модернізації залізничної інфраструктури країн Центральної та Східної Європи, які пройшли шлях інтеграції до європейської транспортної системи. Найбільш цікавий для нашої держави є досвід Польщі, яка упродовж останніх двох десятиліть здійснила масштабну модернізацію залізничної мережі, підвищивши швидкість руху поїздів на основних магістралях до 160-200 км/год. Інвестиції у розвиток залізничної інфраструктури становили понад 16 млрд євро, значна частина яких була надана з фондів ЄС.

У контексті імплементації європейського досвіду в Україні першочергового значення набуває вирішення проблеми, пов'язана із різницею в ширині залізничної колії. Наприклад, в Україні використовується колія шириною 1520 мм, тоді як у більшості країн Європейської спільноти – 1435 мм. Це створює технічні перешкоди для руху поїздів та вимагає перевантаження вантажів або заміни візків на прикордонних станціях. Одним із можливих рішень є будівництво паралельних колій європейського стандарту на стратегічно важливих напрямках, зокрема у західних регіонах України.

Наступним, не менш важливим аспектом, є впровадження європейських підходів до управління залізничною галуззю, включаючи розподіл функцій управління інфраструктурою та здійснення перевезень. Реформування АТ "Укрзалізниця" має передбачати створення певних умов для залучення приватних операторів до здійснення перевезень, а також з одночасним збереженням державного контролю над стратегічною інфраструктурою.

Особливої уваги також заслуговує розвиток мультимодальних перевезень та інтеграція залізничного транспорту до побудови більш ширших логістичних ланцюгів. Досвід ЄС демонструє ефективність створення інтермодальних

логістичних центрів, які забезпечують безперешкодне переміщення вантажів між різними видами транспорту. Важливим елементом таких центрів є наявність ефективних інформаційних систем, що забезпечують відстеження вантажів у режимі реального часу та оптимізацію логістичних процесів.

"Розвиток мультимодальних перевезень та створення сучасних логістичних центрів дозволяє зменшити загальні витрати на транспортування на 15-20% та суттєво скоротити час доставки вантажів", – зауважує у своїх дослідженнях науковець Попова Н.В. [6, с. 210].

Отже, проведений аналіз європейського досвіду у сфері логістичного залізничного сполучення дозволяє виокремити декілька ключових напрямів, які мають стати пріоритетними для України у процесі модернізації залізничної інфраструктури та інтеграції до європейської транспортної мережі.

По-перше, необхідно забезпечити поступову гармонізацію технічних стандартів та нормативно-правової бази відповідно до вимог ЄС. Це включає впровадження Європейської системи управління залізничним рухом (ERTMS) та поетапне будівництво колій європейського стандарту на стратегічно важливих напрямках.

По-друге, важливо продовжити реформування системи управління залізничною галуззю, забезпечуючи розподіл функцій управління інфраструктурою та здійснення перевезень. У свою чергу, це створить певні умови для залучення приватних інвестицій та підвищення ефективності використання наявної інфраструктури.

По-третє, доцільно також розвивати мультимодальні перевезення та створювати сучасні логістичні центри, які забезпечуватимуть ефективну взаємодію різних видів транспорту та оптимізацію логістичних процесів.

Таким чином, реалізація всіх вищезазначених напрямів дозволить підвищити конкурентоспроможність української залізничної галузі, забезпечити її інтеграцію до європейської транспортної мережі та у подальшому сприятиме розширенню економічних зв'язків України з країнами ЄС. Крім того, обов'язково потрібно враховувати національну специфіку, щоб забезпечити збалансований підхід до впровадження європейських практик, зважаючи на наявні ресурси та реальні можливості української економіки.

Список використаних джерел

1. Бойко О.В. Інтеграція транспортної системи України до європейської транспортної мережі: проблеми та перспективи. *Економіка та держава*. 2022. №3. С. 42-49.
2. Хрустальова В.В. Економічні аспекти розвитку залізничного сполучення між Україною та ЄС. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2023. №71. С. 120-128.

3. European Commission. Transport in the European Union: Current Trends and Issues. Brussels, 2023. URL: <https://ec.europa.eu/transport/sites/default/files/2023-transport-in-the-eu-current-trends-and-issues.pdf> (дата звернення: 20.03.2025).
4. Крикавський Є.В. Європейський досвід реформування залізничного транспорту: уроки для України. *Логістика: теорія та практика*. 2021. №2(10). С. 75-86.
5. Дульська І.В. Цифрові технології як каталізатор економічного зростання в ЄС та Україні. *Економіка і прогнозування*. 2022. №2. С. 59-74.
6. Попова Н.В. Мультиmodalьні перевезення як фактор підвищення конкурентоспроможності транспортних підприємств. *Економічний простір*. 2023. №179. С. 205-215.

ЦИФРОВИЙ КОМПАС – 2030 ЯК ЄВРОПЕЙСЬКА СТРАТЕГІЯ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Резуненко Вероніка Вячеславівна

здобувачка 1-го курсу групи УМІ-11

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
veronika.rezunenko@student.karazin.ua

У сучасному світі технології займають центральне місце у розвитку економіки, формуванні національних бюджетів та глобальній політиці, і їх вплив на відповідні процеси постійно посилюється. Європейський Союз активно інвестує у своє цифрове майбутнє, зокрема, зосереджуючи увагу на штучному інтелекті та кібербезпеці. У цьому контексті стратегічно важливим документом є Цифровий компас – 2030 – стратегія ЄС, представлена Європейською комісією 9 березня 2021 року та затверджена 15 вересня 2021 року та який визначає напрямки цифрової трансформації. Крім того, цей документ слугує важливим орієнтиром для спеціалістів у галузі технологій та тих, хто реалізує цифрові рішення.

Метою нашого дослідження є визначити стратегічні аспекти Цифрового компаса 2030 та з'ясувати його вплив на глобальний ринок у контексті цифрової сфери.

У світлі зростаючої конкуренції з боку США та КНР, особливо в сфері технологій, Європейський Союз прагне стати світовим лідером у цифровому регулюванні, захисті даних та етичному використанні штучного інтелекту. І хоча

позиція ЄС на геополітичній арені є досить потужна, але ця спільнота продовжує шукати баланс між досягненням своїх довгострокових стратегічних цілей та необхідністю оперативного реагування на сучасні виклики безпеки. Серед ключових – кібератаки, корпоративні зловживання та загрози з боку авторитарних режимів, які намагаються підірвати стабільність європейського суспільства.

Ми погоджуємось з точкою зору більшості науковців, що сьогодні індустрія високих технологій перебуває немов у конкурентному трикутнику. США лідирують у створенні програмного забезпечення, передових напівпровідників і розробці масштабних цифрових платформ, наприклад Google, Apple та Microsoft. В цей час Китай активно інвестує у штучний інтелект, квантові обчислення та технологію 5G. Проте його проголошена національна стратегія «Зроблено в Китаї 2025» та прагнення до незалежності у виробництві напівпровідників викликає занепокоєння європейських держав. Що стосується ЄС, то він стикається з проблемою технологічної залежності від США та Китаю, адже 90% обробки даних в Європі здійснюється американськими компаніями, а глобальний мікропроцесорний сектор - китайськими. Варто зазначити, що Європейський Союз довгий час приділяв більше уваги регулюванню, ніж технологічному розвитку цифрової сфери.

Саме тому перед ЄС постало нагальне питання, що полягало в розробці та впровадженні стратегічно важливого документу, який визначав би напрямки цифрової трансформації, а саме – Цифровий компас - 2030. Він передбачає розвиток незалежних цифрових інституцій, що включає створення європейської хмарної платформи, розробку високопродуктивних обчислювальних систем, інвестиції в напівпровідники та посилення кібербезпеки.

Головною метою Європейського Союзу є досягнення цифрової незалежності, зокрема через правила зберігання даних та використання штучного інтелекту. Маргрете Вестагер, колишня Єврокомісарка з цифрової економіки та суспільства, заявила: «Що стосується штучного інтелекту, довіра є обов'язковою, а не бажаною. Встановивши стандарти, ми зможемо прокласти шлях до етичних технологій у всьому світі та забезпечити конкурентоспроможність ЄС на цьому шляху»[5]. Це відрізняє ЄС від США, де правила диктуються переважно ринковою кон'юктурою та Китайської Народної Республіки, де, як відомо, уряд повністю контролює цифровий простір в державі.

Кібербезпека – один з ключових викликів сучасності. Вважаємо, що саме кібератаки авторитарних режимів, зокрема, таких країн як росія, КНР та Пакистан, ставлять під загрозу цифрові системи всієї Європи. Ми неодноразово спостерігали атаки на енергетичні мережі, банки та державні установи, які можуть дестабілізувати економіку та суспільство. Наприклад, 27 січня 2025 року

Рада Європейського Союзу ввела санкції проти трьох офіцерів ГРУ росії. Зазначається, що внаслідок кібератак російські хакери отримали несанкціонований доступ до секретної інформації та конфіденційних даних, які зберігалися в міністерствах економіки, соціальних справ і закордонних справ Естонії у 2020 році. Було викрадено тисячі документів, серед яких комерційна таємниця, медичні записи та інші критично важливі дані, що поставило під загрозу безпеку цих установ[6].

Європейський план «Цифровий компас - 2030» передбачає створення центрів кібербезпеки [3], посилення співпраці між країнами ЄС та розвиток власних технологій цифрового захисту. Однак, відсутність єдиної цифрової політики ускладнює формування спільного захисту, оскільки держави-члени дотримуються різних стандартів кібербезпеки.

У сучасному світі цифрова комерція стрімко розвивається, і підприємці можуть керувати своїм бізнесом з будь-якої точки світу, використовуючи хмарні технології, інструменти самонавчання та штучний інтелект. Однак нестача ІТ-фахівців залишається серйозною проблемою. Тому ЄС поставив собі за мету навчити базовим цифровим навичкам щонайменше 80% дорослого населення до 2030 року [4]. Крім цієї достатньо амбітної мети, він також планує підготувати 20 мільйонів висококваліфікованих ІТ-фахівців. У свою чергу, це вимагатиме широкої підготовки місцевих кадрів та залучення іноземних цифрових експертів. А тут вже повинні «включитися» і держави-члени ЄС.

Діджиталізація стала невід'ємною частиною сучасного бізнесу, і без неї важко залишатися конкурентоспроможним. Автоматизація процесів, управління ланцюжками поставок, фінансами та ресурсами може допомогти зменшити витрати, а також скоротити кількість традиційних робочих місць. Наприклад, банки активно використовують штучний інтелект для аналізу кредитоспроможності клієнтів, а ритейлери переходять на безготівкові системи. Для підприємців це означає, що їм потрібно інвестувати в цифрові технології, навіть якщо початкові витрати будуть значними.

Брак фінансування для високотехнологічних галузей залишається ключовою проблемою. У той час як американські та китайські компанії отримали значні приватні інвестиції, європейські стартапи стикаються з труднощами у залученні коштів. Аналіз, проведений службами Комісії для відновлення, оцінив потреби в інвестиціях у інформаційно-комунікаційні технології та навички в 125 мільярдів євро на рік, щоб подолати розрив з провідними конкурентами в США та КНР.[3]

Для вирішення цієї проблеми Брюссель планує створити єдиний ринок цифрових інвестицій, який дозволить залучити більше приватного фінансування для технологічних проєктів.

Отже, Європейський Союз має на меті досягти цифрового суверенітету через програму Цифровий компас – 2030 та через такі стратегічні аспекти, як забезпечення дорослого населення стратегічними навичками, створення цифрової інфраструктури, забезпечення використання цифрової трансформації бізнесу та впровадження повної цифровізації державних послуг. У свою чергу, це потребує створення центрів кібербезпеки, посилення співпраці між країнами ЄС, розвиток власних технологій цифрового захисту тощо. Проте, європейська спільнота стикається з низкою викликів, серед яких залежність від іноземних технологій, кіберзагрози, нестача цифрових експертів та нагальна потреба у значних інвестиціях. Регуляторні заходи ЄС формують глобальний стандарт, але також можуть сповільнювати інновації. Незважаючи на ці виклики, Європа активно працює над створенням власної цифрової екосистеми, яка посилить безпеку, економічний та геополітичний вплив Європи на світовій арені.

Список використаних джерел:

1. Made in China 2025: Market Opportunities for EU SMEs URL: <https://www.eusmecentre.org.cn/publications/made-in-china-2025-market-opportunities-for-eu-smes/> (date of application 06.03.2025)
2. The AI Act Explorer URL: <https://artificialintelligenceact.eu/ai-act-explorer/> (date of application 08.03.2025)
3. Europe's Digital Decade: digital targets for 2030 URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/europes-digital-decade-digital-targets-2030_en (date of application 08.03.2025)
4. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of the regions URL: <https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2021/03/2030-Digital-Compass-the-European-way-for-the-Digital-Decade.pdf> (date application 08.03.2025)
5. Єврокомісія представила правила безпечного та етичного використання штучного інтелекту в ЄС URL: https://comeuroint.rada.gov.ua/news/main_news/73397.html (дата звернення 08.03.2025 р.)
6. Cyber-attacks: three individuals added to EU sanctions list for malicious cyber activities against Estonia URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2025/01/27/cyber-attacks-three-individuals-added-to-eu-sanctions-list-for-malicious-cyber-activities-against-estonia/#:~:text=2025%2017%3A04-,Cyber%2Dattacks%3A%20three%20individuals%20added%20to%20EU%20sanctions%20list%20for,Republic%20of%20Estonia%20in%202020>. (date application 07.03.2025)

Науковий керівник: Солових Євгенія Миколаївна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук, доцент.

ПРОБЛЕМА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В КОНТЕКСТІ НОВОЇ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ СИТУАЦІЇ: ІНСТИТУЦІЙНИЙ АСПЕКТ

Романюк Олександр Іванович

професор кафедри міжнародних відносин і політичної філософії,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця,
доктор політичних наук, професор
e-mail: olexromanyuk@ukr.net

Обрання президентом США Доналда Трампа започаткувало істотні зміни в зовнішній політиці цієї країни, що ставить під загрозу систему колективної військово-політичної безпеки в Європі. Головним інститутом цієї системи увесь час після Другої світової війни було НАТО, де провідну роль відігравали США. Конфронтація Трампа з європейськими країнами (а також з Канадою) ставить під питання подальше існування цієї організації. У зв'язку з цим в інформаційному просторі стало активно обговорюватися проблема відновлення інституту, що має автономно забезпечувати військово-політичну безпеку європейського простору.

Інституційний аспект військово-політичної безпеки європейських країн має свою історію, початком якої варто вважати підписання 4 березня 1947 р. Великою Британією і Францією Дюнкеркського договору про союз та взаємну допомогу на випадок можливого нападу на них з боку Німеччини, якщо там прийдуть до влади реваншистські сили. Проте німецька загроза була більше прикриттям його антирадянської спрямованості. У радянській зоні окупації тоді перебувало військове угруповання чисельністю майже в 3 млн і тому Франція й Велика Британія не хотіли дратувати Радянській Союз.

17 березня 1948 р., коли конфронтація між СРСР та західними союзниками посилювалася, до Великої Британії і Франції приєдналися Бельгія, Нідерланди і Люксембург, які разом підписали Брюссельський договір про колективну оборону. Проте сукупний військовий потенціал цих країн був дуже малим, щоб протистояти радянській військовій загрозі, яка стала досить реальною під час Берлінської кризи 1948-1949 рр. Тому вони звернулися до США, які на той час були єдиною державою, що мала ядерну зброю, з пропозицією створення спільного військово-політичного союзу.

4 квітня 1949 р. у Вашингтоні був підписаний договір, який заснував Північноатлантичний альянс (НАТО), до якого увійшли 12 держав, з яких 2 – північноамериканські (США і Канада) та 10 – європейські (5 з них були учасниками Брюссельського договору: Велика, Британія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург), а інші 5 (Данія, Норвегія, Ісландія, Італія, Португалія)

до нього не входили. Після цього Брюссельський договір втратив своє значення, оскільки завдання оборони західноєвропейських країн взяло на себе командування силами НАТО в Європі. Проте його не було скасовано. До Брюссельського договору виявили бажання доєднатися постфашистські Італія і ФРН, але Франція виступила проти цього. Це викликало конфлікт між Францією і Великою Британією, що поставило цю організацію на межу розпаду. Але внаслідок Паризької угоди, 23 жовтня 1954 р. Брюссельський договір був модифікований й до нього були долучені Італія і ФРН. Нова організація одержала назву Західноєвропейського Союзу (ЗЄС). Проте ЗЄС був здебільше формальною військово-політичною організацією, бо усі його держави були членами НАТО, але не всі європейські члени НАТО були членами ЗЄС. У процесі розширення НАТО до кінця Холодної війни членами НАТО стали: у лютому 1952 р. Греція і Туреччина, у травні 1955 р. – ФРН, у травні 1982 р. – Іспанія. На кінець Холодної війни кількість держав-членів НАТО досягла 16-ті, з яких 14 були європейськими.

Натомість, за увесь час існування ЗЄС до нього приєдналися тільки 3 країни: в 1990 р. – Іспанія та Португалія та в 1995 р. – Греція. Загальна кількість країн, що були повноправними членами ЗЄС, обмежується 10-ма. У межах ЗЄС не припинялися дискусії щодо доцільності функціонування цієї організації. Ліквідація ЗЄС підтримувалася Великою Британією, але проти цього рішуче виступала Франція. Французький уряд постійно дорікав НАТО, що командування об'єднаними силами з 1955 р. не переходить до представників Франції, а дістається тим державам, яким протегують США та Велика Британія. Як наслідок, у лютому 1966 р. президент Франції Шарль де Голль оголосив про вихід його країни з військової структури НАТО, хоча в політичній структурі альянсу Франція залишилася. З цього моменту стосунки між Альянсом і Францією тривалий час були доволі напруженими. Лише у 2009 р. після 42-річної перерви Франція повернулася до лав військової організації НАТО, після чого в березні 2010 р. було оголошено про плани припинення діяльності ЗЄС й 30 червня 2011 р. він офіційно припинив своє існування.

Коли ЗЄС поступово наближувався до свого кінця, відбувалося безпрецедентне розширення НАТО. Спочатку воно йшло за рахунок посткомуністичних країн, які намагалися таким чином забезпечити безпеку своєї новоствореної державності від усілякого роду зовнішніх загроз. У період 1999-2020 рр. до НАТО вступило 14 посткомуністичних держав, внаслідок чого кількість її членів збільшилося до 30-ти. Останніми до НАТО приєдналися дві північноєвропейські держави зі сталими ліберально-демократичними режимами: Фінляндія в 2023 р. та Швеція в 2024 р.

Структури та етапи військово-політичної інтеграції європейських країн

Західноєвропейські структури		Євроатлантичний альянс	
1947	Дюнкерський договір: Велика Британія і Франція	1949	Вашингтонський договір (НАТО): США, Канада, Велика Британія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Данія, Норвегія, Ісландія, Італія, Португалія
1948	Брюссельський договір: Велика Британія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург		
1954	Паризька угода - заснування Західноєвропейського Союзу (ЗЄС): Велика Британія, Франція, Бельгія, Нідерланди, Люксембург, Італія, ФРН	1952	Приєднання Греції і Туреччини
		1955	Приєднання ФРН
		1966	Вихід з військової організації НАТО Франції
1990	Приєднання Іспанії та Португалії	1982	Приєднання Іспанії
1995	Приєднання Греції	1999	Приєднання Польщі, Угорщини і Чеської республіки
2011	Розпуск ЗЄС		
2025	Відновлення ідеї щодо створення військово-політичного союзу європейських країн у зв'язку з наростаючою загрозою воєнної агресії проти європейських країн з боку Росії та зміною зовнішньополітичного курсу США після приходу до влади Доналда Трампа	2004	Приєднання Болгарії, Естонії, Латвії, Литви, Румунії, Словаччини і Словенії
		2009	Повернення до військової організації НАТО Франції; приєднання Албанії і Хорватії
		2017	Приєднання Чорногорії
		2020	Приєднання Північної Македонії
		2023	Приєднання Фінляндії
		2024	Приєднання Швеції

Приєднання до НАТО країн, які протягом тривалого часу зберігали на свій нейтральний статус, було спричинене наростаючою загрозою європейським країнам з боку Росії, політичний режим якої після приходу до влади Володимира Путіна став набувати тоталітарного, імперського та реваншистського характеру. Росія почала здійснювати прямі воєнні агресії: в 2008 р. проти Грузії, в 2014 р проти України, анексувавши значні частини їх територій. У 2022 р. російська агресія проти України перетворилася на найбільшу після Другої світової війни в Європі.

В умовах цієї війни НАТО стало основною силою, яка підтримала Україну зброєю, хоча ця підтримка перманентно гальмувалася через російські загрози застосування ядерної зброї. Лідером допомоги стали США. У 2022-2024 рр. США виділили Україні військової допомоги на 64 млрд €, тоді як усі європейські країни на 62 млрд € [1]. У середині 2023 р. сталося зниження американської допомоги, яке тривало 9 місяців, внаслідок того, що під впливом трампівської більшості Конгрес США заблокував ухвалення законопроекту про допомогу

іноземним державам. Після того як Трамп, посівши посаду президента США, почав перемовини з Путіним з метою швидкого заключення миру між Росією та Україною за будь яких умов, виникла проблема не тільки подальшої підтримки України, але й проблема збереження НАТО, бо Трамп заявив, що європейська безпека – це справа самих європейців. Небезпека такої позиції зумовлена тим, що на сьогодні дві третини бюджету НАТО становить внесок США (967.707 млн \$ з 1.474.399 млн \$) [2, р. 8]; американські військовослужбовці становлять більше третини військового персоналу блоку (1.300 тис з 3.418 тис) [2, р.13]. Більше 100 тис військовослужбовців США перебувають в європейських країнах [3].

У разі відмови США від участі в системі колективної безпеки Європи, виникає дуже загрозлива ситуація, тим більше, що Росія постійно посилює свої погрози щодо європейських країн НАТО. Хоча сумарний військовий контингент цих країн становить більше 2 млн. військовослужбовців та вони мають потужний військово-технічний потенціал (причому Велика Британія і Франція володіють ядерною зброєю), але їх безпосередня військова координація є відсутньою. Таким чином, щоб Європа одержала можливість сама ефективно захистити себе від передбачуваних воєнних агресій з боку Росії, виникає об'єктивна необхідність в створенні нового військово-політичного блоку з єдиним командуванням та управлінням. Створення такого блоку пов'язане з низкою труднощів.

По-перше, це потребує від європейських країн значного збільшення бюджетних витрат на активізацію та збільшення свого оборонного потенціалу. За дослідженням Кільського інституту світової економіки, Європі у короткостроковій перспективі для стримування російської агресії може знадобитися збільшити оборонні витрати на 250 млрд € [4].

По-друге, не всі європейські члени НАТО погодяться на створення такого блоку. Наочним прикладом цього є Угорщина та Словаччина, сучасні уряди яких посіли опортуністичні позиції щодо російської агресії. До того ж посилення податкового тягара здатне посилити в європейських суспільствах вплив проросійських сил.

Список використаних джерел:

1. Ukraine support after 3 years of war: Aid flows remain low but steady – Shift towards weapons procurement. *Kiel Institute for the World Economy: News*, 2025, 14 February. URL: <https://www.ifw-kiel.de/publications/news/ukraine-support-after-3-years-of-war-aid-flows-remain-low-but-steady-shift-towards-weapons-procurement/>
2. Defence Expenditure of NATO Countries (2014-2024). *NATO: Public Diplomacy Division*. 2024, 12 June, 17 p. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2024/6/pdf/240617-def-exp-2024-en.pdf

3. Beale, J. Could election change protection US offers Europe? *BBC News*, 2024, 2 November. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c3de8r2327go>

4. Шумлянський Д. Захист Європи без США: оцінка Кільського інституту. *Military*. URL: <https://mil.in.ua/uk/articles/zahyst-yevropy-bez-ssha-otsinka-kil'skogo-institutu/>

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ: ЧИ МОЖЕ ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЗАМІНИТИ ЛЮДИНУ-АНАЛІТИКА?

Сободєєва Анастасія Олександрівна

студентка 1-го курсу групи УВ-51,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
nastyasobodeeva@gmail.com

Сучасне наукове дослідження все більше залежить від інноваційних технологій. Штучний інтелект став важливим інструментом, який трансформує обробку даних, експерименти та створення нових знань. Актуальність цього дослідження обумовлена кількома факторами. По-перше, сучасна наука переживає швидкий технологічний розвиток, де штучний інтелект виступає як ключовий інструмент для досліджень. По-друге, інтеграція штучного інтелекту викликає питання щодо можливості заміни людських дослідників, що має важливе значення для визначення майбутнього наукової сфери, етичних стандартів та ролі творчого мислення в наукових відкриттях. Метою нашого дослідження є визначення потенціалу та обмежень штучного інтелекту в наукових дослідженнях та оцінка перспектив його співпраці з людськими дослідниками в аспектах ефективності, креативності та етики.

Перш за все, необхідно визначити поняття штучного інтелекту. Згідно з Оксфордським англійським словником, штучний інтелект визначається як програмне забезпечення, що використовується для виконання завдань або досягнення результатів, які раніше вимагали виключно людського інтелекту. Це досягається шляхом вивчення функціонування людського мозку та аналізу когнітивних процесів. Результатом таких досліджень є розробка інтелектуального програмного забезпечення та систем [2].

Історія розвитку штучного інтелекту починається в 1955 році, коли Аллен Ньюелл і Герберт Саймон створили першу програму штучного інтелекту Logic

Theorist. Ця програма довела 38 з 52 математичних теорем і навіть виявила нові доведення для деяких з них. Однак у 1980-х роках програми розвитку штучного інтелекту стикнулися з серйозною фінансовою кризою через високі витрати та неефективні результати. Проте завдяки впертості вчених і їхньому небажанню здатися, штучний інтелект почав приносити ефективні результати, виводячи дослідження на новий рівень.

На сьогодні ця технологія використовується в багатьох секторах, зокрема в транспорті, виробництві, фінансах, охороні здоров'я, освіті та промисловості. Наприклад, системи, як Google Maps, можуть аналізувати швидкість руху транспорту в будь-який момент часу, враховуючи дані про дорожні інциденти, такі як будівельні роботи чи аварії [3].

Наше дослідження зосереджене на використанні штучного інтелекту саме в наукових дослідженнях. Штучний інтелект відкриває численні можливості в цій сфері, зокрема здатність обробляти величезні обсяги даних. У галузях, де обсяг інформації перевищує можливості людського аналізу, таких як геноміка чи астрофізика, штучний інтелект демонструє виняткову ефективність. Наприклад, алгоритми машинного навчання використовуються для аналізу генетичних даних, виявляючи кореляції між мутаціями та хворобами. В фізиці, зокрема при аналізі даних Великого адронного колайдера, штучний інтелект допомагає виявляти рідкісні події серед трильйонів сигналів.

Незважаючи на значні досягнення, штучний інтелект має свої обмеження. Найважливішим є його залежність від даних. Алгоритми не можуть функціонувати без якісної та всеосяжної інформації. Якщо дані неповні або упереджені, результати також будуть спотворені. Це особливо небезпечно в соціальних та медичних дослідженнях, де помилки можуть призвести до серйозних наслідків [1].

Іншою критичною недоліком є відсутність креативності та інтуїції в штучному інтелекті. Штучний інтелект працює на основі існуючих даних та алгоритмів, що означає, що він не може генерувати абсолютно нові ідеї чи концепції. Багато значних наукових відкриттів сталося завдяки інтуїції чи випадковим обставинам – ці аспекти залишаються поза досягненнями штучного інтелекту.

Справжній потенціал штучного інтелекту виявляється через співпрацю з людьми. Штучний інтелект не замінює дослідників, а доповнює їх, виконуючи завдання, що вимагають швидкості та точності. Люди ж залишаються стратегії, які визначають цілі досліджень, аналізують результати і приймають остаточні рішення. У майбутньому роль штучного інтелекту в наукових дослідженнях продовжить зростати. Можливо, з'являться автономні лабораторії, де штучний інтелект самостійно проводить експерименти, аналізує результати та пропонує

нові гіпотези. Однак навіть в таких сценаріях люди залишатимуться важливими учасниками процесу, зберігаючи контроль за стратегічними рішеннями та етичними аспектами [5].

Підсумовуючи, можна сказати, що штучний інтелект є революційним інструментом, який значно прискорює наукові дослідження та підвищує їх ефективність. Однак він не може замінити людських дослідників, оскільки йому бракує творчого мислення, інтуїції та здатності враховувати етичні міркування. Майбутнє науки лежить у співпраці між людьми та штучним інтелектом. Разом вони зможуть досягти значно більше, ніж кожен окремо. Штучний інтелект не суперничає з людьми, а стає незамінним партнером у створенні нових знань.

Список використаних джерел:

1. Гайдай, Ю. (2023) Тренди ШІ: які етичні загрози несе використання штучного інтелекту. *Speka*. Available at: https://speka.media/trendi-si-yaki-etichni-zagrozi-nese-vikoristannya-stuchnogo-intelektu-v4q3wp?utm_source=google&utm_medium=cpc&utm_campaign=20972733776&gad_source=1
2. Кравчук, С.М. (2023) Сучасні проблеми правового регулювання академічної доброчесності. У: Артюхов, А., Віхляєв, М. та Волк, Ю. (упоряд.) *Академічна доброчесність, відкрита наука та штучний інтелект: як створити доброчесне освітнє середовище*. Львів–Торунь: Liha-Pres, pp. 104–113. DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-345-6-104>
3. Artificial Intelligence // Oxford English Dictionary. –URL: https://www.oed.com/dictionary/artificial-intelligence_n?tab=meaning_and_use#38531565
4. GigaCloud. Що таке штучний інтелект: історія, види та складові // GigaCloud Блог. – 2023.URL: <https://gigacloud.ua/blog/navchannja/scho-take-shtuchnij-intelekt-istorija-vidi-ta-skladovi>
5. Zhyvtsova, L.I. (2023) Artificial intelligence: essence and development prospects. *Ukrainian Journal of Construction and Architecture*, (3) 015, pp. 45–55. Available at: <http://uajcea.pgasa.dp.ua/article/view/282814/277067>

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ ДИНАМІКИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Солових Віталій Павлович,
професор кафедри міжнародних відносин
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
доктор наук з державного управління, професор
E-mail: vpsolovikh@karazin.ua

Сучасна міжнародна система переживає фундаментальні зміни: світ стає дедалі більш мультиполярним, тоді як ефективність багатосторонніх механізмів послаблюється [1]. Для Європейського Союзу (ЄС) це означає безпрецедентні виклики зовнішній політиці. Російська агресія проти України зруйнувала усталений європейський безпековий порядок і стала каталізатором глибинних змін у зовнішній політиці ЄС [2]. Паралельно триває міграційна криза, що загрожує внутрішній єдності Союзу та живить популістські настрої [3]. Питання енергетичної безпеки вийшло на перший план через необхідність відмови від російських енергоносіїв та пошук надійних альтернативних джерел [5]. Глобальна зміна клімату посилює тиск на ЄС як лідера у сфері кліматичної дипломатії, вимагаючи узгоджених міжнародних дій. Зростає роль Китаю – системного конкурента та партнера, що спонукає ЄС коригувати свою стратегію (концепція «de-risking» у відносинах із Пекіном замість конфронтаційного «decoupling» США [2]). Нарешті, трансатлантичні відносини набули нової динаміки: війна в Європі зміцнила єдність ЄС і США, водночас актуалізувавши дебати про стратегічну автономію Європи на тлі залежності від безпекової підтримки США [2]. Отже, дослідження трансформації зовнішньої політики ЄС є надзвичайно актуальним для розуміння того, як Союз реагує на сучасні виклики та переформатовує свою роль у світі.

Метою роботи є визначення ключових напрямів і особливостей трансформації зовнішньої політики Європейського Союзу в контексті сучасної динаміки міжнародних відносин, зокрема під впливом новітніх викликів безпеки, міграції, енергетики, кліматичних змін, зростання ролі Китаю та еволюції трансатлантичних відносин.

Російсько-українська війна стала переломним моментом для зовнішньої політики ЄС. Європейський Союз вперше продемонстрував настільки згуртовану та рішучу реакцію на воєнний конфлікт у Європі. Було запроваджено

безпрецедентні санкції проти РФ, що засвідчили готовність ЄС використовувати всю економічну міць для відстоювання принципів міжнародного права [2]. Вперше в історії ЄС активовано Директиву про тимчасовий захист, надавши прихисток мільйонам українських біженців [2]. Євросоюз також став безпосереднім учасником забезпечення безпеки України: через Європейський фонд миру було профінансовано постачання зброї та військового обладнання Україні – крок, що знаменує відхід від традиційної ролі ЄС як суто «м'якої сили». Одночасно з цим, війна консолідувала держави-члени навколо спільної позиції, зменшивши розбіжності, які ще нещодавно подекуди паралізували вироблення спільної зовнішньої політики. Фактично агресія РФ проти сусідньої країни змусила ЄС перейти від дипломатичних нот до активної геополітичної дії, підтвердивши здатність Союзу діяти єдиним фронтом у кризовій ситуації.

Війна в Україні дала сильний імпульс розвитку оборонного виміру ЄС та поглибила координацію з НАТО. Європейські країни суттєво підвищили оборонні витрати; зокрема, Німеччина оголосила про «*Zeitenwende*» – історичний поворот у своїй безпековій політиці, інвестуючи 100 млрд євро в бундесвер. На рівні ЄС було ухвалено Стратегічний компас (2022) – дорожню карту зміцнення спільної безпеки та оборони. Однак, попри ці кроки, Європа все ще залежна від військової могутності США. Війна лише підкреслила, що безпека на континенті значною мірою гарантується НАТО та трансатлантичним партнерством. Як відзначає Н. Точчі, зусилля ЄС у сфері оборони поки що недостатні, щоб переломити тенденцію до зростання залежності від США, що обмежує автономність зовнішньої політики Європи, особливо щодо Китаю [2]. Водночас парадоксально, але інтереси США також еволюціонують: у Вашингтоні дедалі більше усвідомлюють потребу у сильнішому європейському партнері, здатному «подбати про себе», адже в умовах стратегічного суперництва з Китаєм занадто залежна Європа стала б тягарем [2]. Отже, трансатлантичні відносини наразі характеризуються одночасно безпрецедентною єдністю (підтвердженою спільною підтримкою України) і новим розумінням того, що ЄС має посилити власний оборонний потенціал. Це визначає подальшу трансформацію зовнішньої політики ЄС у напрямі більш тісного безпекового співробітництва як між європейськими державами, так і зі Сполученими Штатами.

Важливим наслідком геополітичного потрясіння, спричиненого війною, стало відродження політики розширення ЄС. Європейський проект знову набув стратегічного виміру для сусідніх країн: у червні 2022 року Україна та Молдова отримали статус кандидатів на вступ до ЄС, сигналізуючи про готовність Союзу відкривати двері перед країнами, що поділяють європейські цінності та зазнали агресії з боку авторитарних режимів. Цей «реванш геополітики» актуалізував

тему розширення, яка донедавна була фактично призупинена через внутрішню втому ЄС від розширення. Тепер же політика сусідства і розширення розглядаються як інструменти зміцнення безпеки й стабільності на континенті. Хоча ЄС дав політичний сигнал підтримки Києву, залишається відкритим питання, чи зможе Союз реально інтегрувати Україну та інших кандидатів у відносно стислі строки. Експерти наголошують, що попереду – необхідність глибинних внутрішніх реформ як у державах-кандидатах, так і в самому ЄС, аби розширення стало успішним. Таким чином, війна стимулювала «перезавантаження» політики розширення, проте довгострокова реалізація цього курсу ще потребує політичної волі та інституційної підготовки [2].

Поряд із безпековими викликами, Євросоюз зіштовхується з затяжною міграційною кризою, яка також впливає на його зовнішню політику та відносини із сусідами. 2023 року кількість шукачів притулку та нелегальних мігрантів, що прибули до Європи, досягла найвищого показника з 2016 року [3]. Це створило значне навантаження на прикордонні держави (Італія, Греція, Іспанія) та призвело до політичної напруги всередині ЄС. Зростання нерегулярної міграції живить підтримку крайніх правих сил, які експлуатують страхи населення та критикують ЄС за нібито нездатність контролювати кордони [3]. У відповідь Єврокомісія і Рада ЄС активізували роботу над новим Пактом про міграцію та притулок, покликаним розподілити відповідальність між країнами-членами та посилити спільний захист кордонів. Вже досягнуто політичної згоди щодо ряду заходів – прискорення процедур розгляду притулку, створення центрів утримання на кордонах, механізму розподілу біженців. Однак компроміс виявився важким: прикордонні країни вимагали більшої солідарності, тоді як країни Півночі наполягали на жорсткішому поверненні нелегалів. Нові правила викликали критику правозахисників, які називають їх надто репресивними. Попри це, єдність ЄС у підході до міграції поступово зростає – усвідомлення спільної загрози штовхає навіть помірковані уряди до більш жорсткої риторики та до угод із третіми країнами (наприклад, пакт ЄС–Туніс щодо стримування міграції). Отже, міграційна криза трансформує зовнішню політику ЄС, змушуючи балансувати між дотриманням гуманітарних цінностей та необхідністю забезпечити контроль над кордонами і внутрішню стабільність Союзу.

Енергетична безпека стала одним із центральних пріоритетів ЄС у контексті війни та геополітичної нестабільності. До 2022 року значна залежність від російського газу вважалася вразливістю Європи. Агресія РФ та шантаж енергоресурсами змусили ЄС здійснити стрімкий розворот у енергетичній політиці. Лише за 2022-2023 рр. країни ЄС скоротили імпорту російського природного газу на дві третини – з близько 45% загального обсягу імпорту газу в 2021 році до приблизно 15% у 2023-му [5]. Це стало можливим завдяки

масштабній диверсифікації джерел: ЄС наростив закупівлі газу з Норвегії, Катару, Алжиру, США та інших партнерів [2], а також запровадив механізм спільних закупівель газу (Platform AggregateEU). Одночасно здійснювалися заходи з економії та підвищення енергоефективності – скорочення споживання газу й електрики досягло цільових показників [2]. Важливо, що ЄС прискорив впровадження відновлюваної енергетики: у 2022 році вперше саме відновлювані джерела стали основним джерелом генерації електроенергії в Європі, а загальні викиди CO₂ в ЄС навіть знизилися на 2,5%, незважаючи на кризу [2]. Завдяки цим зусиллям Європі вдалося відносно успішно пройти зиму 2022/23 без колапсу енергосистеми чи руйнівної рецесії, на яку очікували деякі прогнози [2]. Таким чином, енергетична сфера ЄС зазнала глибокої трансформації – від критичної залежності від одного постачальника до більш збалансованої системи з акцентом на стійкість і зелену трансформацію. Втім, виклики залишаються: європейська промисловість стикається з високими цінами на енергію, ризиком втрати конкурентоспроможності (особливо на тлі субсидій у США за Inflation Reduction Act), а глобальні коливання – наприклад, зростання попиту в Азії – можуть знову загострити ситуацію [2]. Це вимагає від ЄС довгострокової стратегії, що поєднує забезпечення безпеки постачань з виконанням кліматичних цілей.

Питання зміни клімату тісно переплітається із зовнішньою політикою ЄС, оскільки Євросоюз позиціонує себе глобальним лідером у боротьбі з кліматичними викликами. Запущена у 2019 році Європейська зелена угода (European Green Deal) підвищила кліматичні амбіції ЄС та фактично зробила кліматичну політику частиною зовнішньополітичного іміджу Союзу. Однак останні події у світі випробовують здатність ЄС утримувати лідерство. Війна в Україні підштовхнула деякі країни до тимчасового повернення до вугілля та викликала енергетичну кризу, а геополітична напруженість відволікає увагу великих держав від багатосторонніх кліматичних переговорів. До того ж, конкурентна гонка між великими економіками – США, Китаєм, ЄС – у сфері чистих технологій ускладнює координацію зусиль. Як відзначають аналітики, сьогодні ЄС зіштовхується з викликом збереження своєї провідної ролі в умовах «потрійного тиску» – російської агресії, економічної конкуренції з боку США та зростання Китаю [4]. Попри це, ЄС продовжує просувати кліматичну дипломатію: відіграє активну роль у переговорах Рамкової конвенції ООН зі зміни клімату (COP27–28), збільшує фінансування кліматичних заходів для країн, що розвиваються, і запроваджує інноваційні механізми на кшталт вуглецевого коригування імпорту (CBAM), щоб стимулювати партнерів до скорочення викидів. Кліматичний вимір дедалі більше інтегрується в угоди ЄС з третіми країнами (енергетичне партнерство, зелена трансформація). Таким чином, зміна клімату стала важливою площиною зовнішньої політики ЄС, де

Союз намагається поєднати свою внутрішню політику декарбонізації зі зовнішнім впливом, підтримуючи статус «лідера глобальної кліматичної дії». Здатність ЄС утримати цю позицію залежатиме від внутрішньої стійкості зеленого курсу і від того, чи вдасться зберегти міжнародну співпрацю на тлі геополітичних розколів.

Зростання впливу Китаю на світовій арені – ще один фактор, що зумовлює трансформацію зовнішньої політики ЄС. Якщо раніше відносини ЄС–КНР будувались переважно в економічній площині (торгівля та інвестиції), то нині Брюссель змушений враховувати і безпеково-стратегічний вимір. У 2019 році ЄС вперше охарактеризував Китай як «системного суперника» (systemic rival), сигналізуючи про зміну підходу. Події останніх років – стратегічне партнерство Пекіна з Москвою, технологічне суперництво, питання прав людини у Сіньцзяні та Гонконзі – поглибили скепсис щодо КНР. Водночас Європа усвідомлює неможливість повного розриву зв'язків з Китаєм з огляду на його економічну вагу. Тому формується нова стратегія «зниження ризиків» (de-risking), проголошена головою Єврокомісії Урсулою фон дер Ляєн у 2023 році. Її суть полягає в мінімізації критичних залежностей (у сферах передових технологій, критичної сировини, енергетики) без тотального «від'єднання» від китайської економіки. Європейський підхід відрізняється від американського: якщо Вашингтон відверто прагне сповільнити зростання Китаю через вибіркове «decoupling», то Брюссель передусім боїться вразливостей – повторення ситуації, коли надмірна залежність (як була від російського газу) може бути використана як геополітична зброя [2]. ЄС намагається убезпечити свої ланцюги постачання і критичну інфраструктуру, запроваджуючи, наприклад, механізми контролю інвестицій та експорту технологій подвійного призначення. При цьому в ЄС зберігається консенсус щодо необхідності діалогу з Китаєм з питань глобального значення – зміни клімату, нерозповсюдження, глобальні фінанси. Трансформація політики ЄС щодо КНР проявляється і в тому, що європейські лідери дедалі частіше узгоджують позиції перед контактами з Пекіном, прагнучи говорити «одним голосом». Загалом, можна говорити про більш прагматичний і обережний курс ЄС: Китай розглядається одночасно як партнер у вирішенні глобальних проблем, як економічний конкурент та як стратегічний виклик для європейської єдності. Балансування між цими ролями – важливе завдання зовнішньої політики ЄС на перспективу [2].

На тлі загострення відносин між великими державами Євросоюз також переглядає свою взаємодію з країнами так званого Глобального Півдня. Війна в Україні виявила розрив у сприйнятті міжнародних норм між Заходом та багатьма державами Азії, Африки й Латинської Америки. Попри зусилля європейської дипломатії, значна частина цих країн зайняла нейтральну позицію щодо

російської агресії. Близько 32 держав утрималися під час голосувань Генасамблеї ООН, а деякі (наприклад, ПАР, Індія, Бразилія) намагаються балансувати, отримуючи вигоди від співпраці і з Заходом, і з Росією чи Китаєм [2]. Багато хто у світі сприймає війну як суто європейську проблему і не готовий «платити ціну» за абстрактні принципи міжнародного порядку, який до того ж асоціюється із західною гегемонією [2]. Така позиція партнерів стала викликом для ЄС: аби зберегти вплив, Брюсселю необхідно пропонувати більш привабливі умови співробітництва та враховувати інтереси цих країн. Серед кроків ЄС – переформатування програми глобальних інвестицій Global Gateway, більше залучення до миротворчих та гуманітарних зусиль за межами Європи, перегляд підходів у торгівлі (зокрема, угоди про вільну торгівлю з країнами АСЕАН, реформування відносин з Африкою на партнерських засадах). Європейська зовнішня політика дедалі більше визнає потребу «слухати» голос Глобального Півдня і залучати ці країни до оновлення міжнародних правил. Як зауважує Ж. Боррель, нова мультиполярність означає розмаїття поглядів і інтересів, і ЄС має шукати шляхи протидії фрагментації світового порядку, що проявляється у схильності багатьох держав до двосторонніх угод замість глобальних правил [1]. Отже, трансформація зовнішньої політики ЄС включає і переосмислення відносин з незахідними акторами – з метою зберегти багатосторонню співпрацю та просувати свої цінності у більш конкурентному міжнародному середовищі.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Трансформація зовнішньої політики ЄС у контексті сучасних міжнародних реалій проявляється у підвищенні його геополітичної суб'єктності та адаптивності. Європейський Союз, реагуючи на кризи останніх років, поступово відходить від образу «нормативної сили», доповнюючи традиційні інструменти м'якої сили (дипломатія, допомога розвитку, стандарти) більш жорсткими механізмами – економічними санкціями, військовою підтримкою партнерів, активною енергетичною дипломатією. Ключовими тенденціями є посилення єдності та координації між державами-членами у зовнішньополітичних питаннях, готовність брати на себе більшу відповідальність за безпеку сусідів і континенту в цілому, а також прагнення зберегти стратегічну автономію в умовах залежності від союзників. ЄС демонструє здатність навчатися на кризах і зміцнюватися завдяки ним – від фінансової кризи і міграційних потрясінь до пандемії та війни в Україні – що підтверджує знамените пророцтво одного з архітекторів європейської інтеграції Жана Монне: «Європа буде викувана в кризах і стане сумою рішень, ухвалених для виходу з цих криз» [2]. Війна вдихнула нове життя в євроатлантичний альянс і водночас змусила ЄС активніше рухатися до стратегічної самостійності у сфері безпеки. Союз переглядає відносини з ключовими глобальними гравцями: вибудовує обережний підхід до Китаю,

зміцнює зв'язки з демократичними партнерами (Індія, Японія, Австралія), шукає спільну мову з Глобальним Півднем. Таким чином, зовнішня політика ЄС стає більш гнучкою, комплексною та прагматичною, зберігаючи при цьому прихильність до базових цінностей – демократії, верховенства права, прав людини – які Європа традиційно просуває на міжнародній арені.

Перспективи подальших досліджень полягають у глибшому аналізі того, як ці тенденції закріпляться у довгостроковій перспективі. Зокрема, потребує наукової уваги питання інституційної спроможності ЄС проводити узгоджену зовнішню політику за умов розширення та внутрішньої різноманітності; співвідношення між прагненням Європи до стратегічної автономії та реаліями союзницьких зобов'язань у НАТО; еволюція ролі ЄС у системі міжнародного врядування (ООН, СОТ, кліматичні режими) в епоху послаблення західної гегемонії. Ці напрями досліджень допоможуть зрозуміти, наскільки ефективно Європейський Союз зможе бути впливовим актором у новітній міжнародній системі, що формується – системі, де Європа повинна вибороти гідне місце, спираючись на уроки пережитих криз та свій унікальний досвід регіональної інтеграції.

Список використаних джерел

1. Borrell J. Multipolarity without multilateralism. EEAS HR/VP Blog. 24 вересня 2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/multipolarity-without-multilateralism_en (дата звернення: 10.03.2025).
2. Tocci N. Europe and Russia's Invasion of Ukraine: Where Does the EU Stand? LSE Public Policy Review. 2023. Vol. 3, No 1. P. 1–7. DOI: 10.31389/lseppr.79.
3. Varma T., Roehse S. Understanding Europe's turn on migration. Brookings Institution, 2023. URL: <https://www.brookings.edu/articles/understanding-europes-turn-on-migration/> (дата звернення: 10.03.2025).
4. Osornio J. P., Menzel S. The state of the Union's climate diplomacy 2023. E3G (Third Generation Environmentalism), 07.09.2023. URL: <https://www.e3g.org/news/the-state-of-the-unions-climate-diplomacy-2023/> (дата звернення: 10.03.2025).
5. European External Action Service. Closing the tap on Russian gas re-exports. EEAS News, 21.06.2023. URL: https://www.eeas.europa.eu/eeas/closing-tap-russian-gas-re-exports_en (дата звернення: 10.03.2025).

ЧОВНИКОВА ДИПЛОМАТІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ: РОЛЬ ЄС У СПРОБАХ ПРИПИНЕННЯ ВІЙНИ МІЖ РОСІЄЮ ТА УКРАЇНОЮ

Солових Євгенія Миколаївна,
доцент кафедри міжнародних відносин,
кандидат політичних наук,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
j.m.solovikh@karazin.ua

У сучасних реаліях човникова дипломатія продовжує залишатися одним із ключових інструментів мирного врегулювання конфліктів, що передбачає посередництво між сторонами через постійні перемовини та комунікації. І хоча ще у 2008 році в інтерв'ю німецькому телеканалу ARD президент росії запевняв, що Москва «давно визнала кордони сьогоденної України, і що Крим не є «спірною територією», [1] але, як відомо, вже через шість років - у 2014 році Крим де факто був анексований російською федерацією, а після 2022 року вона почала повномасштабне вторгнення в Україну. У контексті російсько-української війни роль посередників брали на себе різні міжнародні актори, (держави, міжнародні організації, політики, громадські діячі), серед яких були і представники Європейського Союзу. Проте, на сучасному етапі їх спроби зупинити цю війну або сприяти мирним переговорам зіткнулися з серйозними викликами.

Метою цієї роботи є з'ясування ролі човникової дипломатії в урегулюванні військових конфліктів та визначення ролі Європейського Союзу у її використанні як ключового інструменту мирного врегулювання російсько-українського конфлікту.

Сам термін «човникова дипломатія» не є новим, адже, як відомо, його появи у науковому обігу можна завдячувати колишньому держсекретарю США при президенті Р. Ніксоні - Генрі Кіссінджеру. Відомий дипломат застосував його ще у 1970-х роках під час своєї посередницької місії між Ізраїлем, Єгиптом і Сирією, щоб закінчити війну Судного дня. Цей метод передбачає організацію інтенсивних двосторонніх (переважно- неформальних) переговорів посередника між сторонами конфлікту, де кожній із сторін пропонується те, що її найбільше цікавить, забезпечуючи при цьому виконання обіцянок та послідовно узгоджуючи позиції двох сторін, максимально враховуючи їх інтереси.

Головна сутність «човникової дипломатії» за Г. Кіссінджером полягала у тому, що для досягнення своїх цілей кожній стороні потрібно запропонувати те, що її цікавить, навіть якщо на момент переговорів це неможливо, або цього

взагалі не існує в природі. У сучасних міжнародних відносинах цей вид дипломатії застосовується у випадках, коли прямий діалог між сторонами неможливий або ускладнений [2]. Отже, цей вид дипломатії є досить специфічним, адже роль дипломата (або посередника, який веде переговори) дещо схожа на «човник», який «курсує» від одного берега до іншого, намагаючись врахувати інтереси конфліктуючих сторін, при цьому, як правило, не збираючи їх за одним столом.

Саме завдяки «човниковій політиці» Генрі Кіссінджера було досягнуто потепління у стосунках США та СРСР, що мало місце у першій половині 1970-х рр. Так, у 1971 р. було підписано Чотирьохсторонню угоду щодо Західного Берліна, а в 1972 р. – Угоду про обмеження стратегічних наступальних озброєнь. [2]. Проте, не лише Г. Кіссінджеру належить почесна місія «човникового дипломата», який змінив хід світової історії. Значний внесок у припиненні конфліктів та досягнення миру належить також Д. Картеру, Р. Галбруку, Х. Солану, М. Ахтісаарі, К. Анану (табл. 1) та іншим.

Таблиця 1.

Човникова дипломатія у практиці міжнародних відносин: історичний досвід та досягнення видатних особистостей (з 1970 року до 2008 р.)

№	Відома особистість - «човниковий дипломат», представник певної держави	Приклад міжнародного конфлікту, рік, назва угоди	Найважливіші досягнення «човникових дипломатів» світу	Рік отримання Нобелівської премії миру (якщо була)
1.	Генрі Кіссінджер, США	Арабо-ізраїльський конфлікт (1973-1975 рр.)	Перемир'я між Ізраїлем, Єгиптом і Сирією, Паризькі угоди (В'єтнам)	1973 р.
2.	Джиммі Картер, США	Кемп- Девідські угоди (1978 р.)	Мир між Ізраїлем і Єгиптом	2002 р.
3.	Річард Голбрук, США	Дейтонські угоди (1995 р.)	Завершення війни в Боснії	Ні
4.	Хав'єр Солана, Іспанія	Косівський конфлікт(1998-1999 рр.), Резолюція ООН 1244	Як Генсек НАТО сприяв припиненню бойових дій і введенню миротворців,	Ні
5.	Марті Ахтісаарі, Фінляндія	Мирна угода в Індонезії (2005 р.), переговори щодо Косова	Врегулювання конфліктів в Аеху (Індонезія) Косові	2008 р.

6.	Коффі Аннан, представляв Ганну	Кенійська криза (2008 р.), загальна миротворча діяльність ООН	Посередництво Кенії, реформи ООН	2001 р.
----	---	---	-------------------------------------	---------

Отже, в історії міжнародних відносин (на прикладі 1970-2008 рр.) «човникова дипломатія» має свої позитивні приклади щодо успішного урегулювання різноманітних конфліктів, у досягненні яких визначна роль відводиться видатним особистостям.

Щодо ролі ЄС як дипломатичного посередника з 2014 по 2025 роки спробуємо з'ясувати, яким чином здійснював ЄС «човникову дипломатію» до та після повномасштабного вторгнення російської федерації. У табл. 2 наведені приклади «човникової дипломатії», які здійснювали представники ЄС з початку цього конфлікту.

Таблиця 2

Внесок «човникових дипломатів» ЄС (з 2014- 2025 рр.) у війні між росією та Україною

№	Відомий «човниковий» дипломат, посада, представник якої держави	Назва події або угоди, рік, її основна суть та ключові моменти	Найважливіші досягнення відомого «човникового» дипломата
1.	Жозе Мануел Дурау Баррозу – португальський політик, президент Європейської комісії (2004- 2014), Португалія	Російське збройне вторгнення в Крим (2014) та початок конфлікту?? на Донбасі Мандат Мануеля закінчився 1 листопада 2014 року, ще до підписання «Мінська-2» (12 лютого 2015 року). Брав участь у дипломатичних зустрічах та переговорах між ЄС, Україною та росією в 2014 році.	1) 29 серпня 2014 р. під час телефонної розмови з путіним Баррозу попросив його пояснити вторгнення російських військ в Україну, на що путін пригрозив, що «за бажання візьме Київ за два тижні» [3]. Ця заява викликала міжнародний резонанс та зміцнила антиросійські настрої в ЄС. 2) Баррозу був посередником в 2014 р. в енергетичних переговорах між Україною, росією та ЄС; результат - укладено так званий «зимовий пакет» газової угоди, який забезпечив постачання газу в Україну та ЄС попри російську військову агресію. 3) За його сприянням держави-члени ЄС погодили єдину позицію щодо економічних санкцій проти росії. 4) координував надання макрофінансової допомоги Україні від ЄС на суму 11 мільярдів євро.

2.	Ангела Доротея Меркель, Федеральний канцлер Німеччини з 2005 до 2021 року, Німеччина	Мінські угоди 2015 р. Комплекс заходів щодо припинення вогню, відведення важкого озброєння та конституційної реформи в Україні	І хоча А. Меркель не була особисто присутня у Мінську під час підписання угод, проте, вона була активним посередником у переговорах між Україною, росією, Францією та Німеччиною, що привело до підписання угоди; здійснювала дипломатичний тиск на росію - проводила переговори з путіним, наполягала на припиненні агресії.
3.	Франсуа Жерар Жорж Ніколя Оланд, 24-ий президент Франції (2012 -2017 рр.), Франція	Мінські угоди 2015 р. Разом з А. Меркель сприяв досягненню компромісу між Україною та росією	Брав активну участь у нормандському форматі переговорів. І хоча мінські угоди не змогли повністю зупинити війну, вони стали основою для дипломатичних зусиль до 2022 року.
4.	Жан Клод Юнкер, Президент Європейської комісії (2014-2019 рр.), Люксембург	Мінські угоди 2015 р. Дипломатична підтримка врегулювання конфлікту	Здійснював підтримку санкційної політики ЄС проти росії після анексії Криму та початку війни на Донбасі; У 2015 році ЄС надав Україні макрофінансову допомогу в розмірі 1,8 млрд. євро та підтримував реформи.
5.	Федеріка Могеріні, Верховний представник Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки (2014- 2019 рр.) . Італія	Мінські угоди 2015 р. Контроль за дотриманням санкцій та міжнародна підтримка України	1) Ф. Могеріні підтримувала продовження санкцій, наполягаючи на необхідності виконання Мінських угод, як умови для можливого зняття санкцій. 2) Поділяла позиції ЄС щодо невизнання анексії Криму та підтримки незалежності й територіальної цілісності України. 3) У листопаді 2018 р. активно засуджувала дії росії як порушника міжнародного права.
6.	Еммануель Макрон, Президент Франції, з 14 травня 2017 року	Ініціював нормандську зустріч у Парижі (2019 р); План мирного врегулювання 2024 р. щодо завершення російського вторгнення, (з можливим вступом України до НАТО)	1) Лютий 2022 р.- візит до Москви та Києва 2) Підтримка миротворчої місії в країні. Макрон наголошував на суверенному плані України визначати необхідність та умови присутності миротворців та своєї території. 3) Франція та Велика Британія ведуть переговори із 37 країнами про створення «коаліції охочих» в Україні, якщо буде досягнуто мирного врегулювання [4]. 4) Бере участь у переговорах з лідерами інших країн- США та РФ щодо України.
7.	Жан Ноель Барро	План мирного врегулювання 2024	1) У лютому 2025 року заявив, що США та Європа повинні відігравати окремі ролі у

міністр Європи та закордонних справ в урядах Барньє та Байру (з 21 вересня 2024 р.), Франція	р., координація європейських зусиль для зупинення війни	мирному регулюванні, застерігав від ухвалення нових Мінських домовленостей. 2) Дипломатична підтримка України, зокрема, у військових постачаннях.
--	---	--

Як можна побачити з таблиці 2 представники Європейського Союзу активно застосовували методи «човникової дипломатії» під час російсько-українського конфлікту з 2014 по 2025 рік. Зокрема, такі політичні діячі як Жозе Мануел Дурау Баррозу, Ангела Меркель, Франсуа Оланд, Жан-Клод Юнкер, Федеріка Могеріні, Еммануель Макрон та Жан Ноель Барро намагалися сприяти припиненню бойових дій та стабілізації ситуації через різні дипломатичні ініціативи, переговори та угоди, серед яких особливу роль відіграли Мінські домовленості та подальші переговорні формати. Незважаючи на активну участь і значні зусилля політиків, конфлікт досі залишається невирішеним, що свідчить про обмеженість європейських дипломатичних інструментів у вирішенні криз, викликаних принципово протилежними інтересами та жорсткими позиціями сторін.

Таким чином, «човникова дипломатія» залишається важливим механізмом мирного врегулювання, який дозволяє посередникам вести переговори у ситуації, коли прямий діалог між сторонами конфлікту ускладнений або неможливий. Досвід застосування цього методу, започаткований Генрі Кіссінджером у 1970-х роках, демонструє, що успішність посередницьких місій залежить від здатності дипломата максимально враховувати інтереси конфліктуючих сторін. У випадку російсько-української війни представники Європейського Союзу, такі як Баррозу, Меркель, Оланд, Макрон та інші, активно використовували «човникову дипломатію», однак їхні зусилля зіткнулися зі значними викликами через принципову розбіжність позицій сторін та відсутність готовності Росії до реальних поступок. Незважаючи на тривалі дипломатичні зусилля ЄС, війна триває, що свідчить про існування суттєвих обмежень у застосуванні цього виду дипломатії у конфліктах з високим рівнем політичної та військової ескалації. Водночас, подальша координація дипломатичних зусиль Європейського Союзу залишається важливою для створення умов, які можуть сприяти мирному врегулюванню в майбутньому.

Список використаних джерел

1. Путін у 2008 році: Крим не є спірною територією URL:https://www.youtube.com/watch?v=1__EPqhMrFQ (дата звернення: 12.03.2025).
2. Михальський І.С., Торопцев Б.І. «Човникова дипломатія» Г. Кіссінджера як активне впровадження концепції С. Коена URL:

<https://dspace.luguniv.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/9294/13.%20Mykhalskyi%2C%20Toroptsev.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 12.03.2025).

3. У Кремлі пояснили слова Путіна про взяття Києва URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-other_news/1702734-u_kremlu_poyasnili_slova_putina_pro_vzyattya_kie_va_1968716.html (дата звернення: 08.03.2025).

4. Британія і Франція обговорюють створення для України «коаліцію охочих» із 37 країнами - Bloomberg. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3970114-britania-i-francia-obgovoruut-stvorennia-koalicii-ohochih-iz-37-krajinami-bloomberg.html> (дата звернення: 13.03.2025).

ЄВРОПЕЙСЬКА БЕЗПЕКА В УМОВАХ ТУРБУЛЕНТНОГО СВІТУ

Требін Михайло Петрович,

професор кафедри міжнародних відносин і політичної філософії,

Харківський національний економічний університет

імені Семена Кузнеця,

доктор філософських наук, професор,

mykhailo.trebin@hneu.net

Добробут, мир і співробітництво між європейськими державами є спадщиною історії Європи. Проблема забезпечення безпеки була одним з основних стимулів розвитку пан'європейських ідей і сучасної інтеграції Європи [1, с. 56-57]. Наприкінці бурхливого ХХ століття, переживши жахи двох світових воєн, Європа прийшла до ідеї економічного та політичного союзу з єдиним правовим простором, заснованим на ідеях правової держави. Для забезпечення миру в регіоні ЄС розробила та реалізувала декілька стратегій безпеки. Прийняття *Європейської стратегії безпеки* (ЄСБ) Європейською Радою в грудні 2003 р. було першою спробою ЄС створення глобального стратегічного документа, який міг би зрівнятися з американською *Стратегією національної безпеки* або іншими національними документами чи стратегічними оглядами [8]. За винятком Стратегічної концепції НАТО, він є єдиним прикладом документу регіонального або міжнародного інституту, що формулює загальну стратегічну основу, яка поєднує оцінку обстановки в плані безпеки та загальне бачення своєї міжнародної ролі. У прийнятій в 2003 р. ЄСБ під назвою «Безпечна Європа в найкращому світі» зазначалося, що «Європа ще ніколи не була такою процвітаючою, такою безпечною і такою вільною». «Насильство першої

половини XX століття поступилося місцем безпрецедентному в європейській історії періоду миру і стабільності» [2]. ЄСБ уявляла собою коротенький 15-сторінковий документ з докладним описом обстановки безпеки, що охоплює глобальні виклики та п'ять конкретних загроз (тероризм, поширення зброї масового знищення, регіональні конфлікти, крах держави та організована злочинність), а також три стратегічні цілі ЄС (усунення загрози, безпечне сусідство та сприяння ефективної багатосторонності). У ньому також перераховані партнери (Сполучені Штати, Росія і держави, що розвиваються, в Азії, Африці та Латинській Америці).

Під впливом таких міжнародних викликів, як арабська весна 2011–2014 рр., російська агресивна зовнішня політика в Криму та на Донбасі, активність Китаю в ЄС та регіонах світу, Брюссель почав переглядати свою стратегію безпеки. В *Глобальній стратегії* ЄС 2016 р. було виділено п'ять пріоритетів: безпека ЄС; державна та соціальна стійкість на сході та півдні ЄС; комплексний підхід до конфліктів; регіональні порядки, засновані на співробітництві; глобальне управління в XXI ст. [10]. Два поняття – переосмислення (rethinking) і стресостійкість (resilience) увійшли як домінанти в лексикон європейських політиків і аналітиків.

24 березня 2022 р. глави держав та урядів ЄС схвалили «Стратегічний компас», дорожню карту для того, щоб визначити реальні загрози та посилити свої позиції у сфері безпеки та оборони. Документ розділено на чотири кошики: Дія, Безпека, Інвестиції та Партнери [7]. Головна цільова установка – дати відповіді на ключові питання: які сьогодні найнебезпечніші для ЄС виклики та загрози; як в інтегрованій Європі найбільш ефективно використовувати наявні сили і потенціали та покращити їхню взаємодію; як їй добитися посилення впливу як регіонального та глобального гравця. Першопричину розробки «Стратегічного компасу» Європи в ЄС пояснюють тим, що Євросоюзу загрожує стратегічне зменшення. Насамперед економічна роль ЄС стає все більш обмеженою: 30 років тому на його частку припадала чверть світового багатства, а через два десятиліття вона ледве перевищуватиме 10%. Відбувається і демографічне зменшення інтегрованої Європи, в результаті до кінця нинішнього століття на її частку припадатиме менше 5% населення світу. Розробці цього документа передувало також осмислення викликів з боку «нових амбітних гравців», стратегій дестабілізації з використанням кіберзброї та дезінформації. Минули часи, вважають у керівних інстанціях ЄС, коли мир та війна являли собою два чітко помітні стани. Вперше поставлено конкретні завдання: створити європейські сили швидкого реагування чисельністю до 5 тис. військовослужбовців; зміцнити структури військового командування та контролю Євросоюзу, посилити військову мобільність, проводити регулярні

навчання; передбачено розширити можливості розвідувальних служб ЄС для забезпечення адекватного стратегічного аналізу ризиків та найнебезпечніших викликів для інтегрованої Європи; наголошено на необхідності створення інноваційного комплексу механізмів та інструментів для протидії гібридним загрозам, дезінформації та втручанню ззовні.

Взагалі, аналіз стратегічних документів ЄС у галузі безпеки, підтверджує той факт, що багато років візитною карткою зовнішньої політики ЄС була нормативна сила. Заради справедливості слід зазначити, що з цією концепцією конкурують такі поняття, як «м'яка сила», «етична сила», «трансформуюча сила», «тиха наддержавна», «ідеальна сила», «громадянська сила» [11, р. 292]. Концепція «нормативної» сили була введена в науковий обіг професором Лундського університету (Швеція) Іаном Маннерсом [9]. Він розглядав «нормативну» силу як ідентичність ЄС, певний стандарт міжнародної поведінки ЄС та ідеального міжнародного порядку, загальноновизнаного та універсально застосовного в межах ООН. При цьому акцент робився на невійськові форми експорту «нормативної» сили ЄС. І. Маннерс виділяв шість із них: вплив, передача, неформальне розповсюдження, процедурне поширення, відкрите поширення та культурний фільтр. Важко уявити собі ЄС як «нормативну» державу, стверджував І. Маннерс, яка надає приклад, якщо вона застосовує примус для поширення своїх норм [9].

Бельгійський експерт Свен Біскоп, який з 1999 р. пропагував посилення інтеграції у військовій галузі, не скриває свого задоволення у зв'язку зі схваленням *Стратегічного компасу*. Він виходить із того, що країни-члени ЄС, чий сукупний військовий бюджет є другим у світі, витрачають військові кошти марнотратно і неефективно із-за фрагментації та відсутності інтеграції у військовій сфері [5]. Крім того, він піддає критиці існуючу систему інтеграції європейських збройних сил на рівні національних батальйонів. Одна з його статей називається досить різко – «Убити батальйони» (Kill the Battlegroups). В якості альтернативи батальйонам він протиставляє створення «Потенціалу швидкого реагування» (Rapid Deployment Capacity) на рівні бригади, тобто до п'яти тисяч військових, з таким розрахунком, щоб ЄС міг розгорнути в разі необхідності 12–15 бригад [4]. «...Європа, через Європейський Союз, має діяти як велика держава в XXI столітті» - підкреслює він [3, р. 1-2].

Тобто останні події у світі змусили ЄС значно переглянути свою політику в сфері безпеки, з «нормативної» сили переорієнтуватися на військову, збільшити свій військовий бюджет, оновити можливості військово-промислового комплексу. Безумовно, основою європейської системи безпеки залишається НАТО, але ЄС намагається взяти на себе більше завдань у галузі

безпеки, продовжує підтримувати Україну в її боротьбі з агресором [6], і буде далі все робити для того, щоб мінімізувати військову загрозу в Європі.

Список використаних джерел:

1. Требін М. П. Європейська безпека перед новими викликами. *Політична система України за умов глобальних викликів і локальних проблем* : зб. матеріалів XXXIV Харків. політол. читань (м. Харків, 21 квітня 2021 р.). Харків : Право, 2021. С. 56-61.
2. A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. URL: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-15895-2003-INIT/en/pdf> (accessed date: 07.03.2025).
3. Biscop S. European strategy in the 21st century : new future for old power. London ; New York, NY : Routledge, Taylor & Francis Group, 2019. xi, 153 p.
4. Biscop S. Kill the Battlegroups. *EGMONT. Royal Institute for International Relations*. 18 November 2021. URL: https://www.egmontinstitute.be/kill-the-battlegroups/?utm_source=the+Egmont+mailing+list&utm_campaign=4dc095d55f-Europe-and-great-powers-playing-our-Trump-cards_CO&utm_medium=email&utm_term=0_6fda39e199-4dc095d55f-219852835 (accessed date: 07.03.2025).
5. Biscop S. A European Defence Summit in May 2022: From Compass to Capabilities. *EGMONT. Royal Institute for International Relations*. 21 Apr 2022. URL: https://www.egmontinstitute.be/content/uploads/2022/04/Sven-Biscop_PolicyBrief275_v2.pdf?type=pdf (accessed date: 07.03.2025).
6. Biscop S. Disgrace in Washington, Decisions in London. *EGMONT. Royal Institute for International Relations*. 3 March 2025. URL: <https://www.egmontinstitute.be/disgrace-in-washington-decisions-in-london/> (accessed date: 07.03.2025).
7. Blockmans S., Crosson D. M., Paikin Z. The EU's Strategic Compass: a guide to reverse strategic shrinkage. *CEPS*. 31 Mar 2022. URL: <https://www.ceps.eu/ceps-publications/the-eus-strategic-compass/> (accessed date: 07.03.2025).
8. Heisbourg F. The 'European Security Strategy' is not a Security Strategy. *A European Way of War* / St. Everts et al. London: Centre for European Reform, 2004. P. 27–39.
9. Manners I. Normative power Europe reconsidered: beyond the crossroads. *Journal of European Public Policy*. 2006. Vol. 13, Issue 2. P. 182–199. DOI: <https://doi.org/10.1080/13501760500451600>
10. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. URL: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/eugs_review_web_0.pdf (accessed date: 07.03.2025).
11. Vukasović D. M., Matić P. The Power of “Normative Power Europe” Discourse. *Discourse and Politics. International Thematic Collection of Papers* / Eds. Vukasović D. M., Matić P. Belgrade: Institute for Political Studies, 2019. P. 291-310.

КУЛЬТУРНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ: ШЛЯХ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО ПРОСТОРУ

Федорова Ганна Юріївна

старший викладач кафедри міжнародних відносин
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин
та туристичного бізнесу»

Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
g.y.fedorova@karazin.ua

Культурна дипломатія є важливою складовою публічної дипломатії, яка використовується державами для досягнення стратегічних зовнішньополітичних цілей через культурний вплив, просування національних цінностей та ідентичності. У широкому розумінні це – форма м'якої сили, яка сприяє розвитку взаєморозуміння між народами, підтримці позитивного міжнародного іміджу та зміцненню міжкультурних зв'язків. Як зазначають дослідниці В. Парчевська та І. Паніна, культурна дипломатія передбачає обмін ідеями, цінностями, традиціями та іншими елементами культури з метою формування доброзичливого ставлення до країни на міжнародній арені [1].

Розвиток культурної дипломатії особливо актуальний для України в умовах європейської інтеграції та гібридних загроз. У сучасному глобалізованому світі вона стає одним з ключових інструментів гуманітарної безпеки та публічної політики, зокрема через участь у міжнародних культурних подіях, підтримку національного мистецтва, мови, культурної спадщини та залучення іноземних аудиторій до українського культурного простору.

Метою роботи є дослідити роль культурної дипломатії як одного з ключових інструментів європейської інтеграції України, проаналізувати основні форми її реалізації та оцінити ефективність взаємодії українських культурних ініціатив і проектів з європейськими партнерами у контексті формування позитивного міжнародного іміджу держави.

Методологічна основа дослідження передбачає використання міждисциплінарного підходу, що поєднує елементи політичної науки, міжнародних відносин, культурології та комунікативістики. У дослідженні застосовано порівняльний аналіз, методи контент-аналізу офіційних документів та культурних програм, а також елементи системного підходу для вивчення взаємозв'язків між культурною політикою України та інтеграційними процесами в Європейському Союзі.

Сучасна культурна дипломатія України відіграє ключову роль у реалізації зовнішньої політики держави, особливо в контексті євроінтеграційного вектору

розвитку. Вона не лише формує позитивний імідж країни за кордоном, а й сприяє підтримці культурної ідентичності, розвитку громадянського суспільства та розширенню міжкультурного діалогу.

Яскравими прикладами є діяльність Українського інституту, зокрема його ініціативи «Культурна дипломатія України» – серія публічних програм, презентацій і медіапроектів у країнах ЄС, спрямованих на ознайомлення європейської аудиторії з українською історією, мистецтвом, музикою, кіно. Програма «Музика спротиву» стала символом того, як культура відображає виклики війни, а арт-резиденції в Польщі, Німеччині та Італії дозволили українським митцям продовжити творчу діяльність за кордоном, зміцнюючи культурні зв'язки.

Крім цього, активну участь у просуванні української культури бере мережа культурних дипломатичних центрів, зокрема представництва Міністерства культури України в рамках дипломатичних місій. Завдяки спільним проектам із Goethe-Institut, British Council, Institut français та іншими партнерами реалізовано десятки проектів на підтримку української культурної ідентичності за кордоном.

У дослідженні Л. Шевченко [2] наголошено, що культурна дипломатія набуває суб'єктності в системі державно-громадянського партнерства. Наприклад, проект «Ukrainian Cultural Foundation» (УКФ) є платформою для фінансування сотень культурних ініціатив як в Україні, так і поза її межами, зокрема тих, що просувають українське мистецтво в європейському контексті.

Згідно з висновками В. Шостака [3], ефективна імплементація «Культурних планів роботи» (Work Plans for Culture), які є частиною Нового порядку денного ЄС, повинна супроводжуватись гармонізацією законодавчої бази, що в Україні поки реалізовано частково. Наприклад, Закон України «Про культуру» лише частково враховує ціннісно-орієнтаційні потреби особистості, тоді як європейські документи акцентують на соціальній, цифровій, економічній і демократичній функціях культури [3, с. 84–85].

Участь України в європейських програмах, таких як Erasmus+ та Horizon Europe, сприяє не лише розвитку академічної мобільності, а й активізує реалізацію численних культурних ініціатив. Ці програми зміцнюють інтеграційні зв'язки між Україною та європейською спільнотою, відкриваючи нові можливості для культурного співробітництва. Зокрема, в межах програми «Креативна Європа» було підтримано низку проектів, серед яких — «Moving Borders» та «Re-Think Ukraine». Ці ініціативи дозволили реалізувати масштабні культурні фестивалі, обміни й дослідницькі програми, презентуючи українське мистецтво як невід'ємну частину європейського культурного простору.

Важливо також підкреслити регіональний вимір культурної дипломатії – організація «Культурний десант» реалізувала проекти в Литві, Естонії та Чехії, а

місцеві культурні центри, за підтримки Посольств України, організовують вечори українського кіно, дні української кухні, майстер-класи для дітей і дорослих.

Таким чином, культурна дипломатія України в умовах євроінтеграції — це багатовекторний інструмент зовнішньої політики, який охоплює не лише формальну культурну політику, а й широку практику гуманітарних і творчих ініціатив. Її ефективність залежить від гнучкості нормативної бази, синергії державних і недержавних акторів, а також належного фінансування та підтримки з боку європейських інституцій.

Список використаних джерел:

1. Парчевська В. В., Паніна І. Г. Дискусія щодо поняття «культурна дипломатія». *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, №1, 2020, с. 74–78.
2. Шевченко Л. В. Концептуальні засади розвитку культурної дипломатії в Україні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, №11, 2024. [DOI:10.32702/2307-2156.2024.11.25]
3. Шостак В. М. Культурна політика України та Європейського Союзу: відповідність змісту і перспективи реалізації. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*, №1, 2023, с. 81–86.

АНАЛІТИКА В ГУМАНІТАРНОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ МІЖ УКРАЇНОЮ ТА ЄС

Хижняк Лариса Михайлівна, професор
кафедри міжнародних відносин,
Харківський національний університет імені В.Н.Каразіна,
доктор соціологічних наук, професор,
L.Khyzhniak@karazin.ua

Міжнародна гуманітарна допомога Україні в умовах військової агресії включає «... комплекс заходів, здійснюваних міжнародними організаціями, іноземними державами та неурядовими організаціями для забезпечення основних потреб постраждалого населення України, що виникли внаслідок збройного конфлікту» [2, с. 123]. Гуманітарна допомога Україні з боку ЄС під час російсько-української війни розглядається в контексті миротворчості і безпеки і визнається «... одним із найпотужніших донорів гуманітарної допомоги у світі» [4, с. 13]. Вихідною є теза, відповідно до якої «в структурі принципу

міжнародного співробітництва присутні два основних компонента – правова основа (закріплення цього принципу в міжнародних угодах) та організаційно-діяльнісна здатність (наявність відповідних правил і процедур)» [6, с. 604]. Мова йде про єдність легітимності співробітництва завдяки відповідному правовому механізму і організаційно-управлінській упорядкованості. У цілому це складає інституціоналізований механізм партнерства. Потреба в такому партнерстві обумовлена тим, що «... українським організаціям часто бракує ресурсів, фінансових і людських, щоб систематично здійснювати заходи, які можуть призвести до посилення впливу, в тому числі інституційного розвитку, адвокації та участі у форумах впливу на політику» [8, р. 9], включаючи гуманітарну політику.

Дані дослідження Ukraine Support Tracker Інституту світової економіки Кіля свідчать: за три роки повномасштабної російської агресії «... країни-донори надали Україні невеликий, але безперервний потік підтримки на суму близько 80 мільярдів євро на рік. Європейські донори є основним джерелом допомоги Україні з 2022 року, особливо коли йдеться про фінансову та гуманітарну допомогу» [3].

У гуманітарному співробітництві між Україною та ЄС актуалізується усвідомлення потреби в тому, щоб знаходити креативні рішення, адже міжнародні гуманітарні місії стикаються з новими викликами, що потребує розробки нових методик ідентифікації гуманітарних потреб населення, навчання надавачів технологіям їх використання на місцях і контролю (громадського, державного, зовнішнього і внутрішнього).

Ефективність останніх передбачає наявність відповідного інформаційно-комунікативного супроводу, який забезпечується якісною аналітикою (описовою, діагностичною, прогностичною, наказовою).

Описова аналітика покликана здійснити переосмислення досвіду міжнародної гуманітарної допомоги, що використовувалася в інших типах війн. В умовах російсько-української війни у міжнародній гуманітарній співпраці з ЄС, по-перше, відбулося її масштабування за рахунок появи нових донорів; по-друге, розширилася тематика гуманітарних заходів й уточнено її напрямки, що дозволило уникнути гострої гуманітарної кризи навіть за відсутності чітких критеріїв відбору гуманітарних проєктів та недостатнього їх ресурсного забезпечення.

Діагностична аналітика дозволяє з'ясування причин подій і характеристик поведінки основних їх учасників.

Прогностична аналітика – це погляд у майбутнє, нею підтримується процес розробки стратегії вирішення гуманітарних питань. Аналітична інформація затребувана на стадії розробки стратегії розвитку як самих гуманітарних

організацій, так і спільнот, яким вони надають допомогу. Варто зауважити, що в залежності від того, на яку стратегію в гуманітарному співробітництві орієнтовані її надавачі, затребувана й відповідна аналітика як супровід руху від реального стану до бажаного.

Наказова аналітика дозволяє передбачити розвиток подій і за допомогою сценарного підходу надати інструменти і методи оцінки рішень, вибору оптимального курсу розвитку подій.

Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародній гуманітарній допомозі спрямована на зниження ризиків, що передбачає, з одного боку, їх ідентифікацію, а з другого – розробку технологій подолання (зменшення) їх потенційних негативних наслідків: явних і прихованих, тимчасових і довготривалих, в реальному часі і віддалених. Доречно використання аналітичних процедур на усіх етапах гуманітарного співробітництва, зважаючи на його правове, економічне, соціокультурне, логістичне забезпечення, а саме: визначення потреб і джерел їх задоволення, митного оформлення гуманітарних вантажів із закордонних локацій, їх транспортування, питання розподілу та контролю за наданням допомоги тим, кому вони призначені [7, с. 3–34]. У цифрову епоху ризики чатують на аналітика при неврахуванні ним характеристик користувачів соціальних мереж. Доведено, що «одне з головних завдань, яке стоїть перед дослідниками-міжнародниками, які займаються аналітикою даних, – як визначити впливових і активних користувачів. Це важливо як для розробки стратегії цифрової дипломатії, так і для різних досліджень. Для цього потрібні заходи впливу та активності ...» [5].

Інформаційно-аналітична діяльність – складова сучасного інформаційного суспільства. Інформаційно-аналітичні документи – аналітичний звіт, аналітична записка, інформаційна довідка, оглядова записка, презентація – покликані надати науково обґрунтоване уявлення про стан, проблеми і перспективи гуманітарного співробітництва між Україною та ЄС. Її сутність полягає у зборі, систематизації, обробці та аналізі інформації з метою її подальшого використання для ухвалення управлінських, стратегічних або тактичних рішень. У сучасному світі, що характеризується величезним обсягом інформації, аналітика дозволяє виокремити з масиву даних найбільш значущу та актуальну інформацію, трансформуючи її у придатну для практичного застосування форму. Для цього аналітику з соціальних питань доцільно описати гуманітарну ситуацію, що склалася у конкретному часопросторі як соціальну проблему, за таким алгоритмом: ситуація як факт або набір фактів, що описує про проблему; причини виникнення проблеми та її наслідки; особиста думка про ситуацію (суспільну проблему); власні поради щодо вирішення проблеми, профілактики або ж подолання її негативних наслідків.

Науковці вказують на проблеми в царині гуманітарного співробітництва, які пов'язані, з одного боку, з розумінням категорії «гуманітарна допомога», а з другого – з недосконалістю міжнародно-правового механізму її надання [1, с. 772]. Є підстави вважати, що аналітика в міжнародному гуманітарному співробітництві може сприяти вирішенню цих проблем як у теоретичній, так і практичній сферах.

Список використаних джерел:

1. Бурдюжа О.М. Становлення та розвиток міжнародно-правового регулювання гуманітарної допомоги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 11. С. 769–773. URL : http://lsej.org.ua/11_2022/187.pdf (дата звернення: 7.03.2025).
2. Дерлюк О.В. Міжнародна гуманітарна допомога Україні в умовах військової агресії. *Журнал східноєвропейського права*. 2024. № 123. С. 118–124.
3. Європа випередила США за обсягом допомоги Україні за три роки великої війни, – дослідження. 2025-02-14. URL : <https://texty.org.ua/fragments/114462/yevropa-vyperedyla-ssha-za-obsyahom-dopomohy-ukrayini-za-try-roky-vijny-doslidzhennya/> (дата звернення: 7.03.2025).
4. Карпчук Н. Гуманітарна допомога та цивільний захист як напрям діяльності Європейського Союзу для сприяння міжнародному миру й безпеці. *Міжнародні відносини*. 2019. №1(5). С.13-22.
5. Палій С.А. Особливості застосування аналітики великих даних у галузі міжнародних відносин на прикладі аналізу соціальних мереж. *Ефективна економіка*. 2025. No 1. URL : https://www.google.com/search?q=Аналітика+в+міжнародних+відносинах.+статті&oq=Аналітика+в+міжнародних+відносинах.+статті&gs_lcrp=EgZjaHJvbWUyBggAEEUYOTIKCAEQABiABBiiBDIKCAIQABiABBiiBDIKCAMQABiABBiiBDIKCAQQABiABBiiBDIKCAUQABiABBiiBNIBCTE4MjYzajBqN6gCCLACAQ&sourceid=chrome&ie=UTF-8 (дата звернення: 07.03.2025).
6. Степаненко К. В. Принцип міжнародного співробітництва в сучасних міжнародних відносинах. *Аналітичне-порівняльне правознавство*. 2023. № 4. С. 602-606. URL : <https://app-journal.in.ua/wp-content/uploads/2023/09/95.pdf> (дата звернення: 07.03.2025).
7. Корупційні та інші ризики у процедурах забезпечення державою гуманітарною допомогою в умовах воєнного стану / С. Деркач, Ю. Кохан, Є. Крапивін, В. Ларікова та ін. [Національне агентство з питань запобігання корупції]. 43 с. URL : <https://drive.google.com/file/d/187TRkwQhxSsjjGENc3NaYlmhzhHV-zOB/view> (дата звернення: 03.03.2025).
8. A Humanitarian Localization Baseline for Ukraine. Humanitarian advisory group. 2023. 46 p. URL : <https://www.icvanetwork.org/uploads/2023/09/A-Humanitarian-Localization-Baseline-for-Ukraine.pdf> (дата звернення: 24.02.2025).

РОЛЬ ТРАНСКОРДОННОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ В ЕКОНОМІЧНІЙ СПІВПРАЦІ УКРАЇНИ ТА ЄС

Чернишова Лариса Олексіївна

доцент кафедри міжнародних відносин,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
кандидат економічних наук, доцент
lchernyshova@karazin.ua

Економічна інтеграція України в Європейський Союз є стратегічним пріоритетом державної політики, спрямованим на зміцнення торговельно-економічних зв'язків, модернізацію інфраструктури та гармонізацію нормативно-правової бази відповідно до європейських стандартів. Підписання Угоди про асоціацію та функціонування зони вільної торгівлі між Україною та ЄС сприяло зростанню експорту, залученню інвестицій та поступовій інтеграції українського бізнесу у спільний європейський ринок. Водночас економічна співпраця стикається з низкою викликів, зокрема необхідністю покращення логістичних маршрутів, підвищення якості митного контролю та розвитку транспортної інфраструктури, що є ключовими чинниками ефективного партнерства з ЄС.

Загальна відкритість економіки України, яка вимірюється відношенням торгівлі до ВВП, знизилася приблизно з 87% у 2022 році до 78% у 2023 році внаслідок збоїв, пов'язаних з війною. Порушення чорноморських і сухопутних експортних маршрутів української сільськогосподарської продукції перешкоджає експорту, хоча Шляхи солідарності Україна-ЄС забезпечили альтернативні транспортні шляхи, а відкриття нового чорноморського маршруту з серпня 2023 року значно покращило обсяги експорту. Незважаючи на загальний спад, ЄС залишається найбільшим торговельним партнером України, на який припадає близько 65% українського експорту та більше половини українського імпорту товарів. З 2022 року ЄС повністю лібералізував торгівлю всіма продуктами, ухваливши тимчасові автономні торгові заходи. ЄС також є найбільшим джерелом прямих іноземних інвестицій (ПІІ) в Україну, на нього припадає три чверті обсягу ПІІ у 2022 році [2].

Українсько-польський кордон відіграє ключову роль у забезпеченні економічної, військової та гуманітарної підтримки України з боку ЄС під час війни. Однак інфраструктура, яка обслуговує цей кордон, виявилася недостатньо підготовленою для обробки значного обсягу товаропотоків після російського вторгнення та блокади Чорного моря. Кордони з іншими сусідніми країнами України ще менш пристосовані до великих потоків товарів і людей. Відставання

у розвитку прикордонної інфраструктури зумовлене історично недостатніми інвестиціями, обмеженою наземною торгівлею та відсутністю фокусу на розбудові транскордонної логістики, оскільки економічна модель України переважно орієнтувалася на чорноморські порти.

Отже, сухопутний кордон між Україною та Польщею потребує суттєвих інвестицій і модернізації, щоб відповідати змінним економічним викликам. Водночас, попри воєнні обставини, вже здійснено значні кроки для покращення та прискорення перетину кордону. Було відновлено давно занедбані залізничні маршрути, а відкриття пунктів пропуску, будівництво яких тривало роками, значно пришвидшилося. Важливо також вирішити бюрократичні питання, що можуть уповільнювати інвестиції та нові ініціативи. Окрім цього, Україні необхідно відновити та розширити існуючу європейську залізничну мережу. Ефективна взаємодія між українськими та польськими залізничними операторами є критично важливою для максимального використання наявних ліній, підвищення їхньої якості та пропускної здатності інфраструктури.

З метою покращення автомобільного вантажного та пасажирського перевезення необхідно розширити прикордонні пункти та пов'язану з ними інфраструктуру, а також збудувати нові переходи – як автомобільні, так і залізничні. Відновлення та успішний розвиток економіки України значною мірою залежать від модернізації транспортної системи та розширення логістичного коридору до ЄС. Для забезпечення перемоги у війні, економічної інтеграції України в Європейський Союз, а також для трансформації та подальшого розвитку національної економіки необхідно створювати нові логістичні зв'язки. Нинішня інфраструктура не відповідає сучасним вимогам торговельних потоків, що спричиняє затори, затримки та збільшує витрати.

З огляду на критичне значення транскордонної інфраструктури, необхідно чітко визначити пріоритети інвестування у її модернізацію та розширення. Зобов'язання Європейської Комісії щодо зміцнення зв'язків з Україною через програму Connecting Europe Facility відкриває можливості для фінансування масштабних міжнародних інфраструктурних проєктів. Залучення України до таких ініціатив могло б сприяти більшій інтеграції з державами-членами ЄС, зокрема шляхом створення залізничного сполучення між Польщею та Румунією. Використання мультимодальних транспортних рішень дозволить оптимізувати торговельні потоки та зменшити залежність від перевантаженого автомобільного транспорту. Розширення маршрутів TEN-T найкоротшим шляхом з України до польських портів через Люблін було б стратегічно вигідним, проте цей варіант не був включений до запропонованого оновлення TEN-T, представленого Єврокомісією в липні 2022 року [3].

Стимулювання державно-приватного партнерства та залучення приватного капіталу може прискорити реалізацію масштабних інфраструктурних проєктів, зміцнити економічні зв'язки та сприяти сталому розвитку. Україна та країни ЄС, з якими вона має спільні кордони, повинні узгодити свої національні стратегії, щоб зробити розвиток транскордонної інфраструктури одним із ключових пріоритетів. Все це сприятиме покращенню транспортних зв'язків, спрощенню процедур на кордоні та ефективнішому розподілу ресурсів.

Реалізація спільних інфраструктурних проєктів та гармонізація нормативно-правових норм прискорять регіональну інтеграцію, торговельне співробітництво, зокрема в енергетичному секторі. Низька пропускна спроможність газових інтерконекторів є серйозним викликом для імпорту газу в Україну, адже їхня річна потужність обмежується 1,9 млрд м³. Це вимагає значного вдосконалення. Спільні ініціативи між Польщею, Словаччиною та Україною можуть посилити енергетичну безпеку регіону, сприяючи його стабільному розвитку. Покращення інфраструктури також відкриває можливості для розширення газового співробітництва між Києвом і Брюсселем, зокрема використання Україною своїх значних газосховищ [1].

Співпраця України з ЄС у сфері електроенергетики також потребує значних інвестицій у розвиток інфраструктури. Поточний рівень інтеграції свідчить про те, що наразі Україна переважно імпортує електроенергію з ЄС, однак у перспективі вітчизняні атомні електростанції можуть стати надійним джерелом екологічно чистої, стабільної та доступної електроенергії для європейських країн.

Таким чином, існуючі інфраструктурні обмеження на кордоні між Україною та ЄС викликають необхідність розробки комплексного підходу до зміцнення економічного партнерства. Усунення вузьких місць, покращення транспортного та енергетичного сполучення, а також активізація транскордонної співпраці дадуть змогу Україні та країнам ЄС повною мірою розкрити потенціал торговельних відносин, сприятимуть економічному розвитку та посилять конкурентні позиції на європейському ринку.

Список використаних джерел:

1. Булана О., Дяченко С., Науменко Д., Акуленко Л. На шляху до європейської інтеграції. Дослідження наявних проєктів та потреб зацікавлених сторін в Україні. Київ: ГО «Український центр європейської політики», 2023. 36 с.
2. Commission staff working document. Ukraine 2024 Report. Brussels, 30.10.2024. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:52024SC0699> (Last accessed: 03.03.2025).

3. Gaidai Y., Goriunov D., Kosiński D., Michalski B. etc. *Stronger Together: Present and Future Challenges on Ukraine's Road to EU Integration*. Polish Economic Institute, Warsaw. 2023. 84 p.

РОЛЬ ХОРВАТІЇ У ЗМІЦНЕННІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

Чміль Олеся Євгенівна,
студентка 1-го курсу групи УВ-51,
ННІ «Каразінський інститут міжнародних
відносин та туристичного бізнесу»,
Харківський національний
університет імені В. Н. Каразіна,
chmil2020umi12@student.karazin.ua

Актуальність теми зумовлена сучасною трансформацією системи міжнародної безпеки, зокрема в європейському просторі, де зростає значення малих і середніх держав у зміцненні колективної безпеки та стабільності. Після набуття членства в ЄС та НАТО Хорватія активно інтегрується в євроатлантичні структури, демонструючи прагнення до посилення обороноздатності, енергетичної стійкості та регіональної співпраці. Геополітичні виклики, пов'язані з повномасштабною війною РФ проти України, гібридними загрозами, дестабілізацією Західних Балкан, міграційними кризами та загостренням конкуренції за вплив у регіоні між глобальними гравцями (Китаєм, Туреччиною), роблять Хорватію важливим чинником стабільності на південному фланзі Європи. Її стратегічне розташування, досвід трансформації післявоєнного суспільства та активна участь у міжнародних миротворчих місіях підсилюють спроможність держави впливати на формування спільної безпекової політики ЄС і НАТО. Таким чином, дослідження ролі Хорватії в контексті європейської безпеки дозволяє глибше зрозуміти динаміку регіональної взаємодії та шляхи адаптації європейських безпекових механізмів до нових викликів.

У ХХІ столітті поняття безпеки дедалі більше виходить за межі традиційного розуміння, охоплюючи не лише військово-політичні аспекти, але й економічні, енергетичні, кібернетичні та гуманітарні компоненти. У цьому контексті Хорватія, як член Європейського Союзу та НАТО, відіграє помітну роль у зміцненні безпеки на європейському континенті, особливо з огляду на геополітичні зрушення, пов'язані з російсько-українською війною,

нестабільністю на Західних Балканах, енергетичними кризами та посиленням впливу третіх держав у Центрально-Східній Європі [3, с. 507-510]. У 2025 році, коли війна в Україні та інші глобальні загрози продовжують випробовувати єдність Заходу, Хорватія демонструє активну позицію в підтримці спільної європейської безпеки через дипломатію, співпрацю в рамках міжнародних організацій і практичну допомогу партнерам [1, с. 133-166].

Після здобуття незалежності в 1991 році та завершення збройного конфлікту, Хорватія пройшла складний шлях трансформації від постконфліктної держави до повноправного члена євроатлантичної спільноти. Членство в НАТО (з 2009 року) та ЄС (з 2013 року) стало не лише політичним визнанням її успіхів у демократичному розвитку, а й зобов'язанням щодо внеску у колективну безпеку. Одним із ключових напрямів, де Хорватія робить внесок у європейську безпеку, є її участь у військових та цивільних місіях під егідою НАТО, ЄС та ООН. Збройні сили Хорватії беруть участь у місіях у Польщі, Литві, Косово, Боснії і Герцеговині, а також у міжнародних операціях в Африці та на Близькому Сході. Це свідчить про здатність країни не лише забезпечувати власну обороноздатність, але й сприяти зміцненню стабільності в інших регіонах. Хорватія активно підтримує політику «відкритих дверей» НАТО щодо країн Західних Балкан, зокрема Північної Македонії, Боснії і Герцеговини, а також виступає за продовження європейської інтеграції для держав регіону [4, с. 10-12].

У сфері енергетичної безпеки Хорватія відіграє дедалі важливішу роль як транзитна держава та постачальник енергоносіїв для країн Центральної та Південно-Східної Європи. Введення в експлуатацію LNG-терміналу на острові Крк у 2021 році дозволило зменшити залежність від російського газу не лише самій Хорватії, а й сусіднім країнам, зокрема Угорщині, Словенії та Словаччині. Цей проект став частиною ширшої стратегії ЄС зі зміцнення енергетичної незалежності та диверсифікації джерел постачання. Хорватія також бере участь у проєктах розвитку Південного газового коридору, що посилює її стратегічну вагу у європейській енергополітиці [6, с. 7-10].

Не менш важливою є участь Хорватії у формуванні регіональної безпекової архітектури Західних Балкан. Як країна, що пройшла через воєнний конфлікт і процес мирної реінтеграції, вона має унікальний досвід, який може бути застосований у врегулюванні міжетнічних суперечностей, підтримці реформ та демократизації в сусідніх країнах. Хорватія активно підтримує стабілізацію ситуації в Боснії і Герцеговині, виступаючи за реформу виборчої системи, яка б враховувала інтереси хорватської громади. Водночас це спричиняє напруження у відносинах із Сараєво, що вимагає тонкого балансу між національними інтересами та регіональною стабільністю [7, с. 735-764].

В умовах геополітичної нестабільності, що посилилася після 2014 року, а

особливо після повномасштабного вторгнення РФ в Україну у 2022 році, Хорватія чітко визначила свій зовнішньополітичний вектор на підтримку єдності ЄС і НАТО у протистоянні зовнішнім загрозам. Геополітичні зміни після 2022 року викликали потребу в активізації співпраці між країнами Східного флангу НАТО, що проявилось в інтенсифікації діалогу в рамках Ініціативи трьох морів. Хорватія є однією з засновниць цієї платформи, яка має на меті зміцнення інфраструктурних, енергетичних та цифрових зв'язків між державами Балтійського, Чорного та Адріатичного морів. Цей формат не лише посилює геополітичну єдність регіону, а й створює альтернативні шляхи розвитку для країн, що перебувають під тиском зовнішніх гравців, зокрема Китаю та РФ. Членство в НАТО також посилює роль Хорватії в європейській безпеці. Хорватські збройні сили беруть участь у спільних операціях і навчаннях Альянсу, спрямованих на зміцнення східного флангу НАТО, що стало особливо актуальним після 2022 року. Хорватія підтримує присутність військ Альянсу в країнах Балтії та Польщі, демонструючи готовність захищати спільний безпековий простір. Водночас Загреб інвестує у власну обороноздатність, модернізуючи армію та закупаючи сучасне озброєння, зокрема французькі винищувачі Rafale, що підвищує її внесок у колективну оборону. Крім того, Хорватія виступає за поглиблення співпраці між НАТО та ЄС, наголошуючи на необхідності координації зусиль для протидії гібридним загрозам, таким як кібератаки, дезінформація та енергетичний шантаж [2, с. 1-6].

Крім того, Хорватія залучена до кібербезпекової співпраці в межах НАТО, визнаючи нові форми загроз як критично важливі. Підтримка національних стратегій з протидії дезінформації, посилення інформаційної безпеки та захист критичної інфраструктури – це пріоритетні напрямки, у яких Хорватія намагається не лише інтегруватися, але й бути активним суб'єктом. У 2015 році Хорватія ухвалила Національну стратегію кібербезпеки, яка заклала основи для формування інституційної та технічної спроможності держави в цій сфері. Була створена низка органів, зокрема Національний центр кібербезпеки (NKCS) при Хорватському агентстві з безпеки мереж та інформаційних систем (НАКОМ), а також CERT.hr – урядова команда реагування на комп'ютерні інциденти [5]. Ці структури відповідають за моніторинг кіберзагроз, обмін інформацією з партнерами, попередження атак і реагування у випадку порушення кібербезпеки. Особливої уваги Хорватія надає кіберспівпраці в межах НАТО, де вона бере участь у спільних навчаннях, програмах обміну інформацією та проектах у рамках НАТО Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence (CCDCOE) у Таллінні. Крім того, Хорватія бере участь у європейській ініціативі EU Cybersecurity Act та проектах Європейського агентства з кібербезпеки (ENISA), спрямованих на уніфікацію стандартів кіберзахисту та підвищення стійкості

цифрової інфраструктури країн-членів ЄС [5].

Отже, роль Хорватії у зміцненні європейської безпеки в умовах геополітичних викликів визначається її стратегічним положенням, членством у ключових міжнародних організаціях, досвідом постконфліктної трансформації, а також активною участю в регіональних і міжнародних ініціативах. В умовах трансформації системи міжнародних відносин та посилення конкуренції між глобальними і регіональними акторами, Хорватія виступає як надійний партнер у забезпеченні стабільності, сприяючи формуванню нової архітектури безпеки Європи.

Список використаних джерел:

1. Лендшел М. О. Політичний вимір транскордонного співробітництва в Центральній Європі на сучасному етапі. *Політичні інститути та процеси у країнах Центральної і Східної Європи наприкінці XX – на початку XXI століть: колект. моногр.* / за заг. ред.: Ю. Остапця, М. Токаря. Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2023. Розд. 4. С.133-166.
2. Паливода В.О. Оцінка Агентством безпеки та розвідки Республіки Хорватія викликів і загроз національній безпеці країни. *Національний інститут стратегічних досліджень*. Київ, 2023. 6 с.
3. Попович Т.П., Топольницька М.І. Перспективи закінчення російсько-української війни (хорватська модель). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2024. № 2. С. 507-510.
4. Matika D., Srblijinovia A. Nacionalna Sigurnost i obrana republike Hrvatske u euroatlantskom kontekstu. Zagreb, 2023. 20 s.
5. Sigurnosna politika. *CERT.hr*. 2025. URL: https://www.cert.hr/carnet_sigurnosna_politika/ (дата звернення: 12.03.2025).
6. Tjaša G. Razvoj sigurnosne politike Republike Hrvatske u kontekstu Euroatlantskih integracija. Zagreb, 2024. 17 s.
7. Zgurić B., Petek A. Analiza ciljeva hrvatske sigurnosne politike. Analysis of Croatian security policy goals. *Croatian and comparative public administration*. December 2022. S. 735-764.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СОЮЗ У КОНТЕКСТІ ДИНАМІКИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Шевель Елвіра Техранівна,
студентка 4-го курсу групи УМІ-41
ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин та
туристичного бізнесу»
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
shevel2021umi12@student.karazin.ua

Неоднозначність нового світового порядку спонукає світове товариство переосмислювати механізми глобального управління та шукати нові формати співпраці, такі як регіональні альянси. З приходом до влади у Сполучених Штатах (далі – США) адміністрації Трампа, політико-економічна галузь у відносинах між державами та глобальними організаціями неабияко похитнулась.

З іншого боку, взаємодія Європейського Союзу з ключовими партнерами залишається стабільною навіть у кризові часи, де одним з багатьох союзників для нього виступає Японія. Початком активного розвитку відносин ЄС та Японії вважається рік підписання «Спільної декларації про відносини між Європейським Співтовариством та його членами та Японією», яка була підписана у Гаазі 18 липня 1991 року. Наразі Японія разом з Австралією виступають з'єднуючими ланками для Союзу у питаннях пов'язаних з діджиталізацією та зеленою трансформацією у межах Індो-Тихоокеанського регіону (далі – ІТР), що дедалі більше накопичує міжнародний капітал та привертає увагу інвесторів. Крім того, ключові напрямки Стратегії ЄС щодо цього регіону за 2021 рік полягали в чотирьох аспектах, а саме: безпека на морі, боротьба з тероризмом, кібербезпека та врегулювання криз. В свою чергу, питання безпеки в Азії пов'язані з очікуваннями Європи щодо розширення економічної співпраці з приморськими країнами регіону через взаємодію з Німеччиною, Францією та Сполученим Королівством (Великобританією) у ключових секторах [1].

Донині всім було зрозуміло, що центром глобальних подій і процесів опосередковано були США, Китай та їх суперництво, проте події середини 2025 року загострили зовнішньополітичні відносини багатьох країн, завдяки чому ЄС та його прямі партнери неабияко актуалізували власну роль у світовій системі.

Окрім внутрішньої динаміки Індо-Тихоокеанського регіону, не менш важливим є його зв'язок із ширшим простором Глобального Півдня. Багато країн ІТР водночас є частиною Глобального Півдня, що проявляється в їхніх економічних моделях, викликах розвитку та історичному досвіді. За даними

Конференції ООН з торгівлі та розвитку, до Глобального Півдня загалом належать країни Африки, Азії, Латинської Америки, Карибського басейну та Океанії, за винятком Ізраїлю, Японії, Південної Кореї, Австралії та Нової Зеландії. У цьому розрізі ЄС зіткнувся з серйозним викликом для своєї репутації серед урядів Глобального Півдня. Неспроможність Союзу послідовно відстоювати задекларовані цінності та принципи багатостороннього порядку на тлі кризи в Газі підірвала довіру до блоку. Це також викликало розчарування серед правозахисних та продемократичних активістів, яких ЄС вважає ключовими партнерами у просуванні прав людини та справедливості. Як зазначає Європейська рада з міжнародних відносин, ситуація в Газі суттєво послабила м'яку силу ЄС на міжнародній арені [4].

Якщо ж розглядати Європейських Союз на тлі нещодавніх подій, то варто охарактеризувати його з позитивної точки зору, а саме у межах протидії російському вторгненню в Україну та подільшим планам Путіна та прокремлівської верхівки.

Після відверто невдалого діалу між Президентом України Володимиром Зеленським та новобраним Президентом США Дональдом Трампом офіційний Брюссель та його партнери дійшли висновку стосовно нагальної необхідності змінювати власної риторики щодо війни в Україні та загальної картини подій, де Сполучені Штати вже не послуговуються ключовими важелями допомоги. Одним із таких кроків став візит Зеленського до Лондона, де він разом із союзниками обговорив подальшу стратегію підтримки, військової допомоги та економічного співробітництва в умовах зміненої міжнародної динаміки. У рамках цього візиту європейські лідери (Франція та Велика Британія) запропонувати власний план мирного врегулювання, щоб той став альтернативою до американського. Франко-британська ініціатива, представлена у форматі поп-рарег як основа для подальших дискусій, стала ключовим елементом обговорень у Лондоні, незважаючи на свій відносно повформальний характер. Суть часткового перемир'я за цією концепцією буде полягати у наступних пунктах:

1. Росія та Україна припиняють удари одне проти одного «у небі, на морі й щодо енергетичної інфраструктури»;
2. Росія припиняє ракетні та дронів удари по українському тилу;
3. Україна зупиняє атаки БПЛА на об'єкти російської енергетики, та обидві сторони мають припинити використовувати фронтову авіацію.

Водночас жодних обмежень на наземні бойові дії, застосування артилерії та, зокрема, фронтових БПЛА, таких як FPV-дрони, не передбачено, що і викликає занепокоєння. Однак за словами Макрона така стратегія відповідає

часовим обмеженням і відсутністю безпекових гарантій від Сполучених Штатів, а отже, є вигідною [2].

В цілому наразі міжнародне товариство перебуває на стадії очікування, коли стає зрозумілим доцільність створення нового блоку в межах Європи з безпосередньою участю України. Якраз одним із можливих союзів може виявитись «коаліція рішучих», де офіційний Лондон буде відігравати ключову роль. Поза тим, у межах Європи активізувалися обговорення повернення значущості до проєкту «Небесний щит» з оборони повітряного простору України. В свою чергу, Франція, яка є єдиною ядерною державою на теринах Європейського Союзу, обговорює питання «покриття» та захисту неба для союзників. Хоча дана ідея набула широкого галасу минулими роками, зараз для країн-членів залишається менше сумнівів через недовіру до керівництва США.

Ще однією особливістю глобальної позиції ЄС у 2025 році є її напрям до переозброєння та подвоєння вкладень в оборону. 4 березня Президентка Єврокомісії Урсула фон дер Ляєн оголосили безприцедентний план під назвою «переозброєння Європи» (ReArm Europe) з відведеною сумою в 800 мільярдів євро, покладених в інфестування у сферу безпеки для країн-членів. Тим часом Україна вже отримала перші фінансові надходження від Великої Британії, забезпечені доходами від заморожених російських активів. А у Нідерландах триває обговорення виділення близько 3,5 млрд євро допомоги Україні у 2026 році, що збільшить загальний обсяг підтримки з боку цієї держави до 5,8 млрд євро [2].

У контексті введення додаткових коштів в оборонний бюджет, Китай, країни з якою ЄС співрацює в першу чергу на торговельному рівні, також планує збільшити вкладення на оборону на 7,2%, що вплине і на військовий бюджет. Дана динаміка також обумовлюється рішенням адміністрації Трампа щодо підвищення мит на китайські товари на 20%, що свідчить про подальшу ескалацію економічного протистояння. Китай у відповідь запровадив низку мит на американські товари. Водночас ЄС намагається триматись на межі між цими двома світовими потугами, балансуючи між погіршенням відносин з Вашингтоном та підписанням нових угод з Пекіном, про що засвідчує готовність до конструктивного діалогу та узгодженого руху вперед у сферах спільного інтересу за словами Ван І, Міністра закордонних справ Китаю [3].

Таким чином, міжнародні відносини середини 2025 року залишаються вкрай напруженими через конфлікт на Близькому Сході, війну в Україні, можливі плани Китаю щодо Тайваню у 2027 році та ще низк регіональних конфліктів, що так і не знайшли вирішення. Питання реформації окремих структур Європейського Союзу (розширення повноважень Європейського Парламенту та зміни процедур прийняття рішень у Раді ЄС) вже давно покладено

на порядок денний, зокрема і створення нових інституцій задля забезпечення сталого розвитку та демократичних свобод.

Список використаних джерел:

1. Василь Юрчишин. Трансформації у Індо-Тихоокеанському лідерстві. Центр Разумкова URL: <https://razumkov.org.ua/statti/transformsii-u-indotykhookeanskomu-liderstvi> (Last accessed: 08.03.2025).
2. Сергій Сидоренко. План Європи для України. Що пообіцяли Зеленському в Лондоні на тлі тиску США. Європейська правда. веб-сай. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2025/03/4/7206336/> (Last accessed: 08.03.2025).
3. Китай збільшить свій оборонний бюджет на 7,2%. Militarnyi. web-site: URL: <https://mil.in.ua/uk/news/kytaj-zbilshyt-svij-oboronnyj-byudzheth-na-7-2/> (Last accessed: 08.03.2025).
4. Shada Islam. Europe and the Global South. How to gain influence and credibility in a complex world. The Elcano Royal Institute: web-site. URL: <https://www.realinstitutoelcano.org/en/analyses/europe-and-the-global-south-how-to-gain-influence-and-credibility-in-a-complex-world/> (Last accessed: 08.03.2025).

Науковий керівник: Пересипкіна Ірина Валентинівна, доцент кафедри міжнародних відносин Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат політичних наук.

ФРАНЦУЗЬКА МОДЕЛЬ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ БЕЗПЕКИ: СТРАТЕГІЯ, МЕХАНІЗМИ ТА ВИКЛИКИ

Шкурко Арсеній Андрійович,

студент 2-го курсу групи УК-21

ННІ «Каразінський інститут міжнародних відносин

та туристичного бізнесу»

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,

neyzer877@gmail.com

У контексті динамічних політичних подій останніх років, питання безпеки Європи за умов сучасних геополітичних викликів набуває особливої актуальності. Дискурс зосереджується на ролі ключових акторів, зокрема членів ЄС та НАТО, у підтримці безпекової стабільності регіону та перспектив подальшої співпраці в оборонній сфері. Франція, як одна з провідних держав ЄС та НАТО, демонструє комплексний підхід до вирішення цієї проблеми. Її

стратегія містить не лише розвиток національної оборонної промисловості, але й активне використання дипломатичних ресурсів для запобігання та врегулювання конфліктів. Важливість проблеми для французького уряду також зумовлюється низкою чинників, таких як порушення безпеки в інформаційному просторі країни, підвищення терористичної активності в регіоні, посилення конкуренції між великими державами, зокрема Росією та Китаєм. Повномасштабне вторгнення РФ в Україну також стало каталізатором для переосмислення європейської безпекової архітектури, та посилило потребу в єдності дій членів ЄС та НАТО.

Вихід Франції з інтегрованого військового командування НАТО у 1966 році та розробка незалежного ядерного стримуючого фактора, стали ключовими характеристиками оборонної політики держави в період Холодної війни. Ці рішення були зумовлені прагненням до досягнення низки стратегічних цілей, які зберігають свою актуальність і в сучасних умовах. По-перше, вони мали на меті утвердження Франції як самостійного гравця на міжнародній арені, здатного незалежно визначати свою зовнішню та оборонну політику. Ядерний арсенал у цьому контексті розглядався як символ національного суверенітету та гарантія від зовнішньої агресії. По-друге, державна оборонна доктрина прагнула забезпечити Франції особливий статус у системі міжнародних відносин, зміцнюючи її позиції як великої держави, що має право голосу у вирішенні глобальних питань. Ядерний потенціал та незалежна оборонна політика стали інструментами для підвищення міжнародного престижу Франції та її впливу на світову політику. По-третє, вихід з інтегрованого військового командування НАТО дозволив Франції уникнути прямої залежності від стратегічних рішень Альянсу, що особливо важливо в умовах біполярного протистояння часів Холодної війни. Однак у 2009 році президент Ніколя Саркозі ухвалив рішення про повернення Франції до командних структур НАТО, що дозволило країні повністю інтегруватися в процес ухвалення рішень Альянсу, зберігаючи при цьому власну ядерну доктрину та оборонну автономію. Це дало змогу Франції посилити свою роль у європейській безпековій політиці та міжнародних конфліктах, зберігаючи стратегічну гнучкість у відносинах із США та іншими членами НАТО. [6, с 411].

13 листопада 2017 року 23 держави-члени ЄС підписали спільне повідомлення про Постійну структуровану співпрацю (PESCO) з питань безпеки та оборони. Франція та Німеччина очолюють процес впровадження PESCO, пропонуючи поетапний підхід до спроможностей та оперативних зобов'язань як спосіб збільшення загальних оборонних зусиль Європи [4, с. 1].

PESCO, передбачене Лісабонським договором, є механізмом оборонної співпраці ЄС, спрямованим на посилення військових можливостей держав-

учасниць та розвиток спільних оборонних ініціатив. Його ефективність значною мірою залежить від Франції та Німеччини, зокрема їхньої здатності визначати стратегічні пріоритети, координувати виконання зобов'язань держав-членів та забезпечувати практичну реалізацію спільних проєктів. Відмінності у стратегічних підходах до оборони відіграють важливу роль у довгостроковій перспективі, але на сучасному етапі вони не є основним бар'єром для розвитку PESCO, поступаючись фінансовим та інституційним викликам [4, с. 2].

Президент Франції Емануель Макрон запропонував створити спільні сили втручання держав-учасниць, спільний оборонний бюджет та спільну доктрину дій. Він прагне розвинути європейську стратегічну культуру шляхом спільних операцій, щоб зрештою перетворити Європу на дієздатного оборонного актора. Однак, як цього досягти, залишається менш зрозумілим. Париж і Берлін просуvalи два різних бачення PESCO: тоді як французи зосереджувалися на потенціалі ініціативи щодо амбіцій та ефективності, наполягаючи на високих критеріях вступу та сильних оперативних зобов'язаннях, німці наполягали на інклюзивності, побоюючись, що встановлення надто високих стандартів для PESCO насправді створить нові розколи всередині ЄС і відштовхне велику кількість держав-членів. Ці розбіжності формували дискусії і, ще в червні 2017 року, були джерелом серйозних суперечностей між двома країнами. [4, с. 2].

Франція має слушність, критикуючи PESCO за те, що вона ще недостатньо зосереджується на оперативній складовій, яка вимагала б спільних місій, навчань та тренувань. Тим не менш, продовжується дискурс щодо того, як обговорення стратегії буде достатнім для досягнення ступеня інтеграції, необхідного для підвищення європейської готовності та ефективності [5, с. 26].

Політика Дональда Трампа щодо виведення військ із кризових зон стимулювала європейські оборонні ініціативи. У відповідь Емануель Макрон започаткував Європейську ініціативу втручання (EI2), спрямовану не на створення нових резервних сил, а на формування спільної стратегічної культури. Аналіз відмінностей між членами EI2 виявив ключові виклики, що впливають на реалізацію цієї концепції. Міністерство збройних сил Франції, оцінюючи можливості, бюджети та внесок європейських країн у спільні операції, сформувало обмежену групу найбільш підготовлених партнерів, що стало основою для запрошення до участі в EI2.

Кінцева мета EI2 – формування спільної стратегічної культури та посилення взаємодії збройних сил для ефективного захисту європейських інтересів безпеки. Ініціатива охоплює чотири ключові напрями: стратегічне прогнозування та обмін розвідданими, сценарне планування, підтримка операцій і розробка військової доктрини. У 2018 році створено три робочі групи: Карибський басейн (Нідерланди), Балтійський регіон (Естонія) та Сахель

(Франція). Нещодавно Данія очолила четверту групу, яка займається юридичними питаннями, зокрема Угодами про статус сил [7, с. 27].

У 2022 році, з початком повномасштабного вторгнення РФ в Україну, перед Францією як одним із головних безпекових ініціаторів Європи, постало питання застосування миротворчих програм задля збереження балансу сил в регіоні. Уряд Франції одноголосно виступив у підтримку України у боротьбі проти агресора. На зустрічі міністрів НАТО в Брюсселі у жовтні 2022 року Франція та Україна уклали угоду про створення спеціального фонду на 100 млн євро для закупівлі українською армією необхідного озброєння у французьких виробників. Цей фонд є додатковим механізмом військової підтримки України, що містить постачання обладнання, палива, боєприпасів, навчання військових та ремонт техніки. Франція підтверджує свою довгострокову підтримку України, надаючи гнучкий інструмент для реагування на різні сценарії конфлікту [3].

У 2025 році, на тлі радикальної зміни риторики зовнішньої політики США, Франція продовжує виступати як гарант безпеки Європи. 25 лютого 2025 року президент Франції Емманюель Макрон заявляє про готовність Франції та Великої Британії розробити план надання гарантій безпеки Україні, що передбачатиме розміщення європейських військ уздовж лінії фронту. Під час зустрічі з президентом США Дональдом Трампом Макрон заявив, що план гарантій безпеки може передбачати відправлення європейських військ в Україну, але вони «не обов'язково будуть розміщені на передовій», а натомість будуть присутні на території країни «як гарантія» [2]. Згодом, Макрон заявив, що учасники мирних угод мають проявити солідарність і здатність до стримування загроз, а в разі порушення домовленостей Росія зіткнеться з реакцією всіх сторін. Він наголосив, що низка країн готові підтримувати Україну як військово, так і стратегічно, забезпечуючи армію ресурсами та особовим складом. [1].

Отже, французька безпекова модель Європи має на меті забезпечити стратегічну автономію континенту, зменшивши його залежність від зовнішніх сил, таких як США. Це передбачає поглиблення співпраці між європейськими державами у сфері оборони, розвиток спільних військових можливостей та зміцнення європейської оборонної промисловості. У майбутньому французька безпекова модель Європи, ймовірно, стане ще більш актуальною, оскільки Європа стикається з новими викликами, такими як зміна клімату, кіберзагрози та гібридні війни. Франція прагне до того, щоб Європа могла самостійно захищати свої інтереси та цінності у світі, що швидко змінюється.

Список використаних джерел:

1. Глущенко О. Макрон: Якщо Росія порушить мирну угоду, вона вступить у конфлікт з усіма гарантами. *Українська правда* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/qtyfytu> (дата звернення: 04.03.2025)

2. Макрон: Франція і Британія розробили гарантії безпеки для України, у тому числі введення військ. *Mind.ua* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/yxefkz> (дата звернення: 04.03.2025)

3. Україна – Підписання між Францією та Україною угоди про створення спеціального фонду підтримки України – Прес-реліз Міністерства Збройних Сил (Париж, 13/10/2022). *La France en Ukraine* : веб-сайт. URL: <https://surl.li/qmibsa> (дата звернення: 04.03.2025)

4. Billon-Galland A., Quencez M. Can France and Germany Make PESCO Work as a Process Toward EU Defense? *German Marshall Fund of the United States* 2017. №033. URL: <http://www.jstor.org/stable/resrep18774> (дата звернення: 04.03.2025)

5. Eekelen, Willem van. Too Many Ways of European Defense Cooperation. *Atlantisch Perspectief*. 2018. Vol. 42, № 6. P. 24–29. URL: <https://www.jstor.org/stable/48581463> (дата звернення: 04.03.2025)

6. Grant R. French Defense Policy and European Security. *Political Science Quarterly*. 1985. Vol. 100, №. 3. P. 411–426 URL: <https://doi.org/10.2307/2151065> (дата звернення: 04.03.2025)

7. Zandee D., Kruijver K. The Challenge of a Shared Strategic Culture in Europe. *Atlantisch Perspectief*. 2019. Vol. 43, № 5. P. 27–32. URL: <https://www.jstor.org/stable/48581513> (дата звернення: 04.03.2025)

Науковий керівник: Панова Ірина Олексіївна, доцент кафедри світової політики, дипломатії та туристичного бізнесу, Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, кандидат економічних наук, доцент.

Електронне наукове видання комбінованого використання
Можна використовувати в локальному та мережному режимах

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ У ГЛОБАЛЬНОМУ ТА РЕГІОНАЛЬНОМУ ВИМІРІ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції
(8 травня 2025 року, м. Харків, Україна)

Українською та англійською мовами
Текст подається в авторській редакції

Відповідальний за випуск: *Наталія Вінникова, Ганна Федорова*
Оригінал-макет: *Ганна Федорова*

Формат 60x84/16. Гарнітура Таймс.
Обл.-вид. арк. 30,08. Умовн. друк. арк. 24,16. Замовлення № 160//25

Системні вимоги:
Процесор Pentium-класу; ОС Windows 7/10; дисковод CD-ROM AcrobatReader 10.
Об'єм даних 7,8 Мб.

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
м. Харків, 61022, майдан Свободи, 4.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3367 від 13.01.2009 р.